

Europski
odbor regija

Godišnje izvješće EU-a

za 2023.

Stanje regija i gradova

#SOTEULocal

Fotografije na naslovnici

© Xavier Lorenzo / stokkete / JackF / creativenature.nl / TTstudio / Tymoshchuk / michaeljung / Eugenio Marongiu / Patryk Kosmider / Nicolas Dieppedalle / Vladimir Arndt / JackF / C.Castilla / aapsky - stock.adobe.com

Izjava o ograničenju odgovornosti: Ovu je publikaciju strojno preveo sustav eTranslation Europske komisije, a ne profesionalni ljudski prevoditelj.

Godišnje izvješće EU-a za 2023. o stanju regija i gradova

UPRAVLJANJE KRIZAMA, DONOŠENJE RJEŠENJA, IZGRADNJA BUDUĆNOSTI

Izjava o ograničenju odgovornosti:

Ovo je izvješće sastavilo osoblje uprave Europskog odbora regija, a iznesena stajališta ne predstavljaju nužno stajališta Europskog odbora regija. Uloženi su svi naponi kako bi se pružile točne i potpune informacije, no Europski odbor regija ne može jamčiti tu točnost i ne preuzima odgovornost u pogledu sadržaja ovog izvješća. Osim toga, neki podaci, uključujući grafikone i karte, ne obuhvaćaju sve države članice ili sve regije Europske unije.

Sadržaj

Predgovor	3
Najvažnije i preporuke.....	4
Poglavlje I. – Regije i gradovi koji upravljaju krizama.....	14
A. Ukrajina: Raseljene osobe, održiva obnova, put prema integraciji u EU	15
B. Energetska kriza.....	24
C. Klimatske katastrofe	31
D. Sigurnost hrane	41
E. Društvene nejednakosti i demografske promjene.....	47
Poglavlje II. – Regije i gradovi kao akteri održivog razvoja i kohezije.....	55
A. Europski zeleni plan i ciljevi održivog razvoja	56
B. Digitalna transformacija i otpornost	65
C. Vrijednost kohezije	71
D. Provedba Mehanizma za oporavak i otpornost.....	79
E. Jedinstveno tržište i industrijska transformacija.....	85
F. Program za ruralna područja – nijedno mjesto ne smije biti zapostavljeno	96
G. Vještine ljudi – nitko ne smije biti zapostavljen.....	108
Poglavlje III. – Regije i gradovi koji oblikuju budućnost Europe	118
A. Europska demokracija	119
B. Buduće proširenje i partnerstva u susjedstvu.....	126
Prilozi	129
A. Popis kratica.....	129
B. Tablica slika.....	131

Predgovor

Godina 2023. bila je godina izazova i kriza za sve regije i gradove diljem Europske unije, ali i godina pune predanosti više od milijun izabраниh predstavnika u gradskim vijećnicama i regionalnim parlamentima pružanju konkretnih i konkretnih rješenja za svoje građane. S obzirom na predstojeće europske izbore, u ovom se izvješću čitateljima pružaju teme koje će biti važne u gradovima i regijama u kojima će građani glasati. Kao da je pod povećalom, 2023. pokazala gdje naša Europska unija treba pronaći zajedničke odgovore, bolja rješenja i područja u kojima je potrebno ojačati našu suradnju.

U Ukrajini rat koji je donijela Rusija još uvijek bjesni, donoseći razaranja i prisiljavajući milijune ljudi iz svojih domova. Od prvog dana europske regije i gradovi otvorili su svoja vrata pružajući zaštitu Ukrajincima, s osnovnim uslugama u središtu pozornosti. Iste regije i gradovi pripremaju se i za pomoć u naporima za obnovu, uz pomoć ukrajinskih lokalnih i regionalnih vlasti na putu prema miru i članstvu u EU-u, zajedno s drugim zemljama kandidatkinjama.

Socijalne i gospodarske posljedice rata, zajedno s aktualnim krizama, bile su teške za europska kućanstva. Klimatska kriza je svugdje, svaki dan, uzima živote kroz prirodne katastrofe i stvara pritisak na naša gospodarstva. Osiguravanje naše energije i sigurnosti hrane bila je ključna misija s obzirom na to da su milijuni Europljana bili i još uvijek nisu u mogućnosti održavati toplinu svoje kuće ili stavljati hranu na stol.

Bez obzira na veličinu izazova s kojima se suočavamo, predani smo tome da nikoga ne ostavimo iza sebe i zadržimo svoju društvenu tkaninu snažnim.

Iz tih kriza možemo izaći samo jači, uz predanost osiguravanju napretka i dobrobiti naših građana. Zbog toga su regije i gradovi u potpunosti započeli zelenu i digitalnu tranziciju, transformirajući naša društva kao ključni akteri programa održivog razvoja.

Za tu strukturnu i dugoročnu preobrazbu ključna je kohezijska politika, glavna politika ulaganja u EU-u kako bi se regijama i gradovima pomoglo da osiguraju bolju budućnost i oslobodili svoj potencijal, bez obzira na to jesu li urbani ili ruralni, središnji ili periferni, industrijski centri ili čak najudaljenije regije, kao što je moja matična regija Azora. Ponovno, dok osmišljavamo politike i ulaganja za budućnost, ne ostavljajući nikoga i nigdje iza sebe naš kompas.

Naposljetku, svaka transformacija koja je usmjerena na ljude zahtijeva uključenost ljudi. Lokalni i regionalni čelnici i čelnice imaju najviši stupanj povjerenja svojih građana i zato, dok gledamo budućnost naše Europske unije, možemo samo ojačati legitimnu ulogu regija i gradova u arhitekturi EU-a kako bi ona postala učinkovitija, utemeljenija i bliža građanima.

Godišnje izvješće EU-a o stanju regija i gradova za 2023. vodeća je publikacija Europskog odbora regija, uključujući njegov godišnji regionalni i lokalni barometar izrađen u partnerstvu s IPSOS-om. Govori vam o nevjerojatnoj snazi i predanosti lokalnih i regionalnih vlasti u Europi.

Želio bih zahvaliti svim sudionicima ovog izvješća, prije svega svim regionalnim i lokalnim čelnicima i čelnicama koji osiguravaju da Europu čine svi i svi.

Vasco Alves Cordeiro, predsjednik Europskog odbora regija

Najvažnije i preporuke

Regije i gradovi koji upravljaju krizama

Solidarnost s Ukrajinom

- I. *Nastavak i jačanje potpore Ukrajini sklapanjem partnerstava s regijama i gradovima EU-a za obnovu i reformu.*

Ruski rat protiv Ukrajine uzrokovao je dosad nezabilježen priljev raseljenih osoba, što je nejednako utjecalo na gradove i regije u EU-u. Regije i gradovi u EU-u pružaju izravnu humanitarnu pomoć ukrajinskim gradovima i regijama te razvijaju projekte i partnerstva kako bi pomogli u njihovoj budućoj obnovi. Unatoč povećanim resursima, lokalne vlasti usredotočile su se ne samo na hitne mjere (kao što su prihvatni centri, stanovanje i zdravstvena skrb za raseljene osobe), nego i sada usmjeravaju pozornost na dugoročne strategije za socioekonomsku uključenost četiri milijuna ukrajinskih izbjeglica (kao što su socijalna skrb, jezično osposobljavanje i zapošljavanje).

EU bi trebao iskoristiti potencijal, kapacitete i stručnost svojih regija i gradova za učvršćivanje obnove, reforme i europske integracije Ukrajine na lokalnoj razini te nastaviti podupirati decentralizaciju. Instrumentom za Ukrajinu osiguravaju se sredstva i financiranje u tu svrhu.

EU bi trebao povećati izravnu potporu svojim gradovima i regijama za upravljanje lokalnom integracijom ukrajinskih izbjeglica i pružanje usluga, uglavnom u pogledu zdravstvene skrbi, obrazovanja i zapošljavanja. Lokalnu i regionalnu komponentu Instrumenta za Ukrajinu trebalo bi razviti u skladu s načelima upravljanja u okviru regionalne politike EU-a.

Europski savez gradova i regija za obnovu Ukrajine, koji koordinira OR, pomaže u jačanju lokalnih i regionalnih kapaciteta u Ukrajini, jača uzajamnu suradnju, pomaže lokalnim vlastima u Ukrajini da se upoznaju s pravnom stečevinom i savjetuje o provedbi procesa decentralizacije.

[Istraživanje Ipsos: za 45 % ispitanika, regije i gradovi mogu doprinijeti obnovi Ukrajine]

Energetska tranzicija

- II. *Osigurati pristup višerazinskog upravljanja energetske tranziciji. Samo povećanim sredstvima EU-a lokalni i regionalni projekti mogu povećati i poboljšati svoj učinak kako bi se ispunile klimatske ambicije EU-a na terenu i ojačalo prihvaćanje zelene tranzicije u lokalnim zajednicama.*

Energetska kriza teško je pogodila sva područja diljem Europe, ali je još teže pogodila regije i gradove s većim postotkom ranjivih osoba koje žive u siromaštvu ili su izložene riziku od siromaštva: U 2022. godini 40 milijuna ljudi nije moglo zagrijati svoj dom. Ambiciozni ciljevi europskog zelenog plana iziskuju dosad neviđene promjene u nadolazećim godinama, koje se u velikoj mjeri moraju dogoditi na lokalnoj i regionalnoj razini. Snažno su pogođene i regije u kojima se nalaze energetske intenzivna industrijska postrojenja, primjerice za osnovne metale, kemikalije, nemetalne minerale i papir, s ozbiljnim izgledima za deindustrijalizaciju i buduću delokalizaciju industrija u regije s nižim cijenama energije. Unatoč porastu cijena energije i visokoj inflaciji, lokalne i regionalne vlasti nastavile su pružati osnovne usluge (kao što su škole, bolnice, domovi za njegu i javni prijevoz) znatnim uštedama energije u području grijanja i rasvjete javnih zgrada, bržim uvođenjem obnovljivih izvora energije, ali i proračunskim rezovima za druge usluge u zajednici.

EU bi trebao prilagoditi svoju energetska tranziciju lokalnim potrebama, ograničenjima i mogućnostima. Samo primjenom pristupa „odozdo prema gore” EU može prijeći s energetske krize na energetska neovisnost i pružiti dugoročnu viziju teritorijima EU-a.

Nadovezujući se na inicijativu REPowerEU, EU bi regijama i gradovima trebao pružiti dodatnu potporu i ulaganja za poboljšanje energetske učinkovitosti, uvođenje obnovljivih izvora energije, kružnog gospodarstva i pametnih mreža, čime bi se promicala lokalna proizvodnja energije i povećala energetska autonomija EU-a.

OR olakšava lokalnu energetska tranziciju putem svoje inicijative „Zeleni plan na lokalnoj razini” i nekoliko kampanja kao što je EU Cities Energy Savings Sprint, pokrenute zajedno sa Sporazumom gradonačelnika EU-a i Europskom komisijom.

[Istraživanje Ipsos: za 62 % ispitanika njihov grad i regija poduzeli su mjere za smanjenje potrošnje energije]

Klimatska politika

- III. *Znatno ulagati u prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje s pomoću lokalizirane strategije za očuvanje kohezije i otpornosti u regijama i gradovima te u suočavanju s disruptivnim i asimetričnim učincima klimatskih promjena te gubitkom biološke raznolikosti.*

Europske regije i gradovi plaćaju sve veći broj štetnih toplinskih valova, gaza, bujica i šumskih požara. Klimatske promjene produbit će postojeće nejednakosti: Južna i istočna Europa, europski gradovi, otoci, obalna i rubna područja bit će najviše pogođeni u smislu žrtava među stanovništvom, štete na kritičnoj infrastrukturi i poremećaja u turizmu, industrijskim klasterima i poljoprivrednoj proizvodnji.

Kako bi zaštitio svoje regije od štetnih posljedica klimatskih promjena, EU bi trebao uložiti oko 40 milijardi EUR svake godine ako globalna temperatura ostane u porastu od 1,5 °C. Taj bi se iznos povećao na 120 milijardi EUR i 200 milijardi EUR godišnje kako bi se prilagodio porastu temperature od 2 °C ili 3 °C. Samo snažnija ulaganja u prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje mogu očuvati koheziju među EU-om i unutar država članica.

EU bi trebao pojačati svoju solidarnost. Kohezijski mehanizmi omogućit će regijama i gradovima da povećaju ulaganja u prilagodbu klimatskim promjenama i otpornost na njih te spriječiti najteže pogođena područja i ranjive društvene skupine.

Europski zeleni plan trebao bi u velikoj mjeri uključiti regije i gradove u postizanje klimatske neutralnosti i otpornost na klimatske promjene.

OR surađuje sa Zajedničkim istraživačkim centrom Europske komisije kako bi promicao upotrebu njegove nadzorne ploče za ranjivost, u kojoj se definiraju regionalne ranjivosti i sposobnosti za suočavanje s katastrofama, uključujući rizike od klimatskih promjena.

[Istraživanje Ipsos: 51 % ispitanika, regija i gradova trebalo bi imati veći utjecaj u donošenju politika EU-a u pogledu klimatske krize i okoliša]

Sigurnost hrane

IV. *Podupirati održivu lokalnu poljoprivredu i partnerstvo s lokalnim i regionalnim vlastima kako bi europski prehrambeni sustavi postali otporniji i održiviji.*

Ruski rat protiv Ukrajine znatno je poremetio europsku poljoprivredu općenito, a najveći učinak osjetio se u regijama Bugarske, Mađarske, Poljske, Rumunjske i Slovačke, a cijene na policama porasle su za sve koji žive u Europi. Osim toga, suše, nestašice vode i drugi ekstremni klimatski uvjeti ozbiljno smanjuju poljoprivredne prinose u mnogim regijama i protežu se u cijelom EU-u. Lokalne i regionalne vlasti suočene su sa socijalnom krizom siromaštva hranom u svojim lokalnim zajednicama: više od 32,5 milijuna Europljana ne može si priuštiti odgovarajući obrok svaki drugi dan.

EU bi trebao ulagati u održivu lokalnu poljoprivrednu proizvodnju i skratiti svoje lance opskrbe. Trebao bi davati prednost lokalnim proizvodima, nabavljati na održiv način i kretati se prema održivim prehrambenim sustavima.

EU bi također trebao pojačati svoju koordinaciju i ulaganja kako bi pomogao regijama u borbi protiv gaza i upravljanju nestašicom vode oslanjajući se na postojeća regionalna iskustva u smanjenju potrošnje, povećanju ponovne uporabe i rješavanju problema otpadnih voda.

OR je zajedno s Europskom komisijom pokrenuo Nagradu EU-a za ekološku proizvodnju radi promicanja održive lokalne proizvodnje među regijama EU-a.

Regije i gradovi kao akteri održivog razvoja i kohezije

Europski zeleni plan i ciljevi održivog razvoja

- V. *Osigurati veću potporu provedbi europskog zelenog plana i ciljeva održivog razvoja na lokalnoj i regionalnoj razini.*

Bez obveze europskih regija i gradova, 105 od 169 ciljeva utvrđenih u ciljevima održivog razvoja neće se ostvariti do 2030., kao što su smanjenje siromaštva i ozelenjivanje lokalne infrastrukture. Regije i gradovi sve više prate svoj napredak provedbom dobrovoljnih lokalnih revizija te udružuju snage u inicijativama kao što su Mreža gradova za održivo upravljanje URBACT-a i Europski sporazum gradonačelnika. Međutim, često im nedostaju financijska sredstva i tehnički kapaciteti za provedbu ciljeva održivog razvoja i planiranje ulaganja u mjere zelenog plana. To prijeti produblivanjem postojećih jaza između regija ili gradova koji su „predvodnici” i onih koji se već suočavaju s gospodarskim izazovima zbog tehnološke i demografske tranzicije.

EU bi regijama i gradovima trebao osigurati dosljedan i konsolidiran okvir za održivi razvoj koji je usklađen s globalnim programima u području klime i održivosti. Trebalo bi uzeti u obzir transformativne izazove s kojima se suočavaju regije i gradovi kako bi provedba bolje odražavala lokalne okolnosti.

Institucije EU-a moraju se udružiti sa svim razinama vlasti kako bi se popunile financijske praznine pružanjem izravnog financiranja i konkretnih smjernica, uvođenjem zelenog proračuna i boljim povezivanjem zelenog plana EU-a s gospodarskim upravljanjem EU-a.

OR-ova inicijativa „Zeleni plan na lokalnoj razini” obuhvaća niz komunikacijskih alata i alata za uključivanje kako bi se ubrzala zelena tranzicija na lokalnoj i regionalnoj razini. Njime se regijama i gradovima omogućuje razmjena najboljih praksi o provedbi zelenog plana i pružanje stručnih povratnih informacija o njemu.

[Budućnost zelenog plana: pregled stanja i osvrt na anketu OR-a: 45 % ispitanika potvrđuje da je njihov grad ili regija postavio cilj klimatske neutralnosti do 2050., pokazujući svoju ambiciju da premaši širi cilj EU-a]

Zelena i digitalna tranzicija

- VI. *Poticanje ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju, podupiranje ljudi i smanjenje nejednakosti, uz istodobno poticanje industrijske konkurentnosti europskih regija.*

Zelena i digitalna tranzicija povećavaju troškove i rizike te dovode do egzistencijalnih izazova za mnoge europske regije. Porast cijena energije i politika industrije u inozemstvu prijete pogoršati situaciju. Istodobno se kućanstva suočavaju s posljedicama inflacije, a diljem Europe i dalje postoje velike nejednakosti. Gotovo 50 % regija i gradova moralo je uspostaviti banke hrane i programe

distribucije hrane. S obzirom na to da je u tijeku dvostruka tranzicija, ključno je da ciljevi europskog stupa socijalnih prava povezani sa zapošljavanjem, osposobljavanjem i borbom protiv siromaštva i socijalne isključenosti ostanu ključni. Podnacionalne vlasti odgovorne su za ključni udio ukupnih rashoda za obrazovanje i vještine. Stoga imaju ključnu ulogu u rješavanju socioekonomskih izazova, pri čemu posebnu pozornost treba posvetiti pitanju razvojnih zamki. Nadalje, budući da se 41 regija zapravo smatra najranjivijom zbog zelene i digitalne tranzicije, regije i gradovi nastoje osigurati svoju otpornost i konkurentnost donošenjem novih strategija, izgradnjom stručnog znanja, pružanjem sredstava za usavršavanje i osnivanjem saveza kako bi se njihov glas čuo. Europske regije i gradovi također sve više izravno osjećaju posljedice digitalnih prijetnji: one su glavne mete kibernetičkih napada i doživljavaju privremeno gašenje ključnih javnih usluga. Međutim, mnogima od njih nedostaju dostatna financijska sredstva i organizacijski kapaciteti za izgradnju digitalne otpornosti i nadogradnju svojih gospodarskih ekosustava.

EU bi trebao dodatno promicati lokalnu perspektivu kad je riječ o razvoju vještina.

Odbor regija trebalo bi pozvati kao članove upravljačkih i nadzornih tijela osnovanih Zakonom o kritičnim sirovinama i Zakonom o industriji nulte neto stope emisija jer regije i gradovi imaju važnu ulogu u osiguravanju društvenog prihvaćanja strateških projekata i utvrđivanju poluge za promjene i ulaganja.

EU mora pojačati svoje napore provođenjem kampanja za podizanje svijesti o kibernetičkim prijetnjama usmjerenima protiv lokalnih i regionalnih infrastruktura.

[Istraživanje Ipsos: 52 % ispitanika, regija i gradova trebalo bi imati veći utjecaj u donošenju politika EU-a u pogledu snažnijeg gospodarstva, socijalne pravde i radnih mjesta]

Budućnost kohezijske politike

VII. Reformirati kohezijsku politiku pristupom usmjerenim na misije i konkretna područja, primjenjujući načelo „nenanošenja štete koheziji” u svim politikama.

Zahvaljujući jedinstvenom tržištu BDP EU-a veći je za 9 % nego što bi bio bez njega. Unutarnja trgovina EU-a pružila je potporu otvaranju 56 milijuna radnih mjesta u posljednjih trideset godina. Međutim, blagostanje nije pravedno raspoređeno među ključnim regijama EU-a i periferijom. Zbog pandemije bolesti COVID-19 i ruskog rata s Ukrajinom periferne regije još su teže sustići korak s ostatkom EU-a. Kohezijska politika kao dugoročna ulaganja pridonosi boljem jedinstvenom tržištu, čime se smanjuje razvojni jaz među regijama tako što im se osiguravaju socijalni resursi i infrastruktura. Međutim, regionalne razlike i dalje su velike. Budućnost kohezijske politike treba biti osmišljena kao uključiva strategija koja uključuje sve ljude i dionike na svim razinama, rješavajući trenutačnu fragmentaciju i složenost politika u nekoliko fondova.

EU treba dodatno razviti snažnu lokaliziranu kohezijsku politiku s misijskim pristupom koji može pomoći svim mjestima i ljudima u EU-u. Provođenjem sveobuhvatnih procjena teritorijalnog učinka mora se primjenjivati načelo „ne nanosi štetu koheziji” u svim politikama i inicijativama EU-a.

Savez za koheziju, koji je uspostavio OR, poslužit će kao platforma za raspravu i razmjenu u kojoj će institucije EU-a surađivati s gradovima i regijama.

[Istraživanje Ipsos: 59 % ispitanika upoznato je s fondovima kohezijske politike]

Ruralni program

VIII. Dugoročni pristup ruralnim područjima mora im omogućiti ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju kako bi se učinkovito borilo protiv depopulacije i privuklo mlade talente.

Procjenjuje se da će do 2033. godine 30 milijuna ljudi napustiti ruralna područja Europe. To je jednako ukupnom stanovništvu Rumunjske, Bugarske i Litve. Ruralne regije suočavaju se s preprekama koje ugrožavaju njihov rast, kao i s ciljevima EU-a u pogledu postizanja klimatske neutralnosti. Mladi i obitelji napuštaju ruralna područja zbog nedostatka usluga, kao što su škole, bolnice, javni prijevoz i digitalna povezivost. Taj stalni odljev mladih dovodi do smanjenja radne snage, starenja lokalnog stanovništva te do osiromašenja i socijalne isključenosti. 16 % stanovništva EU-a živi u takozvanim regijama za razvoj talenata. Mogućnosti za obrazovanje odraslih znatno su niže u regijama koje su suočene s zamkom razvoja talenata (5,6 % u usporedbi s prosjekom EU-a od 10 %). Regionalne i lokalne vlasti aktivno su uključene u oblikovanje i provedbu integriranih inicijativa ruralnog razvoja, kao što su namjenski lokalni školski projekti, kao i koncepti mobilnosti za ruralna sela i programi zelenog poduzetništva za žene.

EU bi trebao više ulagati u ruralna područja jer ona uvelike doprinose zelenoj tranziciji u područjima kao što su proizvodnja energije iz obnovljivih izvora, održiva hrana i očuvanje prirode.

Sljedeća generacija programa kohezijske politike i planova za oporavak i otpornost trebala bi potaknuti ulaganja i reforme kako bi se smanjile zamke razvoja talenata u regijama EU-a, diversificirale gospodarske mogućnosti za mlade i osigurala gospodarska i socijalna dobrobit ruralnih zajednica.

OR je aktivno uključen u pakt za ruralna područja, koji pruža platformu za razmjenu informacija o potrebama i potencijalu ruralnih područja na svim razinama vlasti i civilnog društva.

Regije i gradovi koji oblikuju budućnost Europe

Europska demokracija

IX. EU mora iskoristiti povjerenje građana u regionalne i lokalne predstavnike kako bi bolje i u većoj mjeri ojačao europsku demokraciju.

U Europskoj uniji 1,2 milijuna građana ima izborni mandat na lokalnoj ili regionalnoj razini. Oni su temelj europske demokracije. Lokalna i regionalna tijela država članica imaju više povjerenja od nacionalnih vlada, a u većini zemalja imaju više povjerenja od institucija EU-a. Sve veće nezadovoljstvo regijama i gradovima ugrožava opću socijalnu koheziju u EU-u. Zbog toga je još važnije prilagoditi programe EU-a za gradove i regije posebnim potrebama različitih područja EU-a i njihovim potrebama. U tu svrhu lokalne i regionalne vlasti moraju imati veću ulogu u oblikovanju politika EU-a. Veća uključenost podnacionalnih razina vlasti pomogla bi da građani bolje razumiju i prihvate politike EU-a.

EU bi trebao promicati višerazinsku dimenziju europske demokracije i upravljanja te sustavno uključivati lokalne i regionalne političare u zakonodavni postupak EU-a, čime bi se pratili rezultati Konferencije o budućnosti Europe.

Europski izbori koji će se održati u lipnju 2024. poslužiti će kao test za europsku demokraciju. U tom kontekstu institucije EU-a trebale bi povećati suradnju s regijama i gradovima kako bi se izgradilo povjerenje i povećao odaziv birača te istodobno osiguralo da se njihov glas čuje u definiranju sljedećih političkih prioriteta.

Program Mladi izabrani političari i Mreža lokalnih i regionalnih vijećnika, koje je uspostavio OR, mogu dodatno podupirati lokalne i regionalne izabrane predstavnike, jačajući most između EU-a i lokalnih zajednica. Lokalne i regionalne vlasti također su ključni partneri za jačanje osjećaja pripadnosti europskom projektu koji se temelji na načelima i vrijednostima EU-a.

[Istraživanje Ipsos: za 91 % ispitanika važno je povećati utjecaj regija i lokalnih tijela na donošenje nacionalnih politika]

Proširenje Europske unije

X. Uključiti lokalne i regionalne vlasti, svojim iskustvom i mrežama, da se pripreme za sljedeći val proširenja.

Ruski rat protiv Ukrajine stavio je politiku proširenja EU-a na više mjesto u političkom programu i naglasio važnost osiguravanja stabilnosti u susjedstvu EU-a, i na njegovim istočnim i južnim granicama, pojačanom prekograničnom suradnjom. Regije i gradovi u zemljama kandidatkinjama imaju ključnu ulogu u uključivanju građana u proces pristupanja, učvršćivanju europskih vrijednosti i poticanju europske integracije.

Europske regije i gradovi mogu razmjenjivati vlastita iskustva pristupanja i podupirati izgradnju kapaciteta potencijalnih pridošlica putem različitih formata kao što su zajednički savjetodavni odbori, radne skupine, Konferencija lokalnih i regionalnih vlasti za Istočno partnerstvo (CORLEAP), Euro-mediteranska skupština lokalnih i regionalnih vlasti (ARLEM) ili uzajamni instrument za tehničku pomoć i razmjenu informacija (TAIEX). CORLEAP trenutačno nastoji postići dvojne ciljeve, a to su nastavak pružanja formata za multilateralnu suradnju na lokalnoj i regionalnoj razini u okviru Istočnog partnerstva i pomaganje novim zemljama kandidatkinjama za članstvo u EU-u na njihovu putu prema EU-u te će to i dalje činiti u bliskoj budućnosti.

Nadalje, programi prekogranične suradnje sa susjednim zemljama (posebno putem programa Interreg IPA CBC) bili su ključni za izgradnju povjerenja i razvoj stručnog znanja u susjednim lokalnim i regionalnim vlastima dok se pripremaju za pridruživanje EU-u.

Time se olakšava izgradnja kapaciteta i poboljšava razumijevanje politika i zakona EU-a.

Europske regije i gradovi mogu u potpunosti sudjelovati u procesu proširenja EU-a zastupanjem oblika multilateralne suradnje i pružanjem praktične potpore lokalnim i regionalnim vlastima zemalja kandidatkinja za članstvo u EU-u.

Prethodni krugovi proširenja pokazali su da su decentralizacija i uključenost lokalnih i regionalnih vlasti u pripremu za članstvo u EU-u ključni za uspjeh.

OR se zalaže za jačanje prekogranične suradnje sa susjednim lokalnim i regionalnim vlastima i doprinosi promicanju TAIEX-a putem zajedničkih savjetodavnih odbora i radnih skupina, kao i putem ARLEM-a i CORLEAP-a, te ima posebnu ulogu u pomaganju lokalnim i regionalnim vlastima u zemljama proširenja da se pripreme za provedbu pravne stečevine EU-a. OR svoj rad na proširenju usredotočuje na izgradnju praktičnih kapaciteta i posebno je proširio svoj Program za mlade izabrane političare (YEP-ove) na zemlje kandidatkinje.

1

Nastavak i jačanje potpore Ukrajini za obnovu i reforme u partnerstvu s regijama i gradovima EU-a.

2

Osiguravanje pristupa upravljanja energetsom tranzicijom na više razina. Samo s povećanim sredstvima EU-a može se povećati i poboljšati učinak lokalnih i regionalnih projekata na ispunjavanje klimatskih ambicija EU-a na terenu i ojačati prihvaćanje zelene tranzicije u lokalnim zajednicama.

3

Znatna ulaganja u prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje s pomoću lokalizirane strategije za očuvanje kohezije i otpornosti u regijama i gradovima i radi smanjenja disruptivnih i asimetričnih učinaka klimatskih promjena, kao i gubitka biološke raznolikosti.

4

Potpore održivoj lokalnoj poljoprivredi i partnerstva s lokalnim i regionalnim vlastima kako bi europski prehrambeni sustavi postali otporniji i održiviji.

5

Osiguranje veće potpore provedbi europskog zelenog plana i ciljeva održivog razvoja na lokalnoj i regionalnoj razini.

6

Poticanje ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju, potpora građanima i smanjenje nejednakosti, uz istodobno poticanje industrijske konkurentnosti europskih regija.

7

Reforma kohezijske politike s lokaliziranim pristupom temeljenim na zadaćama, pri čemu se u svim politikama primjenjuje načelo „nenanošenja štete koheziji“.

8

Dugoročni pristup ruralnim područjima mora omogućiti ulaganja u zelenu i digitalnu tranziciju kako bi se učinkovito suzbila depopulacija i privukli mladi talenti.

9

EU mora iskoristiti povjerenje građana u regionalne i lokalne predstavnike kako bi se ojačala europska demokracija.

10

Uključivanje lokalnih i regionalnih vlasti, uključujući njihova iskustva i mreže, kako bi se pripremile za sljedeći val proširenja.

Poglavlje I. – Regije i gradovi koji upravljaju krizama

Višedimenzionalni skup kriza utječe na Europsku uniju. Od ruskog rata protiv Ukrajine i njegovih posljedica do energetske, klimatske i prehrambene krize, društvenih nejednakosti i trajnih posljedica pandemije bolesti COVID-19, regije i gradovi predvode kako bi se odgovorilo na brojne izazove s kojima se suočavaju građani.

Europska unija stavlja se na kušnju i izdržat će sve dok razvija nove zajedničke alate solidarnosti i otpornosti kako bi pružila potporu svojim teritorijima i građanima.

A. Ukrajina: Raseljene osobe, održiva obnova, put prema integraciji u EU

Ruski rat protiv Ukrajine uzrokovao je dosad nezabilježen priljev raseljenih osoba, što je neravnomjerno utjecalo na regije i gradove u EU-u. Unatoč brojnim poteškoćama, lokalne i regionalne vlasti poduzele su uspješne mjere za dobrodošlicu raseljenim Ukrajinacima, uz istodobno poticanje solidarnosti lokalnog stanovništva. Sada se naglasak preusmjerava s hitnih mjera na dugoročne strategije za socioekonomsku uključenost. Koje su regije predvodnice u pomaganju raseljenim Ukrajinacima da se integriraju na lokalnoj razini? Kako solidarnost lokalnih vlasti može pomoći Ukrajini da se oporavi od rata i izgradi bolju budućnost za svoje građane?

Regije i gradovi u EU-u i Ukrajini uvjereni su da imaju aktivnu ulogu u obnovi Ukrajine. Već razvijaju strukturu, načela i planove u tu svrhu u kontekstu mreža kao što je Europski savez gradova i regija za obnovu Ukrajine, koji je uspostavio Odbor regija (OR), koji okuplja lokalne i regionalne vlasti u EU-u i Ukrajini.

Integracija Ukrajine u EU bit će usko povezana s njezinom obnovom. Lokalne i regionalne vlasti u Ukrajini moraju biti spremne za članstvo u EU-u i trebaju potporu svojih kolega iz EU-a. OR svoj dio čini inicijativama za izgradnju kapaciteta.

Nakon onoga što je vjerojatno povijesno bilo najintenzivnije migracije u EU izazvane sukobima, 1 mnoge regije i gradovi sada prelaze s kriznog načina na razvoj održivih strategija za integraciju ukrajinskih državljana kojima je pružena zaštita EU-a. Većina Ukrajinaca koji su primili privremenu zaštitu² u Europskoj uniji (3,5 milijuna³ od ukupno 4 milijuna⁴) stigla je i registrirana u prva tri mjeseca nakon ruske invazije 24. veljače 2022. U drugoj polovini 2022. i tijekom 2023. gradovi i regije počeli su s načina odgovora na hitne situacije prijeći na razvoj strukturiranih i održivih strategija integracije usmjerenih na poboljšanje socioekonomske uključenosti raseljenih Ukrajinaca.⁵

88 % regija i gradova poduzelo je konkretne mjere kako bi odgovorilo na krizu uzrokovanu ratom protiv Ukrajine u svojem gradu ili regiji te, zajedno s lokalnim zajednicama, i dalje imaju ključnu ulogu u pružanju potpore raseljenim Ukrajinacima. Otprilike polovina tijela vlasti u regijama i gradovima osnovala je prihvatne centre i osigurala smještaj za raseljene osobe, a više od trećine osiguralo je pristup socijalnoj skrbi i zdravstvenoj skrbi (33 %). 21 % ih je stvorilo prilike i objekte posebno za raseljenu djecu, dok je 13 % poduzelo mjere za ublažavanje gospodarskih i socijalnih posljedica rata na najranjivije skupine, kao i za ublažavanje posljedica povećanja cijena energije za građane i poduzeća. Više od trećine (35 %) sudjelovalo je i u simboličkim djelovanjima potpore Ukrajini. Osim što u potpunosti podupire Ukrajinu protiv ruskog agresora, većina regija i

¹ Za dodatne informacije vidjeti Centar za europske studije Wilfred Martens, [Cross-Border Movements Compared: Migracija iz Ukrajine i u Ukrajinu u povijesnoj usporedbi s drugim situacijama sukoba](https://www.oecd.org/newsroom/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-generates-historic-migration-flows.htm), veljača 2023. i <https://www.oecd.org/newsroom/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-generates-historic-migration-flows.htm>.

² O dodjeli privremene zaštite na temelju [Provedbene odluke Vijeća 2022/382](#), Mach 2022. Korisnici te zaštite kasnije se u ovom dokumentu spominju općim pojmom „izbjeglice“.

³ Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice, stanje u [Ukrajini: Flash update #18](#), 24. lipnja 2022.

⁴ Eurostat, [Privremena zaštita osoba koje bježe iz Ukrajine, kolovoz 2023.](#)

⁵ Vidjeti, primjerice, aktivnosti [gradova i regija za integraciju migranata](#), mreže koju je uspostavio Odbor regija, kao što su konferencije o pristupu [migranata zdravstvenoj skrbi: od hitnih odgovora do održivih rješenja i osnaživanja regija i gradova u upravljanju integracijom migranata](#).

gradova (60 %) uvjereni su da će prisutnost Ukrajinaca imati pozitivne demografske i gospodarske posljedice (54 %).⁶

Budući da su većina registriranih ukrajinskih korisnika privremene zaštite žene i djeca,⁷ mnoge regije i gradovi također pružaju prilagođene usluge podrške, obrazovanja i integracije. Više od 56 % regija i gradova pruža posebnu potporu ženama iz Ukrajine u obliku skrbi za djecu, nakon čega slijede stanovanje (55 %), osposobljavanje na radnom mjestu (52 %), psihološka pomoć (gotovo 48 %), zdravstvena skrb (46 %) i prijevoz (45%).⁸ Međutim, oko 44 % ne pruža nikakvu posebnu potporu prilagođenu ženama koje su raseljene u Ukrajini, što je pitanje koje treba riješiti kako bi im se pružila potpora i osigurali odgovarajući uvjeti za njihovu socioekonomsku integraciju.⁹ Istaknuti primjer brze integracije i svjedočenje o snazi i odlučnosti ukrajinskih žena dolazi iz Poljske, gdje vladini podaci potvrđuju da je 60 – 70 % žena do kraja prošle godine pronašlo redoviti posao.¹⁰

Iako je solidarnost s ukrajinskim stanovništvom nedvosmislena diljem EU-a, teritorijalni učinak ove dosad nezabilježene krize uglavnom pogađa regije i gradove u samo trima državama članicama. To je posljedica nekoliko čimbenika, kao što su koncentracije u gradskim i velegradskim područjima, velike već postojeće dijaspore u nekim regijama, putovanje bez¹¹ vize za Ukrajinke u EU i brza zaštita u skladu s Direktivom o privremenoj zaštiti, što je pridonijelo vrlo decentraliziranom postupku prihvata.

Većina Ukrajinaca registriranih u skladu s Direktivom o duhanskim proizvodima živi u regijama Njemačke, Poljske¹² i Češke, a u tim se zemljama nalazi 10 regija s najvećim brojem registracija: Nordrhein-Westfalen (Njemačka), Mazowieckie (Poljska), Bayern (Njemačka), Baden-Württemberg (Njemačka), Niedersachsen (Njemačka), Dolnośląskie (Poljska), Śląskie (Poljska), Małopolskie (Poljska), Wielkopolskie (Poljska) i Praha (Češka). Rumunjska, Španjolska, Italija, Slovačka i Austrija imaju i regije u kojima je broj registracija veći od 20000 po regiji (vidjeti kartu u nastavku). Međutim, omjer Ukrajinaca i lokalnog stanovništva najveći je u Češkoj, Poljskoj i Estoniji.¹³

⁶ Odbor regija, Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, rezultati ankete Eurochambres predstavljani na [sastanku povjerenstva CIVEX 18. travnja 2023. i na radionici Tjedna regija EU-a](#).

⁷ [30. travnja 2023.: gotovo 4 milijuna s privremenom zaštitom EU-a – Proizvodi Eurostat Novosti – Eurostat \(europa.eu\)](#)

⁸ Odbor regija, Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, rezultati ankete Eurochambres predstavljani na [sastanku povjerenstva CIVEX 18. travnja 2023. i na radionici Tjedna regija EU-a](#).

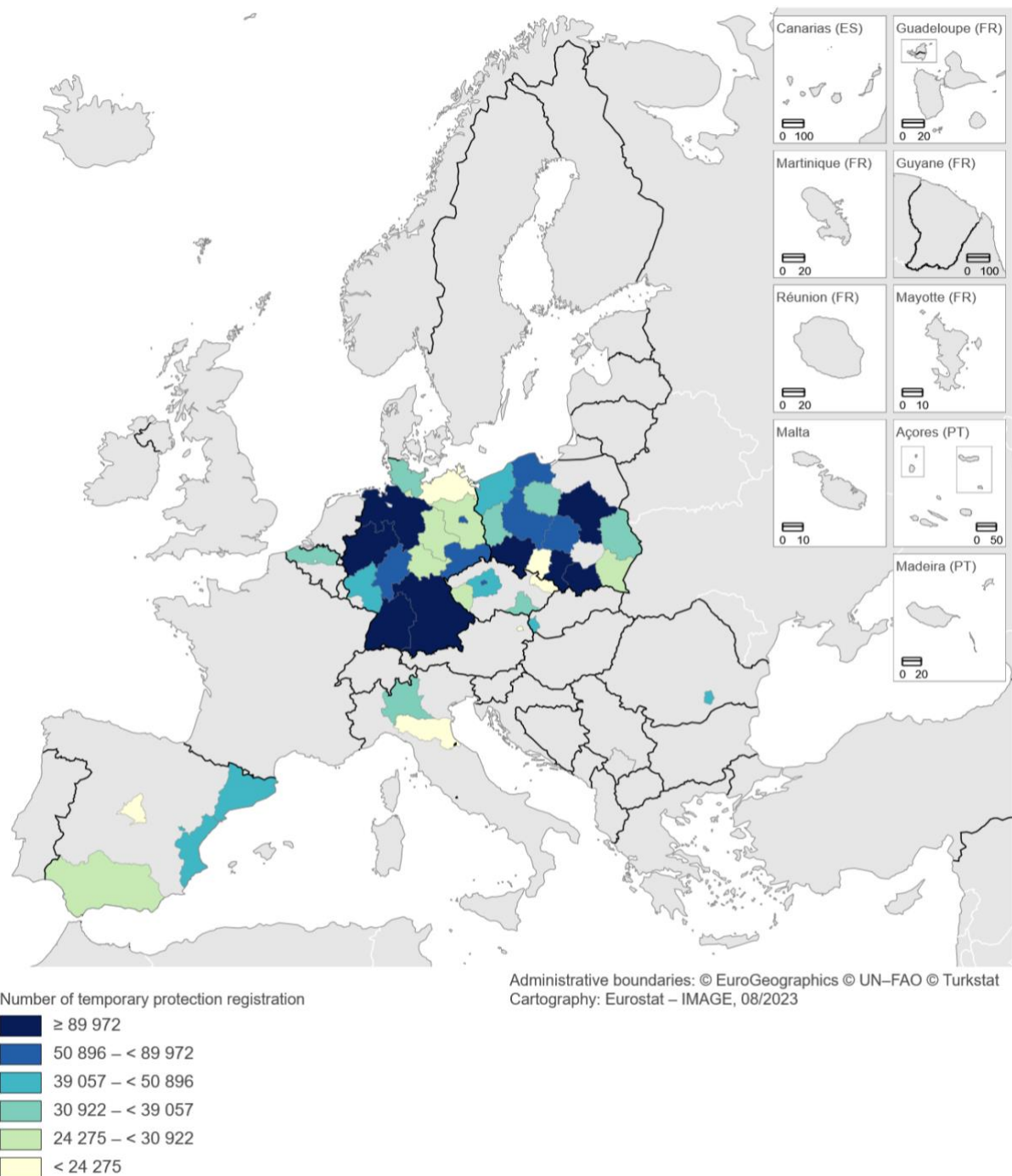
⁹ *Ibid.*

¹⁰ <https://www.ft.com/content/f7ab2cf3-ac3a-4d90-93b4-10ef51c07159>.

¹¹ Prema [podacima Eurostata, krajem 2021.](#) ukrajinsko državljanstvo bilo je treće najčešće državljanstvo zemalja izvan EU-a u pogledu ukupnog broja boravišnih dozvola u EU-u i boravišnih dozvola, iza marokanskih i turskih državljana.

¹² Na nacionalnoj razini najveći broj Ukrajinaca registriranih u skladu s Direktivom o duhanskim proizvodima nalazi se u Njemačkoj (1090235), Poljskoj (995035) i Češkoj (331850); vidjeti <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230609-1>.

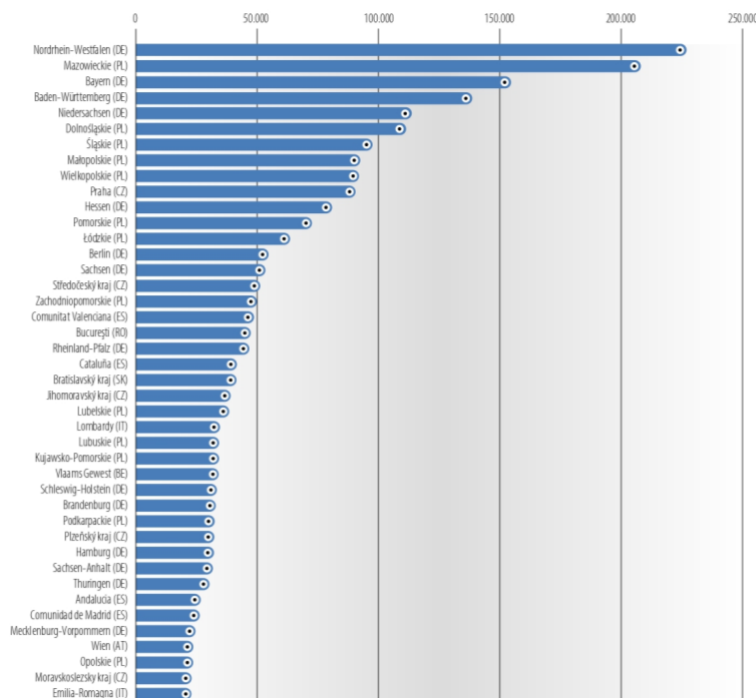
¹³ U usporedbi sa stanovništvom svake članice EU-a najveći broj ukupnih korisnika privremene zaštite na tisuću osoba zabilježen je u Češkoj (31,6 na 1000 osoba), Poljskoj i Estoniji (oboje 26,4.), Litvi (24,5), Bugarskoj (22,7) i Latviji (21,2); vidjeti <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230609-1>.

1 Slika. Regije NUTS2 s više od 20000 aktivnih registracija za privremenu zaštitu (ukrajinski državljani)

Izvor – kompilacija OR-a temeljena na UNHCR-u, Mediendienst Integration, ibz, Minv, La Moncloa, Österreichischer Integrationsfonds¹⁴
Napomena – Ova karta namjerno prikazuje samo odabrane regije

¹⁴ Izvori podataka: u skladu s dostupnim podacima (i s različitim datumima valjanosti) u vrijeme pisanja <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>, <https://dofi.ibz.be/fr/news/accueil-en-belgique-des-personnes-en-provenance-dukraïne-bilan-apres-un-de-conflit>; <https://www.minv.sk/?docasne-utocisko>; https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/gobierno/news/Paginas/2023/20230310_ukrainian-refugees.aspx; <https://www.integrationsfonds.at/>.

2 Slika. Regije EU-a s najvećim brojem Ukrajinaca koji su aktivno registrirani za privremenu zaštitu
Izvor – kompilacija OR-a15

Mnoge regije i gradovi i dalje se suočavaju s izazovima jer su njihovi kapaciteti za pružanje usluga lokalnim stanovnicima i izbjeglicama, kao što su smještaj, sredstva za uzdržavanje, zdravstvena skrb, obrazovanje i zapošljavanje, prošireni i često nisu optimizirani.¹⁶

U Poljskoj je teritorijalna raspodjela Ukrajinaca karakterizirana koncentracijom u vojvodstvima s velikim urbanim aglomeracijama. Dvije trećine Ukrajinaca u Poljskoj živi u 12 najvećih metropolitanskih područja,¹⁷ a većina ih živi u Varšavi (više od 100000), Wrocławu, Krakovu i Poznanju.¹⁸

U Njemačkoj je udio ukrajinskih državljana u ukupnom stanovništvu bio najveći u Berlinu i Hamburgu. Zbog velikog broja dolazaka neke regionalne vlasti izrazile su zabrinutost zbog doseganja svojih granica i potrebe za većim brojem škola, vrtića i smještajnih mjesta.¹⁹

U Češkoj, grad Prag teško je primio gotovo četvrtinu svih Ukrajinaca,²⁰ ali je krajem listopada 2022. glavni grad odobrio strateški okvir za potporu ukrajinskim izbjeglicama i udružio se s UNICEF-om u osnivanju i upravljanju novim centrom za naknadnu potporu raseljenim osobama iz Ukrajine.

Nedovoljna sredstva i ograničenja financiranja među najvažnijim su pitanjima za sve regije i gradove u pružanju osnovnih usluga Ukrajincima i provedbi dugoročnih ciljeva integracije. Sredstva namijenjena regijama i gradovima za potporu Ukrajincima uglavnom su dolazila iz viših razina državne uprave (51 %, što je dobrodošlo povećanje u odnosu na 20 % prije početka rata), nakon

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Dobiás, K. i Homem, F., „[Gradovi i regije EU-a koji prihvaćaju ukrajinske izbjeglice – mapiranje višerazinske koordinacije](#)”, studija koju je naručio Odbor regija, 2022.

¹⁷ <https://www.gov.pl/web/udsc/obywatele-ukrainy-w-polsce--aktualne-dane-migracyjne>.

¹⁸ <https://www.portalsamorzadowy.pl/polityka-i-spoleczenstwo/w-tych-polskich-miastach-uchodzcy-z-ukrainy-osiedlaja-sie-najchetniej.442844.html>.

¹⁹ <https://www.schengenvisainfo.com/news/germany-calls-on-eu-countries-for-fairer-distribution-of-ukrainian-refugees/>.

²⁰ <https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrainy.aspx>.

čega slijedi privatni sektor (10 %), dok su izravna financijska sredstva u okviru EU-a bila znatno ograničena ili nisu dostupna za izravnu primjenu lokalnim vlastima.

Kad je riječ o potpori raseljenim osobama iz Ukrajine, samo je oko 5 % regija i gradova iskoristilo sredstva iz Fonda za azil, migracije i integraciju (FAMI), 9 % iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+) i samo 1 % iz Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR). Kad je riječ o izbjeglicama općenito, upotreba takvih sredstava veća je, pri čemu 13 % regionalnih i lokalnih vlasti obično koristi sredstva iz FAMI-ja, 10 % iz fondova ESF+ i 2 % iz fondova EFRR-a.²¹

Stoga je potrebna veća **izravna potpora regijama i gradovima kako bi oni i dalje učinkovito pružali javne usluge u svim područjima svoje nadležnosti te integrirali Ukrajinke u lokalne zajednice.** Poseban naglasak stavlja se na osiguravanje ciljanih mjera kojima se bolje uzimaju u obzir posebne potrebe i prava većine žena, djece i drugih raseljenih osoba.

UKRAJINSKI SAVJETODAVNI CENTRI

PRAG, BERLIN I GDANJSK POMAŽU UKRAJINCIMA NA NJIHOVOM JEZIKU

Gradovi Prag (Češka), Berlin (Njemačka) i Gdansk (Poljska) uspostavili su ukrajinske savjetodavne centre kako bi ukrajinskim građanima, prvenstveno ženama s maloljetnom djecom ili starijim osobama, pružili konsultacije licem u lice na njihovom materinjem jeziku.²²

AGENCIJA NA JEDNOM MJESTU S OTVORENIM VRATIMA

RIGA CENTRALIZIRA SVOJU POMOĆ UKRAJINCIMA

Grad Riga (Latvija) ima politiku otvorenih vrata i pomaže Ukrajinke na mnogo načina, kao što je upravljanje centrom za podršku izbjeglicama pretvoreno u jedinstvenu agenciju u kojoj se nalaze sve vladine, općinske i nevladine službe, iznajmljivanje dodatnih učionica kako bi se ukrajinska djeca zadržala u školama te pokretanje digitalnih nomadskih viza i sponzorstava talenata.²³

Proces održive obnove Ukrajine već je započeo, a regije i gradovi EU-a već su uključeni. Iako ruska ratna agresija i dalje uzrokuje ekstremnu civilnu štetu i štetu na infrastrukturi,²⁴ regije i gradovi diljem EU-a već su se obvezali poduzeti razne napore za obnovu koji ne mogu čekati do kraja rata jer su ključni za obnovu usluga potrebnih za svakodnevno funkcioniranje lokalnih zajednica. Mnogi gradovi i regije EU-a pružili su izravnu humanitarnu pomoć i financijsku potporu svojim gradovima blizancima u Ukrajini, donirali humanitarnim organizacijama i doprinijeli materijalu za popravak,

²¹ Odbor regija, Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, rezultati ankete Eurochambres predstavljeni na [sastanku povjerenstva CIVEX 18. travnja 2023.](#) i na [radionici Tjedna regija EU-a.](#)

²² Projekt financiraju Ministarstvo unutarnjih poslova Njemačke i Ministarstvo unutarnjih poslova Češke Republike, a provodi Međunarodni centar za razvoj migracijske politike; vidjeti <https://www.icmpd.org/news/ukraine-consultation-centres-supporting-ukrainian-citizens-abroad>.

²³ Eurocities, u [Rigi, pomaganje Ukrajinke na nebrojeni način](#), siječanj 2023.

²⁴ Svjetska banka, Vlada Ukrajine, Europska unija, Ujedinjeni narodi, [Ukrajina: brza procjena štete i potreba, veljača 2022. veljača 2023.](#), ožujak 2023.

generatorima električne energije, vozilima hitne pomoći, autobusima i drugim korisnim proizvodima²⁵.

Obnova i reforma odvijaju se u kombinaciji s izazovima koji se razlikuju ovisno o razmjerima razaranja u Ukrajini. Kao što se razlikuje među regijama i općinama, ovisno o njihovu zemljopisnom položaju i blizini prve linije,²⁶ izazovi i potrebe također se razlikuju. Budući da nemilosrdne borbe i neprijateljstva nastavljaju eskalirati tešku humanitarnu situaciju u određenim područjima Ukrajine,²⁷ mnoge regije i gradovi moraju se usredotočiti na osiguravanje pristupa vodi, sanitarnim uslugama, hrani, zdravstvenim uslugama i materijalima za popravak domova. Međutim, postoje i oni koji se sve više mogu usredotočiti na napore za oporavak i obnovu, a ne na hitne humanitarne potrebe, te u tu svrhu traže međunarodne partnere u nizu područja – od razminiranja do rekonstrukcije gradova i gospodarske suradnje – kako bi se istovremeno usredotočili na planove obnove i reformi.²⁸

83 % gradova i regija EU-a uvjereni su da postoji način na koji mogu doprinijeti obnovi Ukrajine. Gotovo polovica (45 %) svih gradova i regija EU-a smatra da mogu pomoći uključivanjem u širi europski plan za obnovu Ukrajine, dok otprilike jedna trećina gradova i regija EU-a vidi svoj potencijalni doprinos obnovi Ukrajine pružanjem materijalne i financijske pomoći (31 %) te u twinning programe za jačanje tehničkih i institucijskih kapaciteta i razmjenu najboljih praksi (30 %). 27 % gradova i regija EU-a spremno je pomoći promicanjem dobrog upravljanja na lokalnoj i regionalnoj razini, a 16 % smatra da bi se javnim upravama mogla pružiti potpora putem programa osposobljavanja koje organiziraju sveučilišta i centri za osposobljavanje službenika (uključujući internetske tečajeve).

Predloženom strukturom EU-a za financiranje obnove Ukrajine u iznosu od 50 milijardi EUR također se prepoznaje da regije i gradovi moraju biti uključeni u sve faze. Izravna potpora regijama i gradovima ključna je za pristup EU-a, o čemu svjedoči činjenica da je njihovo osnaživanje preduvjet za Instrument za Ukrajinu koji je Europska komisija²⁹ utvrdila³⁰ u svojem prijedlogu revizije višegodišnjeg financijskog okvira (VFO) za razdoblje 2021. – 2027. Budući da proračun EU-a nije osmišljen za suočavanje s posljedicama rata protiv Ukrajine i s obzirom na to da su takozvane „fleksibilne mogućnosti”³¹ koje su korištene od početka rata dosegule svoje granice, uspostava novog Instrumenta za Ukrajinu pravodobno je i dobrodošla, kao i pozornost koja se u prijedlogu posvećuje uključivanju regija i gradova u donošenje odluka i izgradnji njihovih kapaciteta³².

Povećao se broj bilateralnih partnerstava između regija i gradova EU-a i Ukrajine, ali više od polovine manjih ukrajinskih gradova još uvijek nema službene partnere EU-a. Podnacionalna suradnja, kao³³ što su suradnja između Gdanjska (Poljska) i Lviva (Ukrajina), te³⁴ uzajamni naponi za obnovu, na primjer uključivanje ukrajinskih gradova u misiju klimatski neutralnih i pametnih

²⁵ Za više primjera mjera potpore regija i gradova EU-a vidjeti <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/help-for-ukraine.aspx>.

²⁶ Svjetska banka, Vlada Ukrajine, Europska unija, Ujedinjeni narodi, [Ukrajina: brza procjena štete i potreba, veljača 2022. veljača 2023., ožujak 2023.](#)

²⁷ Procjenjuje se da će 17,6 milijuna ljudi 2023. trebati humanitarnu pomoć, a zaštita najranjivijih skupina stanovništva trebala bi biti prioritet, prije još jedne teške zime; vidjeti: Ured UN-a za koordinaciju humanitarnih pitanja, humanitarni odgovor [Ukrajine 2023.: izvješće o stanju](#), kolovoz 2023.

²⁸ <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/CP-84-Ukraine-cities-regions-stepping-up-search-for-international-partnerships.aspx>.

²⁹ Europska komisija, [Prijedlog uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi Instrumenta za Ukrajinu](#), lipanj 2023.

³⁰ <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/regions-and-cities-crucial-role-in-Ukraine-reconstruction.aspx> i

³¹ Prenamjena sredstava u okviru postojećih programa, preraspodjela neiskorištenih sredstava i pričuva za Ukrajinu.

³² Za više pojedinosti vidjeti https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3355.

³³ <https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/Ukraine-Alliance-Insight.pdf>.

³⁴ <https://cor.europa.eu/fr/events/pages/4th-meeting-of-cor-working-group-ukraine-.aspx>.

gradova,³⁵ kao i razni sporazumi o twinningu³⁶, važan su dio procesa obnove i približavanja Ukrajine standardima EU-a.³⁷ Iako se većina postojećih sporazuma potpisuje s regijama i gradovima iz Poljske i iz zemalja EU-a u neposrednoj blizini Ukrajine,³⁸ mnogi novi sporazumi s njemačkim³⁹ i francuskim⁴⁰ lokalnim vlastima upućuju na širi, paneuropski trend.

Gradovi EU-a imaju mnogo toga za ponuditi svojim ukrajinskim partnerima⁴¹ u pogledu stručnosti i najbolje prakse u pitanjima kao što su održivi razvoj gradova, zaštita baštine, obrazovanje, socijalne usluge, temeljna prava i dobro upravljanje. Iako je vjerojatnije da će regionalni glavni gradovi od drugih gradova uspostaviti gospodarsku i poslovnu suradnju s gradovima u inozemstvu,⁴² više od polovice manjih ukrajinskih gradova, uglavnom u istočnom dijelu Ukrajine, još uvijek nema formaliziranu međunarodnu suradnju te još uvijek postoji znatan prostor za jačanje suradnje EU-a i UA-a na podnacionalnoj razini.⁴³

Savez gradova i regija za obnovu Ukrajine koji je⁴⁴ uspostavio OR pomaže u popunjavanju praznina u podnacionalnoj suradnji između EU-a i UA-a i povezivanju dviju strana. Paneuropska platforma s potencijalom za povezivanje tisuća lokalnih i regionalnih čelnika u EU-u i široj Europi znatno je pridonijela jačanju međunarodne suradnje i napora za obnovu putem svojih aktivnosti⁴⁵ i strateških preporuka uključivanjem sve većeg broja predstavnika, uključujući članove OR-a, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe, europske udruge kao što su CEMR, CPMR, EURO CITIES, CALRE, AER, Sporazum gradonačelnika, energetske gradove, kao i sve ukrajinske udruge lokalnih i regionalnih vlasti i mnoge povezane partnere.⁴⁶

Preporuke OR-a za jačanje uloge lokalnih i regionalnih vlasti u procesu oporavka i obnove Ukrajine i na njihovu putu prema članstvu u EU- u⁴⁷ utemeljile su raspravu o⁴⁸ decentralizaciji na Konferenciji o oporavku u Ukrajini ponavljajući zahtjev za izravno sudjelovanje regija i gradova kao ključnih za

³⁵ <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/opportunities/topic-details/horizon-miss-2023-cit-02-01>

³⁶ Sporazumi o twinningu u Ukrajini sklapaju se na lokalnoj razini (uglavnom na razini grada) i na regionalnoj razini (oblastima) i na podregionalnoj/okrutnoj (zrakoplovskoj) razini.

³⁷ Za dobar pregled tih poteškoća i preporuke za njihovo prevladavanje vidjeti Smętkowski, M., Kniazevych, A., Olechnicka, A., Orchowska, J. i Przekop-Wiszniewska, E., [Suradnja između gradova i regija EU-a s ukrajinskim partnerima](#), studija koju je naručio odbor REGI u Europskom parlamentu, 2023.

³⁸ *Ibid.*; ukrajinski gradovi imali su 2022. više od 1000 sporazuma o twinningu sa stranim partnerima, dok su vlasti na regionalnoj razini i razini okruga potpisale gotovo 350 takvih sporazuma, a više od dvije trećine bilo je s kolegama iz EU-a.

³⁹ U veljači 2022. provedeno je 80 partnerstava između njemačkih i ukrajinskih općina, vidjeti [Karte: 80 deutsch-ukrainische Städtepartnerschaften | BMZ](#); sada postoji 120 partnerstava, vidjeti <https://www.bertelsmann-stiftung.de/de/unsere-projekte/kommunen-in-der-ukrainekrise-staerken/projektnachrichten/staedtepartnerschaften>; vidjeti i <https://cities4cities.eu/14-ukrainian-communities-started-cooperation-with-17-german-municipalities/>.

⁴⁰ Na primjer, između francuske regije Bourgogne-Franche-Comté i ukrajinske vinnytijske oblasti, vidjeti <https://www.infos-dijon.com/news/bourgogne-franche-comte/bourgogne-franche-comte/relations-internationales-la-region-bourgogne-franche-comte-prepare-un-partenariat-avec-l-oblast-ukrainien-de-vinnytsia.html>.

⁴¹ <https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/Ukraine-Alliance-Insight.pdf>.

⁴² Vidjeti, na primjer, studiju pripremljenu u okviru programa „Transparentni gradovi“ (Transparent Cities Programme) na temu [Suradnja među sestrinskim gradovima: područja u kojima strane općine podupiru ukrajinske gradove](#).

⁴³ Smętkowski, M., Kniazevych, A., Olechnicka, A., Orchowska, J. i Przekop-Wiszniewska, E., [Suradnja gradova i regija EU-a s ukrajinskim partnerima](#), studija koju je naručio odbor REGI u Europskom parlamentu, 2023.

⁴⁴ <https://cor.europa.eu/en/engage/Pages/European-Alliance-of-Cities-and-Regions-for-the-reconstruction-of-Ukraine.aspx>.

⁴⁵ <https://cor.europa.eu/en/events/Pages/putting-lugano-principles-into-action.aspx>.

⁴⁶ Za potpuni popis partnera i pridruženih partnera Europskog saveza gradova i regija za obnovu Ukrajine vidjeti <https://cor.europa.eu/en/engage/pages/european-alliance-of-cities-and-regions-for-the-reconstruction-of-ukraine.aspx#Partners>.

⁴⁷ <https://www.urc-international.com/road-to-london-event>.

⁴⁸ OR je predstavio OR u ime Europskog saveza gradova i regija za obnovu Ukrajine na [radionici uoči konferencije o oporavku u Londonu](#) održane 25. svibnja 2023.

uspjeh oporavka, obnove (uključujući određivanje prioriteta projekata, planiranje i odabir) i pripreme za pristupanje EU-u.

EUROPSKI SAVEZ ZA OBNOVU

INICIJATIVA OR-A ZA KOORDINACIJU POMOĆI I POTPORU UKRAJINSKIM REGIJAMA

Europski savez gradova i regija za obnovu Ukrajine pruža platformu za koordinaciju napora u pružanju pomoći i izražava snažnu političku i simboličku potporu regija i gradova EU-a svojim ukrajinskim kolegama⁴⁹ kako bi se osiguralo njihovo smisljeno sudjelovanje u procesu obnove u skladu s njegovim strateškim preporukama⁵⁰.

U tijeku je rad na pripremi ukrajinskih regija i gradova za proces pristupanja EU-u, a OR podupire svoje partnere u provedbi reformi pod mandatom EU-a. Nakon što je simbolično potvrdio svoju solidarnost s Ukrajinom dodjelom počasnog članstva Vitaliju Kličkom, predsjedniku Udruženja ukrajinskih gradova i gradonačelniku Kijeva, OR51 je zauzeo svoj put za potporu Ukrajini u konkretnom paketu potpore u 10 točaka.⁵²

Provodeći plan bez odgode, OR je ukrajinskim lokalnim i regionalnim vlastima stavio na raspolaganje uredski prostor,⁵³ uključio lokalne ukrajinske izabrane dužnosnike u svoj program za mlade izabrane političare,⁵⁴ otvorio mogućnosti osposobljavanja i zapošljavanja upućenih stručnjaka iz ukrajinskih regija i gradova, oživio istorazinsku suradnju uz potporu Inicijative Europske unije za borbu protiv korupcije⁵⁵ i njezina koncepta „Gradovi integriteta” te proširio svoju radnu skupinu za Ukrajinu kako bi pružio ciljanu političku i tehničku potporu ukrajinskim partnerima kako bi im se pomoglo da postignu dobro upravljanje na svim razinama, ojačaju lokalnu demokraciju i unaprijede reformu decentralizacije.⁵⁶

Solidarnost s Ukrajinom također se oslanja na međugeneracijsku solidarnost. Zbog toga su OR i Udruženje ukrajinskih gradova pokrenuli inicijativu „Ljetni kampovi”, a⁵⁷ mnogi gradovi i regije organizirali su programe odmora za ukrajinsku djecu i mlade.⁵⁸ Oko 20 gradova i regija iz

⁴⁹ <https://cor.europa.eu/en/engage/Pages/European-Alliance-of-Cities-and-Regions-for-the-reconstruction-of-Ukraine.aspx>.

⁵⁰ [https://cor.europa.eu/en/events/Documents/Recommendations za jačanje uloge lokalnih i regionalnih vlasti u Ukrajini.pdf](https://cor.europa.eu/en/events/Documents/Recommendations%20za%20ja%C5%82anje%20uloge%20lokalnih%20i%20regionalnih%20vlasti%20u%20Ukrajini.pdf).

⁵¹ <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/Bureau-Ukraine.aspx>.

⁵² [https://cor.europa.eu/en/events/Documents/CoR paket potpore u 10 točaka za Ukrajinu.pdf](https://cor.europa.eu/en/events/Documents/CoR%20paket%20potpore%20u%2010%20to%C5%82aka%20za%20Ukrajinu.pdf).

⁵³ Trenutačno je ured Lviva, koji služi i kao „predsjednički ured” za druge ukrajinske podnacionalne vlasti; vidjeti <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/Ukraines-regions-and-cities-take-further-steps-towards-EU.aspx>.

⁵⁴ https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/join-yep-community-young-elected-politician-programme-2023_en?s=232.

⁵⁵ <https://euaci.eu/>.

⁵⁶ <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/Local-and-regional-authorities-will-be-key-to-Ukraine's-reconstruction.aspx>.

⁵⁷ Predstavljeno u OR-ovu paketu potpore u 10 točaka za Ukrajinu, dostupnom na [https://cor.europa.eu/en/events/Documents/CoR-10-point paket potpore Ukrajini.pdf](https://cor.europa.eu/en/events/Documents/CoR-10-point-paket-potpore-Ukrajini.pdf).

⁵⁸ U vrijeme pisanja i prema informacijama poznatima OR-u sljedeće su općine organizirale ili planiraju organizirati odmor za ukrajinsku djecu: Dunkirk (FR), Budimpešta (HU), Łódzkie (PL), Athitos (EL), Essen (DE), Pontevedra (ES), Palanga, Wielkopolska (PL), Burgenland (AT), Maramures (RO), Grand Fort Philippe (FR), Tampere (FI), Gdanjsk (PL), Pomorskie (PL), Berlin (DE), Tukums, općina okrug Tauragė, Andrychow (PL), Bourron-Marlotte (FR), Podkarpackie (PL), Ronneby, Klaipėda, Warmia i Mazury regija (PL), otok Gozo (MT), Ličko-Senjska županija (HR), župa Väike-Maarja, okrug Bielany u Varšavi (PL), Cascais (PT), Stockholm (SE), Mazovia regija (PL), Keila, Tallin (EE), Tartu (EE), Mustvee vald (EE), Jõgevamaa (EE), Saarde vald (EE), Rakvere Vald (EE), Trencin (SK) Lund (SE); vidjeti <https://www.euractiv.com/section/politics/news/eu-cities-and-regions-to-host-summer-camps-for-ukrainian-children/>.

12 država članica sponzoriralo je zabavne boravke pune aktivnosti, sportskih i kulturnih događanja i pružilo prijeko potreban predah i osjećaj normalnosti za približno 1800 ukrajinske djece i mladih.

BIJEG OD RATA

LJETNI PRAZNICI ZA UKRAJINSKU DJECU

Ljetni odmor za ukrajinsku djecu⁵⁹ dao je mnogim ukrajinskoj djeci priliku da uživaju u programima za mlade tijekom ljetnih praznika u različitim gradovima i regijama, kao što su Nimes (Francuska), Atena (Grčka), Rim (Italija), Tampere (Finska), Gdanjsk (Poljska), Portimão (Portugal), Preiki (Latvija), Wielkopolska (Poljska), Lubelskie (Poljska), Maramureș (Rumunjska), Podkarpackie (Poljska), Pomorskie (Poljska), Bavarska (Njemačka), Lodzkie (Poljska)⁶⁰ te Miskolc i Sátoraljaújhely (Mađarska).⁶¹

Preporuke članova OR-a i partnera Saveza postale su relevantne u skladu s ambicijama Ukrajine u pogledu članstva u EU-u. Kao što se zagovara u mišljenju OR-a „*Uloga gradova i regija EU-a u obnovi Ukrajine*”, reforma⁶² decentralizacije mora biti ugrađena u cjelokupnu strukturu ukrajinskih procesa oporavka i obnove, a ukrajinskim lokalnim vlastima treba dati istaknutu ulogu u donošenju odluka o projektima obnove. Kako bi se ukrajinskim regijama i gradovima pomoglo u uspješnom privlačenju potrebnih međunarodnih fondova i ulaganja i upravljanju njima u skladu s načelima vladavine prava, višerazinskog upravljanja i nulte tolerancije prema korupciji⁶³, OR je ponovno iznio svoj prijedlog za program Erasmus za lokalne dužnosnike i osnivanje europske škole za lokalnu upravu.

Važno je pomoći regijama i gradovima u Ukrajini da razviju potrebne kapacitete za ispunjavanje kriterija za članstvo,⁶⁴ a OR snažno potiče sve regije i gradove da se uključe putem partnerstava „jedan na jedan” i šireg Saveza gradova i regija za obnovu Ukrajine. EU i njegove države članice trebaju povećati svoju potporu Ukrajini na njezinu putu prema pristupanju EU-u, među ostalim u pogledu tehničkog stručnog znanja, izgradnje kapaciteta i institucijskih reformi, kako bi se regijama i gradovima te zemlje omogućilo da mapiraju potrebe kratkoročnih ciljeva obnove, ali i da provedu dugoročne strategije digitalne i zelene tranzicije kako bi se ispunili i stvorili uvjeti za povećanje otpornosti i poboljšanje dobrobiti građana.⁶⁵ Dobar je primjer u tom pogledu projekt **Sporazum gradonačelnika – Istok** koji financira EU i čiji je cilj uvođenje klimatske i energetske inicijative EU-a u zemlje Istočnog partnerstva te ima 198 općina potpisnica u Ukrajini, s 158 razvijenih lokalnih akcijskih planova.⁶⁶

⁵⁹ Posebnu inicijativu usmjerenu na djecu ukrajinskih vojnih snaga i ključne radnike sa sjedištem u Ukrajini koju su pokrenuli Europski odbor regija i Udruženje ukrajinskih gradova.

⁶⁰ <https://www.euractiv.com/section/politics/news/eu-cities-and-regions-to-host-summer-camps-for-ukrainian-children/>.

⁶¹ <https://hungarytoday.hu/hundreds-of-ukrainian-children-to-enjoy-camps-in-hungary/>.

⁶² Više pojedinosti dostupno je u mišljenju Odbora regija „*Uloga gradova i regija EU-a u obnovi Ukrajine*”, CIVEX-VII/018, 10. – 12. listopada 2022., izvjestitelj Dario Nardella (PES/IT), gradonačelnik Firence.

⁶³ Konkretno preporuke za daljnje korake dala je radionica „Jačanje uloge lokalnih i regionalnih vlasti u procesu oporavka i obnove Ukrajine te o njihovu putu ka članstvu u EU-u”, koju je 25. svibnja 2023. zajednički organizirao Odbor regija u ime Europskog saveza gradova i regija za obnovu Ukrajine s Europskom komisijom, Organizacijom za gospodarsku suradnju i razvoj te vladama Ukrajine, Ujedinjene Kraljevine i Švicarske; vidjeti: [https://cor.europa.eu/en/events/Documents/Recommendations za jačanje uloge lokalnih i regionalnih vlasti u Ukrajini.pdf](https://cor.europa.eu/en/events/Documents/Recommendations%20za%20ja%C5%82anje%20uloge%20lokalnih%20i%20regionalnih%20vlasti%20u%20Ukrajini.pdf)

⁶⁴ [Rezolucija Europskog parlamenta o održivoj obnovi i integraciji Ukrajine u euroatlantsku zajednicu](#), lipanj 2023.

⁶⁵ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Ponovna izgradnja Ukrajine jačanjem regionalnog i općinskog upravljanja](#), studeni 2022.

⁶⁶ <https://www.com-east.eu/en/>.

B. Energetska kriza

Energetska kriza znatno je utjecala na sve zajednice diljem Europe. Unatoč porastu cijena energije i visokoj inflaciji, lokalne i regionalne vlasti ipak su nastavile pružati osnovne usluge u 90000 europskih gradova i sela, 900 gradova i 280 regija. Poduzele su mjere za osiguravanje uštede energije, kontinuiteta energetskeg poslovanja i kriznih planova u cilju jačanja energetske otpornosti. Pružile su i gospodarsku i socijalnu pomoć ranjivim kućanstvima te malim i srednjim poduzećima. Međutim, kriza je povećala i strukturna pitanja o budućim ulaganjima: kako riješiti problem energetske siromaštva u našim zajednicama? Kako podržavamo energetske tranzicije naših lokalnih poduzeća kako bismo održali globalnu konkurentnost?

EU je 2022. morao dodati programu „Spremni za 55 %”, koji je već bio zauzet, znatne dodatne mjere i mjere za rješavanje energetske krize, kao što je plan REPowerEU. Ruska invazija na Ukrajinu i posljedično smanjenje ruskog izvoza plina u EU potaknuli su cijene na dosad nezamislive visoke razine, što je uzrokovalo bol kućanstvima i poduzećima. U tom izazovnom kontekstu regije i gradovi naišli su na taj izazov i odlučno reagirali.

Iako su trenutačna postignuća diljem EU-a pohvalna, postoji velik prostor za daljnji napredak. **U svojoj hitnoj rezoluciji Gradovi i regije kao odgovor na energetske krize: ususret stvarnoj europskoj energetskej uniji**⁶⁷ donesenoj u veljači 2023. Odbor regija (OR) naglasio je ključnu ulogu regija i gradova u pružanju potpore osobama pogođenima energetske krize i provedbi mjera za osiguravanje uštede energije i kontinuiteta poslovanja u području energije.

Međutim, kako bi se dodatno ubrzala tranzicija na čistu energiju, gradovi i regije moraju biti uključeni u tekuće energetske reforme kako bi se osigurala strateška ulaganja. Stvaranjem sinergija među instrumentima financiranja EU-a projekti održive energije mogu se ubrzati na lokalnoj razini. Tek tada će se ostvariti stvarna energetska i klimatska unija.

Ovo je hitan poziv na djelovanje. Rast cijena energije utječe na sve Europljane, a posebno na najranjivije skupine. U razdoblju od 2019. do 2022. prosječni udio izdataka za energiju u proračunu kućanstva povećao se za više od jedne trećine i gotovo se udvostručio u nekim državama članicama EU-a. Cijene električne energije porasle su za 35 % tijekom prošle godine,⁶⁸ a nedavne procjene procjenjuju da bi siromašnija kućanstva trebala platiti najmanje dodatnih 25 % svojih ukupnih rashoda za račune za energiju.⁶⁹

Oko 40 milijuna građana EU-a (9,3 % stanovništva) 2022. nije moglo primjereno zagrijati svoje domove.⁷⁰ Energetska kriza, pogoršana ratom, pogoršala se već zahtjevnije situacije, što predstavlja rizik od povećanja energetske siromaštva i siromaštva u pogledu mobilnosti. Lokalna gospodarstva snažno su pogođena, a mnoga obiteljska poduzeća te mala i srednja poduzeća prisiljena su smanjiti svoje aktivnosti i radnu snagu.⁷¹ Nadalje, kriza dodatno doprinosi rodnoj neravnopravnosti, pri čemu

⁶⁷ Odbor regija, [Rezolucija „Gradovi i regije kao odgovor na energetske krize: Ususret stvarnoj europskoj energetskej uniji](#), veljača 2023.

⁶⁸ Europsko vijeće, [infografika – energetska kriza: Tri mjere koordinirane na razini EU-a za smanjenje](#) troškova, listopad 2022., na temelju podataka Eurostata iz rujna 2022.

⁶⁹ Mercator Research Institute on Global Commons and Climate Change, [Učinci krize cijena energije na europska kućanstva: Socio-politički izazovi i opcije politike](#), svibanj 2022.

⁷⁰ Eurostat, [Nemogućnost primjerenog zagrijavanja doma – istraživanje EU-SILC](#), mrežna oznaka podataka: ILC_MDES01.

⁷¹ Europska komisija, [Izveštje o stanju energetske unije](#), listopad 2022.

je vjerojatnije da će na žene i kućanstva pod vodstvom žena utjecati energetska siromaštvo i drastične odluke o uštedi energije zbog strukturnih nejednakosti u raspodjeli dohotka, socioekonomskog statusa i rodnog jaza u skrbi.⁷² Eurofound je 2022. utvrdio da se 44 % samohranih majki i 31 % neudanih žena borilo s plaćanjem računa za energiju⁷³.

OR je nedavno proveo anketu među svojom Mrežom regionalnih središta (RegHub)⁷⁴ o *budućnosti zelenog plana: pregled stanja i gledanje naprijed*. Prema rezultatima ankete, **znatna većina ispitanika (75 %) potvrđuje da je aktualna energetska kriza utjecala na klimatske mjere njihovih regija ili gradova**. Na pitanje o glavnim izazovima koji ometaju napredak u proizvodnji čiste energije znatan dio sudionika (90 %) upućuje na potrebu za namjenskim mehanizmima financiranja. Osim toga, 80 % ispitanika ističe važnost potpore inovacijama, dok 50 % naglašava važnost izgradnje kapaciteta.

Regije i gradovi poduzimaju hrabre i hitne korake kako bi smanjili vlastitu potrošnju energije nakon ruske invazije na Ukrajinu. ⁷⁵Istraživanje OR -ova regionalnog i lokalnog barometra koje je proveo Ipsos European Public Affairs pokazalo je da je većina ispitanika (63 %) potvrdila da je njihov grad ili regija poduzela mjere za smanjenje potrošnje energije, dok je otprilike četvrtina (27 %) odgovorila da je njihov grad ili regija proveo mjere za uvođenje održivijeg prometa na svojem području.

Ti naponi uključuju različite inicijative kao što su smanjenje sobne temperature u javnim zgradama, gašenje božićnih svjetala, ubrzanje uvođenja LED žarulja (Varšava, Poljska), instaliranje dinamičkih sustava ulične rasvjete (Jena, Njemačka) i sudjelovanje u javnim kampanjama „svijest i djelovanje” na radnom mjestu (Graz, Austrija) i u školama (Cesena, Italija). Regije i gradovi izravno surađuju s građanima i poduzećima, pokazujući hrabrost i odlučnost građana u urbanim i ruralnim područjima.

EU Cities Energy Savings Sprint, koji su⁷⁶ zajednički pokrenuli OR, Sporazum gradonačelnika Europe i Europska komisija, središnja je aktivnost usmjerena na isticanje da jednostavne mjere, kao što je postavljanje termostata na 19 °C (kao što je vidljivo u gradovima kao što su Leipzig (Njemačka), Bordeaux (Francuska) i Gent (Belgija)) ne bi samo održavale račune za energiju pod kontrolom, već i doprinijele stvaranju otpornije i ekološki prihvatljivije Europe.

Odgovor EU-a na borbu protiv energetske siromaštva ostao je odlučan brzim donošenjem odluka i provedbom hitnih mjera za zaštitu ugroženih potrošača. U listopadu 2022. Vijeće Europske unije postiglo je dogovor o uredbi o hitnoj intervenciji radi rješavanja problema visokih cijena energije i dodijelilo 140 milijardi EUR za potporu kućanstvima i poduzećima u EU-u.⁷⁷

⁷² Za više informacija vidjeti mišljenje Odbora regija „Rodna ravnopravnost i klimatske promjene: Ususret uključivanju rodne perspektive u europski zeleni plan, ENVE-VII/018, 26. – 27. siječnja 2022., izvijestiteljica Kata Tüttő (HU/PES), članica Opće lokalne skupštine Budimpešte, Mađarska i Ujedinjeni narodi, [Izješće o globalnim učincima na rodnu ravnopravnost ukrajinske krize na pristup energiji te sigurnost opskrbe hranom i prehranu](#), 2022.

⁷³ <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20230224STO76403/international-women-s-day-the-gender-aspects-of-energy-poverty>.

⁷⁴ [Mrežu regionalnih središta OR-a \(RegHub\)](#) čini skupina lokalnih i regionalnih dionika koji prate provedbu politika EU-a na terenu i osiguravaju da se pri ocjenjivanju tih politika na europskoj razini u obzir uzmu lokalni i regionalni glasovi. Uključuje 46 članova, 10 promatrača i jedno pridruženo tijelo. RegHub je također uspostavljena podskupina platforme „Spremni za budućnost” Europske komisije.

⁷⁵ <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/EURegionalBarometer-Survey-2023.aspx>.

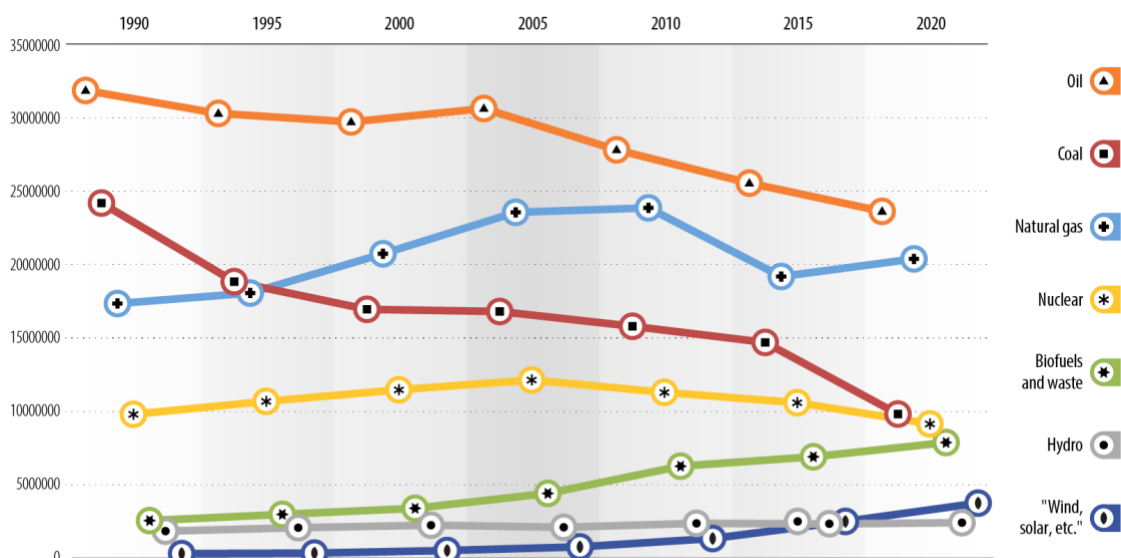
⁷⁶ <https://eu-mavors.ec.europa.eu/en/cities-energy-saving-sprint>.

⁷⁷ Vijeće Europske unije, [Uredba \(EU\) 2022/1854](#), listopad 2022.

Međutim, mjere poduzete za borbu protiv energetske siromaštva uglavnom su lokalne, što je vidljivo iz inicijative Savjetodavnog centra EU-a za energetske siromaštvo.⁷⁸ Posebni projekti za rješavanje problema energetske siromaštva s aspektom socijalne uključenosti također su podržani programom Interreg Europe za razdoblje 2014. – 2020. i inovativnim urbanim mjerama, kao što je projekt Obavještajne jedinice o energetske siromaštva u Getafeu (Španjolska).⁸⁰ Regije i gradovi pružili su osnovne usluge i savjete te usmjerili socijalnu potporu kako bi pomogli građanima i poduzećima da izdrže ovo vrlo zahtjevno razdoblje.

Međutim, osim rješavanja neposredne krize troškova energije, potrebno je zadržati i unaprijediti dugoročne ciljeve preokretanja klimatskih promjena i poboljšanja energetske tranzicije. Prelazak EU-a s fosilnih goriva na obnovljive izvore energije i energetske učinkovitost može se omogućiti samo uz predanost i aktivno sudjelovanje regija i gradova u suradnji s građanima i civilnim društvom. Zeleni plan EU-a temelj je tog procesa, a njegova pravilna provedba može se postići samo izravnim uključivanjem građana i tijela vlasti na lokalnoj i regionalnoj razini, na kojima se ostvaruju projekti zelene energije.

Električna energija proizvedena iz obnovljivih izvora na čelu je te transformacije, čime se postupno zamjenjuju fosilna goriva za grijanje i hlađenje (npr. toplinskim crpkama) i prijevoz (e-automobili, e-vlakovi itd.). Na grafikonu u nastavku prikazan je opseg te promjene na moru u EU-u kada se počeo primjenjivati zeleni plan EU-a. Povećanje obnovljivih izvora energije u tolikoj mjeri da zamjenjuju fosilna goriva zahtijevat će znatna ulaganja, ali i znatnu potporu društva novim solarnim parkovima, vjetroelektranama na moru i na moru te drugim projektima koji će se nalaziti u EU-u. Bit će ključno da se ključna oprema za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora proizvodi i u EU-u. U tom slučaju regije i gradovi mogu biti katalizatori i akceleratori za tranziciju, uz istodobno podizanje svijesti i prikupljanje javne potpore u vezi s pitanjima o kojima je riječ na terenu.

⁷⁸ https://energy-poverty.ec.europa.eu/index_en

⁷⁹ Vidjeti, na primjer, sljedeće europske projekte, Powerty – Obnovljiva energija za skupine u nepovoljnom položaju (2019. – 2023.) ili Kompakt – mjere prilagođene zajednici za ublažavanje energetske siromaštva (2020. – 2023.).

⁸⁰ Više informacija dostupno je na <https://uia-initiative.eu/en/uia-cities/getafe>.

3 Slika. Proizvodnja električne energije po izvoru, Europa 1990. – 2020.

Izvor – zbirka OR-a na temelju Međunarodne agencije za energiju⁸¹

Napomena – Ukupna opskrba energijom ovdje isključuje trgovinu električnom energijom i toplinskom energijom/Ugljen uključuje i treset i naftni škriljevac, prema potrebi.

Zeleni plan EU-a i plan REPowerEU moraju se provoditi na integriraniji način kojim će se dati prednost inovacijama i učinkovitosti u načinu proizvodnje i potrošnje energije, a da se pritom nijedan grad ili regija ne zapostavi. U ovom transformativnom putovanju regije i gradovi preuzimaju vodeću ulogu. U anketi koju je provela OR-ova RegHub o *budućnosti zelenog plana*: **82 45 % ispitanika smatra da je njihov grad ili regija postavila cilj klimatske neutralnosti koji treba postići do 2050., što pokazuje svoju ambiciju da premaši širi cilj EU-a.** Još jedan sjajan primjer te obveze može se vidjeti u više od 100 gradova koji su se pridružili misiji EU-a za klimatski neutralne i pametne gradove, obvezujući se na postizanje klimatske neutralnosti do 2030.

REGIJE I GRADOVI KOJI OLAKŠAVAJU „DUBOKE INOVACIJE” DIZALICE TOPLINE ZAMJENJUJU PLIN ZA GRIJANJE I HLAĐENJE

Kućanstva u EU-u rekordnim tempom kupuju i ugrađuju toplinske crpke. To je omogućeno fiskalnim poticajima, npr. nižim poreznim subvencijama i/ili subvencijama za kupnju središnje države, ali i fleksibilnošću lokalne vlasti i potpornim mjerama u obliku pojednostavnjenih postupaka podnošenja zahtjeva za instalaciju, a u mnogim slučajevima i dodatnim financijskim potporama. Kao posljedica navedenoga, tržišni trendovi upućuju na to da je u 2022. prodan rekordan broj instalacija od gotovo 3 milijuna toplinskih jedinica.

Na primjer, u Poljskoj je tržište toplinskih crpki u prva tri tromjesečja 2022. naraslo za 121 % u odnosu na prethodnu godinu. U 2022. prodaja toplinskih crpki porasla je za 53 % u odnosu na prethodnu godinu u Njemačkoj. Uz konzervativne pretpostavke, procjenjuje se da će se samo uvođenjem toplinskih crpki smanjiti potrošnja plina u EU-u 2023. za 20 TWh.⁸³

2023. je još uvijek godina prilagodbe novoj geopolitici energetskeg tržišta. Gospodarstvo EU-a teško je pogođeno posljedicama rata protiv Ukrajine, ali je i dalje otporno, a političke intervencije suzbile su visoke cijene energije. Posebne mjere na regionalnoj i lokalnoj razini za smanjenje potrošnje energije, donošenje mjera za uštedu energije u javnim zgradama, uvođenje i poticanje upotrebe javnog prijevoza te općenito povećanje učinkovitosti potrošnje goriva, zajedno s dubinskim inovacijskim mjerama, ne samo da su smanjile rusku energetske ovisnost nego su utrle put čistim energetskeim izgledima EU-a.

Iako je 2022. obilježila ubrzanje transformacije europske kombinacije izvora energije, to je također bila prekretnica za mnoge regije čija se gospodarstva temelje na energetskeim intenzivnim industrijama i čija se proizvodnja smanjila. U tim se regijama nalaze ključna industrijska postrojenja za osnovne metale, kemikalije, nemetalne minerale i papir, za koje troškovi energije čine znatno veći udio troškova proizvodnje nego za proizvodnju s manjom potrošnjom energije. Budući da će promjene

⁸¹ <https://www.iea.org/regions/europe>.

⁸² <https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/RegHub/green-deal-taking-stock-looking-ahead.pdf>

⁸³ [https://www.chpa.org/poland-spectacular-growth-in-heat-pump-sales-in-the-first-three-quarters-of-2022/;](https://www.chpa.org/poland-spectacular-growth-in-heat-pump-sales-in-the-first-three-quarters-of-2022/)

[https://www.chpa.org/germanys-impressive-heat-pump-sales-growth-53-in-2022/.](https://www.chpa.org/germanys-impressive-heat-pump-sales-growth-53-in-2022/)

cijena energije i nestabilnost vjerojatno biti norma u doglednoj budućnosti, bit će ključno da EU usvoji kombinaciju politika kako bi se izbjegao gubitak tih regija i industrija od globalne konkurencije.

Izlazak iz ruskog plina prilika je da se ubrza isticanje nefosilnih goriva u kombinaciji izvora energije EU-a i da EU postane energetska neovisan. Više energije vjetra, sunca, hidroenergije, geotermalne energije i značajan fokus na energetska učinkovitost bili su odabrani sastojci za ovu tranziciju. Taj pomak prema domaćoj proizvodnji energije, koji je u središtu napora u okviru plana REPowerEU, naglašava ključnu ulogu regija i gradova u olakšavanju provedbe većeg broja, većih i lokalno relevantnih projekata čiste energije unutar vremena i proračunskih ograničenja, uz poštovanje strogih okolišnih i socijalnih kriterija utvrđenih zakonodavstvom EU-a i nacionalnim zakonodavstvom.⁸⁴

AGENCIJA ZA KLIMU KAO JEDINSTVENA KONTAKTNA TOČKA ZA OBNOVU BUDIMPEŠTA, MAĐARSKA

Budimpešta planira riješiti problem niskih energetska svojstava privatnih zgrada i energetska siromaštva osnivanjem CARES-a, klimatska agencija za obnovu domova.⁸⁵ Cilj je pilot-aktivnosti odgovoriti na sljedeće izazove povezane s energetska učinkovitim stambenim fondom:

(1) nedostatak poticaja za privatne vlasnike da obnove svoje kuće zbog nepostojanja nacionalne programe financiranja i gornje granice cijena energije za kućanstva na nacionalnoj razini;

(2) djelomičan pristup sredstvima EU-a, čime se ograničava mogućnost općine da intervenira u stanovanje tržište bez vanjske potpore.

Cilj je uspostaviti klimatska agencija u obliku modela „sve na jednom mjestu” koji će razvijati financijska modele u suradnji s komercijalnim bankama i međunarodnim financijskim akterima. Agencija će biti odgovorna za osiguravanje da financijska proizvodi dopru do krajnjih korisnika te da se u okviru obnove uvedu pametna tehnička rješenja. Područja intervencije bit će odabrana na temelju znanstvenih rezultata te tehničkih i društveno-gospodarskih parametara izgradnje. Klimatska agencija također će posvetiti posebnu pozornost uključivanju zajednica i oblikovanju stavova javnosti uz istodobno smanjenje energetska siromaštva.

OTOČNI MODEL ZELENE, AUTONOMNE ENERGIJE HALKI, GRČKA

Halki je prvi otok koji će biti dio projekta GR-Eco Islands,⁸⁶ partnerstva grčkih i francuskih tvrtki, pod koordinacijom grčkog Ministarstva okoliša i energetike i uz sudjelovanje lokalnih vlasti, s ciljem

⁸⁴ Energija zajednice ključni je koncept kojim se kombinira energija iz obnovljivih izvora i djelovanje na općinskoj razini; za više informacija vidjeti <https://www.rescoop.eu/news-and-events/stories/september-success-story-citizens-teaming-up-with-their-municipalities-in-the-energy-transition>.

⁸⁵ Više informacija dostupno je na <https://netzerocities.eu/budapests-pilot-city-activity-cares-climate-agency-for-renovation-of-homes/>.

⁸⁶ Više informacija dostupno je na <https://clean-energy-islands.ec.europa.eu/news/gr-eco-islands-turning-greek-islands-models-green-sustainable-development> i za podatke za 2023.

pretvaranja grčkih otoka u modele zelenog gospodarstva, energetske autonomije, digitalnih inovacija i ekološke mobilnosti.

Projekt uključuje razne aktivnosti kao što su povećana uporaba obnovljivih izvora energije, stvaranje digitalne infrastrukture, promicanje energetske učinkovitosti, održivo gospodarenje otpadom i vodom, e-mobilnost i elektrifikacija prometa te zelena transformacija poljoprivrede i turizma.

HalkiON je prva lokalna energetska zajednica koja posjeduje i upravlja fotonaponskom elektranom na nepovezanom grčkom otoku. Stanovnici, poduzeća i općina Halki imat će koristi od 55 % smanjenja računa za električnu energiju, godišnje uštede od 180000 – 250 000 EUR, energetske samodostatnosti i smanjenja emisija ugljika za 1800 tona godišnje. 87

JEDINSTVENA KONTAKTNA TOČKA PORTO ENERGETSKOG ČVORA

UKLJUČIVANJE GRAĐANA I LOKALNIH TIJELA U PORTU, PORTUGAL

AdePorto (Agencija za energiju Porto) koordinira projekt dizala Porto Energy (PEER), čiji je cilj pružiti potporu javnim i privatnim subjektima u razvoju odvažnih programa obnove, uključivanjem novih financijskih programa u metropolitansko područje Porta sjeverno od rijeke Douro u Portugalu.

Ambiciozni program obnove AdePorta doveo je do stvaranja jedinstvenih kontaktnih točaka koje usvajaju inovativne programe financiranja za obnovu 3000 domova i potiču građane da se uključe u energetska učinkovitost i proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Projekt je usmjeren na postojeće obiteljske zgrade, posebno u socijalnim i niskoprihodnim stambenim objektima, kako u javnom tako i u privatnom vlasništvu. Glavni je cilj do kraja projekta imati 3000 obnovljenih stambenih objekata i 12 MW fotonaponskog kapaciteta.88

POMOĆ POTROŠAČIMA TIJEKOM ENERGETSKE KRIZE

CASTILLA Y LEÓN, ŠPANJOLSKA

Regionalna agencija za energetiku Kastilje i Leóna, EREN, planirala je i donijela niz mjera, od fotonaponskih uređaja do radijskih kampanja, kako bi se omogućile mjere uštede energije i učinkovitosti kojima se pruža potpora kasilijskim građanima kao odgovor na aktualnu energetska krizu.89 Eren provodi dva programa subvencioniranja kako bi pomogao potrošačima u Kastilji i Leónu da se nose s posljedicama energetske krize, pri čemu je više od 80 milijuna EUR pomoći iz instrumenta Next Generation EU dodijeljeno pojedinačnim potrošačima i poduzećima.

⁸⁷ <https://greekcitytimes.com/2023/03/29/the-greek-island-of-halki-produces-all-their-energy-needs/>.

⁸⁸ Informacije dobivene iz jedinstvene kontaktne točke „Uključivanje građana i lokalnih subjekata” „Porto Energy Hub” – Fedarene.

⁸⁹ Više informacija dostupno je na <https://fedarene.org/best-practice/eren-helping-consumers-in-castilla-y-leon-face-the-effects-of-the-energy-crisis/>.

Prvi program subvencija (proračun od 71,8 milijuna EUR) pokrenut je u siječnju 2022. s ciljem promicanja ulaganja u vlastitu potrošnju i skladištenje s pomoću obnovljivih izvora energije te uvođenja postrojenja za toplinsku energiju iz obnovljivih izvora u stambenom sektoru. Ukupni proračun iznosi 340 milijuna eura. Drugim programom subvencija (proračun od 8,2 milijuna EUR) promiču se ulaganja u provedbu obnovljivih toplinskih sustava u sektorima koji nisu stambeni sektor.

Ključne mjere uključuju:

- *Nove mjere uštede energije i učinkovitosti;*
- *Mjere usmjerene na smanjenje ovisnosti o fosilnim gorivima, kao što je postavljanje solarnih ploča na krovove javnih zgrada;*
- *Mjere energetske učinkovitosti u fondu javnih zgrada;*
- *Promicanje upotrebe bicikala, e-bicikla i elektroničkih romobila kao zamjene za privatna vozila;*
- *Kampanje za podizanje svijesti javnosti na televiziji, radiju i na internetu.*

POSTUPNO UKIDANJE FOSILA

PUT PREMA ZELENIJEM I UČINKOVITIJEJEM STAMBENIM GRIJANJEM

EAP, energetska agencija grada Plovdiva (Bugarska), podupire postupno ukidanje uporabe ogrjevnog drva i ugljena za grijanje kućanstava. EAP se dugo zalagao za održivo korištenje lokalne biomase za grijanje i povećanje energetske učinkovitosti uređaja za grijanje kao glavnog sredstva za borbu protiv onečišćenja zraka. Agencija nudi 100 % državne potpore za 3500 kućanstava kako bi zamijenila svoje stare peći za grijanje ekološki prihvatljivim alternativama. Ova mjera pokazuje kako integrirane dekarbonizirane politike i politike s niskom razinom emisija mogu biti prekretnica u rješavanju energetskih, klimatskih i okolišnih izazova s kojima se suočavaju regije i gradovi.⁹⁰

⁹⁰ [Put Plovdiva prema učinkovitijem, zelenom i energetski neovisnom stambenom grijanju – Fedarene.](#)

C. Klimatske katastrofe

Globalno zatopljenje i klimatske promjene teško pogađaju europske regije. Lokalno stanovništvo i gospodarstva sve više trpe posljedice razornih toplinskih valova, suša, bujnih poplava i šumskih požara. Iako su lokalne i regionalne vlasti već predvodnice u smanjenju emisija stakleničkih plinova, sve više trebaju pojačati mjere kako bi osigurale prilagodbu klimatskim promjenama i otpornost svojih zajednica te zaštitile živote, infrastrukturu i poduzeća.

Europi su potrebna ulaganja u prilagodbu klimatskim promjenama procijenjena na 40 milijardi EUR godišnje kako bi se prilagodila porastu globalne temperature od 1,5 ° u odnosu na razine iz 1990. To bi se povećalo na 120 milijardi EUR i 200 milijardi EUR godišnje kako bi se prilagodilo povećanju temperature od 2° odnosno 3 – 4 °.⁹¹ Koje su europske regije osjetljivije na klimatske rizike? Koje su potrebe za prilagodbom na lokalnoj razini? Kako možemo pomoći regijama da se suoče s tom dvostrukom tranzicijom, klimatskom neutralnošću, ali i otpornošću na klimatske promjene?

Godina 2023. povećava važnost tih pitanja. Nakon najtoplijeg lipnja u povijesti mjerenja i niza ekstremnih vremenskih prilika, uključujući toplinske valove i šumske požare u južnoj Europi, Služba za klimatske promjene programa Copernicus potvrdila je da je globalna prosječna temperatura u srpnju 2023. bila najviša zabilježena u bilo kojem mjesecu.⁹² Kritični događaji 2023. uključuju suše u slivu rijeke Sado u Alenteju (Portugal) i slivu Sau u Kataloniji (Španjolska) te razorne poplave u Emilia Romagna i Le Marche (Italija).⁹³ U potonjem slučaju jake kišedovele su do prelijevanja dvadeset i tri rijeke diljem regije, što je uzrokovalo široku štetu i premjestilo više od 30000 stanovnika. Taj katastrofalni događaj odnio je 14 života, znatno utjecao na gotovo milijun ljudi i prouzročio štetu u iznosu od 5 milijardi EUR. Katastrofalne poplave također su opustošile nekoliko općina na dvije trećine slovenskog teritorija, uzrokujući sedam žrtava i teške materijalne štete.⁹⁴ Još jedna klimatska katastrofa zabilježena u ljeto 2023. bila je pojava otprilike 60 šumskih požara koji su se istodobno dogodili u Grčkoj. Na otoku Krfu evakuirano je više od 19000 građana, što je najveća takva evakuacija u povijesti zemlje.⁹⁵

U 2022. prijavljeno je više od 16000 smrtnih slučajeva zbog vremenskih i klimatskih događaja s velikim utjecajem, od čega se 99,6 % pripisuje toplinskim valovima.⁹⁶ Prema bazi podataka o hitnim događajima u Europi je 2022.⁹⁷ zabilježeno 40 meteoroloških, hidroloških i klimatskih opasnosti, što je dovelo do 16365 prijavljenih smrtnih slučajeva i izravno utjecalo na 156000 ljudi. Oko 67 % tih događaja bilo je povezano s poplavama i olujama. Međutim, kao što je prethodno navedeno, toplinski valovi čine najveći broj žrtava, pri čemu šumski požari utječu i na dišne sustave i utječu na biološku raznolikost, a u nedavnoj studiji koju je objavila *Nature* ističe se regionalna osjetljivost na smrtnost povezanu s toplinom, s primjetnim najvišim razinama u regijama Portugala, Španjolske, Italije, Grčke

⁹¹ Europska agencija za okoliš, [Assessing the costs and benefits of climate change adaptation \(Procjena troškova i koristi prilagodbe klimatskim promjenama\)](#), 2023.

⁹² Copernicus – Europe's eye on Earth, [Surface air temperature za srpanj 2023.](#), srpanj 2023.

⁹³ Copernicus – oko Europe na zemlji, [povijesne poplave pogodile Emiliju-Romagna, Italija, svibanj 2023.](#)

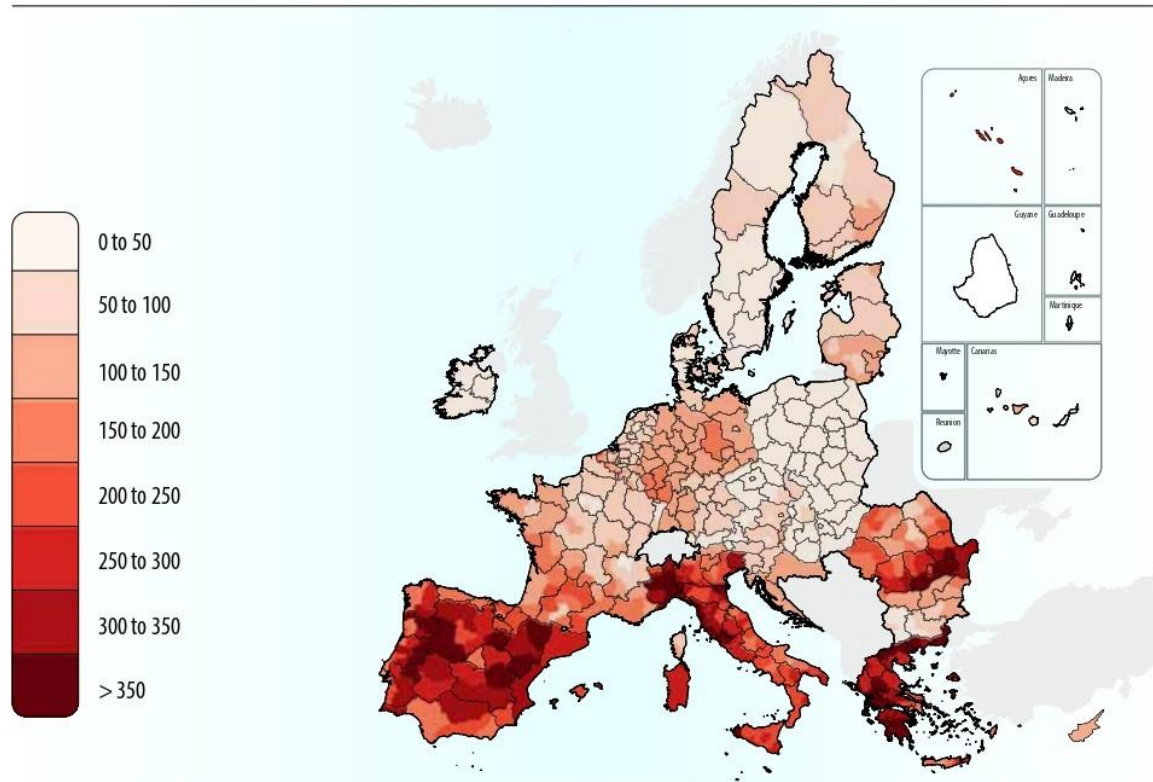
⁹⁴ Vlada Slovenije, [Najgore poplave pogodile Sloveniju | GOV.SI](#), 2023.

⁹⁵ <https://www.theguardian.com/world/2023/jul/24/greece-wildfires-corfu-evia-rhodes-heatwave-northern-hemisphere-extreme-weather-temperatures-europe>.

⁹⁶ Svjetska meteorološka organizacija, [Stanje klime u Europi](#), 2023.

⁹⁷ *Ibid.*

i Rumunjske, kao i na jugu Francuske i nekoliko regija u Njemačkoj.⁹⁸ Kako bi potvrdio tu strašnu stvarnost i naglasio svoju predanost borbi protiv klimatskih promjena, EU je nedavno otvorio 15. srpnja kao godišnji dan EU-a za žrtve globalne klimatske krize.⁹⁹

4 Slika. Broj smrtnih slučajeva povezanih s toplinom na milijun stanovnika godišnje (2015. – 2022.)
Izvor – kompilacija OR-a temeljena na Prirodi100

Napomena – smrtnost povezana s toplinom u Europi (2015. – 2022.)

Osim toga, prema podacima Europske agencije za okoliš, **već se procjenjuje da emisije onečišćujućih tvari u zraku uzrokuju preranu smrt 315000 ljudi godišnje**, što je ekvivalent cijelom gradu srednje veličine kao što su Nantes (Francuska), Temišvar (Rumunjska), Bonn (Njemačka) ili Bari (Italija). Uz stakleničke plinove iz velikih industrijskih postrojenja u Europi, procjenjuje se da je društvo 2017. koštalo između 277 i 433 milijarde EUR. To iznosi oko 2 – 3 % bruto domaćeg proizvoda (BDP) EU-a, što premašuje ukupnu gospodarsku proizvodnju mnogih pojedinačnih država članica.¹⁰¹

Eurostat procjenjuje da su ekstremni vremenski uvjeti u posljednjih deset godina prouzročili gospodarske gubitke u EU-u u iznosu većem od 145 milijardi eura.¹⁰² Nadalje, 30-godišnji

⁹⁸ Ballester, J., Quijal-Zamorano, M., Méndez Turrubiates, R.F., Pegenaute, F., Herrmann, F.R., Robine J.M., Basagaña, X., Tonne, T., Antó, J.M. i Achebak, [H., mortalitet povezan s toplinom u Europi tijekom ljeta 2022](#). Prirodni lijek, 2023.

⁹⁹ https://climate.ec.europa.eu/news-your-voice/news/eu-day-victims-global-climate-crisis-2023-07-13_en.

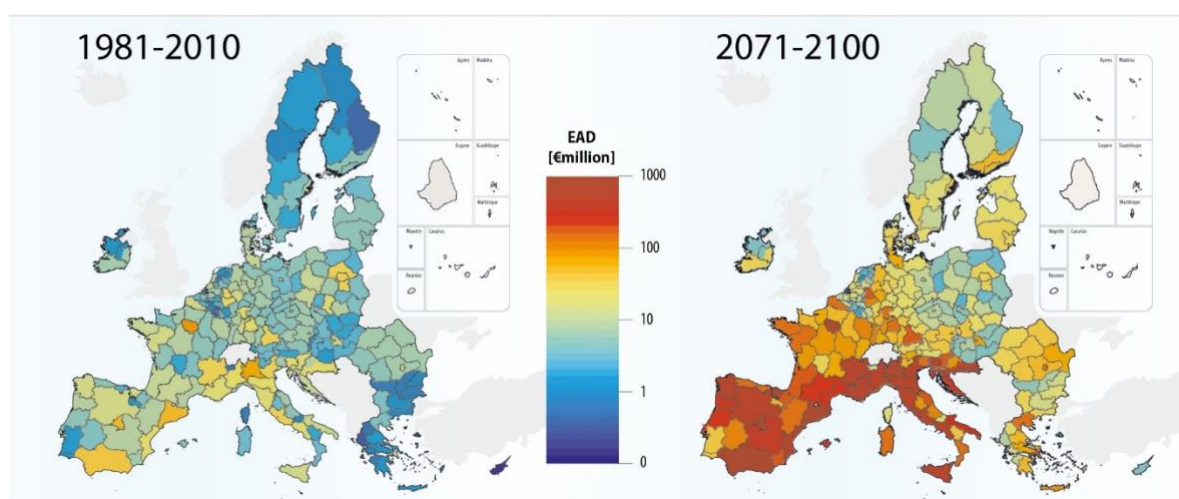
¹⁰⁰ Ballester, J., Quijal-Zamorano, M., Méndez Turrubiates, R.F., Pegenaute, F., Herrmann, F.R., Robine J.M., Basagaña, X., Tonne, T., Antó, J.M. i Achebak, [H., mortalitet povezan s toplinom u Europi tijekom ljeta 2022](#). Prirodni lijek, 2023.

¹⁰¹ Europska agencija za okoliš, [Industrijsko onečišćenje zraka u Europi košta društvo 277 – 433 milijarde EUR, rujan 2021.](#)

¹⁰² Eurostat, [Gubici od klimatskih promjena: 145 milijardi EUR u desetljeću](#), listopad 2022.

pomični prosjek gospodarskih gubitaka povezanih s klimom pokazuje jasan trend i povećava se gotovo 2 % godišnje tijekom posljednjeg desetljeća.

Katastrofe povezane s klimom također sve više štete kritičnim infrastrukturama, kao što su elektroenergetske mreže, prometna mreža te informacijski i komunikacijski sustavi. Očekivana godišnja šteta u južnoj Europi i velikim dijelovima zapadne i srednje Europe bit će razarajuća i financijski nepodnošljiva. U grafikonu u nastavku prikazani su trendovi u slučaju da se klimatske promjene ne preokrenu. To će pogoršanje pogoršati teritorijalne razlike među regijama EU-a, što predstavlja znatan izazov za održivost kritične infrastrukture i opću društvenu dobrobit. Obalne regije, u scenarijima s visokim emisijama (povećanje od 3,2 do 5,4 °C do 2100.), mogle bi pretrpjeti gospodarske gubitke od oko 39 milijardi EUR godišnje do 2050. i do 960 milijardi EUR godišnje do kraja stoljeća.¹⁰³

Slika. 5 – Očekivana godišnja šteta na kritičnoj infrastrukturi u europskim regijama zbog klimatskih promjena do kraja stoljeća (u milijunima EUR)

Izvor – zbirka OR-a na temelju Europske komisije¹⁰⁴

Ekstremni vremenski uvjeti i klimatske katastrofe također smanjuju održivost i produktivnost mnogih lokalnih gospodarskih aktivnosti. Na regije s visokom razinom zaposlenosti u poljoprivredi ili u građevinskom sektoru znatno utječu dulji i intenzivniji toplinski valovi. Produktivnost rada smanjit će se, posebno u sredozemnim regijama. Toplinski valovi učinit će rad na otvorenom teškom i potencijalno smrtonosnom.¹⁰⁵ Kako bi se dobio osjećaj razmjera, procijenjeno je da ljetni toplinski valovi 2023. koštaju područja Španjolske, gdje su lokalni radnici bili najviše izloženi visokim temperaturama, odnosno 1 % BDP-a; poljoprivreda je patila od dugotrajnih suša. Što se tiče gubitka produktivnosti, jedan dan ekstremne vrućine (iznad 32 stupnja) jednak je pola dana štrajka.¹⁰⁶

Posljedice klimatskih promjena također mogu znatno narušiti lokalnu turističku industriju, ne samo kada je riječ o odredištima, već i sezonskim. Turizam je važan izvor prihoda za južne regije Europe, posebno zbog privlačnosti Sredozemnog mora. Međutim, predviđa se da će porast globalne

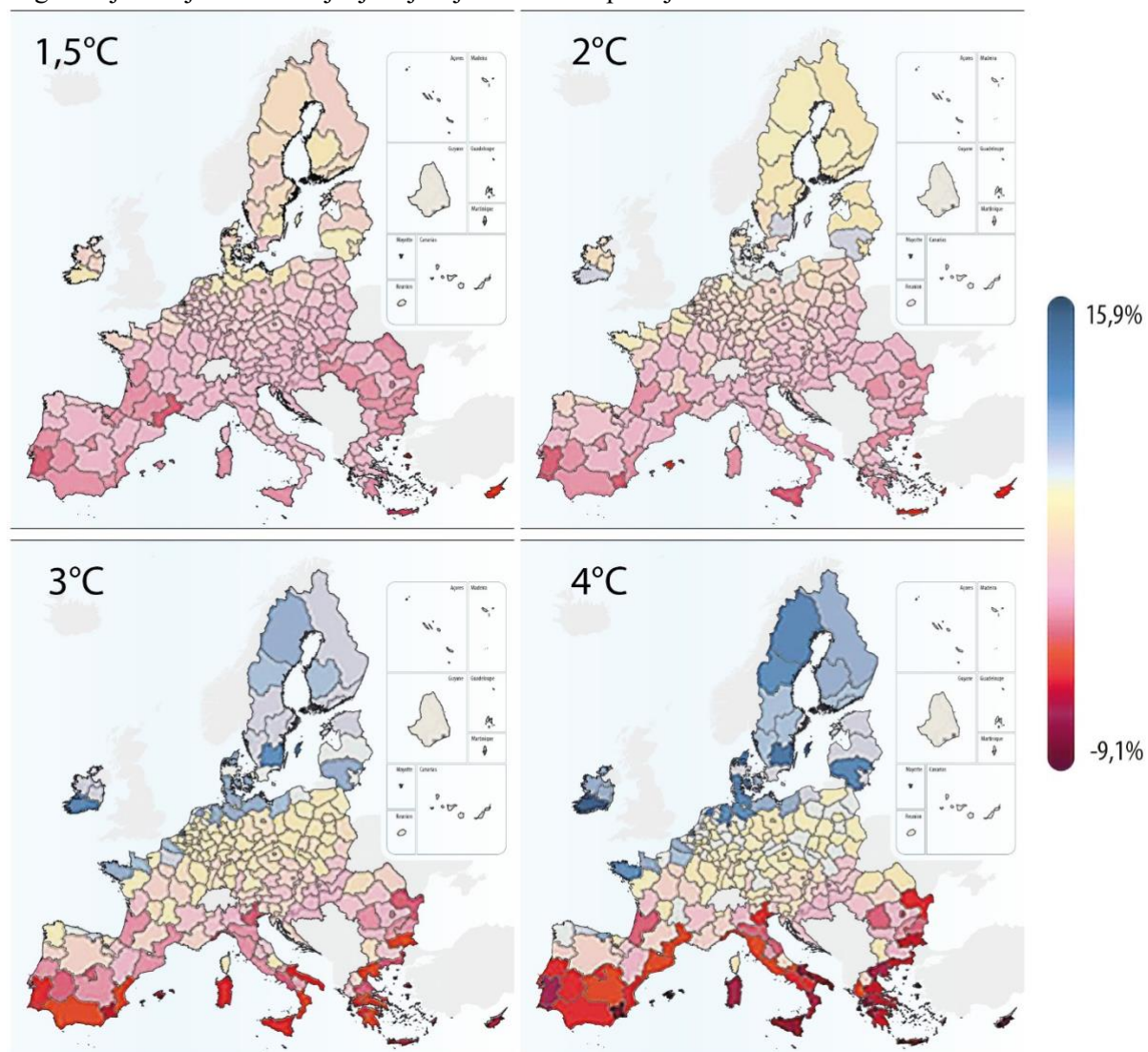
¹⁰³ Europska komisija, [Izveštje o provedbi strategije EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama](#), studeni 2018.

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ Europski parlament, [Naknada žrtvama katastrofa povezanih s klimatskim promjenama](#), 2023.

¹⁰⁶ Allianz, [globalno vrenje: toplinski val mogao bi na globalnoj razini koštati 0.6 postotnih bodova BDP-a](#), 2023.

temperature imati razorne učinke na tu gospodarsku aktivnost, koja je ključna u mnogim malim selima, gradovima i regijama Cipra, Grčke, Španjolske, Italije, Hrvatske, Portugala i Malte. U grafikonu u nastavku prikazani su mogući scenariji u pogledu turističke potražnje u Europi ako se ne poduzmu odgovarajuće mjere za suzbijanje utjecaja klimatskih promjena.¹⁰⁷

6 Slika. Projicirani razvoj europske regionalne turističke potražnje za svim scenarijima globalnog zatopljenja, u usporedbi sa sadašnjim (2019.) u postocima

Izvor – zbirka OR-a na temelju Zajedničkog istraživačkog centra¹⁰⁸

Napomena – Prikazane vrijednosti odnose se na scenarij emisija RCP8.5

Klimatske promjene produbit će postojeće nejednakosti. Predviđa se da će južna Europa, europski gradovi i obalne regije biti najviše pogođeni višestrukim rizicima.¹⁰⁹ U pitanju su kohezija i konkurentnost europskih regija. Prirodne katastrofe negativno utječu na gospodarsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju u EU-u te otežavaju provedbu kohezijske politike Unije.¹¹⁰

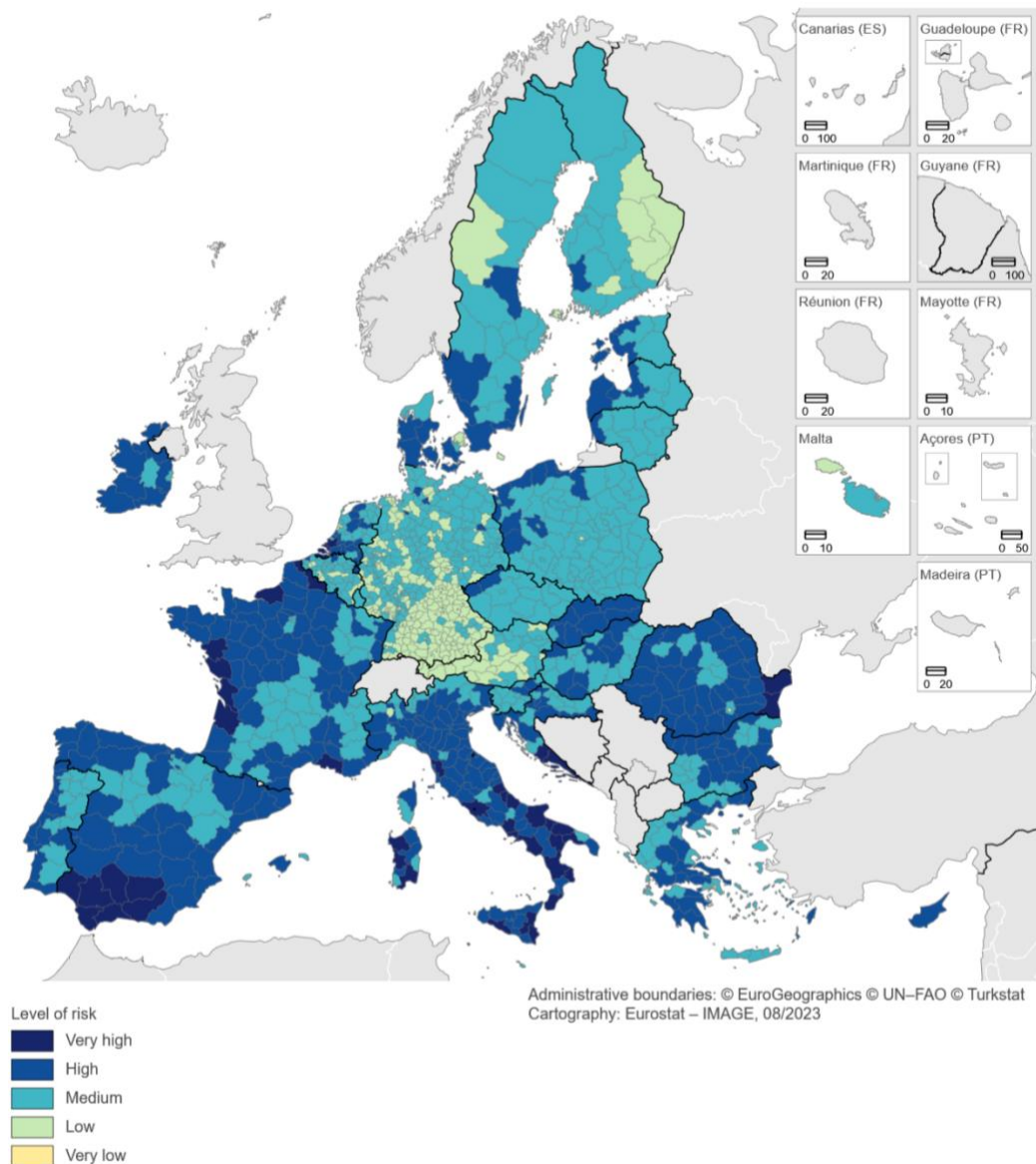
¹⁰⁷ Zajednički istraživački centar, [Regionalni utjecaj klimatskih promjena na europsku turističku potražnju](#), 2023.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ Europski parlament, [Naknada žrtvama katastrofa povezanih s klimatskim promjenama](#), 2023.

¹¹⁰ Europski parlament, [Posljedice suše, požara i drugih ekstremnih vremenskih pojava: povećanje napora EU-a u borbi protiv klimatskih promjena](#), Rezolucija 2022 (0330).

Nedavni dokazi iz projekta ESPON CLIMATE111, u kojem su kombinirane opasnosti povezane s klimom s regionalnom izloženosti i ranjivošću, pokazuju da će, čak i ako se ispune ciljevi Pariškog sporazuma, europske regije i dalje biti suočene s brojnim rizicima u različitim stupnjevima. Uzima u obzir toplinski stres stanovništva; priobalne poplave u infrastrukturnim, industrijskim i uslužnim sektorima; riječne poplave na stanovništvo, infrastrukturu, industriju i uslužne sektore; bujne poplave u kulturnim sektorima; šumski požari na okoliš; suše u primarnom sektoru (iako izravno utječu na lokalne zajednice i biološku raznolikost). Stoga posebnu pozornost treba posvetiti društveno-gospodarskoj stvarnosti turističkih regija, uz ulaganje u njihovu otpornost na posljedice klimatskih promjena.

Slika. 7 – Zbirni klimatski rizik – scenarij vrlo visokih emisija s apsolutnom izloženosti (2070. – 2100.) RCP 8.5.

Izvor – kompilacija OR-a na temelju ESPON-a112

Napomena – nema dostupnih podataka za najudaljenije regije. Za potrebe godišnjeg izvješća EU-a za 2023. karta ne prikazuje zemlje EFTA-e/zemlja koje nisu članice EU-a, no napominjemo da je projekt ESPON dostavio

¹¹¹ ESPON EGTS, [ESPON na konferenciji COP 27: Prostorna raspodjela rizika u Europi povezana s klimatskim promjenama](#), studeni 2022.

¹¹² ESPON, [Ažuriranje i integriranje ESPON CLIMATE skupova podataka i karata. Završno izvješće](#), 2022.

Međuvladin panel Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama¹¹³ izvješćuje da su ti klimatski rizici sve očitiji i izraženiji. Rastuće temperature, brzo promjenjivi vremenski obrasci, česte i pojačane prirodne katastrofe i ekstremni vremenski uvjeti izravno i snažno utječu na društvo, gospodarstvo i okoliš, što dovodi do smrtnih slučajeva, devastacije imovine, uništavanja prirodnih staništa i gubitka biološke raznolikosti.¹¹⁴

Ekstremni vremenski uvjeti i njihove posljedice u Europi tijekom posljednjih pet godina naglasili su hitnu potrebu za djelovanjem protiv klimatskih promjena (ublažavanja) i istodobnom provedbom mjera za zaštitu od njihovih štetnih učinaka (prilagodba). Prilagodba posebno ima ključnu ulogu na lokalnoj razini jer su ranjivosti povezane s klimatskim promjenama najizraženije. Na lokalnoj razini klimatske katastrofe snažno utječu, zbog čega su potrebni koncentrirani napor i za proaktivno rješavanje rizika ili, nakon što dođe do prirodne katastrofe, brzo i odlučno djelovanje kako bi se spriječio gubitak života, očuvala sredstva za život i zaštitio prirodni okoliš.

Regije i gradovi imaju ključnu ulogu u širokom rasponu mjera prilagodbe: od nadogradnje kritične infrastrukture do otpornosti na poplave, do prilagođavanja lokalnim školama, bolnicama i domovima za starije i nemoćne za toplinske valove; od zaštite obalnih područja od podizanja razine mora do ulaganja u učinkovito upravljanje vodama kako bi se suzbile suše, kao i obnove javnih prostora općenito kako bi se osigurala hladna i rashladna područja i mnogi drugi primjeri. Zapravo, otprilike polovina ispitanika (51 %) u OR-ovoj¹¹⁵ anketi *Regionalnog i lokalnog barometra* koju je proveo Ipsos European Public Affairs istaknula je „klimatsku krizu i okoliš” kao jedno od glavnih područja u kojima bi regije i gradovi trebali imati veći utjecaj u donošenju politika EU-a.

Međutim, postoji stvarni manjak financijskih sredstava za prilagodbu, koji se procjenjuje na oko 40 milijardi EUR godišnje,¹¹⁶ što je posebno vidljivo za niže razine upravljanja, kao što je potvrdila ista Europska komisija.¹¹⁷ U anketi koju je u okviru Odbora regija (OR) provela Mreža regionalnih središta (RegHub) o *budućnosti zelenog plana*: 118 40 % ispitanika izvijestilo je o aktivnoj provedbi politika prilagodbe klimatskim promjenama u svojim regijama ili gradovima. Međutim, istraživanje je rasvijetlilo i prepreke s kojima se suočava znatan dio sudionika, pri čemu je 35 % sudionika priznalo poteškoće u učinkovitoj provedbi politika prilagodbe. Glavne prepreke koje su utvrdili ti ispitanici uključuju nedostatak namjenskih mehanizama financiranja, što je 75 % istaknulo kao veliku zabrinutost. Nadalje, 65 % sudionika istaknulo je ključnu potrebu za većom potporom inovacijama i posebnim ciljevima kako bi se poboljšao uspjeh njihovih strategija prilagodbe klimatskim promjenama.

Pronalaženje odgovarajućih podataka, parametara, pokazatelja i metodologija za praćenje napretka u prilagodbi i dalje je znatna prepreka. Potrebno je razviti i podržati znanje o lokalnim učincima klimatskih promjena kako bi se regijama i gradovima pomoglo u planiranju klimatskih rizika

¹¹³ IPCC, *objedinjeno izvješće AR6: Klimatske promjene 2023.*, 2023.

¹¹⁴ Za detaljan popis ekstremnih vremenskih prilika u Europi i svijetu od 2011. nadalje, uključujući znanstvenu analizu kako klimatske promjene koje proizlaze iz emisija povezanih s ugljikom pokreću takve događaje, vidjeti interaktivnu kartu na <https://www.carbonbrief.org/mapped-how-climate-change-affects-extreme-weather-around-the-world/>.

¹¹⁵ <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/EURegionalBarometer-Survey-2023.aspx>.

¹¹⁶ <https://www.eea.europa.eu/publications/assessing-the-costs-and-benefits-of>.

¹¹⁷ Europska komisija, *Smjernice o strategijama i planovima prilagodbe država članica*, 2023.

¹¹⁸ <https://cor.europa.eu/en/our-work/pages/reghub-consultation-prospects-green-deal.aspx>.

i upravljanju njima, kao i znanje o rješenjima, mobilizaciji i pristupu odgovarajućim financijskim i tehničkim resursima, mapiranju dionika i angažmanu.

Kako bi se popunio taj nedostatak kapaciteta, OR je izradio **Priručnik o prilagodbi za zeleni plan na lokalnoj razini**¹¹⁹ kako bi se omogućila razmjena znanja i stvorile mreže u kojima lokalni dionici mogu pronaći projektne partnere, smanjiti svoje unutarnje nedostatke u znanju i aktivno tražiti potporu za vlastite inicijative od specijaliziranih stručnjaka. Na primjer, obećavajuće područje prilagodbe leži u prirodnim rješenjima koja donose inovativne mjere s brzim i snažnim učinkom. Nova studija¹²⁰ pokazuje da bi povećanje pokrivenosti stabala na 30 % smanjilo temperature za prosječno 0,4 °C, izbjegavajući gotovo 40 % smrtnih slučajeva koji se mogu pripisati¹²¹ učincima Urban Heat Islanda u europskim gradovima.

Nadalje, otpornost na klimatske katastrofe ključno je pitanje za regije i gradove jer prema podacima Svjetske banke 1 EUR potrošen na prevenciju katastrofa i pripravnost na njih može uštedjeti do 10 EUR u odgovoru na katastrofe.¹²² Zbog toga OR surađuje sa Zajedničkim istraživačkim centrom Komisije na razvoju regionalnih kontrolnih ploča otpornosti,¹²³ definirajući kapacitete i ranjivosti povezane s rizicima od klimatskih promjena i prilagodbom na njih. U tom pogledu OR smatra da je izrada ljestvice indeksa i teritorijalne ranjivosti ključna za početak rasprave o politikama o tome kako iskoristiti buduću kohezijsku politiku kako bi se odgovorilo na takve ranjivosti.

U razdoblju 2021. 2027. kohezijska politika ulaže 12,5 milijardi eura u prilagodbu klimatskim promjenama i sprečavanje rizika.¹²⁴ To čini 3 % njegova ukupnog proračuna za sedam godina, dok ukupno ulaganje u zelenu tranziciju iznosi oko 30 %. Budući da će klimatske promjene i katastrofe sve više i više neravnomjerno utjecati na europske regije, pri čemu su najizloženija ranjiva područja, siromašna kućanstva i marginalizirane društvene skupine, sve je hitnija potreba za rješavanjem tih novih razlika. U tom je pogledu potrebno početi razmatrati niz rješenja, od mogućnosti dase „*mehanizam za pravednu tranziciju proširi na socijalne troškove ublažavanja klimatskih promjena i prilagodbe njima*”, kako je navela Europska komisija,¹²⁵ do uspostave namjenskog Fonda za prilagodbu klimatskim promjenama, kako je naveo Europski parlament¹²⁶.

Nadahnuće bi mogao biti Fond za prilagodbu koji se osniva u okviru Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama kako bi se pružila potpora zemljama u razvoju, koje su posebno osjetljive na učinke klimatskih promjena.¹²⁷ Na toj globalnoj razini OR je također

¹¹⁹ <https://cor.europa.eu/en/engage/pages/green-deal-handbook.aspx>.

¹²⁰ Jungman, T., Cirach, M., Marando, F., Pereira Barboza, E., Khomenko, S., Masselot, P., Quijal-Zamorano, M., Mueller, N., Gasparrini, A., Urquiza, J., Heris, M., Meelan, T. i Nieuwenhuijsen, M., [Cooling cities putem urbane zelene infrastrukture: a health impact assessment of European cities](#), LANCET, siječanj 2023.

¹²¹ Efekt urbanog toplinskog otoka opisuje fenomen u kojem su temperature u gradovima i područjima prekrivenim nepropusnim površinama dosljedno više.

¹²² Grupa Svjetske banke, [Investment in Disaster Risk Management in Europe \(Ulaganje u upravljanje rizicima od katastrofa u Europi\)](#)

¹²³ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/strategic-planning/strategic-foresight/2020-strategic-foresight-report/resilience-dashboards_en.

¹²⁴ Europska komisija, [glavni govornik povjerenice Elise Ferreira na 8. međunarodnoj konferenciji o požarima u divljini](#), 2023.

¹²⁵ Europska komisija, [Kohezija u Europi do 2050.. Osmo izvješće o gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji](#), 2023.

¹²⁶ Europski parlament, [zastupnici u Europskom parlamentu za regionalni razvoj predlažu osnivanje Fonda za prilagodbu klimatskim promjenama](#), 2022.

¹²⁷ <https://unfccc.int/funds-and-financial-entities#:~:text=The%20Adaptation%20Fund%20was%20established.adverse%20effects%20of%20climate%20change>.

aktivno sudjelovao u pregovorima o klimi o pitanju prilagodbe klimatskim promjenama.¹²⁸ U nedavnim se mišljenjima zalagao za uspostavu okvira za globalni cilj prilagodbe koji će objediniti uvide i stručnost regija i gradova. OR je također pozvao na to da se takvim okvirom prednost da naporima za prilagodbu na lokalnoj razini i učinkovito ublaži rizike i posljedice „maladaptacije”,¹²⁹ posebno među ženama i najranjivijim skupinama, uključujući djecu, starije osobe i osobe s invaliditetom.

U tom je kontekstu ključno i prepoznavanje i rješavanje rodni dimenzija klimatskih promjena jer je sposobnost žena da se prilagode klimatskim promjenama i bore se protiv njih često ograničena zbog njihove uloge u njihovim kućanstvima i društvu, institucionalnih prepreka i društvenih normi. Kako bi se riješio taj izazov, OR se dosljedno zalagao za promjenu perspektive, pozivajući na to da se žene ne smatraju samo ranjivim korisnicima, već učinkovitim akterima u ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi tim promjenama.¹³⁰ Nadalje, OR se zalaže za jednaku zastupljenost žena u postupcima donošenja odluka, prepoznajući potrebu da njihovi glasovi i stručno znanje budu uključeni u oblikovanje učinkovitih klimatskih politika.

Iako znanost i dalje pomaže u razumijevanju utjecaja globalnog vrenja na Zemljin klimatski sustav, regije i gradovi EU-a suočavaju se s dvjema tranzicijama povezanim s klimom. Ukratko, s jedne strane, ulažu u postizanje **klimatske neutralnosti** i doprinose preokretanju trenda klimatskih promjena. S druge strane, moraju ulagati i u **prilagodbu klimatskim promjenama i otpornost** na njih kako bi se suočile s intenzivnijim i učestalijim klimatskim katastrofama i prilagodile lokalna društva i gospodarstva novim lokalnim klimatskim obrascima.

POTPORA REGIJAMA I GRADOVIMA EU-A U PRILAGODBI MISIJA EU-A ZA PRILAGODBU KLIMATSKIM PROMJENAMA

Misija EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama¹³¹ usmjerena je na pružanje potpore regijama, gradovima i lokalnim vlastima EU-a u njihovim naporima za izgradnju otpornosti na učinke klimatskih promjena. Cilj je misije do 2030. pratiti najmanje 150 europskih regija i zajednica u postizanju otpornosti na klimatske promjene. U okviru sponzoriranih projekata razvijaju se alati, prakse i mreže koji se mogu reproducirati diljem Europe, uključujući:

- *Portal za provedbu misija koji europskim regijama i gradovima¹³² pruža relevantno znanje, podatke i resurse za pripremu i planiranje otpornosti na klimatske promjene.*
- *Širok raspon projekata financiranih sredstvima EU-a kojima¹³³ se provode istraživanja i razvijaju inovativni pristupi i mogućnosti za prilagodbu klimatskim promjenama te povezane smjernice, alati, podaci i studije slučaja kako bi se regionalnim i lokalnim vlastima pomoglo u provedbi misije*

¹²⁸ OR je aktivno sudjelovao u nedavnim tehničkim dijalozima UNFCCC-a usmjerenima na prilagodbu te je, zajedno s Regijama4, preuzeo vodeću ulogu u koordinaciji trećeg sastanka tehničkog dijaloga (TDI.3): [Inputs to Informacije Pomoćnog tijela za znanstvene i tehnološke savjete](#), 2022.

¹²⁹ Sve promjene u prirodnim ili ljudskim sustavima koje nenamjerno povećavaju osjetljivost na klimatske podražaje; prilagodba koja ne uspijeva smanjiti ranjivost, već je povećava.

¹³⁰ Za više informacija vidjeti mišljenje Odbora regija „Rodna ravnopravnost i klimatske promjene: Ususret uključivanju rodne perspektive u europski zeleni plan. ENVE-VII/018, 26. – 27. siječnja 2022., izvjestiteljica Kata Tüttő (HU/PES), članica Opće lokalne skupštine Budimpešte, Mađarska.

¹³¹ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/adaptation-climate-change_en.

¹³² https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/adaptation-climate-change_en.

¹³³ <https://climate-adapt.eea.europa.eu/en/mission/the-mission/mission-projects>.

- Priručnik za uključivanje građana¹³⁴ za usmjeravanje regija i gradova o tome kako uključiti dionike i građane tijekom šest glavnih koraka postupka planiranja prilagodbe klimatskim promjenama.

POUKE IZ POPLAVA 2021.

OTPORNOST OBNOVA I SOCIJALNA POTPORA U VALONIJI

Kao odgovor na katastrofalne poplave 2021. u Valoniji (Belgija) vlasti Valonije preispitale su svoje teritorijalno planiranje i prilagodile ga kako bi otklonile moguće posljedice klimatskih promjena.

Istodobno, regionalna vlada razvija svoj glavni plan de la Vallée de la Vesdre i održive susjedne programe usmjerene na ponovnu izgradnju tog područja odgovorno i održivo. Dodijeljeni su proračuni kako bi se općinama omogućilo stjecanje strateških nekretnina. Osim toga, 40 milijuna eura bit će uloženo u novo javno stanovanje za najpogođenije općine.

Osim toga, valonska vlada obećala je 1,03 milijardi EUR za potpuno pokrivanje građana pogođenih poplavama, koji bi inače dobili samo djelomično osiguranje. Cilj je te znatne financijske obveze pomoći pogođenom stanovništvu, koje čini oko 50 % ukupnih potraživanja. Neosigurani građani dobivaju potporu iz Fonda za katastrofe.

SUPER BLOKADA – GRAD KOJI ŽELIMO

ZELENA ARHITEKTURA U BARCELONI

Grad Barcelona (Španjolska) aktivno integrira zelenu arhitekturu i načela pristupačnosti u svoje urbanističko planiranje. Ta transformacija uključuje poboljšanje dostupnosti javnog prijevoza, dodavanje većeg broja stabala i „zelenih mrlja” te uključivanje kolektora vode za navodnjavanje. Cilj je tih inicijativa učiniti grad ugodnijim i održivijim za svoje građane.

PLATFORMA OTPORNIH PODRUČJA

PRIPREMA ZA EKSTREMNE VREMENSKE PRILIKE

Grad Milano (Italija) i njegovo šire metropolsko područje suočavaju se s posljedicama ekstremnih vremenskih prilika povezanih s klimom. Kako bi se riješio taj izazov, platforma otpornih područja razvijena je kao digitalna usluga, u kojoj se primjenjuje pristup suradničkog planiranja i stvaraju rješenja za prilagodbu radi suzbijanja učinaka klimatskih promjena.

Tim inovativnim alatom olakšava se i širi zajedničko planiranje u području klime i zajedničko osmišljavanje za stručnjake i lokalne vlasti. Promiče uključiv pristup koji se temelji na snažnim znanstvenim i tehničkim spoznajama, kombinirajući prostornu i klimatsku analizu s participativnim planiranjem. Na taj način platforma dionicima omogućuje bolje razumijevanje i hvatanje u koštac s pojavama koje proizlaze iz klimatskih promjena, čime se povećava otpornost grada i osigurava održiva budućnost spremna za klimatske promjene.

¹³⁴ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2023-06/ec_diy-manual-adaptation-climate-change-mission.pdf.

D. Sigurnost hrane

Trenutačna nestabilnost europskog prehrambenog sustava mora se shvatiti u vezi s trenutačnim geopolitičkim događajima i dugoročnim učinkom klimatskih promjena. Regije i gradovi imaju središnju ulogu u osmišljavanju i pružanju odgovarajućih rješenja. Koji je zajednički nazivnik između smanjene ponude maslinovog ulja u Andaluziji (Španjolska), loše berbe žitarica u Västergötlandu (Švedska), teške sezone za naranče na Siciliji (Italija), pada cijena pšenice u Podkarpaciju (Poljska) i nedostatka šumskih bobica i gljiva u južnoj Estoniji? Zašto više djece dolazi u školu bez doručka?¹³⁵ Jesu li ugrožene tradicionalne europske namirnice?

Nakon ruske agresije na Ukrajinu, otpornost prehrambenog sustava, dugo vremena, bila je u potpunosti u središtu pozornosti u političkim strategijama predviđanja i perspektiva. Za nekoliko tjedana cijene energije i gnojiva porasle su. Ukrajinske žitarice i ulja, zarobljeni u crnomorskim lukama, nisu mogli doći do svojih odredišta. To je, uz špekulacije i nedostatak regulacije tržišta, potaknulo rast cijena hrane i hrane za životinje u Europi i svijetu. Danas, gotovo godinu i pol od početka rata, situacija je i dalje teška.

Zemlje u razvoju u Sahelu, sjevernoj Africi i na Bliskom istoku doživjele su nove razine gladi. U razdoblju od 2016. do 2021. oko 90 % ukrajinskog izvoza pšenice otišlo je u Afriku i Aziju, čime se podupire sigurnost opskrbe hranom u nekim od regija u najnepovoljnijem položaju u svijetu. U Svjetskom programu UN-a za hranu trenutačna razina gladi i pothranjenosti u svijetu proglašena je golemom¹³⁶ i naglašava da je trenutačni broj od **345 milijuna ljudi koji se suočavaju s visokom razinom nesigurnosti opskrbe hranom više nego dvostruko veći od broja u 2020.**

Europljani, iako se ne suočavaju s glađu, sada plaćaju znatno više za svoje prehrambene namirnice. Godišnje, prosječne cijene hrane porasle su za gotovo 20 posto.¹³⁷ Europski potrošači sada plaćaju 30 % više za jaja,¹³⁸ 23 % više za naftu¹³⁹ i za 61 % više za šećer.¹⁴⁰ To nije samo opći pomak prema osnovnim, jeftinijim prehrambenim proizvodima, već i između različitih vrsta hrane, na primjer više peradi i manje govedine.

Cjenovna pristupačnost hrane je goruća briga. Više od 32,5 milijuna Europljana ne može si priuštiti odgovarajući obrok svaki drugi dan. Ljestvica se kreće s 0,4 posto stanovništva Cipra na nevjerojatnih 22,4 posto u Bugarskoj. Iza takvih agregatnih brojeva skriva se velika regionalna razlika, kako je prikazano na grafikonima u nastavku.

¹³⁵ Kellogg's France, [Etude sur la précarité alimentaire](#), ožujak 2023.

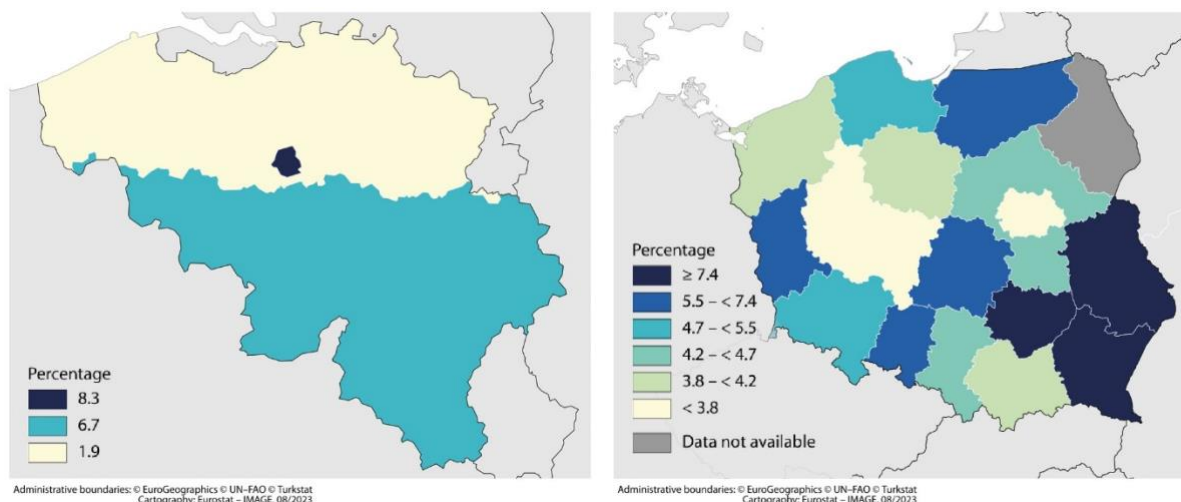
¹³⁶ <https://www.wfp.org/global-hunger-crisis>.

¹³⁷ https://agriculture.ec.europa.eu/news/short-term-outlook-report-war-ukraine-continues-impact-eu-farmers-2023-03-30_en.

¹³⁸ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230310-1>.

¹³⁹ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230508-2>.

¹⁴⁰ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/DDN-20230428-2>.

8 Slika. Nemogućnost si priuštiti obrok s mesom, piletinom ili ribom najmanje svaki drugi dan u Belgiji (po regijama razine NUTS 1) i Poljskoj (po regijama razine NUTS2)

Izvor – kompilacija OR-a na temelju Statbela i Głównyja Urzadu Statystycznyja¹⁴¹

Napomena – podaci nisu dostupni za PL84 – Podlaskije

Tijekom 2023. život je postao skuplji, a ne samo za europske obitelji; poljoprivrednici su također doživjeli znatne razlike u cijenama energije i gnojiva. Potonji su još uvijek znatno skuplji nego prije dvije godine. Te su promjene uvelike utjecale na ukupnu profitabilnost poljoprivrede.

Osim toga, umjesto da stignu do zemlja u razvoju, ukrajinska žita prevezena iz zemlje putem traka solidarnosti pronašla je svoj put do silosa u susjednim državama Ukrajine iz nekoliko razloga, uključujući špekulacije. Lokalni poljoprivrednici iznenada nisu mogli prodati svoje usjeve, a cijene su pale, dosegnuvši razine koje godinama nisu zabilježene: —30 % za pšenicu u Poljskoj¹⁴² i -50 % za sjemenke suncokreta u Bugarskoj.¹⁴³ Nacionalne vlade uvele su jednostrane mjere krajem travnja. Europska komisija dodijelila je izvanredna sredstva iz pričuve za poljoprivredu za 2023., uključujući 56,3 milijuna EUR¹⁴⁴ za Poljsku, Rumunjsku i Bugarsku u ožujku te dodatnih 100 milijuna EUR¹⁴⁵ za Bugarsku, Mađarsku, Poljsku, Rumunjsku i Slovačku u svibnju. Europska komisija odobrila je i nacionalne programe za potporu poljoprivrednim proizvođačima plaćanja premija osiguranja u skladu s pravilima o državnim potporama¹⁴⁶.

Kao da to nije dovoljno, EU je ponovno doživio suhu i toplu zimu. Nakon katastrofalno vrućeg ljeta 2022. ekvivalent snježne vode u Alpama daleko je ispod povijesnog prosjeka, a već u proljeće 2023. nekoliko je rijeka u EU-u iscrpljeno i bilo je znakova da bi i navodnjavanje i prijevoz vodom bili problematični.

Spaljena tla te intenzivna atmosferska i hidrološka suša pogađaju širok raspon usjeva i prijete višim cijenama hrane u mnogim zemljama EU-a. Predviđa se da će ovogodišnja berba maslinovog ulja pasti za 40 %, a kukuruza za 25 %.¹⁴⁷ Poljoprivrednici iz regije Wielkopolska (Poljska) procjenjuju

¹⁴¹ Izvori podataka: <https://statbel.fgov.be/en/themes/households/poverty-and-living-conditions/material-and-social-deprivation> i.

¹⁴² <https://www.tygodnik-rolniczy.pl/rynki-rolne/analizy-rynkowe/jakie-beda-ceny-zboz-w-tym-roku-w-polsce-2435370>.

¹⁴³ <https://www.politico.eu/article/grain-ukraine-eu-farmers-pain-eu-member-agriculture-kyiv/>.

¹⁴⁴ https://agriculture.ec.europa.eu/news/commission-presents-support-measure-worth-eu563-million-bulgarian-polish-and-romanian-farmers-2023-03-20_en.

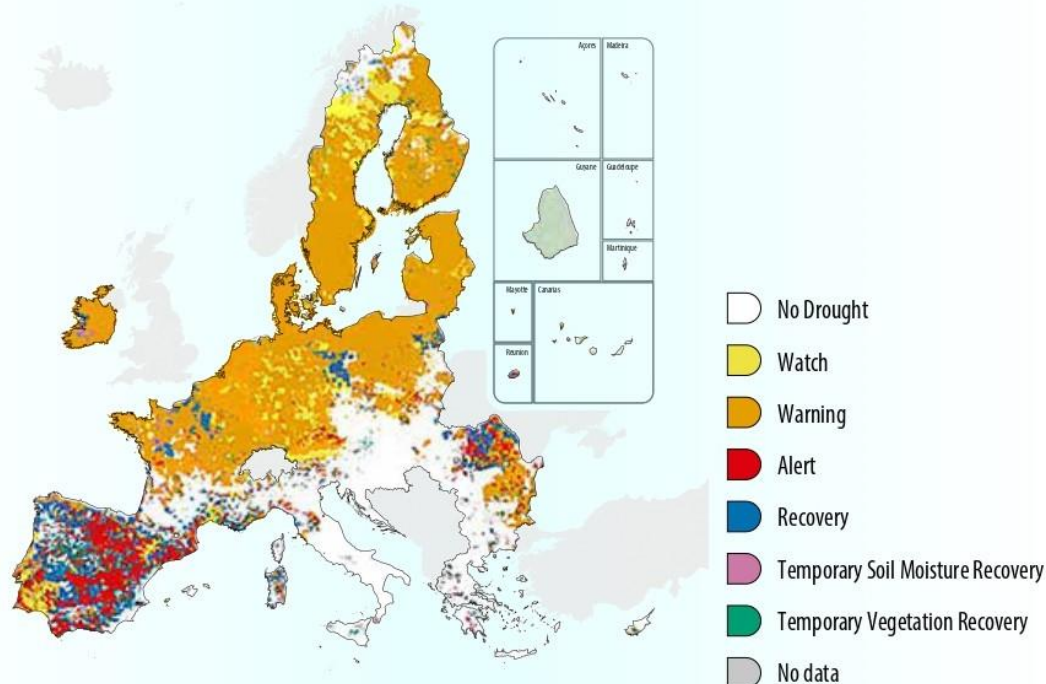
¹⁴⁵ https://agriculture.ec.europa.eu/news/eu100-million-support-farmers-bulgaria-hungary-poland-romania-and-slovakia-2023-05-03_en.

¹⁴⁶ Poljski program u vrijednosti od 1,3 milijarde eura. Dodatne informacije dostupne su na https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_23_2727.

¹⁴⁷ https://agriculture.ec.europa.eu/news/short-term-outlook-report-war-ukraine-continues-impact-eu-farmers-2023-03-30_en.

da bi se ovogodišnja žetva ječma i uljane repice mogla smanjiti za 20 %, dok raž i tritikale za trećinu do polovine.¹⁴⁸ Španjolska i Italija u međuvremenu su izvijestile o znatno nižim urodima naranče (-16 % odnosno -20 %).

Suše, koje su tradicionalno povezane s južnim rubom EU-a, sada su se proširile na velike dijelove područja Unije, što utječe na obradiva zemljišta i stoku. U lipnju 2023. više od 40 % državnog područja EU-27 (osim Madeire, Azora i Kanarskih otoka) bilo je u uvjetima upozorenja, a 4,3 % u uvjetima upozorenja prema Europskom opservatoriju suša. U analitičkom izvješću iz lipnja 2023. prikazani su uvjeti usporedivi s onima iz istog razdoblja 2022., kada se u Europi razvila teška do ekstremna suša koja utječe na vodne resurse, hranu i proizvodnju energije.

9 Slika. Kombinirani pokazatelj suše, koji se temelji na kombinaciji pokazatelja oborina, vlage u tlu i vegetacijskih uvjeta, za sredinu lipnja 2023.

Izvor – zbirka OR-a na temelju Zajedničkog istraživačkog centra¹⁵⁰

U mnogim je regijama nedostatak vode zastrašujuće vidljiv i stvaran za poljoprivrednike i lokalne zajednice. Jezero Montbel (Cathar Pyrenees, Francuska) izgubilo je 80 % vode do travnja 2023.; dok je razina vode kulturnog jezera Garda (Italija) bila 70 cm ispod prosjeka. U regiji Algarve (Portugal) razine podzemnih voda u travnju 2023. bile su ispod 25 %;¹⁵¹ ista je brojka zabilježena i u vodospremnicima susjedne Andaluzije (Španjolska). U nekim od najteže pogođenih pokrajina, kao što je Cordoba (Španjolska), vodospremници su se potpuno presušili, a lokalno stanovništvo ovisi isključivo o isporuci kamiona za pitku vodu, ograničeno na 5 l po osobi dnevno. U travnju 2023. vlada Katalonije

¹⁴⁸ https://wyborcza.biz/biznes/7,177151,29834717,grozi-nam-kleska-zbozowa-rosliny-marnieja-z-dnia-na-dzien.html?_gl=1*xsey09*_gcl_au*MTE5OTY0ODU2Mv4xNjg0NzQyMTkz&_ga=2.62252076.1686891973.1685962736-332525599.1444034620#S.biz-K.C-B.2-L.5.zw.

¹⁴⁹ Zajednički istraživački centar, [Izvješće o suši u Europi](#), lipanj 2023.

¹⁵⁰ *Ibid.*

¹⁵¹ <https://www.theportugalnews.com/news/2023-05-15/low-water-levels-may-increase-water-salinity/77631>.

(Španjolska) najavila je izvanredno stanje zbog suše koja je u tijeku u ukupno 495 gradova i zakona o suši zbog smanjenja potrošnje vode u poljoprivredi za 40%.¹⁵²

Pitanje vlasništva i distribucije vode dobilo je zamah. Nezakonito syphoniranje vode, kao i napetosti između zaštite prirode i poljoprivrede, kao što su sukobi oko močvarnih područja u Donani¹⁵³ (Andaluzija, Španjolska) potaknuli su medije diljem Unije da najavljuju predstojeće „ratove vode”. Budući da se poljoprivreda u velikoj mjeri oslanja na vodu, sve manja opskrba u budućnosti neće samo destabilizirati europske prehrambene sustave, već i dovesti u pitanje europsku stratešku autonomiju.

Flandrija je pokrenula opsežnu strategiju „Plavog plana”, čiji je cilj borba protiv čestih suša koje pogađaju regiju od 2016. Flamanska strategija postupno će poboljšati zadržavanje vode u močvarama i vlažnim travnjacima, ulagati u velike filtracijske i puferske bazene te povećati kružnu upotrebu vode u poljoprivredi i industriji.

Pogoršana ratom u Ukrajini, špekulacijama i klimatskim promjenama, trenutačna situacija, ako se njome ne upravlja na odgovarajući način, mogla bi destabilizirati europske prehrambene sustave i povećati našu ranjivost. Njegov puni učinak i točna teritorijalna raspodjela nisu poznati; međutim, lokalne i regionalne vlasti diljem Unije pripremile su se za suočavanje sa šokovima koje donosi, kako bi se njihov učinak sveo na najmanju moguću mjeru te kako bi se oporavile snažnije i bolje pripremljene za sljedeći krug.

Kako bi se ojačala otpornost Unije, među ostalim u pogledu sigurnosti hrane, od ključne je važnosti razviti kapacitete društava za suočavanje s izazovima klimatskih promjena i zelene tranzicije te povećati regionalnu i lokalnu pripravnost za uklanjanje osjetljivosti na rizike, krize i katastrofe.¹⁵⁴

PRIPREMA ZA SUŠE, OČUVANJE BUDUĆNOSTI

KATALONSKI PLAN UPRAVLJANJA VODAMA ZA RAZDOBLJE 2022. 2027.

Svjesna razornih posljedica suša na regionalnu poljoprivredu, vlada Katalonije (Španjolska) u svibnju 2023. odobrila je svoj plan upravljanja vodama za razdoblje 2022. 2027. u kojem su¹⁵⁵ utvrđena ulaganja u iznosu od 2,4 milijarde eura za „pripremu regije za suše koje će postati sve učestalije i ozbiljnije”. Predviđajući da će se količina oborina u sljedećih nekoliko desetljeća vjerojatno smanjiti za 18 %, vlada namjerava dati prednost oporavku vode, uštedi vode i učinkovitijim tehnikama navodnjavanja.

MAKSIMIZIRANJE UPOTREBE KRUŽNE VODE

¹⁵² <https://www.catalannews.com/politics/item/new-drought-law-approved-with-fines-for-councils-that-dont-comply-with-water-restrictions>.

¹⁵³ <https://www.reuters.com/business/environment/water-fight-farms-wildlife-risk-spanish-wetland-shrinks-2023-05-04/>.

¹⁵⁴ Mišljenje Odbora regija „Priprema za krize i suočavanje s njima: jačanje otpornosti Unije, njezinih regija i gradova”, NAT-VII/032, 24. i 25. svibnja 2023., izvjestitelj Christophe Clergeau (PES/FR), član Regionalnog vijeća Pays de la Loire.

¹⁵⁵ <https://aca.gencat.cat/ca/plans-i-programes/pla-de-gestio/>.

FLAMANSKI PLAVI DOGOVOR

Iako se u poljoprivredi ne oslanja toliko na vodu kao Španjolska (80 % u odnosu na 10 %), Flandrija (Belgija) razvila je i novi pristup upravljanju vodama. Njegovi prioriteti? Zadržavanje vode na lokalnoj razini gdje god je to moguće. Korištenje manje, ponovna uporaba i rješavanje problema rasipanja. Strategiju pod nazivom „Plavi plan”¹⁵⁶ provode privatni sektor, nevladine organizacije, poljoprivrednici, akademska zajednica, lokalna tijela i građani koji udružuju snage, a vodi ih radna skupina na visokoj razini sastavljena od ministara, guvernera, kreatora politika i znanstvenika. Inicijative plavog plana dobit će potporu u okviru Europskog plana oporavka Mehanizma za oporavak i otpornost i flamanskog plana oporavka „Flemanska otpornost”. Iz ukupnog proračuna od 343 milijuna eura podupirat će se lokalne inicijative.

U tom je kontekstu ključni element otpornosti prehrambenog sustava EU-a ekološka poljoprivreda,¹⁵⁷ brzorastuće područje poljoprivrede EU-a. Obično ima ograničen utjecaj na okoliš zahvaljujući odgovornijoj upotrebi energije i prirodnih resursa, većoj usmjerenosti na održavanje kvalitete vode i plodnosti tla te ograničenoj ovisnosti o sintetičkim gnojivima. Time se smanjuje i ukupna ovisnost o stranim dobavljačima pesticida i gnojiva.

PREDVODEĆI PROMJENE, PREDVODEĆI TRANZICIJU

PRIJELAZ NA EKOLOŠKU POLJOPRIVREDU U OCCITANIE

Južna regija Occitanie (Francuska) stalno razvija ekološku poljoprivredu. Trenutačno više od 13000 lokalnih poljoprivrednih gospodarstava koja pokrivaju 19 % poljoprivrednog zemljišta proizvode organsku hranu, a cilj je dosegnuti 30 % u sljedećih sedam godina. U strategiji se razmatra cijeli lanac vrijednosti od proizvodnje do potrošnje te se podupire održivi razvoj svih uključenih aktera. Occitanie je 158 prošle jeseni dodijeljena prva nagrada EU-a za ekološku proizvodnju; Europski odbor regija jedan je od osnivača tog važnog priznanja koje se dodjeljuje najboljim gradovima, regijama i pojedinačnim poljoprivrednicima diljem Unije.

ZDRAVA PREHRANA I SMANJENJE EMISIJA STAKLENIČKIH PLINOVA

STRATEGIJA ZA EKOLOŠKU HRANU MALMÖ

Ekološka poljoprivreda je početak – osigurati da se proizvodi konzumiraju je sljedeći korak. Grad Malmö (Švedska) donio je svoju ambicioznu strategiju prije nekoliko godina, a danas je više od 70 % svih obroka pripremljenih i posluženih u predškolskim ustanovama, školama i domovima za starije osobe organsko. To je oko 8500 tona hrane godišnje (u vrijednosti od 24 milijuna EUR) ili 65000

¹⁵⁶ <https://bluedeal.integraalwaterbeleid.be/about-blue-deal>.

¹⁵⁷ Mišljenje Odbora regija „[Akcijski plan EU-a za ekološku poljoprivredu](#)”, NAT-VII/019, 1. – 2. prosinca 2021., izvijestitelj Uroš Brežan (SI/GREENS), gradonačelnik Tolmina.

¹⁵⁸ https://agriculture.ec.europa.eu/news/eu-organic-day-commission-celebrates-winners-first-ever-eu-organic-awards-2022-09-23_en.

ručkova dnevno. Grad159 u bliskoj budućnosti planira 90 % emisija stakleničkih plinova povezanih s nabavom hrane za 40 %.

NABAVA LOKALNIH I SEZONSKIH PROIZVODA

BOLZANO-JUŽNI TIROL PRISTUP JAVNOJ NABAVI

Održiva nabava hrane još je jedan način očuvanja otpornosti prehrambenih sustava EU-a. Taj snažan alat, koji se još uvijek ne koristi univerzalno, može pomoći lokalnim i regionalnim vlastima da pogoduju zdravoj, sezonskoj i lokalnoj hrani, kao i kratkim lancima opskrbe. Pokrajina Bolzano-južni Tirol (Italija), jedan od ključnih zagovornika tog pristupa, 160 uvela je kriterije održivosti u svoju praksu javne nabave kako bi „donijela regionalna, zdrava i zdrava jela na tanjure kantina, kako u školama tako i u bolnicama”.

Valja napomenuti da ti pionirski pristupi mogu postati dio prava EU-a. Najavljeno u strategiji „od polja do stola” i koje se očekuje krajem 2023., horizontalni okvirni zakon trebao bi ubrzati i olakšati prijelaz na održivost te osigurati da hrana koja se stavlja na tržište EU-a postane sve održivija. Podložno javnim i ciljanim savjetovanjima, nacrt je uključivao pojmove „općeg obveznog zahtjeva održive nabave”, kao i mogućnost fleksibilnog dodavanja kriterija i prioriteta povezanih s, primjerice, rasipanjem hrane ili korištenjem zemljišta i vode.¹⁶¹

Odbor regija u svojem mišljenju o perspektivama o tom budućem zakonu¹⁶² zagovara da Europa mora ulagati u održivu lokalnu poljoprivrednu proizvodnju i skratiti svoje lance opskrbe kako bi osigurala sigurnost opskrbe hranom. Davanje prednosti lokalnim proizvodima, održiva nabava i prelazak na klimatski neutralne i otporne prehrambene sustave jedini je način da Europa postane otporna na prehrambene krize.

¹⁵⁹ <https://malmo.se/Bo-och-leva/Utbildning-och-forskola/Skolmat-i-grund--och-gymnasieskolan.html>.

¹⁶⁰ <https://news.provinz.bz.it/de/news/nest-auf-dem-weg-zu-nachhaltiger-ernahrung-in-sudtirol>.

¹⁶¹ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13174-Sustainable-EU-food-system-new-initiative/public-consultation_en.

¹⁶² Mišljenje Odbora regija „Zakonodavni okvir za održive prehrambene sustave”, NAT-VII/033, 24. i 25. svibnja 2023., izvjestiteljica Joke Schauvliege (BE/EPP), potpredsjednica Flamanskog parlamenta.

E. Društvene nejednakosti i demografske promjene

Iako se zaposlenost općenito poboljšava, a siromaštvo se blago smanjuje, u cijelom EU-u i dalje postoje znatne nejednakosti na lokalnoj i regionalnoj razini. To se odnosi na stope zaposlenosti i siromaštva, kao i na razlike u plaćama između spolova i nezaposlenost mladih. Kako možemo smanjiti razlike među regijama i osigurati da se našim politikama podupiru regionalna tržišta rada? Kako možemo osigurati da stvorimo vještine koje su nam potrebne za zelenu i digitalnu tranziciju?

Zaposlenost u EU-u premašila je razine prije krize. Ukupan broj zaposlenih u EU-u (164 milijuna u europodručju) dosegno je 213,4 milijuna u drugom tromjesečju 2022., a stopa zaposlenosti (za osobe u dobi od 20 do 64 godine) iznosila je 74,8 %, što je za 1,9 postotnih bodova više nego prije pandemije; u eurozoni je iznosila 74,3 %, što je 1,6 postotnih bodova više od razine prije pandemije.¹⁶³

Rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti i dalje je znatna 2022. U EU-u udio zaposlenih muškaraca u radnoj dobi premašio je udio zaposlenih žena za 10,8 postotnih bodova. Ta rodno uvjetovana razlika u zaposlenosti znatno se razlikuje među državama članicama EU-a, pri čemu je najmanja razlika zabilježena u Litvi (1,4 postotna boda), a najveća u Rumunjskoj (20,1 postotni bod).¹⁶⁴

Kretanja na tržištu rada pokazuju snažne pozitivne znakove. Unatoč znatnim razlikama među spolovima, sudjelovanje žena na tržištu rada i dalje se poboljšava. Rast nominalnih plaća također se poboljšao, ali i dalje zaostaje za inflacijom u većini država članica. Međutim, bruto satnice žena u EU-u 2021. i dalje su 14,4 % niže od plaća muškaraca, unatoč činjenici da je uklanjanje razlike u plaćama između spolova i dalje glavni cilj rodne politike i na razini EU-a i na nacionalnoj razini.¹⁶⁵

Obećavajuća je statistika da su žene zauzele dva od tri nova radna mjesta stvorena u EU-u tijekom prethodna dva desetljeća, pri čemu je najveći porast među 30 – 49 godina i starijim ženama u dobi od 50 godina i više;¹⁶⁶ međutim, kako bi se postigli rodni ciljevi i ciljevi zapošljavanja navedeni u Akcijskom planu za provedbu europskog stupa socijalnih prava, zapošljavanje žena mora porasti najmanje tri puta brže od muškaraca do kraja desetljeća.¹⁶⁷

Regionalne stope zaposlenosti općenito su poboljšane, ali regionalne nejednakosti ostaju nepromijenjene. Stope zaposlenosti i nezaposlenosti znatno su se razlikovale među regijama davno prije pandemije. Unatoč nedavnom gospodarskom oporavku, neke se regije suočavaju s aktualnim izazovima. Regije južne Italije (Sicilija, Kampanija, Kalabrija i Apulija) poboljšale su se tijekom posljednjih pet godina, ali njihove stope zaposlenosti i dalje su ispod 50 %. Regija Åland (Finska) zabilježila je najvišu stopu zaposlenosti među državama članicama (84,6 %) – Åland je posljednjih pet godina dosljedno bio među prvih deset regija.¹⁶⁸

Stope zaposlenosti spektakularno su porasle u regijama u Nizozemskoj – Utrecht, Noord-Brabant, Zeeland, Drenthe, Overijssel, Gelderland i Noord-Holland zabilježile su stope zaposlenosti iznad 82 %, dok su Flevoland, Friesland, Zuid-Holland i Groningen premašili 80 %. Te regije, zajedno s regijama

¹⁶³ Europska komisija i Vijeće Europske unije, [Prijedlog zajedničkog izvješća o zapošljavanju](#), studeni 2022.

¹⁶⁴ Eurostat, [Rodni statistički podaci](#), ožujak 2023.

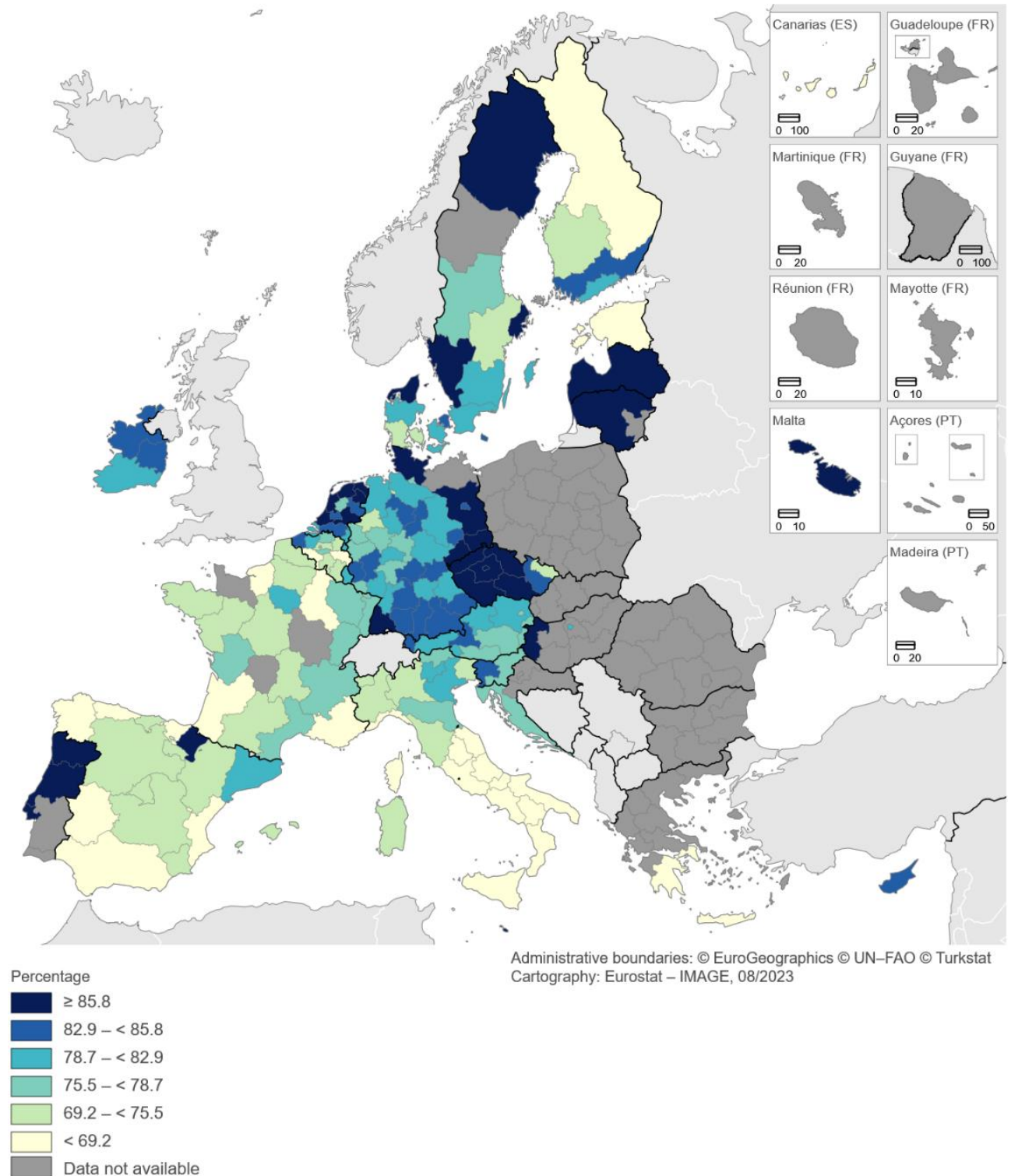
¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ Eurofound, [Europski nadzor radnih mjesta](#), svibanj 2023.

¹⁶⁷ *Ibid.*

¹⁶⁸ Prema podacima [Eurostatovih regionalnih serija o zapošljavanju](#).

Niederbayern, Oberbayern, Schwaben, Tübingen i Oberpfalz (Njemačka) (i Åland, kako je prethodno navedeno), bile su jedine regije EU-a sa stopom zaposlenosti višom od 80 %.¹⁶⁹

10 Slika. Stope zaposlenosti po regijama NUTS 2 (od 2020.), 2022.

Izvor – zbirka OR-a na temelju Eurostata¹⁷⁰

Napomena – Sve razine ISCED-a iz 2011., muškarci i žene od 20 do 64 godine/podaci nisu dostupni za nekoliko regija u istočnoj Europi

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Eurostatova oznaka skupa podataka: lfst_r_lfe2emprtn.

Stope nezaposlenosti poboljšale su se – čak se i broj dugotrajne nezaposlenosti blago smanjuje. Stopa nezaposlenosti u EU-u (15 – 74) nastavila se smanjivati i dosegla 6,2 % u 2022. (s 6,8 % u 2019.). Dugotrajna nezaposlenost iznosila je 2,4 % aktivnog stanovništva, što je poboljšanje u usporedbi s 2,7 % u 2019. i 2,8 % u 2021.¹⁷¹

Važno je napomenuti da je do svibnja 2023. 289000 izbjeglica iz Ukrajine, korisnika programa privremene zaštite EU-a, registrirano kao nezaposleno u 22 zemlje koje su te podatke dostavile Eurostatu.

Regije u Češkoj imale su najnižu stopu nezaposlenosti 2022.;¹⁷² najniža stopa nezaposlenosti zabilježena je u češkim regijama Središnje Češke (1,2 %), a slijede je regija Prag (1,6 %), češka jugoistočna i jugozapadna regija te regija Središnja Transdanubija (Mađarska) (sve tri 1,7 %).

U analizi se i dalje ističe da su stope nezaposlenosti ostale visoke u regijama u Španjolskoj, Grčkoj i Italiji. Najviše stope nezaposlenosti zabilježene su u regijama Ceuti (28,4 %), Melilli (21,6 %) i Andaluziji (19 %) (Španjolska); nadalje, u svim španjolskim i grčkim regijama stopa nezaposlenosti bila je viša od prosjeka EU-a (6,2 %), zajedno s finskom, ciparskom i latvijskom (samo jedna regija u zemlji). Stopa nezaposlenosti u 25 regija dvostruko je veća od prosjeka EU-a (12,4 %); od toga je devet regija bilo u Grčkoj i Španjolskoj, četiri u Francuskoj i tri u Italiji.

Regionalne nejednakosti vrlo su istaknute u Španjolskoj, Italiji i Francuskoj, gdje je razlika između najviših i najnižih stopa nezaposlenosti u 2022. iznosila 19,8 postotnih bodova, 14,8 postotnih bodova i 12,7 postotnih bodova.

Naposljetku, **regionalne stope nezaposlenosti razlikuju se između muškaraca i žena.** Regije s najvišom i najnižom stopom nezaposlenosti razlikuju se ovisno o spolu. Deset najviših stopa nezaposlenosti muškaraca bilo je 2022. u španjolskim, francuskim (najudaljenijim) i talijanskim regijama, a tri regije s najvišim stopama nezaposlenosti muškaraca bile su španjolske regije Ceuta (23,9 %) i Melilla (17,7 %) te najudaljenija francuska regija Réunion (19,9 %). Najviše stope nezaposlenosti žena zabilježene su uglavnom u španjolskim i grčkim regijama, a tri s najvišim stopama nezaposlenosti žena bile su španjolske regije Ceuta (34,6 %) i Melilla (25,8 %) te grčka regija Zapadna Makedonija (24,4%).¹⁷³

Nezaposlenost mladih i dalje je visoka u EU-u, uz znatne regionalne razlike.¹⁷⁴ Prosječna stopa nezaposlenosti mladih u dobi od 15 do 29 godina u EU-u 2022. iznosila je 11,3 %, što je smanjenje od 1,7 postotnih bodova u odnosu na 2021. Međutim, postoje znatne regionalne razlike u stopama nezaposlenosti mladih, u rasponu od 1,7 % do 42,4 % u 2022. Najniže stope nezaposlenosti mladih zabilježene su u Češkoj, u regijama Središnje Češke (1,7 %), jugozapadne (3,1 %) i Praga (3,2 %), u Njemačkoj u Gornjoj Bavarskoj (3,3 %) i Poljskoj, u regiji Zapadna Transdanubija (3,6 %).

Španjolska i Grčka imaju najveću nezaposlenost mladih, unatoč činjenici da se u usporedbi s 2021. nezaposlenost osoba u dobi od 15 do 29 godina 2022. najviše smanjila u tim regijama. Najviša stopa nezaposlenosti mladih zabilježena je u Ceuti (42,4 %) (Španjolska), a slijede je Tesalija (39,8 %),

¹⁷¹ Prema podacima [Eurostatove regionalne serije nezaposlenosti](#).

¹⁷² Eurostat, [Statistički podaci o nezaposlenosti na regionalnoj razini](#), travanj 2022.

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ Eurostat, [nezaposlenost u europodručju od 6,5 %: EU 6,0 %](#), svibanj 2023.

Središnja Grčka (36,5 %) (Grčka) i Melilla (36,1 %) (Španjolska). Zapadna Makedonija (Grčka), kao i Kampanija i Sicilija (Italija), također su imale visoku stopu nezaposlenosti mladih s 34,3 % svake. Istodobno, pet regija s najvećim smanjenjem stope nezaposlenosti mladih u dobi od 15 do 29 godina u razdoblju od 2021. do 2022. nalaze se u Grčkoj i Španjolskoj: Grčke regije Južni Egej (-17,9 %) i Istočna Makedonija, Trakija (-15,4 %), španjolske regije Ceuta (-13,6 %) i Kanarski otoci (-10,3 %) te grčki peloponez (-8,4 %).¹⁷⁵

U 2022. otprilike 95,3 milijuna ljudi u EU-u, 21,6 % ukupnog stanovništva, bilo je izloženo riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. Žene (22,7 %) imale su veću vjerojatnost da će se suočiti sa siromaštvom nego muškarci (20,4 %). Osim toga, ugroženo je više od 24,4 % stanovništva EU-a koje živi u kućanstvima s uzdržavanom djecom.¹⁷⁶ Osobe koje žive u većem dijelu Bugarske, Grčke i Rumunjske, kao i u središnjim i južnim regijama Španjolske i južnih regija Italije, često su češće izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti. ¹⁷⁷Najveći udio osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti 2020. zabilježen je u rumunjskoj regiji Sud-Est (51,9 %), to je bila jedina regija u EU-u u kojoj se većina stanovništva suočila s takvim rizicima. Sljedeće najveće dionice bile su Kampanija (47,4 %) (Italija) i Severozapaden (4,2 %) (Bugarska). Sve tri regije imale su relativno visok rizik od monetarnog siromaštva nakon socijalnog prijenosa.¹⁷⁸

Radnamjesta u području IT-a i skrbi trebala bi biti u središtu otvaranja radnih mjesta u EU-u. Tehnologija i digitalizacija ključni su pokretači izravnog rasta radnih mjesta diljem svijeta, ali i snažan doprinos gospodarskom razvoju u drugim sektorima. Jedna studija među europskim zemljama¹⁷⁹ otkrila je empirijske dokaze koji upućuju na to da gospodarski razvoj u zapošljavanju u tehnologiji u Europi ima neizravne učinke u drugim sektorima – studija pokazuje da svaki dodatni tehnološki posao dovodi do stvaranja oko pet dodatnih radnih mjesta u drugim sektorima u Europi. Nadalje, Međunarodna organizacija rada¹⁸⁰ procjenjuje da bi ulaganje u skrb moglo stvoriti do 299 milijuna radnih mjesta u svijetu do 2035. godine, od čega se 78 % predviđa da će ih zadržati žene, a 84 % se predviđa da će biti formalno zaposlenje.

Postizanje glavnih ciljeva europskog stupa socijalnih prava do 2030. bit će teško, ali mora ostati u središtu socijalne politike EU-a: najmanje 78 % zaposlenih osoba (u dobi od 20 do 64 godine); najmanje 60 % svih odraslih osoba koje sudjeluju u osposobljavanju svake godine; broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti smanjio se za najmanje 15 milijuna, uključujući najmanje 5 milijuna djece, u usporedbi s 2019.

Regije i gradovi imaju središnju ulogu u podupiranju politika povezanih s EPRS- om. Razine financijskih poteškoća među kućanstvima s niskim dohotkom bile su usporedive s onima zabilježenima nakon financijske krize. Budući izazov, posebno ako se žele postići glavni ciljevi akcijskog plana za europski stup socijalnih prava do 2030., jest smanjiti financijsko opterećenje tih kućanstava. Gradovi i regije mogu pomoći u tim nastojanjima provedbom politika i inicijativa potpore.

¹⁷⁵ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230530-2>.

¹⁷⁶ Eurostat, [Životni uvjeti u Europi – siromaštvo i socijalna isključenost](#), lipanj 2023.

¹⁷⁷ Eurostat, [Regionalna statistika](#) – regionalni statistički podaci AROPE-a dostupni su do 2020.

¹⁷⁸ Eurostat, [Životni uvjeti u Europi – siromaštvo i socijalna isključenost](#), lipanj 2023.

¹⁷⁹ GOOS, M., Konings, J. i Vandeweyer, M., [Employment Growth in Europe: The Roles of Innovation. Lokalni multiplikatori radnih mjesta i institucije](#), listopad 2015.

¹⁸⁰ Međunarodna organizacija rada, [Care at work Investing in care leave and services for a gender equal world of work \(Ulaganje u skrb o dopustu i uslugama za rodno ravnopravni svijet rada\)](#), 2022.

Beskućništvo je i dalje ozbiljan problem, ali gradovi EU-a udružuju se u borbi protiv njega. Međutim, obveza država članica (Lisabonska deklaracija iz lipnja 2021.) da će pokušati okončati beskućništvo do 2030. najvjerojatnije je nedostižna u trenutnim gospodarskim i socijalnim okolnostima. Pandemija, posljedice rata protiv Ukrajine, inflacija i rast cijena energije negativno su utjecali na gospodarsku situaciju, što objašnjava zašto još uvijek postoji mnogo ljudi koji se suočavaju s izazovima u vezi sa stanovanjem ili čak beskućništvom.

Međutim, postoji nada da će rad Europske platforme za borbu protiv beskućništva (EPOCH) dovesti do smanjenja broja beskućnika u EU-u. Epoha je alat koji pomaže u jačanju prevencije i provedbi integriranih pristupa koji se temelje na stanovanju, podupire uzajamno učenje tvoraca politika i praktičara, doprinosi iskorištavanju mogućnosti financiranja EU-a, jača dokaze i praćenje beskućništva te širi i promiče dobre prakse.

UZAJAMNO UČENJE PROTIV BESKUĆNIŠTVA

EUROPSKA PLATFORMA ZA BORBU PROTIV BESKUĆNIŠTVA

Nekoliko gradova kao što su Madrid (Španjolska), Lyon (Francuska) i Gent (Belgija) bilo je 2022. domaćin događanja za uzajamno učenje pod pokroviteljstvom EPOCH-a, s naglaskom na promicanju razmjene dobrih praksi u borbi protiv beskućništva i predstavljanju pristupa na prvom mjestu stanovanja. Grad Tampere (Finska) ima jednu od najuspješnijih strategija za iskorjenjivanje beskućništva i postigao je spektakularne rezultate u smanjenju broja ljudi bez doma.

Nove radne prakse, kao što su rad na daljinu i rad putem platformi, mogu donijeti društvene i gospodarske koristi, ali zahtijevaju prilagodbu propisa, politika i radne kulture. Nedavna pandemija dovela je do znatnog broja ljudi koji rade na daljinu ili pronalaze posao na digitalnim platformama. Međutim, ta kretanja moraju ići ruku pod ruku s odgovarajućim praćenjem, regulativom i provedbom kako bi se izbjeglo iskorištavanje radnika. Pravo na isključivanje mora postati sastavni dio rada na daljinu. Nadalje, algoritamsko upravljanje, pogrešna klasifikacija radnog statusa i nedostatak prekogranične transparentnosti izazovi su koje je potrebno riješiti kako bi se osiguralo pravedno tržište rada za radnike koji rade putem platformi.

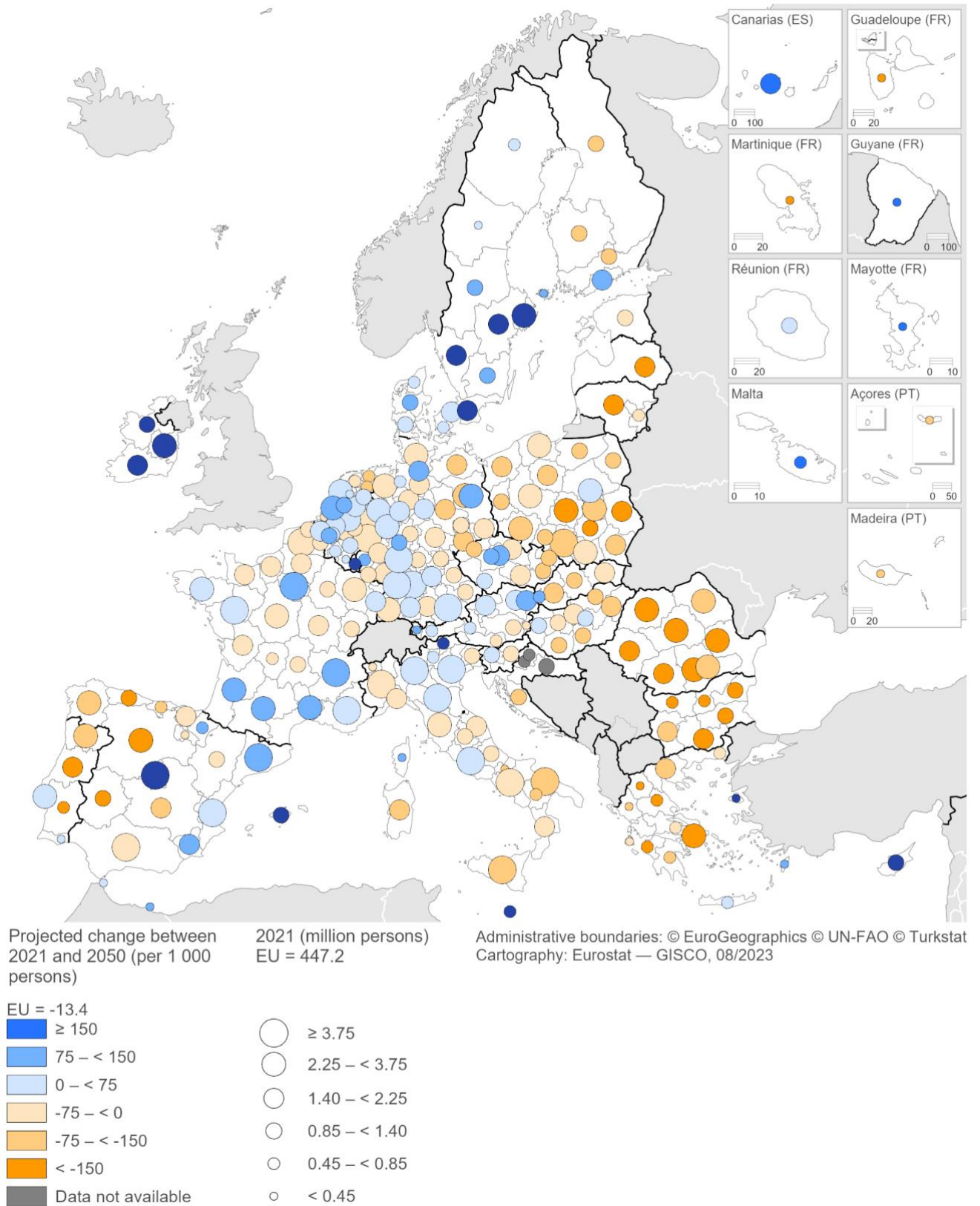
Sve regije EU-a pogođene su demografskim posljedicama kao što su starenje stanovništva uzrokovano duljim životnim vijekom i niskim stopama nataliteta, ali neke, posebno udaljene, ruralne, otočne i/ili pogranične regije suočene s velikom depopulacijom znatno su teže pogođene od drugih, kako je navedeno u izvješću Službe Europskog parlamenta za istraživanja o *demografskim trendovima u regijama EU-a*.¹⁸¹

Osim toga, prošlogodišnji radni dokument službi Europske komisije o demografiji¹⁸² pokazuje da gotovo dvije trećine stanovništva regije koja se brzo smanjuje živi u regiji s niskim bruto domaćim proizvodom (BDP) po stanovniku, u usporedbi s 28 % diljem EU-a. U brzorastućim regijama 83 % stanovništva živi u regiji s visokim BDP-om po stanovniku, u usporedbi s 46 % u cijelom EU-u. Odnos

¹⁸¹ Služba Europskog parlamenta za istraživanja, [Demografski trendovi u regijama EU-a](#), siječanj 2019.

¹⁸² Europska komisija, [Radni dokument službi Komisije o dodatnim brojkama, kartama i tablicama o ključnim aspektima demografskih promjena i njihovu učinku](#), lipanj 2020.

između brzog gubitka stanovništva i BDP-a po stanovniku ima značajnu urbano-ruralnu komponentu. U siromašnim regijama s brzim smanjenjem broja stanovnika 55 % stanovništva živi u ruralnoj regiji i samo 1 % u urbanoj regiji, dok za cijelo stanovništvo EU-a 21 % živi u ruralnoj regiji, a 40 % u urbanoj zoni.

Iako se nejednakost među državama članicama smanjuje, prema Izvješću Europske komisije o strateškim predviđanjima 2023. došlo je i do znatnog povećanja nejednakosti unutar pojedinačnih članova.¹⁸⁴

U 2021. 20 % stanovništva najviše je zaradilo 38,2 % ukupnog ekvivalentnog dohotka u EU-u, dok je najnižih 20 % primilo samo 7,9 %, uz velike razlike među državama članicama. Ti brojevi odražavaju europske stavove: 81 % građana EU-a smatra da je dohodovna nejednakost prekomjerna. Mnogi Europljani koji žive u različitim gradovima koji trpe gospodarsku stagnaciju i pad sve su nezadovoljniji zbog nejednakosti u mogućnostima obrazovanja ili karijere, socijalnoj mobilnosti, jednakosti, očekivanom životnom vijeku ili povezanosti.

Istodobno, **dohodovna nejednakost postaje sve izraženija zbog koncentracije bogatstva, što ometa pravedne prilike i uzlaznu društvenu mobilnost, a istodobno potiče političku polarizaciju.** Praćenje i prikupljanje podataka i dalje su problem kad je riječ o mjerenju siromaštva. Podaci o osobama kojima prijete siromaštvo i socijalna isključenost i dalje su fragmentirani i povremeno nedostupni na regionalnoj razini. Potrebna je precizna slika stanja na lokalnoj i regionalnoj razini kako bi se postigao glavni cilj do 2030. da se 15 milijuna ljudi spasi od siromaštva, posebno zato što su lokalne i regionalne vlasti zadužene za provedbu znatnog dijela socijalnih politika u EU-u.

U Izvješću o strateškim predviđanjima navodi se i da **socijalna kohezija narušava.¹⁸⁵ Klimatske promjene, kao i mnogi procesi tranzicije, vjerojatno će neravnomjerno utjecati na područja i ljude, s nerazmjernim posljedicama na najsiromašnije i najranjivije skupine. Zelena tranzicija EU-a može biti učinkovita samo ako građani mogu sudjelovati u njoj i od nje profitirati.** Inače, pogoršanje društvene kohezije ugroziti će vjeru u vlade, kao i izvedivost tranzicije.

Potrebno je staviti veći naglasak na rješavanje nejednakosti unutar država članica na lokalnoj i regionalnoj razini jačanjem socijalne kohezije i načela partnerstva i višerazinskog upravljanja. Za to je potrebna snažna suradnja između lokalnih i regionalnih vlasti i socijalnih partnera te civilnog društva kako bi se razvile lokalizirane strategije za socijalnu uključenost i koheziju.

Postoje jaki znakovi oporavka, ali to mora uključivati pretvorbu prema gore i uključiti sve. Unatoč znakovima oporavka, prema zapošljavanju i socijalnim kretanjima u Europi 2023. financijske poteškoće¹⁸⁶ kućanstava povećale su se s 12,5 % u prosincu 2021. na 15,8 % u prosincu 2022. Povećao se i broj pojedinaca koji očekuju da će morati utrošiti svoje uštede kako bi ispunili dnevne zahtjeve, s 9,1 % u prosincu 2021. na 11,8 % u prosincu 2022.

Nekoliko regija i gradova EU-a pokrenulo je inicijative za ponovno uključivanje dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada. Ti se programi uglavnom temelje na načelima „nulte stope dugotrajne nezaposlenosti”, „jamstva za zaposlenje” i „lokalnog jamstva za zapošljavanje”.

¹⁸³ Eurostatove oznake skupa podataka: demo_r_pjangrp3, proj_19rp3 i proj_19np.

¹⁸⁴ Europska komisija, [Izvješće o strateškim predviđanjima za 2023.](#), 2023.

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ Europska komisija, [Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2023.: Rješavanje problema nedostatka radne snage i nedostatka vještina u EU-u](#), 2023.

Ti su projekti razvijeni uz vrlo malo pomoći i nadzora EU-a; dok neki (projekti *Territoires zéro chômeur de longue durée* u Francuskoj i Belgiji) primaju financijska sredstva iz Europskog socijalnog fonda plus (ESF+), većina ostalih koristi se nacionalnim ili regionalnim sredstvima. Programima se potiče i prelazak na zelenija radna mjesta jer zapošljavaju ljude u recikliranju, vrtlarstvu, popravku bicikala, čišćenju onečišćenih područja itd.

Ti su projekti pokazali velika obećanja; OR u svojem mišljenju o nultoj stopi dugotrajne nezaposlenosti¹⁸⁷ poziva Europsku komisiju da podrži slične projekte, podupre ponavljanje uspješnih modela socijalne ekonomije u većem broju država članica, da mapira te inicijative, među ostalim mobiliziranjem svoje Europske mreže javnih službi za zapošljavanje i da predloži smjernice za provedbu takvih inicijativa u drugim državama članicama EU-a.

Naposljetku, traži da se određena sredstva iz ESF-a plus izdvoje za lokalne inicijative „nulte stope dugotrajne nezaposlenosti” kako bi se prevladale te poteškoće, posebno u obliku potpore za pokretanje i razvoj projekata na lokalnoj razini. Također ponavlja svoju preporuku iz prethodnog mišljenja o učinkovitijem¹⁸⁸ rješavanju problema dugotrajne nezaposlenosti izvanrednim inicijativama, kao što je osnivanje ad hoc fonda za borbu protiv dugotrajne nezaposlenosti.

NULTA STOPA DUGOTRAJNE NEZAPOSLENOSTI I JAMSTVA ZA ZAPOŠLJAVANJE

GRADOVI PROVODE PROGRAME ZA POVEĆANJE ZAPOSLENOSTI

*Dugoročni programi nulte stope mogu se prvenstveno pronaći u različitim područjima u Francuskoj i Belgiji (*Territoires zéro chômeur de longue durée*, TZCLD), dok se Gramatneusiedl (Austrija) i Groningen (Nizozemska) – pod nazivom „Basisbaan” – temelje na načelu jamstva za posao. Slični programi razvijeni su u Berlinu (Njemačka), Rimu (Italija) i Koninu (Poljska).*

¹⁸⁷ Mišljenje Odbora regija „[Nulta stopa dugotrajne nezaposlenosti: lokalna i regionalna perspektiva](#)”, SEDEC-VII/037, 24. i 25. svibnja 2023., izvjestitelj Yonnc Polet (BE/PES): prvi zamjenik gradonačelnika Berchem-Sainte-Agathe.

¹⁸⁸ Mišljenje Odbora regija „[Integracija dugotrajno nezaposlenih osoba na tržište rada](#)”, SEDEC-VI/006, 10. i 11. veljače 2016., izvjestitelj Enrico Rossi (IT/PES), predsjednik regije Toskana.

Poglavlje II. – Regije i gradovi kao akteri održivog razvoja i kohezije

Zelena i digitalna tranzicija europskih gospodarstava usmjerena na poboljšanje učinkovitosti i klimatske neutralnosti ključni su elementi dugoročne strategije EU-a za održivi razvoj. Samo provedbom novih i postojećih instrumenata zelenog plana EU-a „na terenu” (uz strategije kojima se osigurava socijalna, gospodarska i teritorijalna kohezija i sprečavaju daljnje razlike diljem Unije) preobrazba naših gospodarstava može postati uspjeh koji je Europi potreban za praćenje budućih tehnoloških, geopolitičkih i društvenih izazova.

Kako možemo osigurati gospodarski razvoj, digitalizaciju i industrijsku transformaciju s jedne strane te socijalnu sigurnost, digitalnu otpornost, gospodarsku autonomiju te uspješna mjesta i ljude s druge strane? Regije i gradovi imaju mnoga rješenja koja mogu osigurati da nijedno mjesto i nitko ne budu zapostavljeni, od lokalnih klimatskih paktova do međuregionalnih saveza za vodik i integriranih ruralnih strategija za borbu protiv depopulacije.

A. Europski zeleni plan i ciljevi održivog razvoja

Regije i gradovi ključni su akteri u osiguravanju uspješne provedbe UN-ovih ciljeva održivog razvoja i 189 europskog zelenog plana.¹⁹⁰ Međutim, potrebno ih je poduprijeti odgovarajućim kompetencijama, ljudskim kapacitetima, pravnim okvirima i financijskim resursima. Što treba učiniti kako bi se rast i blagostanje uskladili sa zahtjevnim socijalnim i okolišnim mjerama potrebnima za postizanje klimatske neutralnosti i održivosti?

Europa mora dosljedno provoditi ciljeve održivog razvoja i europski zeleni plan na svim razinama vlasti kako bi ostala ključno globalno gospodarstvo i predvodnik u održivom razvoju te socijalnoj i gospodarskoj dobrobiti.

Napredak u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja usporio se od 2020. kao posljedica višestrukih kriza, a u nekim se slučajevima napredak čak i preokrenuo. Potreban je veći napredak u pogledu mnogih ciljeva održivog razvoja, posebno onih povezanih s djelovanjem u području klime te zaštitom i održivom uporabom prirodnih resursa. Ubrzavanje provedbe ciljeva održivog razvoja sada je hitnije nego ikad, s posebnim naglaskom na osobe koje žive u ranjivom položaju.¹⁹¹

Prema procjenama¹⁹² Organizacije za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD), **bez angažmana lokalnih i regionalnih vlasti, najmanje 105 od 169 ciljnih vrijednosti koje proizlaze iz 17 ciljeva održivog razvoja neće biti ostvareno.**

U anketi, „Uloga gradova i regija za ciljeve održivog razvoja u neizvjesnom geopolitičkom kontekstu”¹⁹³ naglašavaju se **ciljevi održivog razvoja kao ključni okvir za oporavak regija i gradova od pandemije bolesti COVID-19 i za suočavanje s posljedicama ruskog rata protiv Ukrajine.** Ova evaluacija angažmana regija i gradova u ciljevima održivog razvoja 2023. upućuje na to da ih nedavne krize nisu odvratile od njihove prethodne predanosti ciljevima održivog razvoja, nego su je ojačale te su ciljeve održivog razvoja pozicionirale kao rješenje za suočavanje s trenutačnim izazovima. Rezultati nadalje upućuju na to da će se ciljevi održivog razvoja upotrebljavati i za suzbijanje budućih nesigurnosti: 39 % lokalnih i regionalnih vlasti koje su sudjelovale u anketi iskoristilo je ciljeve održivog razvoja prije pandemije te je to i dalje činilo za oporavak. Nadalje, 25 % njih nije iskoristilo ciljeve održivog razvoja prije pandemije, ali je to planiralo učiniti sada.

Obnovljena predanost regija i gradova ciljevima održivog razvoja dodatno je vidljiva sve većim brojem dobrovoljnih lokalnih revizija, što je najviša kvaliteta postojećeg praćenja ciljeva održivog razvoja. Dosad je podneseno 129 VLR-ova, od kojih trećina dolazi iz regija i gradova EU-a, što pokazuje njihov entuzijastičan angažman. Više gradova EU-a, kao što su Porto i Strasbourg, trenutačno priprema svoje VLR-ove.

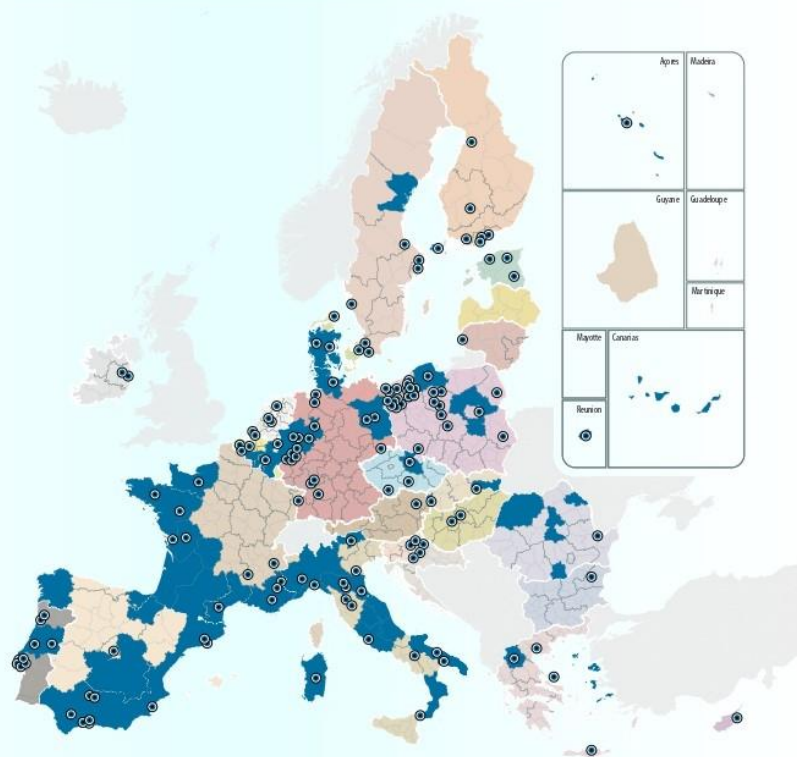
¹⁸⁹ <https://sdgs.un.org/goals>.

¹⁹⁰ https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.

¹⁹¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3801.

¹⁹² OECD, *Ciljevi održivog razvoja kao okvir za oporavak od bolesti COVID-19 u gradovima i regijama*, 2022.

¹⁹³ <https://www.unsdsn.org/>. Istraživanje je trajalo od veljače do travnja 2023. i prikupilo 266 odgovora. OECD će objaviti izvješće u studenome 2023.

12 Slika. Regije i gradovi EU-a koji 2023. provode ciljeve održivog razvoja

Izvor – zbirka OR-a na temelju OR-a/UNSDSN-a/OECD-a194

Napomena – Ova karta namjerno prikazuje samo odabrane regije

Za primjenu ciljeva održivog razvoja karakterističan je jaz između obalnog i središnjeg područja u EU-u. Zapadna i južna Francuska, Portugal, Španjolska, Belgija, Nizozemska, Danska, Finska, baltičke države, Poljska, Rumunjska i Italija te, općenitije, lokalne i regionalne vlasti obalnih regija snažno su uključene u provedbu ciljeva održivog razvoja, dok se čini da ih središnje države EU-a slabo iskorištavaju.

Kad je riječ o upotrebi ciljeva održivog razvoja, ne postoji razlika na lokalnoj i regionalnoj razini. Umjesto toga, postoje razlike u nadležnostima i nadležnostima lokalnih i regionalnih vlasti unutar država članica EU-a. Na primjer, u Finskoj i baltičkim državama gradovi imaju mnogo manevarskog prostora za djelovanje u pogledu ciljeva održivog razvoja, a njihov angažman ima učinak i izvan njihovih izbornih jedinica. U Finskoj, gdje je gustoća naseljenosti niska, angažman šest najvećih gradova ima velik utjecaj u cijeloj zemlji. U Estoniji sudjelovanje triju gradova potiče djelovanje na svim razinama. Isto tako, u Španjolskoj i Italiji regije su pokretačka snaga za provedbu ciljeva održivog razvoja na svojim državnim područjima i u gradovima.

Velik broj i raznolikost inicijativa na nacionalnoj, europskoj i međunarodnoj razini za potporu lokalizaciji ciljeva održivog razvoja također pokazuje koliko je dinamična predanost regija i gradova. Projekti EU-a kao što su Mreža gradova za održivo upravljanje URBACT-a, strategije¹⁹⁵

¹⁹⁴ <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/survey-sdg.aspx>.

¹⁹⁵ Ova mreža je nasljednik URBACT Global Goals for Cities mreže. Gradovi u toj mreži uključuju Espoo (FI), Agios Dimitrios (EL), Bragu (PT), Gabrovo (BG), Jablonec nad Nisou (CZ), Košice (SK), Mannheim (DE), Tallinn (EE) i Valencia (ES); više informacija dostupno je na: <https://urbact.eu/knowledge-hub/localising-sdgs/2023-crucial-time>.

pametne specijalizacije, projekt Zajedničkog istraživačkog centra¹⁹⁶ EU-a REGIONS2030197 i *Europski priručnik za dobrovoljne lokalne revizije ciljeva održivog razvoja, pilot*¹⁹⁸ -projekt OECD-a o teritorijalnom pristupu ciljevima održivog razvoja, novo tajništvo koalicije¹⁹⁹ UN-a za Lokalni2030.200 u Bilbao i radna skupina Eurocities za ciljeve održivog razvoja samo su nekoliko primjera struktura na svim razinama koje podupiru regije i gradove u pogledu ciljeva održivog razvoja.

Lokalizacija ciljeva održivog razvoja

GRAD BRAGA, PORTUGAL

Braga, treći po veličini grad Portugala, krenula je na put lokalizacije ciljeva održivog razvoja i njihova korištenja za stvaranje inovativnih radnih mjesta i poboljšanje dobrobiti i brige za okoliš. Grad je sudjelovao u programu URBACT EU Globalni ciljevi za gradove, koji je financiran sredstvima EU-a, a sada je član mreže URBACT Cities for Sustainable Governance (Gradovi za održivo upravljanje). Gradonačelnik Brage Ricardo Rio je prvak OECD-a i predsjednik izvršnog odbora Globalnog parlamenta gradonačelnika, priznat po svojoj predanosti uključivosti. Grad također dijeli najbolje prakse u okviru radne skupine za ciljeve održivog razvoja mreže Eurocities i trenutačno provodi sve ciljeve održivog razvoja. Kad je riječ o 9. cilju održivog razvoja o industriji, inovacijama i infrastrukturi, Braga je osnovala Startup Bragu, inovacijsko središte za potporu poduzetništvu s globalnim ambicijama. Pomaže poduzetnicima u osnivanju, pokretanju i ubravanju novoosnovanih poduzeća, uglavnom u područjima digitalnog gospodarstva, zdravstvenih tehnologija, nanotehnologije, biotehnologije i održivosti. Također omogućuje pristup širokom rasponu partnera, mentora i ulagača. Zajednica sada ima 190 novoosnovanih poduzeća koja su odgovorna za otvaranje više od 1000 radnih mjesta i prikupljanje više od 375 milijuna EUR ulaganja.²⁰¹

Promicanje ciljeva održivog razvoja na svim razinama

BASKIJSKA ZEMLJA, ŠPANJOLSKA

Baskijaje prenijela ciljeve održivog razvoja i njihove ciljeve na svojoj razini i sada je predvodnik ciljeva održivog razvoja na svim razinama. Već je objavila pet dobrovoljnih podnacionalnih revizija kako bi izvijestila o svojim stalnim naporima i obvezama u pogledu provedbe ciljeva održivog razvoja. Osim što je izradio strategiju za ciljeve održivog razvoja i platformu za više dionika za ciljeve održivog razvoja, bio je i predvodnik u pokretanju obveznica o održivosti i uključivanju ciljeva održivog razvoja u svoj proračun. Osim toga, surađuje i s baskijskim pokrajinama, gradovima i civilnim društvom na zajedničkom stvaranju politika i osiguravanju njihove učinkovite

¹⁹⁶ Vidjeti: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/sustainable-development-goals> i.

¹⁹⁷ https://knowledge4policy.ec.europa.eu/projects-activities/regions2030-project-monitoring-sdgs-eu-regions-%E2%80%93-filling-data-gaps_en.

¹⁹⁸ Europska komisija, [Europski priručnik za dobrovoljne lokalne revizije ciljeva održivog razvoja – izdanje 2022.](#), 2022.

¹⁹⁹ <https://www.oecd.org/cfe/territorial-approach-sdgs.htm>.

²⁰⁰ <https://local2030.org/>.

²⁰¹ https://urbact.eu/sites/default/files/2023-01/TFC_IAP%20Braga_0.pdf.

provedbe na terenu. Naposljetku, zalaže se za ciljeve održivog razvoja na svim razinama, među ostalim u OR-u i OECD-u, kao i na međunarodnoj razini. Taj angažman na globalnoj razini kulminirao je otvaranjem ureda UN Local2030 u gradu Bilbao ove godine.202

Kad je riječ o europskom zelenom planu, iako su od njegova pokretanja u prosincu 2019. poduzeti ambiciozni zakonodavni naponi, sada će se provesti pravi test, s njegovim prenošenjem i provedbom na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Pravilna provedba tih poboljšanih zakonodavnih akata započela je tek 2023., pri čemu su prvi sporazumi o zakonodavnim aktima „Spremni za 55 %”.

Kombinirana interakcija više zakonodavnih akata i njihov asimetrični učinak na regije i gradove s različitim teritorijalnim potrebama i mogućnostima bit će zahtjevna, uzimajući u obzir i nedostatak odgovarajućih procjena teritorijalnog učinka zakonodavstva. EU i nacionalne institucije sada se više nego ikad moraju udružiti s regionalnim i lokalnim vlastima kako bi se osiguralo da zakonodavstvo o zelenom planu može funkcionirati na terenu.

Bez obzira na taj izazovni kontekst, regije i gradovi imaju snažnu volju za djelovanjem, međutim nedostaju kapaciteti za provedbu, a i dalje postoje znatne prepreke. 90 % ispitanika u istraživanju mreže regionalnih središta (RegHub) Odbora regija (OR) o *budućnosti zelenog plana: razmatranjem stanja i razmatranjem unaprijed203* potvrđeno je da su aktivno uključene u nacionalnu inicijativu ili inicijativu EU-a za provedbu zelenog plana, što ukazuje na snažnu zajedničku predanost održivim praksama. Osim toga, 40 % ispitanika izjavilo je da već imaju jedan ili više planova za održivi razvoj.

Međutim, istraživanje je pokazalo i da se 35 % sudionika suočava s izazovima u učinkovitoj provedbi tih planova, što ukazuje na potrebu za ciljanom potporom i mjerama za izgradnju kapaciteta.

Nedostatak financijskih sredstava glavni je izazov za regije i gradove te ugrožava provedbu politika zelenog plana na podnacionalnoj razini. Istraživanje Europske investicijske banke o lokalnoj infrastrukturi²⁰⁴ pokazalo je da nedostatak financijskih sredstava, uz dugotrajne i nesigurne regulatorne postupke, i dalje predstavlja znatan odvrćajući učinak za općine kad je riječ o planiranju ulaganja. Općine su posebno nezadovoljne, a više od 60 % njih smatra da su njihova ulaganja u infrastrukturu za klimatske promjene i prilagodbu u posljednje tri godine nedovoljna. Osim toga, zbog nedostatka kvalificirane radne snage i uskih grla u opskrbnom lancu provedba planova ulaganja odgađa se: nedostatak stručnjaka s vještinama procjene okoliša i klime predstavlja problem za 69 % općina EU-a.

Isto tako, nedostatak financijskih sredstava najveći je izazov u provedbi ciljeva održivog razvoja za više od 60 % regija i gradova.²⁰⁵

²⁰² <https://www.local2030.org/event/view/553>.

²⁰³ <https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/RegHub/green-deal-taking-stock-looking-ahead.pdf>.

²⁰⁴ Europska investicijska banka, [The State of local infrastructure investment in Europe \(Istraživanje o lokalnim infrastrukturnim ulaganjima u Europi EIB-ovo istraživanje o općinama za razdoblje 2022. 2023.\)](#), 2023.

²⁰⁵ *Ibid.*

Digitalna i zelena tranzicija vjerojatno će pojačati već različite obrasce rasta u Europi. Prema Stiftungu Bertelsmann, regije razine NUTS 2 s206 visokim dohotkom imaju najveći potencijal za gospodarski rast u dvostrukoj tranziciji, dok su regije s niskim dohotkom najniže. Stoga postoji temeljni trend gospodarskih razlika diljem EU-a. Ako se taj trend nastavi, postoji rizik da će napredak u provedbi zelenog plana i ciljeva održivog razvoja pasti na nižu razinu te da će se postojeće socijalne nejednakosti pogoršati.

To se odražava u procjeni regija i gradova u pogledu najvažnijih izazova nakon pandemije bolesti COVID-19: 46 % regija i gradova smatra da je ljudska dimenzija ciljeva održivog razvoja (1. do 5.), koji uključuju siromaštvo i zdravlje, daleko najveći izazov u razdoblju nakon pandemije bolesti COVID-19.²⁰⁷

Neosporno je da su potrebni kapaciteti za izgradnju kapaciteta za lokalne i regionalne vlasti.²⁰⁸

Kako bi popunili nedostatke u provedbi, gradovi i regije iskorištavaju višestruke mreže i inicijative za izgradnju kapaciteta kako bi unaprijedili i unaprijedili svoje djelovanje u okviru zelenog plana. Tijekom posljednjih nekoliko godina nove su inicijative dodane već postojećoj platformi Europskog sporazuma gradonačelnika²⁰⁹ i Sporazuma o zelenim gradovima, kao²¹⁰ što su lokalni zeleni planovi,²¹¹ inicijativa za kružne gradove i regije te misije²¹² EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama²¹³ i 100 klimatski neutralnih i pametnih gradova do 2030.²¹⁴

²⁰⁶ Zaklada Bertelsmann, [Budućnost kohezije EU-a: Učinci dvostruke tranzicije na razlike u europskim regijama](#), 2022.

²⁰⁷ Drugi izazovi koji se smatraju najproblematičnijima bili su dimenzija planeta (ciljevi održivog razvoja 6., 12., 13., 14. i 15.) s 21 %, dimenzija blagostanja (7. – 11. ciljevi održivog razvoja) i 21 %, dimenzija mira (16. cilj održivog razvoja) s 4 % i dimenzija partnerstva (17. cilj održivog razvoja) s 8 %.

²⁰⁸ Rasprava o mišljenju OR-a „Poticanje potencijala i sinergija energetskih i klimatskih inicijativa EU-a za regije i gradove” na 18. sastanku povjerenstva ENVE održanom 10. svibnja 2023. Više informacija dostupno je na: [Sastanak povjerenstva ENVE \(europa.eu\)](#).

²⁰⁹ <https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/home>.

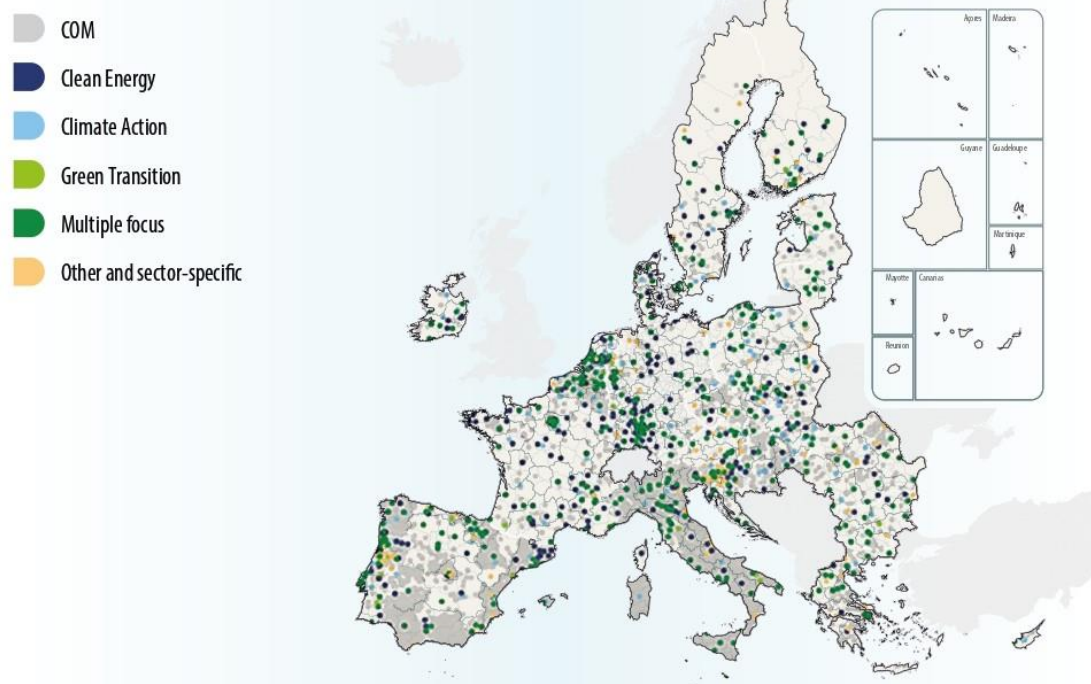
²¹⁰ https://environment.ec.europa.eu/topics/urban-environment/green-city-accord_en.

²¹¹ <https://www.intelligentcitieschallenge.eu/themes/green-economy-and-local-green-deals>.

²¹² <https://circular-cities-and-regions.ec.europa.eu/circular-cities-and-regions-initiative>.

²¹³ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/adaptation-climate-change_en.

²¹⁴ https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe/eu-missions-horizon-europe/climate-neutral-and-smart-cities_en.

13 Slika. Zemljopisno mapiranje inicijativa lokalnih i regionalnih vlasti po temama
Izvor – kompilacija OR-a temeljena na Gasperini, M., Markowska, S. i Vroom, I.215

Platforme za razmjenu informacija i pronalaženje partnera, potporu i savjetovanje (posebno za dobivanje financijskih sredstava i poboljšanje vidljivosti dobrih praksi) te bolju zastupljenost interesa regionalnih i lokalnih aktera pozitivni su aspekti.

Istodobno i dalje postoji nekoliko prepreka provedbi inicijativa u području klime, kao što su proturječni rokovi i zahtjevi, prekomjerno administrativno opterećenje, nedovoljna fleksibilnost, različite metode i zahtjevi izvješćivanja, nedostatak aktivne i prilagođene potpore te neprikladnost ciljeva, što dovodi do nedovoljne sinergije i preklapanja.

U tom kontekstu inicijativa OR-a „Zeleni plan na lokalnoj razini” uspostavlja partnerstvo s prethodno navedenim inicijativama i stvara središnje mjesto za gradove i regije koji su voljni djelovati. U okviru te inicijative OR nastoji potaknuti snažniji angažman i aktivno sudjelovanje lokalnih i regionalnih vlasti u provedbi politika i inicijativa zelenog plana. Ovom se inicijativom prepoznaje ključna važnost uključivanja podnacionalnih subjekata u postizanje klimatskih i okolišnih ciljeva jer oni provode politike na lokalnoj razini.

Kako bi se postigla transformacija potaknuta zelenom i digitalnom tranzicijom, ključno je prepoznati poveznice između okolišne, socijalne i gospodarske dimenzije održivosti. Taj je pristup ključan kako bi se osiguralo da se gradovi i regije mogu suočiti sa sve većom složenosti globalnih trendova, kako je navedeno u nedavnom *Izvešću o strateškim predviđanjima za 2023.*²¹⁶

²¹⁵ Gasperini, M., Markowska, S. i Vroom I., [Utjecaj inicijativa EU-a u području klime i energetike na klimatsku tranziciju gradova](#), studija koju je naručio Odbor regija, 2023.

²¹⁶ Europska komisija, [Izvešće o strateškim predviđanjima za 2023.](#), 2023.

EU može prilagoditi odgovarajuće mjere samo prepoznavanjem izazova s kojima se suočava na lokalnoj i regionalnoj razini kako bi podržao provedbu politika zelenog plana i ciljeva održivog razvoja. Zbog toga je uloga OR-a sve važnija kako bi se osiguralo da provedba zakonodavstva EU-a bude „nedopuštena”. Za taj je cilj ključna snažnija suradnja s drugim institucijama EU-a, počevši s ranim savjetovanjima uoči novih prijedloga i većim angažmanom OR-a u završnom krugu pregovora.

ODRŽIVOST POUČAVANJA

CILJ ODRŽIVOG RAZVOJA BR. 4, MLADI I OBRAZOVANJE U FINSKIM GRADOVIMA

Finska je jedna od najambicioznijih i najinovativnijih zemalja za razvoj svojeg obrazovnog sustava prema većoj kvaliteti i jednakosti. Šest najvećih gradova u Finskoj (Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu i Turku) predvodnici su u održivom razvoju i obrazovanju. Na primjer, Helsinki je stvorio model održive budućnosti u ranom obrazovanju pod nazivom Kettu. Djeca se obrazuju o klimi i okolišu, kružnom gospodarstvu, Programu održivog razvoja do 2030. i planiranju za budućnost. Slično tome, Tampere je stavio snažan naglasak na pretvaranje djece i mladih u generaciju koja njeguje održivost. U gradu Oulu programima kao što su Stream učenja za održivu budućnost i događanje „Program nade” jačaju se odnosi učenika s prirodom i njihovo znanje o kružnom gospodarstvu.

Izgradnja kapaciteta, pružanje stručnih savjeta i poticanje sinergija na lokalnoj i regionalnoj razini pojavili su se kao ključne strategije za klimatsku tranziciju gradova.²¹⁷

Koordinacija, fleksibilnost, pojednostavljenje, transparentnost i bolja komunikacija (u definiranju ciljeva koje treba ostvariti i u pisanoj komunikaciji EU-a i središnjih uprava prema lokalnim i regionalnim vlastima) ključni su elementi za postizanje ciljeva zelenog plana EU-a i ciljeva održivog razvoja na regionalnoj i lokalnoj razini. Naposljetku, aktivna i prilagođena potpora regijama i gradovima, posebno tijekom provedbe (a ne u fazi planiranja), pružanje mogućnosti za izravno financiranje i konkretne smjernice za aktivno uključivanje drugih mogućnosti financiranja ključni su za ubrzanje provedbe na regionalnoj i lokalnoj razini.

Priprema javnih proračuna za održivost mora biti prioritet europskih kreatora politika. Sve veći pritisci na socijalne i gospodarske aspekte održivosti potiču raspravu o potrebi za novim gospodarskim modelom usmjerenim na dobrobit ljudi i prirode. Takav se model može postići tako da se javni proračuni prilagode održivosti. U mišljenju OR-a „*Provedba zelenih proračuna na lokalnoj i regionalnoj razini*”²¹⁸ naglašava se važnost izrade zelenog proračuna kao pragmatičnog instrumenta za postizanje prave ravnoteže između potrebe za postizanjem klimatske neutralnosti do 2050. i hitne potrebe za osiguravanjem gospodarske i socijalne pravednosti.

²¹⁷ Ovaj se odjeljak uvelike temelji na studiji koju je financirao OR, a koja je objavljena sredinom 2023., a provedeno je istraživanje iste godine; izvješće je dostupno na: <https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/The%20impact%20of%20EU.pdf>.

²¹⁸ Mišljenje Odbora regija „Provedba zelenih proračuna na lokalnoj i regionalnoj razini”, ENVE/VII-028, 29. i 30. lipnja 2022., izvjestitelj: Vincent Chauvet (FR/RE), gradonačelnik Autuna.

Osiguravanje dosljednijeg okvira za održivost i jačanje veza između provedbe europskog zelenog plana i održivosti ključni su za ubrzanje održive tranzicije i smanjenje birokracije na svim razinama. U savjetovanju mreže RegHub o zelenom planu²¹⁹ svi su ispitanici tvrdili da su njihove strategije održivog razvoja povezane s europskim zelenim planom, pokazujući kako se ti okviri obično podudaraju u fazi provedbe.

Za pravilno usklađivanje programa u području klime i održivosti potrebni su i naponi za bolje povezivanje okvira na globalnoj razini kojima se objedinjuju ciljevi održivog razvoja, Okvirna konvencija Ujedinjenih naroda o promjeni klime i procesi Konvencije UN-a o biološkoj raznolikosti. Taj aspekt ocjenjuje stručna skupina UN-a koja radi na izvješću *Analiza sinergija u području klime i ciljeva održivog razvoja, s ciljem maksimiziranja učinka djelovanja*,²²⁰ te je u središtu djelovanja OR-a na globalnoj razini. Zbog toga je ključno da OR nastavi ulagati napore u formalno i aktivno uključivanje podnacionalne razine u procese UN-a. Presedan za to utvrđen je tijekom posljednje Konferencije UN-a o biološkoj raznolikosti (COP15). Na konferenciji COP15 OR je dobio izričito priznanje kao jedan od ključnih partnera za provedbu globalnog akcijskog plana za biološku raznolikost.²²¹

Jačanje veza između unutarnjih i vanjskih politika EU-a radi jačanja političke ponude i diskursa EU-a na globalnoj sceni još je jedan ključan čimbenik za postizanje tog novog gospodarskog modela. Lokalne i regionalne vlasti pokazale su se proaktivnim i pouzdanim akterima, među ostalim i na međunarodnoj razini, stvaranjem novih inicijativa za borbu protiv klimatskih promjena i promicanje klimatske neutralnosti i održivog razvoja. OR sudjeluje u globalnim naporima u pogledu ciljeva održivog razvoja, klime i okoliša.

Nadovezujući se na postignuća na razini EU-a, OR predlaže bolje usklađivanje europskog zelenog plana s globalnim naporima u okviru ciljeva održivog razvoja te formalno i aktivno uključivanje podnacionalne razine u taj proces. To je usklađivanje ključno za poticanje međunarodne suradnje i postizanje povezanijeg i usklađenijeg pristupa održivom razvoju.

Prema 80 % regija i gradova koji su sudjelovali u istraživanju OR-a, OECD-a i SSDSN-a 2023., političko vodstvo na regionalnoj i lokalnoj razini ključan je čimbenik za lokalizaciju ciljeva održivog razvoja. Uzajamno učenje s drugim gradovima i regijama i namjensko financiranje za ciljeve održivog razvoja dodatni su ključni alati za provedbu. Kampanje za podizanje svijesti, unutarnje (među zaposlenicima i odjelima) ili vanjske (ciljne na građane, civilno društvo, poduzeća i/ili škole) najčešće su korišteni alati za promicanje ciljeva održivog razvoja (60 %), nakon kojih slijede namjenske strategije ili akcijski planovi (54 %) i upotreba pokazatelja za praćenje i poticanje napretka (53 %).

Drugi cilj održivog razvoja o nultoj gladi sada se povećao za regije i gradove zbog sve veće inflacije. Gotovo 50 % regija i gradova uspostavilo je banke hrane i programe distribucije hrane kako bi se odgovorilo na prekide u lancima opskrbe hranom. Regije i gradovi također su se više angažirali kako bi se smanjilo rasipanje hrane promicanjem pristupa kružnog gospodarstva (60 %), ponovnom uporabom viška hrane (47 %) i sprečavanjem rasipanja hrane u cijelom lancu opskrbe (46 %).

²¹⁹ <https://cor.europa.eu/en/engage/Documents/RegHub/green-deal-taking-stock-looking-ahead.pdf>.

²²⁰ <https://sdgs.un.org/blog/expert-group-prepare-report-analysing-climate-and-sdg-synergies-aiming-maximize-action-impact>.

²²¹ <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/COP15-.aspx>.

OR dosljedno poziva na to da se rodna pitanja bolje integriraju u politike i programe jer je to dio ciljeva održivog razvoja. Na primjer, španjolska regija La Rioja zalaže se za rodnu ravnopravnost ne samo u regiji i u upravljanju njome, već i na europskoj razini. Europska komisija prepoznala je njezin pionirski rad, koja je te napore uključila u prvi dobrovoljni pregled EU-a koji je predstavljen UN-u.

Uzajamno učenje ključno je za ubrzavanje provedbe. Interaktivna karta najboljih praksi OR-a u okviru zelenog plana²²² dopunjuje kartu EU-a za lokalizaciju ciljeva održivog razvoja i pokazuje kako pojedinačne zajednice mijenjaju svoje načine života, rada, proizvodnje i potrošnje te kako nastoje postići ekološki održiv te socijalno i gospodarski pravedan rast.

NAPREDAK U PROVEDBI PROGRAMA ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

LA RIOJA, ŠPANJOLSKA

Regija La Rioja u Španjolskoj donijela je poseban zakon protiv rodno uvjetovanog nasilja. Njime se promiče uključivanje žrtava na tržište rada i uspostavlja mreža skrbi kako bi se osiguralo da žrtve dobiju potrebnu skrb dok se ne oporave. Regija radi na obrazovanju kroz opću komunikacijsku kampanju i obuku za određenu publiku kao što su sindikati i budući stručnjaci u području zdravstva, socijalnih usluga i obrazovanja. La Rioja je također osnovala međuresorni odjel odgovoran za uključivanje rodne ravnopravnosti u sve politike.

UKLJUČIVANJE GRAĐANA I GRAĐANKI U RAD NA ZELENOJ TRANZICIJI

ŁÓDS (POLJSKA) I OULU (FINSKA)

Među najboljim praksama uključenima u bazu podataka OR-a o zelenom planu na lokalnoj razini, Ecopact za Łódz²²³ u Poljskoj uključuje sveobuhvatan općinski pristup održivosti koji uključuje dionike i bavi se klimom, energijom, otpadom, kružnošću, održivim urbanim planiranjem i mobilnošću te biološkom raznolikošću.

Na regionalnoj razini priručnik za kružno gospodarstvo za škole u Ouluu (224 Finska) obrazuje i podiže svijest građana o zaštiti lokalnog okoliša, bioraznolikosti, zdravlju i kvaliteti života, uz istodobno promicanje prekvalifikacije radnika.

²²² <https://cor.europa.eu/EN/regions/Pages/eir-map.aspx?view=stories&type=greendeal>.

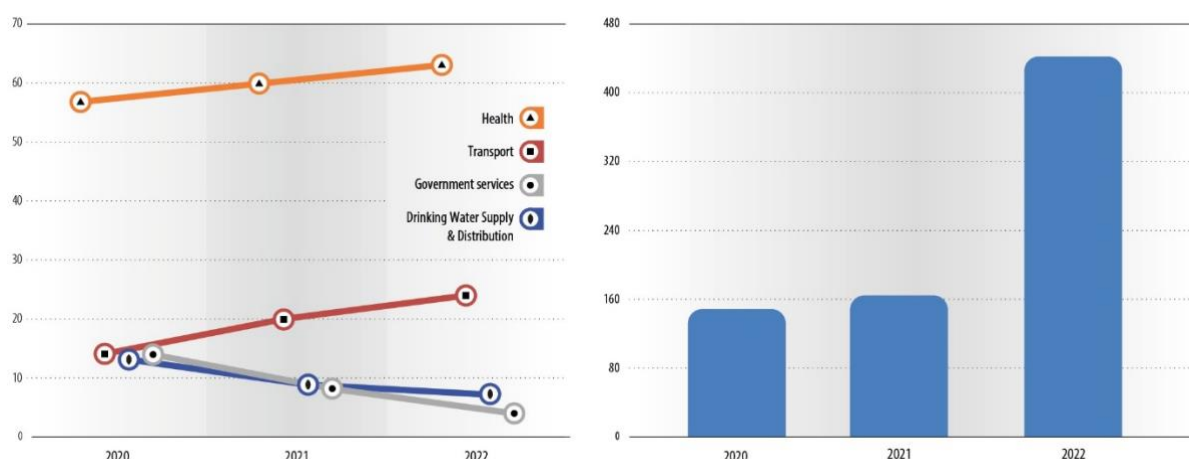
²²³ <https://mplus.cor.europa.eu/overview/details/2028478?tab=best-practices>.

²²⁴ <https://mplus.cor.europa.eu/overview/details/2038366?tab=best-practices>.

B. Digitalna transformacija i otpornost

Visokokvalitetna digitalna infrastruktura sve je važnija okosnica cjelokupnoga gospodarstva, koja djeluje zajedno s mrežama električne energije, plina, vode i prometa, ali i u javnim upravama.²²⁵ Digitalna transformacija ključna je za našu budućnost, kako je istaknuto u prethodnim izdanjima *Godišnjeg izvješća o stanju regija i gradova*.²²⁶ Izvrsna i sigurna povezivost za sve, svugdje u EU-u postaje preduvjet za ostvarivanje održivih gospodarskih i socijalnih koristi na temelju modernih internetskih usluga i brzih internetskih veza. Bolja i šira povezanost zajedno s novim tehnologijama i vještinama za njihovo korištenje pomoći će u sprečavanju digitalnog jaza te socijalno i gospodarski isključenih područja. Kako EU može osigurati da digitalna transformacija i digitalna otpornost idu ruku pod ruku kako bi lokalne i regionalne zajednice i poduzeća imale koristi od digitalne tranzicije i izbjegle rizike od kiberprijetnji?

Digitalna zrelost različitih regija i gradova u EU-u napreduje različitim brzinama. Postoji rizik da će digitalni jaz ugroziti postizanje ciljeva digitalnog desetljeća EU-a, koji su utvrđeni za 2030.²²⁷ Istodobno, tijekom protekle godine kibernetički napadi trećih država i nedržavnih aktera na europske privatne i javne subjekte predstavljali su dodatne izazove za upotrebu digitalnih tehnologija.

14 Slika. Broj nesreća godišnje i učinak po odabranim sektorima
Izvor – kompilacija OR-a na temelju ENISA-e228

Javna tijela suočena su s distribuiranim napadima uskraćivanjem usluga i ucjenjivačkim softverom, koji su imali ozbiljne posljedice na usluge koje se pružaju građanima. Tipični primjeri zahvaćenih usluga uključuju registar, mobilnost/parkiranje, prikupljanje smeća, plaćanja socijalnog osiguranja i zdravstvene usluge, kao što su usluge cijepljenja. Potpuno zatvaranje takvih usluga može imati snažan utjecaj na povjerenje građana u vladu i može utjecati na ponašanje birača. Svako ugroženo tijelo dobro se savjetuje kako bi se osigurala digitalna otpornost na nove i sve veće vrste kibernetičkih napada.

²²⁵ Mišljenje Odbora regija „Akt o interoperabilnoj Europi”, ECON-VII/029, 24. i 25. svibnja 2023., izvjestitelj: Michele Pais (IT/ECR), predsjednik i član Regionalnog vijeća Sardinije.

²²⁶ Odbor regija, *Godišnje izvješće EU-a o stanju regija i gradova za 2022.*, listopad 2022.; prethodno izdanje izvješća dostupno je na: <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/State-of-Regions-and-Cities-2022.aspx>.

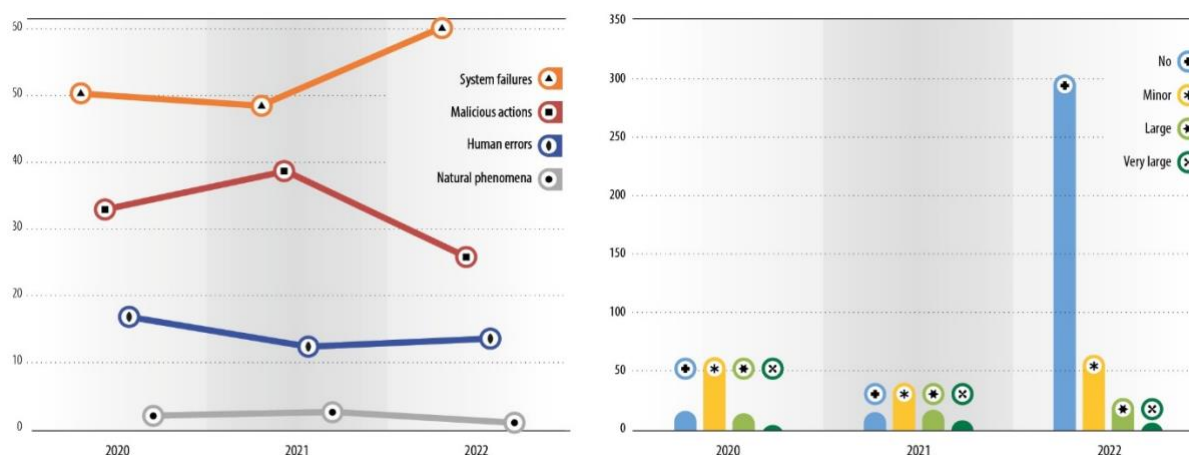
²²⁷ Savjetovanja mreže RegHub o interoperabilnosti (2022.) i programu Digitalna Europa (2023.) uzeta su u obzir u mišljenjima o *platformi Fit for Future*.

²²⁸ <https://ciras.enisa.europa.eu/>.

U skladu s tim, Agencija Europske unije za kibersigurnost (ENISA) utvrdila je i rangirala deset najvećih kibersigurnosnih prijetnji koje će se pojaviti do 2030., uključujući „ciljane napade poboljšane podacima o pametnim uređajima” i „rast naprednih hibridnih prijetnji”. Današnje prijetnje neće biti riješene, jer će se promijeniti karakter. Povećana ovisnost i popularizacija novih tehnologija ključni su čimbenici koji pokreću promjene.²²⁹

Digitalna otpornost regija i gradova definira se kao „sposobnost otpora, apsorpcije i oporavka od poremećaja uzrokovanih vanjskim digitalnim prijetnjama ili prirodnim katastrofama putem provedbe zakonodavstva o kibersigurnosti i kiberotpornosti, dostupnosti čvrste i pouzdane kritične infrastrukture i upotrebe odgovarajućih digitalnih vještina i vještina u području kibersigurnosti”.²³¹

Digitalna otpornost europskih regija i gradova uvelike se razlikuje.²³² Neka javna tijela već godinama aktivno nastoje i konsolidiraju svoju digitalnu otpornost, neka zaostaju ili su imala poteškoća u pokretanju puta prema digitalnoj otpornosti zbog nedostatka sredstava i/ili kapaciteta, dok druga još uvijek nisu svjesna opasnosti i potrebe za digitalnom otpornošću.

15 Slika. Rodeni uzroci nesreća i ozbiljnost učinka godišnje
Izvor – kompilacija OR-a na temelju ENISA-e233

Pri pokretanju bilo kakvih mjera politike za izgradnju digitalne otpornosti najvažniji je izazov imati dostatna financijska sredstva. Međutim, čak i u slučajevima u kojima postoji dovoljno resursa, regije i gradovi nemaju organizacijske kapacitete za njihovo učinkovito korištenje. Potrebni su dodatni napor kako bi se premostio manjak ulaganja EU-a u digitalnu tranziciju, koji iznosi najmanje 125 milijardi EUR godišnje.²³⁴

Regije i gradovi često moraju rješavati sukobljene prioritete s oskudnim resursima i odlučiti da neće davati prednost ulaganjima u programe kibersigurnosti čak i nakon nadogradnje svoje digitalne

²²⁹ ENISA, [Identifying emergency cyber security threats and challenges for 2030 \(Utvrđivanje hitnih kibersigurnosnih prijetnji i izazova za 2030.\)](#), 2023.

²³⁰ <https://www.enisa.europa.eu/news/cybersecurity-threats-fast-forward-2030>.

²³¹ Cavallini, S., Soldi, R., Casalini, G., Verdi, G., Grasso, A., [Digitalna otpornost](#), studija koju je naručio Europski odbor regija, 2023., str. 1.

²³² *Ibid.*

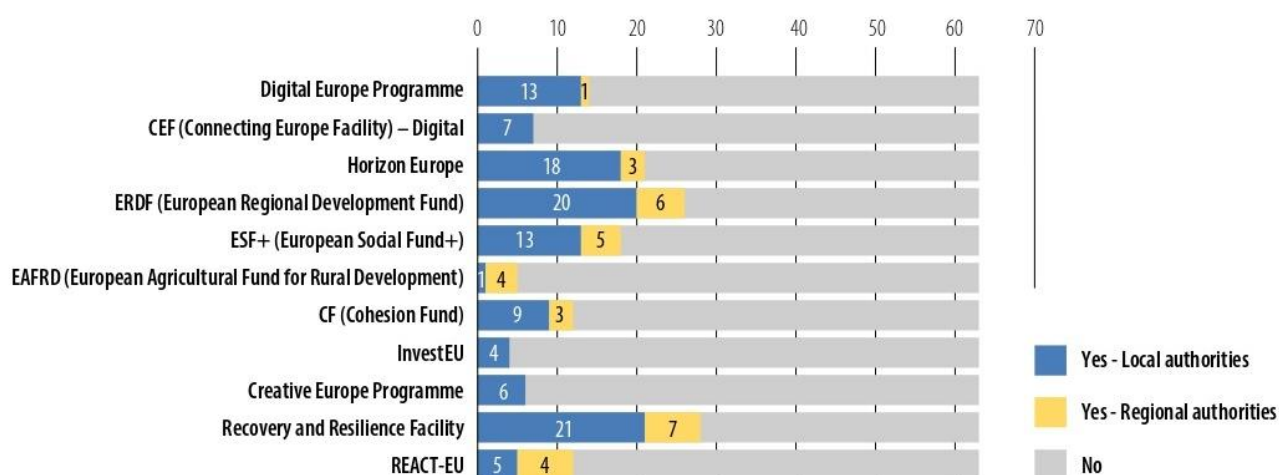
²³³ <https://ciras.enisa.europa.eu/>.

²³⁴ Europska komisija, [Izveštaje o strateškim predviđanjima za 2023.](#), 2023.

infrastrukture. Nadalje, nedostatak digitalnih vještina i vještina u području IKT-a u javnim upravama i dalje je ključan izazov koji treba riješiti.²³⁵

Regije i gradovi suočavaju se s poteškoćama u pristupu sredstvima EU-a za jačanje digitalne otpornosti. U skladu s tim, u studiji se od javnih tijela tražilo kojim sredstvima EU-a pristupaju za financiranje ulaganja u digitalnu otpornost.

Mehanizam za oporavak i otpornost istaknuo se kao najvažniji izvor financiranja, pri čemu je 44 % uključenih tijela potvrdilo njegovu upotrebu u usporedbi s drugim izvorima financiranja EU-a.²³⁶

16 Slika. Pristup sredstvima EU-a u cilju jačanja digitalne otpornosti
Izvor – kompilacija OR-a temeljena na Cavallini, S., Soldi, R., Casalini, G., Verdi, G., Grasso, A.²³⁷

Europski fond za regionalni razvoj i Obzor Europa bili su drugi i treći najkorišteniji izvori EU-a za ulaganje u digitalnu otpornost. Općenito, u određenoj su mjeri odabrani svi navedeni izvori, što upućuje na to da regije i gradovi upotrebljavaju razne europske fondove. Lokalne i regionalne vlasti imaju pristup većem rasponu izvora financiranja od regionalnih vlasti kako bi poboljšale svoju digitalnu otpornost, kao što su Instrument za povezivanje Europe – Digitalni instrument, InvestEU i program Kreativna Europa. **Kako bismo se suočili s tom raznolikošću fondova, trebali bismo osigurati lokalizirani pristup i mehanizme višerazinskog upravljanja u programima financiranja EU-a koji su usmjereni na digitalnu otpornost, čime bi se regijama omogućilo da prednost daju ulaganjima u digitalizaciju u skladu sa svojim lokalnim potrebama.**

Gotovo sve (97 %) lokalne i regionalne vlasti planirale su ulagati u digitalnu infrastrukturu, opremu i alate na pitanje planiraju li 2023. i 2024. ulagati u područja povezana s digitalnom otpornošću. Oko 84 % regija i gradova koji su sudjelovali u savjetovanju planiralo je ulagati u sigurnost/zaštitu pristupa podacima; nakon čega slijede sustavi/alati kojima se jamči kontinuitet javnih usluga; osposobljavanje/svjesnost osoblja; Usluge IKT-a koje pružaju treće strane; interno stručno osoblje u području IKT-a; i postupcima donošenja odluka.²³⁸

²³⁵ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/cyber-solidarity>.

²³⁶ <https://www.bruegel.org/dataset/european-union-countries-recovery-and-resilience-plans>.

²³⁷ Cavallini, S., Soldi, R., Casalini, G., Verdi, G., Grasso, A., [Digitalna otpornost](#), studija koju je naručio Europski odbor regija, 2023.

²³⁸ *Ibid.*

Studije slučaja iz Vilniusa (Litva) i regije Lacij (Italija) pokazuju različite putove koje su odabrani gradovi i regije odabrali za postizanje digitalne otpornosti.

MEĐUSEKTORSKE MJERE ZA POTPORU OTPORNOSTI

SVEOBUH VATAN SKUP MJERA GRADA VILNIUSA

Nakon niza učinkovitih kibernetičkih napada („napadi oštih snaga”) na digitalnu infrastrukturu Vilniusa (Litva), koji su poremetili važne javne službe (kao što je registracija u gradskom vrtiću) i ugrozili povjerenje građana u općinske usluge, grad je uspostavio učinkovitu strategiju za borbu protiv kibernetičkih napada.²³⁹ Cjelokupna strategija sastoji se od međusektorskih mjera i političke potpore na višim razinama upravljanja. Konkretno, grad je 2021. donio ambiciozan desetogodišnji strateški plan razvoja. Osim toga, grad je razvio „politiku odgovornog otkrivanja ranjivosti”, tj. skup pravila kojima se potiču etički hakeri da utvrde i dostave informacije o sigurnosnim ranjivostima nadležnim tijelima bez kaznenog progona. Naposljetku, općina je počela nuditi kontinuirano usavršavanje za svoje osoblje u području IKT-a i provoditi kontinuiranu razmjenu podataka na internetu sa svojim javnim poduzećima i nizom privatnih poduzeća koja posluju u gradu. Sve aktivnosti trenutačno se financiraju iz općinskog proračuna, ali grad se planira prijaviti za sredstva EU-a, kao što je program Digitalna Europa.

PRILAGODLJIVO KORIŠTENJE SREDSTAVA

REGIJA LACIJ KORISTI SE SREDSTVIMA IZ NACIONALNIH PLANOVA ZA OPORAVAK I OTPORNOST KAKO BI PREMOSTILA SVOJ JAZ U DIGITALNOJ OTPORNOSTI

Ozbiljan kibernetički napad ucjenjivačkog softvera 2021. pogodio je neke od ključnih digitalnih infrastruktura regije Lacij (Italija) (npr. njezin podatkovni centar) i regionalni internetski sustav rezervacija za cijepljenje protiv bolesti COVID-19, zbog čega su zdravstveni podaci postali privremeno nedostupni, prekinuli su rezervacije cijepljenja protiv bolesti COVID-19 i izgubili interni dokumenti. LazioCrea S.p.a., gdje je došlo do upada, izvijestio je da nije plaćena otkupnina, ali da se trošak povrata povećao na milijune eura.²⁴⁰ Nacionalni zakon o „hitnim odredbama povezanim s kibersigurnošću” stupio je na snagu nekoliko mjeseci ranije, u lipnju 2021. (Uredba sa zakonskom snagom br. 82/2021241). To je nastavak obveza koje je zemlja preuzela u nacionalnim planovima za oporavak i otpornost (NRRP) kojima je uspostavljena Nacionalna agencija za kibersigurnost²⁴²

²³⁹ Kibernetički napadi na litavske regije i gradove uobičajeni su i navedeni su u većini godišnjih izvješća Nacionalnog centra za kibersigurnost (internetske stranice NKSC-a: <https://www.nksc.lt/aktualu.html>).

²⁴⁰ <https://www.cybersecurity360.it/nuove-minacce/regione-lazio-vaccini-bloccati-poco-pronta-contro-il-ranwomare-ecco-perche/>.

²⁴¹ <https://www.gazzettaufficiale.it/eli/id/2021/06/14/21G00098/sg>.

²⁴² <https://www.acn.gov.it/pnrr>.

odgovorna za provedbu nacionalne strategije za kibersigurnost. U svibnju 2022. Lazio je objavio svoj Regionalni digitalni program za razdoblje 2022. 2026.,²⁴³ a u listopadu 2022. podnio je zahtjev za oko 2 milijuna EUR u okviru poziva na podnošenje prijedloga koji se financira u okviru nacionalnog plana za oporavak i otpornost koji je pokrenula nacionalna vlada, a koji su financirani u iznosu od 1,2 milijuna EUR.

Neka javna tijela aktivno nastoje i konsolidiraju svoju digitalnu otpornost; drugi očito zaostaju ili imaju poteškoća s pokretanjem puta prema digitalnoj otpornosti zbog nedostatka sredstava i/ili kapaciteta, a postoje i drugi koji nisu svjesni potrebe za digitalnom otpornošću. Protiv tog heterogenog okruženja diljem Europe iznesene su preporuke kojima se daju smjernice za teorijski put prema postizanju „razumne razine” digitalne otpornosti u gradovima i regijama EU-a.

Kao prvi korak potrebno je povećati političku svijest kako bi se promicala digitalna otpornost. Javnim tijelima potrebna je politička volja za postizanje digitalne otpornosti. Stoga bi države članice i institucije EU-a trebale razmotriti provođenje kampanja za podizanje svijesti usmjerenih na političke predstavnike gradova i regija, koje pokazuju, primjerice, različite učinke koje nedostatak digitalne otpornosti može imati na javne uprave.

Odbor regija mogao bi imati važnu ulogu u olakšavanju razmjene iskustava među općinama, po mogućnosti u partnerstvu s čelnicima velikih i malih gradova koji aktivno nastoje ostvariti digitalnu otpornost zbog svoje političke vizije ili zbog toga što je njihova administracija već pretrpjela kibernetičke napade. ENISA, kao vodeća agencija EU-a u području kibersigurnosti i u suradnji s Europskom komisijom i državama članicama, trebala bi definirati i predložiti ad hoc metode za procjenu kiberrizika, s ciljem stvaranja referentnih smjernica sličnih praksama procjene rizika koje primjenjuju osiguravajuća društva. Naposljetku, kako bi se stvorio povoljan zakonodavni okvir za sprečavanje kiberkriminaliteta motiviranog novcem, institucije i države članice mogle bi raspravljati o zabrani plaćanja tih otkupnina javnim tijelima.

Kao drugi korak, lokalnim i regionalnim vlastima trebalo bi pružiti potporu u definiranju vlastitih modela upravljanja digitalnom otpornošću, na temelju njihovih financijskih i/ili osobnih kapaciteta i veličine njihove regije ili grada.

Kao treći korak, nakon što se utvrde odgovarajući modeli upravljanja, trebalo bi utvrditi područja ulaganja (digitalna infrastruktura i digitalne vještine/vještine u području kibersigurnosti) i sredstva koja će se koristiti za takva ulaganja. Pri ulaganju u digitalnu infrastrukturu jača se digitalna otpornost prevencijom. Inovativni digitalni alati kao što su „digitalna izolirana okruženja” (sigurna okruženja u kojima se sumnjive datoteke pažljivo ispituju prije pristupanja glavnom mrežnom i informacijskom sustavu) pružaju sigurno okruženje između aktera u području kiberkriminaliteta i osoblja. Kapaciteti za pripravnost i odgovor (tj. odgovor) provode se ulaganjima u digitalne vještine/vještine u području kibersigurnosti, što je drugo ključno područje ulaganja za regije i gradove. Poboľšanja u regijama i gradovima mogla bi se odnositi na podizanje svijesti među osobljem, testiranje sposobnosti reagiranja stručnjaka za IKT ili provjeru mehanizama spremnosti za donošenje odluka.

²⁴³ https://agendadigitalelazio.lazioinnova.it/app/uploads/2022/05/Agenda-Digitale-maggio-2022_WEB.pdf.

Nedostatak dostupnih sredstava za ulaganje u digitalnu otpornost znatna je prepreka za regije i gradove. Njihov pristup posebnim fondovima razlikuje se ovisno o različitim čimbenicima. Kako bi se olakšalo usmjeravanje resursa na niže (i manje) administrativne razine, digitalna rješenja mogla bi se kupiti na središnjoj razini te bi se mogle uvesti tehnologije i usluge. Osim toga, države članice, uz potporu relevantnih europskih digitalnoinovacijskih centara, mogle bi utvrditi i periodično ažurirati popise mogućnosti financiranja dostupnih regijama i gradovima kako bi se povećala digitalna otpornost.

Kao posljednji četvrti korak, regijama i gradovima trebalo bi pružiti priliku da stvore veze s okolnim okolišem, primjerice razvojem kibersigurnosnih ekosustava u regijama s rastućom industrijom kibersigurnosti, inovativnim novoosnovanim poduzećima te istraživačkim i akademskim centrima ili udruživanjem resursa diljem općina kako bi se međusobno razmijenilo znanje o postojećim digitalnim rješenjima.

Postojeće veze između zelene i digitalne tranzicije naglašavaju kako se međusobno jačaju. Konkretno, očito je da napredne digitalne tehnologije doprinose zaštiti kritične infrastrukture i kritičnih subjekata. Digitalne tehnologije također mogu ponuditi situacijsku inteligenciju u sustavima upozoravanja i odgovora te poduprijeti oporavak od katastrofa. Digitalna dimenzija stoga je povezana s funkcioniranjem i kontinuitetom sustava koji su ključni za društvo. Digitalna dimenzija i njezina otpornost stoga doprinose teritorijalnoj sigurnosti i trebale bi biti sastavni dio upravljanja kriznim situacijama.

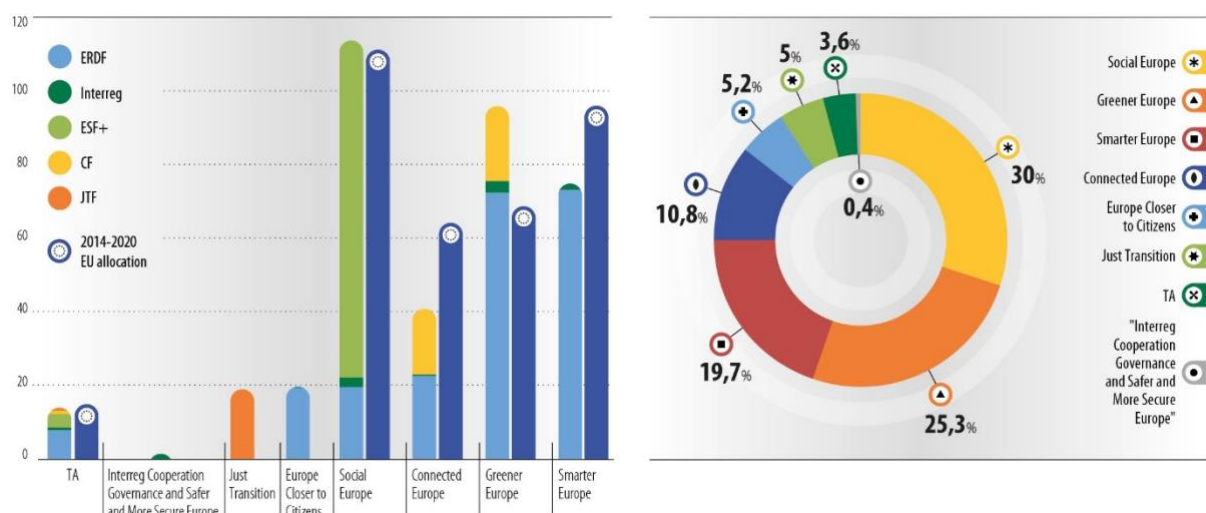
C. Vrijednost kohezije

Snažna i učinkovita kohezijska politika ključno je pitanje za sve regije i gradove u Europskoj uniji. To je glavna investicijska politika EU-a za provedbu mjera za postizanje cilja Ugovora o jačanju gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije EU-a, s proračunom od 392 milijarde EUR²⁴⁴ za razdoblje 2021. – 2027. Ta dugoročna ulaganja doprinose smanjenju razlika u stupnju razvijenosti različitih regija. Unatoč svojoj vrijednosti, kohezijska politika danas se suočava s mnogim izazovima koji dovode u pitanje njezinu učinkovitost. Što EU treba učiniti kako bi osigurao da može ostvariti rezultate kao lokaliziranu politiku i nastaviti pomagati svim mjestima i ljudima u EU-u, bez obzira na njihovu početnu točku?

Uz veći naglasak na pravednoj tranziciji i zelenijem EU-u u usporedbi s razdobljem 2014. – 2020., postizanje prioriteta EU-a u razdoblju 2021. – 2027. uvelike će se oslanjati na uspješnu kohezijsku politiku.

Kohezijska politika znatno će doprinijeti europskom zelenom planu. Više od 92 milijarde EUR uložiti će se u sve regije u području energije, prilagodbe klimatskim promjenama i njihova ublažavanja, okoliša i održivog gradskog prijevoza u okviru cilja politike „zelenija Europa”. Prioritet je i socijalni i uključiv rast, s dodijeljenim sredstvima u iznosu od 111 milijardi EUR (167 milijardi EUR uz nacionalno sufinanciranje). Promicanje lokaliziranih ulaganja podupirat će 24 države članice s više od 19 milijardi EUR u okviru više od 2150 integriranih strategija teritorijalnog razvoja uz povećanu odgovornost i angažman lokalnih dionika i zajednica.²⁴⁵

Na slici u nastavku vidljiv je snažan pomak u odnosu na prethodno programsko razdoblje, pri čemu kohezijski fondovi više doprinose zelenim i socijalnim ciljevima.²⁴⁶

17 Slika. Programirana financijska sredstva EU-a po cilju politike u milijardama eura za razdoblja 2021. – 2027. i 2014. – 2020. Izvor – zbirka OR-a na temelju Europske komisije²⁴⁷

²⁴⁴ Iz ukupnih globalnih sredstava kohezijske politike u iznosu od 392 milijarde EUR 11,3 milijarde EUR prenet će se u Instrument za povezivanje Europe, a 2,5 milijardi EUR upotrijebit će se u okviru instrumenata kojima upravlja Komisija i tehničke pomoći EU-a za potporu programiranju, čime se ostavlja ukupno 378 milijardi EUR za programe kohezijske politike, uključujući Interreg.

²⁴⁵ *Ibid.*

²⁴⁶ Europska komisija, Radni dokument [službi Komisije o koheziji za razdoblje 2021. – 2027.: stvaranje sve jače Unije. Izvješće o ishodu programiranja kohezijske politike za razdoblje 2021. – 2027.](#), dio 1. travnja 2023..

²⁴⁷ *Ibid.*

Kohezijska politika imat će i znatan i dugotrajan učinak na gospodarstva EU-a: očekuje se da će tijekom 25 godina svaki euro potrošen na kohezijsku politiku generirati 2,8 EUR dodatnog bruto domaćeg proizvoda (BDP) na razini EU-a.²⁴⁸ Ta brojka odgovara godišnjoj stopi povrata od oko 3,4 %. Intervencijama politike poboljšao bi se BDP EU-a do kraja razdoblja provedbe 2029. (u usporedbi sa scenarijem bez kohezijske politike) i imao bi dugotrajan učinak do 2050. Kohezijska politika koristit će i tržištu rada jer će se otvoriti približno 1,3 milijuna novih radnih mjesta.²⁴⁹

Na planiranje novih programa kohezijske politike i zaključenje posljednjeg razdoblja financiranja snažno su utjecali pandemija bolesti COVID-19 i ruski rat protiv Ukrajine. Uz uvođenje novih instrumenata kao što je Mehanizam za oporavak i otpornost, to je dovelo do znatnog kašnjenja u pregovorima o programima kohezijske politike i njihovoj provedbi. Do kraja 2021., prve godine razdoblja 2021. – 2027., donesen je samo jedan sporazum o partnerstvu (Grčka), ali nije donesen nijedan program (u usporedbi s 56 % i 95 % programa u sličnim fazama u razdoblju 2014. – 2020. odnosno 2007. – 2013.).²⁵⁰ Većina sporazuma o partnerstvu i programa donesena je 2022., a posljednji su doneseni početkom 2023., gotovo dvije godine nakon početka programskog razdoblja.

Istodobno je kohezijska politika imala važnu ulogu u odgovoru na krizu. Kako bi pomogla državama članicama i regijama da odgovore na te krize, Europska unija donijela je niz zakonodavnih mjera kojima je cilj mobilizirati sredstva koja su i dalje dostupna u okviru kohezijske politike za razdoblje 2014. – 2020. (povećanje fleksibilnosti fondova) i pojednostavniti administrativne postupke.

Dvije konkretne donesene mjere uključuju Investicijsku inicijativu kao odgovor na koronavirus (CRII), a kasnije²⁵¹ i Investicijsku inicijativu plus kao odgovor na koronavirus (CRII+).²⁵² Osim toga, postojala je i pomoć za oporavak za koheziju i europska područja (REACT-EU) kojom se²⁵³ podupire oporavak nakon pandemije. Za ukrajinsku izbjegličku krizu postojalo je Kohezijsko djelovanje za izbjeglice u Europi (CARE), a kasnije²⁵⁴ i Fleksibilna pomoć za područja (FAST-CARE).²⁵⁵

Ti su mehanizmi omogućili brzo usmjeravanje sredstava kohezijske politike tamo gdje to najpotrebnije te su pokazali da kohezijska politika može brzo reagirati na promjenjive okolnosti i brzo osigurati sredstva za hitne mjere. Međutim, odredbe CRII/CRII+, zajedno s uzastopnim krugovima fleksibilnosti uvedenima u okviru REACT-EU-a, CARE-a i FAST-CARE-a, također su postavile pitanja u pogledu mjere u kojoj bi se kohezijska politika trebala koristiti za rješavanje hitnih situacija i učinka koji to ima na njezine temeljne ciljeve i značajke. Opetovano reprogramiranje u vrlo kratkim rokovima dodatno je opteretilo upravljačka tijela i preusmjerilo resurse s priprema za

²⁴⁸ Europska komisija, Radni dokument [službi Komisije o koheziji za razdoblje 2021. 2027.: stvaranje sve jače Unije. Izvješće o ishodu programiranja kohezijske politike za razdoblje 2021. 2027.](#), dio 2., travanj 2023.

²⁴⁹ Europska komisija, Radni dokument [službi Komisije o koheziji za razdoblje 2021. 2027.: stvaranje sve jače Unije. Izvješće o ishodu programiranja kohezijske politike za razdoblje 2021. 2027.](#), dio 1. travnja 2023.

²⁵⁰ Europski revizorski sud, [Prilagodba pravila kohezijske politike kako bi se odgovorilo na COVID-19: sredstva su fleksibilnije iskorištena, ali je potrebno razmotriti kohezijsku politiku kao instrument za odgovor na krizu](#), 2023.

²⁵¹ Europski parlament i Vijeće Europske unije, [Uredba \(EU\) 2020/460](#), ožujak 2020.

²⁵² Europski parlament i Vijeće Europske unije, [Uredba \(EU\) 2020/558](#), travanj 2020.

²⁵³ https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/react-eu_en.

²⁵⁴ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/factsheet/care_supporting_refugees_en.pdf.

²⁵⁵ https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/communications/2022/flexible-assistance-to-territories-fast-care_en.

pravodobno zaključenje programa za razdoblje 2014. – 2020. Nedavna anketa²⁵⁶ pokazala je da većina ispitanih upravljačkih tijela nije koristila mehanizme fleksibilnosti uvedene okvirom CARE.

Usporedna provedba Mehanizma za oporavak i otpornost u državama članicama imala je izravan učinak i na provedbu i programiranje strukturnih fondova. Od tijela odgovornih za strukturne i investicijske fondove često se tražilo da podrže programiranje i utvrđivanje projekata za Mehanizam za oporavak i otpornost. Različita razdoblja prihvatljivosti utvrđena za kohezijsku politiku i Mehanizam za oporavak i otpornost (za koje su bile potrebne mnogo brže mjere za utvrđivanje projekata i apsorpciju sredstava) značila su da se u nizu država članica prednost daje programiranju i provedbi Mehanizma za oporavak i otpornost u okviru kohezijske politike za razdoblje 2021. 2027. Iako ulaganja i reforme u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost dopijevaju do kraja 2026. (počeli su u veljači 2021., kada je Mehanizam za oporavak i otpornost stupio na snagu), rashodi kohezijske politike prihvatljivi su za doprinose iz fondova ako su nastali korisniku i ako su plaćeni u provedbenim operacijama od početka 2021. (i/ili datuma podnošenja programa Komisiji) do kraja 2029.

Nadalje, uvođenje Mehanizma za oporavak i otpornost značilo je nastanak novog velikog investicijskog instrumenta EU-a. Kao što je istaknuo Europski revizorski sud,²⁵⁷ 10 država članica prima znatno više sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost nego iz kohezijske politike. Nadalje, s obzirom na to da je Komisija potporu iz instrumenta NextGenerationEU oslikala kao potporu novim i pojačanim prioritetima, postavljena su²⁵⁸ pitanja o očitoj smanjenoj važnosti kohezijske politike za proračun EU-a.

Istodobno, s načelom partnerstva i višerazinskim upravljanjem, kohezijska politika jedina je vodeća politika EU-a u čijem je središtu lokalna i regionalna razina. Zbog toga je rasprava o budućnosti kohezijske politike također rasprava o budućnosti gradova i regija u daljnjem razvoju Europske unije.

Kohezija u Europskoj uniji poboljšala se tijekom posljednjeg desetljeća, posebno zbog poboljšanja u kojima su slabije razvijene istočne regije EU-a sustigle ostale regije. Ostvaren je znatan napredak u poboljšanju zapošljavanja i socijalne uključenosti, djelomično zahvaljujući kohezijskoj politici.²⁵⁹

Međutim, brojni trendovi predstavljaju **trajne izazove** za koheziju.

Regionalne razlike i dalje su visoke, a u nekim slučajevima čak i rastu.²⁶⁰ To se ne odnosi samo na razlike u pogledu BDP-a po stanovniku, već i na asimetrije u pristupu osnovnim javnim uslugama, stopama zaposlenosti i nezaposlenosti, konkurentnosti i produktivnosti.

Sve veće gospodarske, socijalne i teritorijalne podjele unutar EU-a sve su veća prijetnja našem životnom standardu i demokraciji. Mjesta koja se osjećaju zapostavljenima nalaze svoje stanovništvo često su dugoročno isključene i nezadovoljne.

²⁵⁶ Maucorps, A., Moshammer, B., Pindyuk, O. i Tverdostup, M., [Upotreba sredstava kohezijske politike za potporu izbjeglicama iz Ukrajine](#), studija koju je naručio odbor REGI u Europskom parlamentu, 2023.

²⁵⁷ Europski revizorski sud, nujansiranje [EU- a u okviru kohezijske politike i Mehanizma za oporavak i otpornost: Komparativna analiza](#), 2023.

²⁵⁸ Europska komisija, [Radni dokument službi Komisije o reviziji višegodišnjeg financijskog okvira za razdoblje 2021. 2027. sredinom provedbenog razdoblja](#), lipanj 2023.

²⁵⁹ Europska komisija, [Kohezija u Europi do 2050.: Osmo izvješće o gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji](#), 2022.

²⁶⁰ Europska komisija, [Radni dokument službi Komisije o regionalnim trendovima za rast i konvergenciju u Europskoj uniji](#), lipanj 2023.

Ako se razvojna zamka ne riješi, zbog nesudjelovanja i nezadovoljstva manje je vjerojatno da će građani podupirati daljnju europsku integraciju.²⁶¹

Unapređenje tehnoloških promjena u gospodarstvu stvorilo je koncentraciju visoko plaćenih radnih mjesta u velikim gradovima i metropolskim područjima te stvorilo jaz između visoko plaćenih upravljačkih radnih mjesta i nisko plaćenih uslužnih poslova. Nadalje, u nedavnom izvješću Europske komisije utvrđena²⁶² je sve veća raznolikost trendova u različitim regijama. Neki imaju koncentraciju visoko plaćenih radnih mjesta, drugi su koncentracija slabo plaćenih radnih mjesta, treća skupina s polariziranijim obrascem, a četvrta sa srednje pristranijim trendom.

Tehnološka proizvodnja mjerena patentima koncentrirana je u regijama s visokim udjelom proizvodnih poduzeća i sjedišta velikih poduzeća.²⁶³ Inovacijski jaz između regija zapadne i sjeverne Europe, onih u srednjoj i istočnoj Europi i onih u južnim zemljama i dalje je prilično izražen. Neke od najmanje inovativnih regija u Portugalu i Grčkoj povećale su svoj doprinos ukupnim prijavama patenata u EU-u u razdoblju od 2010. do 2018., ali regije s najvećim povećanjem doprinosa ukupnim patentima EU-a i dalje su u Austriji, Belgiji i Njemačkoj, koje su već među najboljim inovativnim regijama. Ulaganja u tehnologiju također su često geografski koncentrirana.

Ubrzanim demografskim promjenama 2020. 34 % stanovništva EU-a živjelo je u regijama koje se smanjuju. Predviđa se da će do 2040. dosegnuti 51 %. Sve regije morat će se prilagoditi rastućem stanovništvu u dobi od 65 godina i više, smanjenju radne dobi i mlađoj populaciji.²⁶⁴

Jaz između urbanih i ruralnih područja sve je veći, a stanovništvo se sve više stari i smanjuje u ruralnim regijama. Istočna ruralna područja obično imaju veći rizik od siromaštva i socijalne isključenosti nego gradovi, dok je u sjeverozapadnom EU-u suprotno. Veze između urbanih i ruralnih područja ključne su i za provedbu mnogih politika zelenog plana, uključujući proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Osim toga, zamka za razvoj talenata višedimenzionalna je i predstavlja znatan rizik za dugoročni prosperitet regija.²⁶⁵

Upravljanje zelenom i digitalnom tranzicijom također će predstavljati znatne izazove za gradove i regije. Kako bi se ostvarili ciljevi zelenog plana i REpowerEU-a, za zelenu tranziciju bit će potrebni dodatni rashodi u iznosu od otprilike 620 milijardi EUR godišnje (od čega će se velika većina morati financirati privatno), a premošćivanje investicijskog jaza EU-a za digitalnu tranziciju koštat će najmanje 125 milijardi EUR godišnje.²⁶⁶

Prijelaz na ugljično neutralno gospodarstvo posebno će utjecati na regije s visokim emisijama po stanovniku i velikim udjelom zaposlenosti u barem jednom od industrijskih sektora koji su posebno osjetljivi na prelazak na klimatski neutralnu proizvodnju do 2050. (kao što su rafiniranje nafte, kemikalije, čelik i aluminij, cement, papir i celuloza te automobili).²⁶⁷ **Općine su također postale zabrinutije zbog gospodarskih posljedica prelaska na niskougljično gospodarstvo.** Samo

²⁶¹ Europska komisija, „Geografija nezadovoljstva i zamka regionalnog razvoja”, ožujak 2023.

²⁶² Eurofound i Zajednički istraživački centar, Promjena tržišta rada. [Europski pregled radnih mjesta za 2019.: Promjene u strukturi zapošljavanja na regionalnoj razini](#), 2019.

²⁶³ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13437-A-New-European-Innovation-Agenda_en.

²⁶⁴ Europska komisija, [Kohezija u Europi do 2050.: Osmo izvješće o gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji](#), 2022.

²⁶⁵ Europska komisija, [Komunikacija o iskorištavanju talenata u europskim regijama](#), siječanj 2023.

²⁶⁶ Europska komisija, [Izvješće o strateškim predviđanjima za 2023.](#), 2023.

²⁶⁷ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Regionalna industrijska tranzicija prema klimatskoj neutralnosti](#), 2023.

17 % općina 2022. smatralo je da prelazak na niskougljično gospodarstvo prvenstveno pruža gospodarske mogućnosti, što je smanjenje u odnosu na 27 % u 2020. Nasuprot tome, udio općina u kojima je zelena tranzicija uglavnom obuhvaćala gospodarska pitanja povećao se s 21 % na 29 %.²⁶⁸

Povećana digitalizacija izazov je za mnoge regije jer su širokopojasne veze sporije u slabije razvijenim regijama te ruralnim i udaljenim područjima.²⁶⁹ Na primjer, dok dva od tri stanovnika grada imaju pristup vrlo brzom širokopojasnoj mreži, isto vrijedi za samo jedan od šest stanovnika ruralnih područja. Digitalni jaz postaje dodatan problem, posebno za starije osobe, koje imaju poteškoća u pristupu digitalnim ponudama. Manje je vjerojatno da će poduzeća u slabije razvijenim državama članicama upotrebljavati tehnologije e-trgovine i e-poslovanja. Poduzeća u razvijenijim zemljama imaju dvostruko veću vjerojatnost da će upotrebljavati računalstvo u oblaku ili imati znatnu prodaju u e-trgovini u usporedbi s onima u slabije razvijenim državama članicama.

Regije s trajnim zemljopisnim ili demografskim ograničenjima (kao što su one iz članaka 174. i 349. Ugovora o funkcioniranju EU-a) suočavaju se s posebnim izazovima koje treba uzeti u obzir. Većina tih regija suočava se s trajnim ograničenjima povezanim s njihovom udaljenošću, malom veličinom, osjetljivošću na klimatske promjene i izoliranošću, što otežava njihov potencijal za rast i razvoj. Zbog toga i unatoč njihovom potencijalu u nekim određenim sektorima (kao što su poljoprivreda, turizam, zrakoplovstvo itd.), u svim najudaljenijim regijama BDP po stanovniku manji je od 75 % prosjeka EU-a (osim Martiniquea koji iznosi 76 %). Mayotte ima najniži BDP po stanovniku u EU-u (30 %) i najvišu stopu nezaposlenosti (27,8 %). Nadalje, neke od najviših stopa nezaposlenosti mladih nalaze se u najudaljenijim regijama – Mayotte (55,4 %), Guadeloupe (41,5 %) i Martinique (38,3 %).²⁷⁰

Budući da se regije i gradovi suočavaju s višestrukim izazovima, teritorijalna, socijalna i gospodarska kohezija i dalje su ključne za održavanje jedinstva i solidarnosti diljem EU-a. Stoga je važno da se u svim politikama EU-a usvoji načelo „nenanošenja štete koheziji”. Iako se „duh kohezije” u velikoj mjeri²⁷¹ može pronaći u ciljevima politika EU-a, on je manje ugrađen u mehanizme upravljanja politikama i svaka politika ima vlastito razumijevanje o koheziji.

Na slici u nastavku prikazano je gdje svaka politika stavlja svoj glavni naglasak na kohezijska načela, ciljeve ili mehanizme upravljanja. U slučajevima kada politike imaju nekoliko načela, ciljeva ili mehanizama upravljanja, svi su jednako naglašeni, npr. Instrument za povezivanje Europe, koji stavlja jednak naglasak na gospodarsku, socijalnu, teritorijalnu i međuljudsku koheziju.

Slika također pokazuje da je načelo kohezije s najvećim naglaskom u većini politika na međusobnoj međuovisnosti. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj i Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) jedine su politike regionalnog razvoja kojima se naglašava jednakost u odnosu na druga načela. Unutarnje tržište i politika tržišnog natjecanja jedini su koji naglašavaju jednakost u odnosu na druga

²⁶⁸ Europska investicijska banka, [Stanje ulaganja u lokalnu infrastrukturu u Europi: Anketa EIB-a o općinama za razdoblje 2022. 2023.](#), 2023.

²⁶⁹ Europska komisija, [Kohezija u Europi do 2050.: Osmo izvješće o gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji](#), 2022.

²⁷⁰ Europska komisija, [Radni dokument službi Komisije „Najudaljenije regije na prvi pogled – imovina, izazovi i mogućnosti”](#), svibanj 2022.

²⁷¹ Böhme, K., Toptsidou, M., Zillmer, S., Lüer, C., Valenza, A., Amichetti, C., Bettini C., Hrelja, D., Schuh, B., Gaugitsch, R., Gaupp-Berghausen, M. i Hat, K., [Kohezija kao ukupna vrijednost Europske unije](#), studija koju je naručio Odbor regija, 2021.

načela. Program Građani, jednakost, prava i vrijednosti jedini je koji naglašava pravdu nad ostalim načelima.

Cohesion Spirit	Cohesion principles				Cohesion objectives				Governance arrangements			
	mutual interdependencies	equality	equity	justice	economic cohesion	social cohesion	territorial cohesion	interpersonal cohesion	multi-level governance	interdisciplinary	robustness	citizen involvement
<p>The most emphasised cohesion principles, objectives and governance arrangements in a policy document</p> <p>The stars indicate the main emphasis of Cohesion Spirit in the wording of a policy, i.e. they reflect the main aspiration. In case a policy has stars for several cohesion principles, objectives or governance arrangements, no clear focus could be detected.</p>												
Annual Sustainable Growth Strategy 2021	**				**	**		**		**		
Biodiversity strategy	**				**				**			
CAP		**			**		**		**			
Connecting Europe Facility	**				**	**	**	**		**	**	
ERDF Regulation		**			**	**	**		**	**		
ESF+		**	**			**	**		**			
EU Green Deal	**						**	**	**		**	**
EU Single market programme	**	**			**					**		
Europe fit in a Digital Age	**			**		**		**				**
European Health Union	**					**	**		**			
HorizonEU	**					**		**				**
Internal market and competition policy			**			**				**		
Invest EU	**				**					**		
NEXT Generation EU	**				**	**	**	**			**	**
Rights and values Programme				**	**				**	**		**

18 Slika. Najnaglašenija kohezijska načela, ciljevi i mehanizmi po politici

Izvor – Böhme, K., Toptsidou, M., Zillmer, S., Lüer, C., Valenza, A., Amichetti, C., Bettini C., Hrelja, D., Schuh, B., Gaugitsch, R., Gaupp-Berghausen, M. i Hat, K.272

Stoga je sada više nego ikad potrebna snažna kohezijska politika kao lokalizirana politika koja može pomoći svim mjestima i ljudima u EU-u, bez obzira na njihovu početnu točku.

Ključno je od samog početka osigurati sinergije i komplementarnosti između kohezijske politike i drugih politika EU-a. Stoga će biti važno utvrditi jasne ciljeve za kohezijsku politiku nakon 2027. Sinergije i komplementarnost nisu jednosmjerna ulica, a pri osmišljavanju i provedbi drugih politika EU-a mora se na odgovarajući način uzeti u obzir kohezija, čak i ako su njihovi ciljevi formulirani na makrorazini (npr. na međunarodnoj, europskoj ili nacionalnoj razini) ili s kratkoročnom perspektivom (npr. odgovor na krizu).

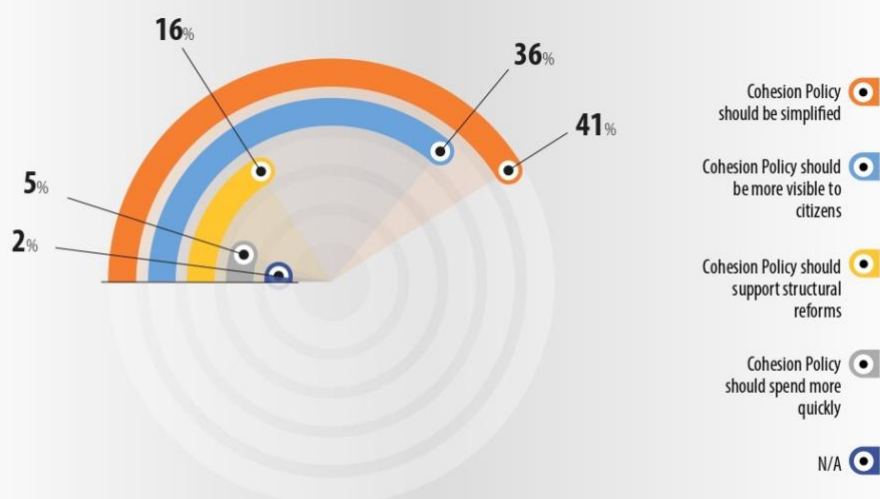
Kohezijska politika trebala bi i dalje biti usmjerena na dugoročna ulaganja s ciljem promicanja strukturnih promjena. Međutim, taj pristup treba popratiti dovoljnom fleksibilnošću kako bi regije mogle iskoristiti kohezijsku politiku za rješavanje novonastalih potreba, a da pritom ne izgube iz vida dugoročni pristup te politike. Trebalo bi zaustaviti trenutačnu praksu korištenja kohezijske politike kao izvora financiranja za sve vrste hitnih zahtjeva.

²⁷² Ibid.

Premošćivanje inovacijskog jaza i dalje je ključni cilj za pružanje lokaliziranih rješenja za digitalnu i zelenu tranziciju te za rješavanje demografskih promjena. Stoga je potreban zajednički pristup za promicanje lokaliziranih inovacija kako bi se stvorila poveznica između pametne specijalizacije i drugih politika EU-a kako bi se potaknula teritorijalna transformacija potaknuta inovacijama.

Potrebna je optimalna ravnoteža između pravodobne i fleksibilne provedbe, uspješnog ostvarivanja ciljeva politike i usklađenosti s pravnim i regulatornim zahtjevima. Međutim, sustav provedbe kohezijske politike bio je pod kritikama, a svako sedmogodišnje razdoblje kohezijske politike opetovano se pokušavalo pojednostavniti, kako na početku tako i tijekom postupka provedbe programa. Istodobno, drugi glasovi ističu da svaka promjena u sustavu, čak i s namjerom pojednostavnjenja, stvara poremećaje i administrativno opterećenje.

Čini se da su najčešće predložene prilagodbe za budućnost kohezijske politike pojednostavnjenje i veća vidljivost. Prema rezultatima ankete OR-a „*Budućnost kohezijske politike*”, 273 41 % ispitanika odnosno 36 % ispitanika složilo se s takvim preporukama. 274Istraživanje OR-a o regionalnom i lokalnom barometru koje je proveo Ipsos European Public Affairs potvrđuje to i otkriva da mnogi regionalni i lokalni dužnosnici nisu svjesni sredstava kohezijske politike. Naime, 33 % ispitanika navelo je da nisu bili obaviješteni niti su sudjelovali u njihovoj provedbi.

19 Slika. *Koja bi bila najvažnija reforma koju treba uključiti u budućnost kohezijske politike?*
Izvor – kompilacija OR-a275

Budući rezultati i pouke izvučene iz provedbe moraju biti u središtu predstojećih rasprava. U takvim bi raspravama trebalo pomno razmotriti zajedničku provedbu kohezijske politike i drugih

²⁷³ Povjerenstvo COTER pokrenulo je 16. ožujka 2023. anketu o budućnosti kohezijske politike u ime #CohesionAlliance. Lokalne i regionalne vlasti, države članice, socijalni partneri, organizacije civilnog društva i građani sudjelovali su u opsežnom savjetovanju kako bi se izradio čvrst prijedlog o budućnosti kohezijske politike. Rezultati će se uzeti u obzir u pripremi zajedničkog #CohesionAlliance stajališta o budućnosti kohezijske politike, predviđenog za početak 2024. prije 9. kohezijskog izvješća i europskih izbora. Anketa je prvotno trebala ostati otvorena do 15. svibnja 2023., ali je produljena do 30. lipnja 2023. Na dan zatvaranja upitnika bilo je ukupno 284 odgovora.

²⁷⁴ <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/EURegionalBarometer-Survey-2023.aspx>.

²⁷⁵ Vidjeti bilješku 273. za upućivanje.

instrumenata financiranja EU-a, uz poštovanje ključnih načela partnerstva i višerazinskog upravljanja.²⁷⁶

Postizanje gospodarske, socijalne i teritorijalne kohezije dugogodišnja je misija EU-a. Vrijeme je da se misija provede u djelo. Trebalo bi razmotriti mogući učinak okvira usmjerenog na misije, ne samo u smislu revizije tematskog izbornika kohezijske politike prema konfiguraciji koja se temelji na izazovu, što podrazumijeva promjenu u strateškoj i intervencijskoj logici, već i kao način rješavanja trenutačne rascjepkanosti politika u nekoliko fondova.²⁷⁷

Važno je imati na umu da će moguće pristupanje sadašnjih država kandidatkinja EU-u imati znatan utjecaj na kohezijsku politiku i njezinu referentnu vrijednost BDP-a po stanovniku. S obzirom na to da bi te zemlje povećale ukupni BDP EU-a mnogo manje nego što bi povećale njezino stanovništvo, došlo bi do određenog statističkog učinka budućeg proširenja, ovisno o broju zemalja koje ulaze u EU i njihovim gospodarskim rezultatima u nadolazećim godinama.

Predstojeće mišljenje Odbora regija (OR) „*Budućnost kohezijske politike*” bit će jedinstvena prilika za OR da iznese prvi sveobuhvatni prijedlog za pripremu politike za budućnost i da tu politiku stavi u središte sljedećeg strateškog programa EU-a.

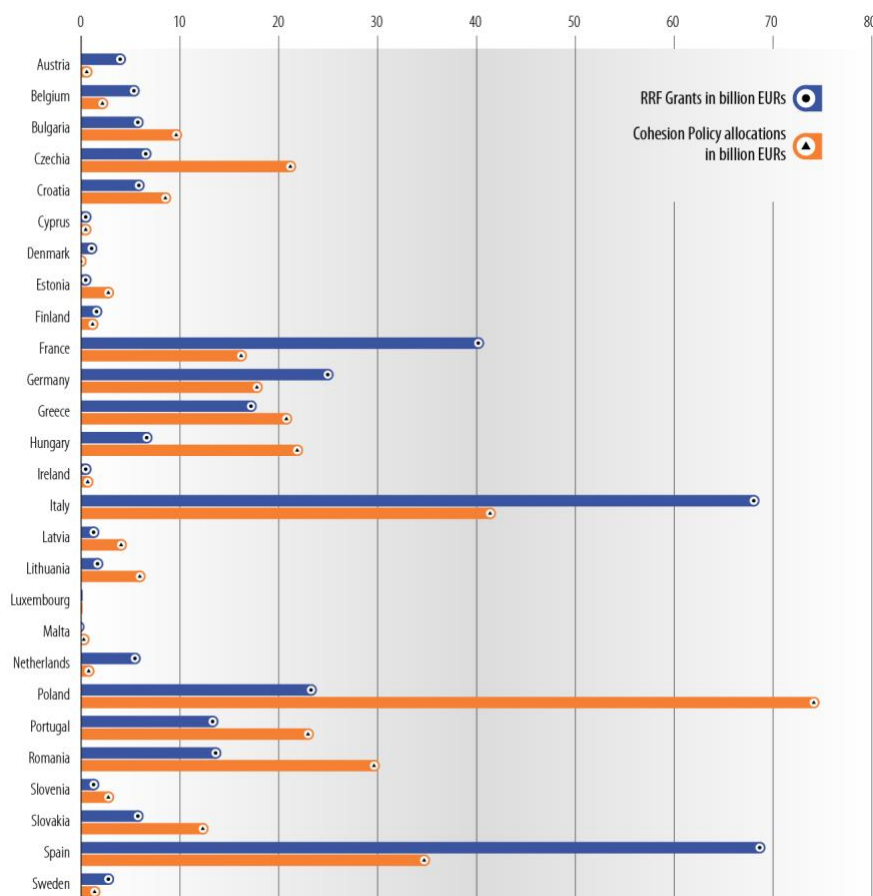
²⁷⁶ *Ibid.*

²⁷⁷ Zajednički istraživački centar, [misije i kohezijska politika: Živjeti odvojeno ili plesati zajedno?](#), 2023.

D. Provedba Mehanizma za oporavak i otpornost

Prenošenje i provedba Mehanizma za oporavak i otpornost uglavnom nisu ispunjavali potrebe lokalnih i regionalnih vlasti, što je ugrozilo njegovu relevantnost i učinkovitost. Iako su regije i gradovi na prvoj liniji borbe protiv pandemije bolesti COVID-19, s velikim utjecajem na njihove resurse i proračune, nisu izravni korisnici plana oporavka. Zašto se to događa i koje su posljedice toga da regije i gradovi nisu izravno uključeni u provedbu fondova Mehanizma za oporavak i otpornost?

Mehanizam za oporavak i otpornost daleko je najveći instrument instrumenta NextGenerationEU – dosad nezabilježenog europskog plana oporavka nakon pandemije bolesti COVID-19, a za neke je dokaz da je EU uspio predložiti odvažan i inovativan odgovor na krizu.²⁷⁸ Osmišljen je nakon početka pandemije bolesti COVID-19 kako bi se ublažili njezini gospodarski i socijalni učinci. U okviru Mehanizma za oporavak i otpornost državama članicama EU-a isplatit će se do 723,8 milijardi EUR bespovratnih sredstava i zajmova. Ta se sredstva dodjeljuju po zemljama, a ne po regijama, na temelju kriterija koji se razlikuju od kriterija u okviru kohezijske politike, a doprinos Mehanizma za oporavak i otpornost koheziji dvosmislen je.²⁷⁹

²⁷⁸ Rhodes, M. "[Neuspješno naprijed: A Critique in Light of COVID-19 \(„Critique in Light of COVID-19“\)](#)", Journal of European Public Policy, svezak 28., srpanj 2021.

²⁷⁹ Ekonomska revizija Nacionalne banke Belgije, proračun [EU-a i plan oporavka Next Generation EU: a game changer?](#), rujan 2021.

Mehanizmom za oporavak i otpornost uveden je i drukčiji sustav provedbe kojim se isplate financiranja povezuju s ciljnim vrijednostima, a ne s troškovima, što dovodi u pitanje tradicionalni način pružanja financijskih sredstava EU-a. Kako bi iskoristile sredstva iz Mehanizma za oporavak i otpornost, države članice morale su dostaviti nacionalne planove za oporavak i otpornost u kojima su navedene reforme i ulaganja koji će se financirati, a koji bi se trebali provesti do kraja 2026., kao i ključne etape i ciljne vrijednosti koje je potrebno ispuniti kako bi se oslobodila sredstva. U gotovo svim državama članicama pripremom tih planova upravljalo se na središnjoj razini, često od strane ministarstva financija, uz malo sudjelovanja regija i gradova. Podneseno je svih 27 nacionalnih planova za oporavak i otpornost, koje je ocijenila Europska komisija i odobrilo Vijeće Europske unije,²⁸¹ a isplate su u tijeku.²⁸²

U svibnju 2022. znatna promjena okvira Mehanizma za oporavak i otpornost uvedena je planom „REPowerEU”, odgovorom EU-a na globalnu energetska krizu. Cilj je plana REPowerEU poboljšati sposobnost Mehanizma za oporavak i otpornost za potporu postupnom ukidanju ovisnosti o ruskim fosilnim gorivima i prelasku na čišću i otporniju energiju. Predložena financijska sredstva navedena su u iznosu od gotovo 270 milijardi EUR, ali samo mali dio tog ukupnog iznosa (20 milijardi EUR) zapravo se sastojao od novih bespovratnih sredstava, a ostatak dolazi iz drugih izvora.

Kako bi iskoristile ta sredstva, od država članica zatraženo je da dostave revidirane nacionalne planove za oporavak i otpornost, uključujući nova poglavlja o planu REPowerEU, koja su sada većinom učinila. **U Uredbi o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost potvrđuje se da su žene relativno više pogođene pandemijom bolesti COVID-19 i krizama koje su uslijedile te je stoga ublažavanje socijalnih i gospodarskih posljedica te krize na žene jedan od središnjih ciljeva instrumenta.** Člankom 18. stavkom 4. od država članica zahtijeva se da pri izradi nacionalnih planova za oporavak i otpornost uzmu u obzir rodnu ravnopravnost. Međutim, za razliku od zelenih i digitalnih prioriteta, Uredbom se ne utvrđuje minimalna kvota potrošnje povezane s jednakošću.

Nadalje, učinci na rodnu ravnopravnost nisu izričito uključeni u kriterije za procjenu planova oporavka. Europska komisija utvrdila je 131 ulaganje i reforme s naglaskom na rodnoj ravnopravnosti.²⁸³ Značajni primjeri takvih mjera uključuju mirovinsku reformu koja uključuje „test spola” kako bi se uklonile razlike u mirovinama muškaraca i žena (Belgija); ulaganja u općinske centre za skrb o djeci čiji je cilj olakšati sudjelovanje radnika s obvezama skrbi na tržištu rada (Cipar); i reformu za jačanje vladinog praćenja razlika u plaćama između spolova u privatnom sektoru (Poljska).²⁸⁴

²⁸⁰ Bachtler, J., i Dozhdeva, V., Fond [za oporavak i otpornost: ekonomski poticaj naučrb teritorijalne kohezije?](#), blog Istraživačkog centra za europske politike, 2021.

²⁸¹ Posljednji plan koji je trebala odobriti bila je Mađarska krajem 2022. Međutim, zbog zabrinutosti EU-a u pogledu vladavine prava Mađarska mora ispuniti 27 „super ključnih etapa” prije podnošenja zahtjeva za plaćanje u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost; vidjeti: <https://www.reuters.com/markets/europe/eu-approves-hungarys-recovery-plan-holds-cash-moves-freeze-other-funds-2022-11-30/>.

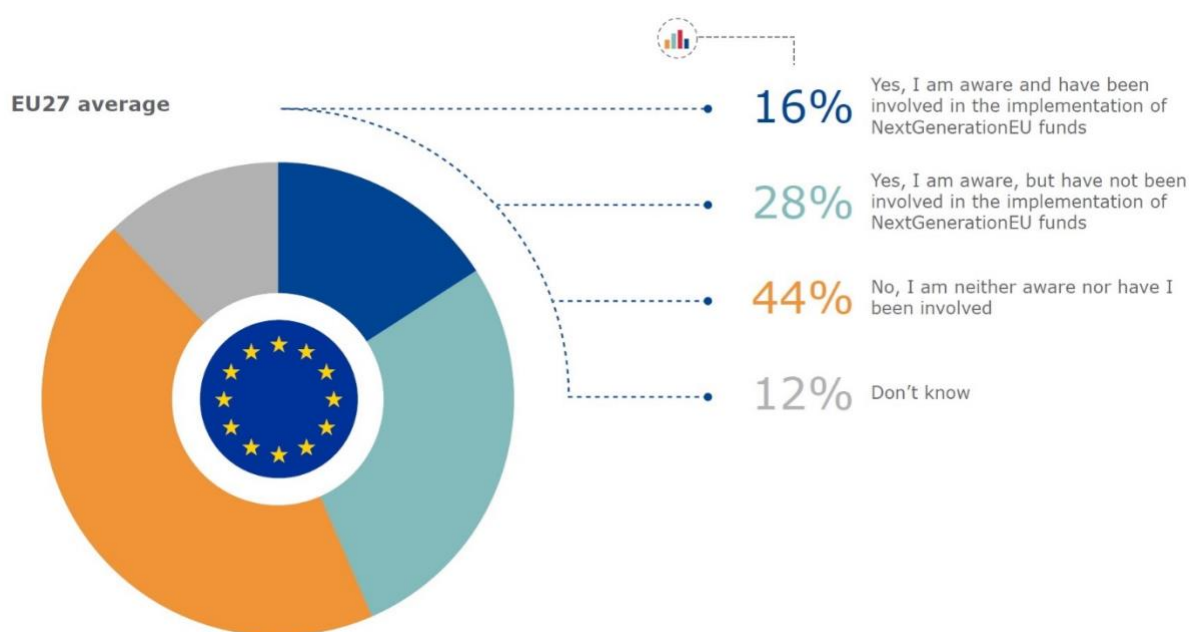
²⁸² Ažurirane informacije o isplatama u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost dostupne su na: https://ec.europa.eu/economy_finance/recovery-and-resilience-scoreboard/disbursements.html?lang=en.

²⁸³ Europska komisija, [Pregled pokazatelja za oporavak i otpornost](#), siječanj 2023.

²⁸⁴ *Nudim*.

Iako su gradovi i regije od početka bili na čelu odgovora na pandemiju i oporavka, njihova uloga nije na odgovarajući način prepoznata u osmišljavanju glavnog instrumenta EU-a za oporavak. Uredbom o Mehanizmu za oporavak i otpornost samo se od država članica traži da uključe pojedinih o svim postupcima savjetovanja s dionicima, među ostalim s lokalnim i regionalnim vlastima, te o tome kako su ti doprinosi uzeti u obzir.²⁸⁵ Ta je odredba uključena kako bi se države članice potaknulo da uključe gradove, regije i dionike u pripremu i provedbu planova, ali to zapravo ne zahtijeva. Stvarno sudjelovanje dionika zapravo je prepušteno diskrecijskoj odluci država članica.²⁸⁶

Vrlo ograničeno sudjelovanje gradova i regija u planovima oporavka otkriveno je savjetovanjima koja su 2021. i 2022. proveli Europski odbor regija (OR)²⁸⁷ i CEMR.²⁸⁸ Naime, uključenost lokalnih i regionalnih vlasti u pripremu nacionalnih planova za oporavak i otpornost općenito je bila niska, iako na različite načine ovisno o određenim elementima. Najniža razina sudjelovanja ispitanika bila je u upravljanju procesom (koordinacija, rokovi itd.), pri čemu je velik broj ispitanih organizacija koje izvješćuju „općenito” uključen. Podnacionalne vlade stoga nisu imale dovoljno mogućnosti utjecati na nacionalne planove za oporavak i otpornost.

21 Slika. Jeste li upoznati ili ste bili uključeni u sva financijska sredstva EU-a iz instrumenta NextGenerationEU koja je vaš grad ili regija primila u posljednje dvije godine?

Izvor – Regionalni i lokalni barometar²⁸⁹

Taj nedostatak sudjelovanja ima posljedice: neki su nacionalni planovi za oporavak i otpornost više ili manje slijepi za prostor, što bi moglo ozbiljno ugroziti njihovu učinkovitost te socijalnu i teritorijalnu koheziju, prema jednoj studiji koja je bila usmjerena na talijanske, portugalske i

²⁸⁵ Kako je navedeno u članku 18. stavku 4. točki (q) Uredbe o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost; vidjeti [Uredbu \(EU\) 2021/241 Europskog parlamenta i Vijeća Europske unije](#), veljača 2021.

²⁸⁶ Bokhorst, D. i Corti, F., „Upravljanje europskim mehanizmom za oporavak i otpornost: Between Discipline and Discretion”, „Vlada i oporba, str. 1. – 17., lipanj 2023.

²⁸⁷ Odbor regija i Vijeće europskih općina i regija, [Uključivanje općina, gradova i regija u pripremu nacionalnih planova za oporavak i otpornost: Rezultati ciljanog savjetovanja COR-CEMR-a](#), siječanj 2021.

²⁸⁸ Odbor regija i Vijeće europskih općina i regija, [Provedba Mehanizma za oporavak i otpornost: Perspektiva lokalnih i regionalnih vlasti – Rezultati ciljanog savjetovanja COR-CEMR-a](#), travanj 2022.

²⁸⁹ <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/EURegionalBarometer-Survey-2023.aspx>.

španjolske planove. U tim državama članicama nisu postojali uvjeti koji omogućuju informirano, otvoreno i opsežno savjetovanje o socijalnim i teritorijalnim potrebama.²⁹⁰

Vrlo je vjerojatno da je slaba uključenost gradova i regija (i drugih aktera) u pripremu i provedbu planova oporavka usko povezana s izradom i funkcioniranjem samog instrumenta. Mehanizam za oporavak i otpornost i njegov pristup koji se temelji na uspješnosti oslanjaju se na unaprijed utvrđene ključne etape i ciljne vrijednosti s malo fleksibilnosti za prilagodbe, čime se potencijalno smanjuje prostor za druge aktere koji donose politike i jača centralizacija.²⁹¹

Nedostatak vremena i znatni zahtjevi za učinkovitom koordinacijom stvorili su izazove za aktivno uključivanje svih razina vlasti, posebno ako mehanizmi međuinstitucijske suradnje još nisu postojali.²⁹²

Posebna regionalna raspodjela Mehanizma za oporavak i otpornost ima ključnu ulogu u njegovu učinku na bruto domaći proizvod (BDP) i na regionalne razlike, zbog čega je još više zabrinjavajuća. Istraživanja pokazuju da bi se regionalne razlike mogle smanjiti primjenom kriterija regionalizacije u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost kako bi se slabije razvijenim regijama (kao u kohezijskoj politici) pomoglo da zaostaju. S druge strane, raspodjela sredstava prema broju stanovnika vjerojatno bi imala snažniji učinak na BDP, ali bi imala manji pozitivan učinak na regionalne razlike.²⁹³

Pristup „financiranja koji nije povezan s troškovima” u središtu modela Mehanizma za oporavak i otpornost također je suočen s kritikama povezanim s njegovom djelotvornošću. Kako je istaknuo Europski revizorski sud, ključne etape i ciljne vrijednosti uključene u nacionalne planove za oporavak i otpornost prvenstveno su pokazatelji uloženi sredstava i ostvarenja, dok je Komisija zapravo obeshrabrila pokazatelje učinka i rezultata jer ih ne kontrolira vlada.²⁹⁴ To može biti razumljivo na pragmatičnoj osnovi, ali bi i dalje moglo ozbiljno ugroziti stvarnu prirodu Mehanizma za oporavak i otpornost koja se temelji na uspješnosti.

Činjenica da neispunjavanje dogovorenih ključnih etapa i ciljnih vrijednosti predstavlja kriterij za opravdanje neisplate tranše Mehanizma za oporavak i otpornost znači da države članice imaju poticaj da „igraju sustav”, tj. da strateški odaberu te ključne etape i ciljne vrijednosti kako bi osigurale isplatu. U praksi bi to moglo uključivati obvezivanje na reforme ili ulaganja za koja je vrlo mala vjerojatnost da neće biti postignuta ili koja su već neko vrijeme planirana (ili su već u tijeku), čime bi se naglasak stavio na „niske rezultate”.²⁹⁵

Francuski nacionalni plan za oporavak i otpornost uključuje ciljeve koje je trebalo ostvariti prije nego što je plan u potpunosti odobren, što bi mogao biti primjer „igranja sustava” u tom pogledu. Jednom je studijom utvrđeno da će se cilj smanjenja emisija CO₂ u francuskom nacionalnom planu za

²⁹⁰ Zaklada za europske progresivne studije, [How place-Sensitive are the National Recovery and Resilience Plans? \(Koliko su lokalizirani nacionalni planovi za oporavak i otpornost?\)](#), prosinac 2022.

²⁹¹ Bokhorst, D. i Corti, F., [Upravljanje europskim mehanizmom za oporavak i otpornost: Između discipline i diskrecije](#), Vlada i prigovor, str. 1. – 17., lipanj 2023.

²⁹² <https://epre-strath.org/the-recovery-resilience-fund-an-economic-stimulus-at-the-expense-of-territorial-cohesion/>.

²⁹³ Barbero, J., Conte, A., Crucitti, F., Lazarou, N. J., Sakkas, A. i Solitti, S., [The impact of the recovery Fund on EU Regions: a prostorna opća ravnotežna analiza](#), Regionalne studije, listopad 2022.

²⁹⁴ Europski revizorski sud, Komisijina [ocjena nacionalnih planova za oporavak i otpornost – Ukupno primjereno, ali rizici provedbe i dalje postoje](#), 2022.

²⁹⁵ Corti, F., & Ruiz, T., [Mehanizam za oporavak i otpornost: Što zapravo pratimo pristupom koji se temelji na uspješnosti?](#), CEPS Explainer, siječanj 2023.

oporavak i otpornost postići do drugog tromjesečja 2021., no plan je dostavljen u travnju 2021. Stoga je cilj trebalo postići u istom tromjesečju, prije nego što ga je Europska komisija (u lipnju) čak odobrila ili odobrilo Vijeće Europske unije (u srpnju).²⁹⁶ A u Njemačkoj je najmanje 80 % socijalnih rashoda u nacionalnom planu za oporavak i otpornost bilo namijenjeno pokrivanju projekata koji su već planirani i uneseni u proračun u vrijeme pripreme plana.²⁹⁷

U Italiji su neki ciljevi iz nacionalnih planova za oporavak i otpornost mnogo manje ambiciozni od onih koji već postoje i definirani su na nacionalnoj razini. Na primjer, nacionalni program jamstva za zapošljivost, čiji je cilj da svi tražitelji zaposlenja dobiju prilagođene usluge kao što je prekvalifikacija kako bi se olakšala njihova integracija na tržište rada, dogovoren je s Europskom komisijom u nacionalnom planu za oporavak i otpornost (čime se omogućuje isplata sredstava) kako bi se do kraja 2022. usmjerilo na 300000 korisnika, što je samo polovina cilja od 600000 korisnika koji je utvrđen na nacionalnoj razini.²⁹⁸

Stoga bi stvarno stanje učinka Mehanizma za oporavak i otpornost na terenu moglo biti mnogo teže točno procijeniti od formalnog ostvarenja ključnih etapa i ciljnih vrijednosti. To otvara važna pitanja o stvarnoj učinkovitosti modela „financiranja koja nije povezana s troškovima” Mehanizma za oporavak i otpornost.

Države članice i Europska komisija moraju poduzeti potrebne mjere za promjenu postojećeg centraliziranog diskursa u višerazinski pristup provedbi uspostavom višerazinskih platformi, informativnih sastanaka i događanja na strukturnoj osnovi te zajedno s gradovima i regijama.

U predstojećem preispitivanju sredinom provedbenog razdoblja Europska komisija ne može samo provjeriti postizanje ciljnih vrijednosti i ključnih etapa dogovorenih s državama članicama. Njime se mora ocijeniti učinkovit doprinos Mehanizma za oporavak i otpornost koheziji, njegova stvarna dodana vrijednost te ispitati sudjelovanje na lokalnoj i regionalnoj razini. Osim toga, ne može se izbjeći stvarno promišljanje o ograničenjima postojećeg sustava koji se temelji na uspješnosti.²⁹⁹

Ulaganja usmjerena na budućnost trebala bi biti isključena iz ograničenja duga i deficita EU-a, posebno s obzirom na to da financijska tržišta mogu apsorbirati dug koji nam je potreban, a države članice si mogu priuštiti taj dug.³⁰⁰ Mehanizmom za oporavak i otpornost može se osigurati samo mali dio javnih ulaganja potrebnih za pružanje lokalnih rješenja za zelenu i digitalnu tranziciju.

Svaki budući instrument EU-a usmjeren na promicanje teritorijalne kohezije morat će odgovoriti na kritike s kojima se Mehanizam za oporavak i otpornost trenutačno suočava. Takva kritika odnosi se na postupak pripreme plana i njegova vremenska ograničenja, nedostatak smislene uključenosti na lokalnoj i regionalnoj razini te prostornu sljepoću instrumenta.

Tradicionalni pristupi financiranju temeljeni na troškovima mogu biti prikladniji za instrumente koji se oslanjaju na pokazatelje uloženi sredstava, dok bi za istinsko financiranje koje se temelji

²⁹⁶ Darvas Z. i Welslau L., [Prva pouka iz Mehanizma za oporavak i otpornost za okvir gospodarskog upravljanja EU-a](#), studija koju je naručio odbor ECON u Europskom parlamentu, ožujak 2023.

²⁹⁷ Corti, F., Gors, D., Lisca, A., Ruiz, T., Kiss-Galfalvi, T., Gstrein, D., Herold, H., Dolls, M., Fuest, C., [Europska dodana vrijednost Mehanizma za oporavak i otpornost](#), studija koju je naručio odbor ECON u Europskom parlamentu, travanj 2022.

²⁹⁸ Corti, F., & Ruiz, T., [Mehanizam za oporavak i otpornost: Što zapravo pratimo pristupom koji se temelji na uspješnosti?](#), CEPS Explainer, siječanj 2023.

²⁹⁹ *Ibid.*

³⁰⁰ Finance Watch, [Dugovi koje trebamo: Jačanje održivosti duga fiskalnim pravilima usmjerenima na budućnost](#), srpanj 2023.

na uspješnosti bila potrebna upotreba pokazatelja ostvarenja. Time bi se omogućila međusobna usporedba planova i ishoda među zemljama te procjena vrijednosti instrumenta za novac EU-a.³⁰¹

Naposljetku, mora se održati otvorena rasprava o proširenju Mehanizma za oporavak i otpornost, koji je prerastao iz instrumenta za odgovor na krizu u instrument financiranja za potporu zelenoj i digitalnoj tranziciji. Iako se Mehanizmom za oporavak i otpornost u svojem sadašnjem obliku mogu financirati samo reforme i ulaganja izvršena do kraja 2026., zelena i digitalna tranzicija nastavit će se i iziskivati znatna financijska sredstva, daleko nakon tog datuma. Treba li i na koji način proširiti Mehanizam za oporavak i otpornost te treba li umjesto toga ojačati druge politike ulaganja, kao što je kohezija, pitanja koja se ne mogu izbjeći.

OPĆINE KOJE PROVODE MEHANIZAM ZA OPORAVAK I OTPORNOST U ITALIJI

40 MILIJARDI EURA DODIJELJENIH OPĆINAMA

Prema riječima Antonija Decara, gradonačelnika Barija (Italija) i predsjednika Associazione Nazionale Comuni Italiani, talijanske općine vrlo su aktivne u provedbi nacionalnih planova za oporavak i otpornost. U govoru održanom 7. srpnja istaknuo je da je općinama dodijeljeno 40 milijardi EUR od ukupno 191,5 milijardi EUR te da su već izdvojile 90 % tih sredstava, što je dvostruko više od prosječne stope preuzetih obveza za sredstva dodijeljena drugim subjektima. Od 102000 postupaka javne nabave, općine su već provele 52000, što je više od polovice. Prema mišljenju g. Decara, Mehanizam za oporavak i otpornost znatno utječe na ulaganja gradova. Bruto fiksna ulaganja za općine povećala su se za 70 % između 2017. i 2023., objasnio je. U južnoj Italiji očekivano povećanje iznosi 63 % za isto razdoblje, od čega se procjenjuje da će oko 40 % proizaći iz nacionalnog plana za oporavak i otpornost.

³⁰¹ Darvas Z. i Welslau L., [Prva pouka iz Mehanizma za oporavak i otpornost za okvir gospodarskog upravljanja EU-a](#), studija koju je naručio odbor ECON u Europskom parlamentu, ožujak 2023.

E. Jedinstveno tržište i industrijska transformacija

Potrebne su snažne i dosljedne politike kako bi se osiguralo da jedinstveno tržište i europska industrija ostanu uspješni i da od njih imaju koristi sve regije. Lokalne i regionalne vlasti ključan su dio tih zajedničkih napora te mogu pridonijeti pretvaranju jedinstvenog tržišta u koristan alat za postizanje industrijske preobrazbe. Kako možemo osigurati svoju dobrobit? Koje mjere treba poduzeti kako Europa ne bi izgubila svoje industrijske predvodnike, ali ne bi zapostavila manje aktere i ugrozila koheziju?

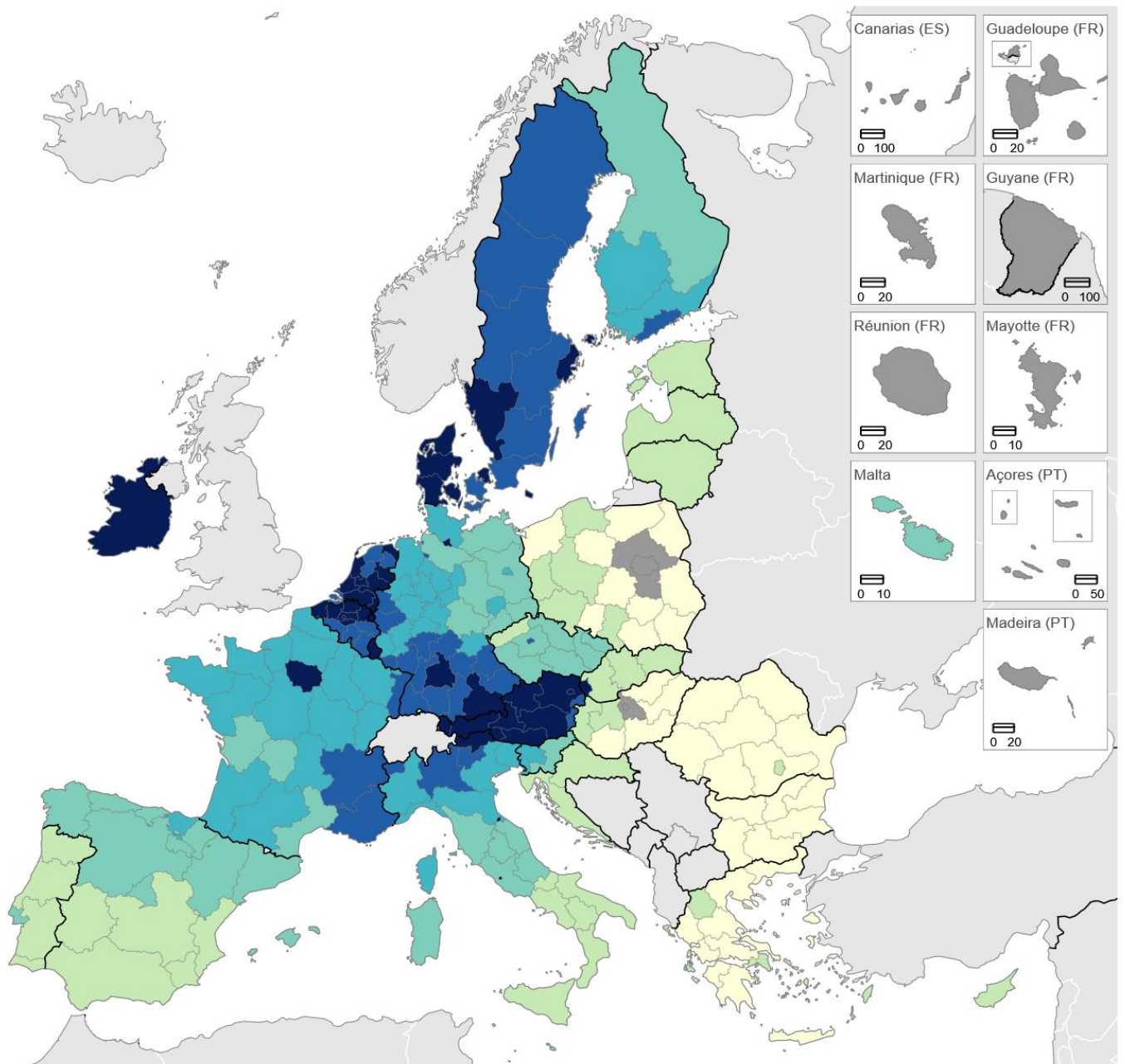
Jedinstveno tržište najveće je integrirano tržište na svijetu i dovelo je do nižih cijena i boljih proizvoda i usluga za potrošače, uz istodobno povećanje blagostanja u regijama diljem EU-a. Tijekom posljednjih 30 godina potaknuo je trgovinu na najimpresivniji način i premašio očekivanja: bruto domaći proizvod Unije (BDP) veći je za 9 % nego što bi bio bez jedinstvenog tržišta; razina trgovine među državama članicama udvostručila se u usporedbi s veličinom gospodarstva EU-a; 56 milijuna radnih mjesta ovisi o trgovini unutar EU-a; danas tokovi jedinstvenog tržišta čine više od 25 % dodane vrijednosti proizvodnje robe u EU-u.³⁰²

Pravilima o javnoj nabavi pridonosi se širenju koristi od javnih ulaganja diljem EU-a jer se njima poduzećima iz svih država članica omogućuje da se natječu za ugovore o javnoj nabavi koji se financiraju iz kohezijskih fondova. Stoga i države članice ugovaratelja i države članice javnih naručitelja ostvaruju korist od tih sredstava.

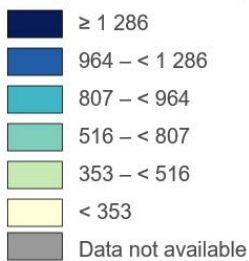
Međutim, periferne regije Unije nisu urodile onoliko plodova na jedinstvenom tržištu kao u ključnim regijama. Zapravo, istraživanja pokazuju da ta dobrobit uopće nije ravnomjerno raspoređena. Jedinstveno tržište u prosjeku je znatno povećalo blagostanje građana EU-a. Međutim, tim se istraživanjem otkrivaju i velike regionalne razlike u blagodatima jedinstvenog tržišta, kako diljem EU-a tako i unutar pojedinih država članica. Belgija, Luksemburg, Nizozemska, Irska i Austrija jasno su predvodnici, dok Rumunjska, Bugarska i Grčka zaostaju.³⁰³

³⁰² Europska komisija, [30 godina jedinstvenog tržišta – analiza stanja i budućnost](#), 2022.

³⁰³ Bertelsmann Stiftung, [Procjena gospodarskih koristi jedinstvenog tržišta za europske zemlje i regije](#), 2019.

Change welfare in Euros per capita

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat – IMAGE, 08/2023

Slika. 22 – Povećanje blagostanja po glavi stanovnika od učinka jedinstvenog tržišta na poticanje trgovine po regijama NUTS2 (oznaka iz 2016.)

Izvor – kompilacija OR-a na temelju zaklade Bertelsmann³⁰⁴

Napomena – Nacionalni podaci za Irsku i Litvu/Nema dostupnih podataka iz PL91 (Warszawski Stołeczny), PL92 (Mazowiecki regionalny), HU11 (Budimpešta) i HU12 (Pest)

³⁰⁴ Ibid.

Dokazi prikupljeni nakon financijske krize 2008. pokazuju da manji rast ili recesija dovode do većih razlika među regijama.³⁰⁵ Kriza iz 2008. zaustavila je konvergenciju i vjerojatno će pandemija bolesti COVID-19 i posljedice rata protiv Ukrajine imati slične posljedice. Stoga je vjerojatnije da će zbog tih gospodarskih šokova periferne regije ili regije koje su u takozvanoj „razvojnoj zamci” biti još teže sustići korak s ostatkom EU-a.

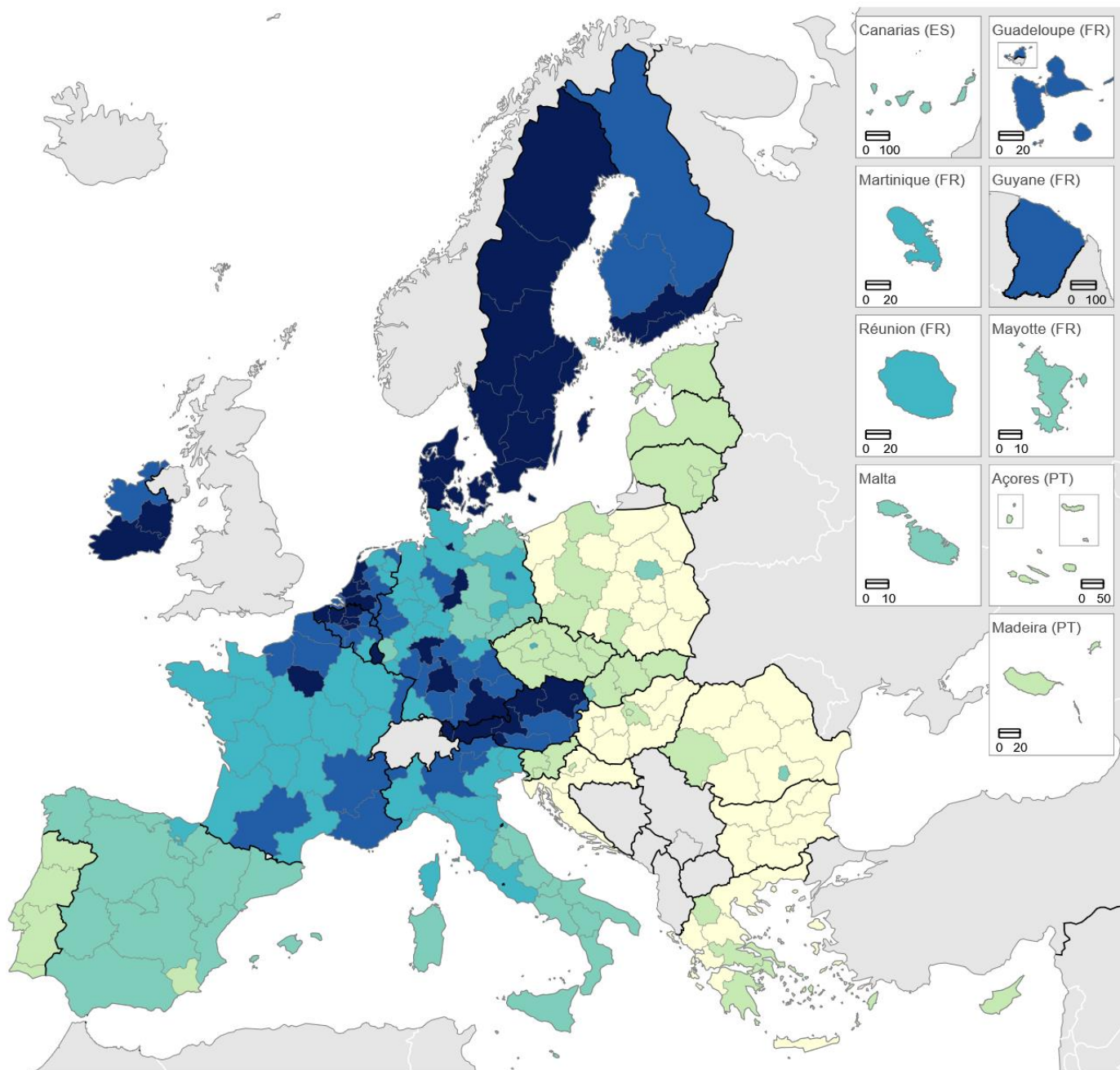
³⁰⁶Čini se da indeks regionalne konkurentnosti Europske komisije potvrđuje tu hipotezu. Prije pandemije bolesti COVID-19 pokazatelji regionalne konkurentnosti u određenoj su se mjeri podudarali s regionalnim koristima za dobrobit na jedinstvenom tržištu. S obzirom na to da najnoviji podaci pokazuju da regionalne razlike u konkurentnosti i dalje postoje nakon pandemije bolesti COVID-19, moglo bi se pretpostaviti da bi isto vrijedilo i za povećanje blagostanja jedinstvenog tržišta.

Europska komisija nedavno je iznijela i razlike u produktivnosti rada među državama članicama i regijama, što ponovno upućuje na razlike u potencijalu za ostvarivanje koristi od jedinstvenog tržišta. Prema podacima Europske komisije, produktivnost rada u Irskoj je više od devet puta veća nego u Bugarskoj. U irskoj južnoj regiji pokazatelj produktivnosti iznimno je visok, vjerojatno povezan s lokalnom aglomeracijom IT poduzeća. Općenito, regionalne su razlike znatne, i unutar država članica i među njima”.³⁰⁷

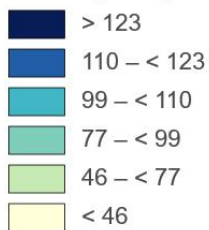
³⁰⁵ Institut Jacques Delors, [Kohezijska politika suočena s krizom: Koji učinci na regije EU-a?](#), 2015. i CEPS, [Jedinstveno tržište i dalje je odlučujuća moć EU-a](#), 2019.

³⁰⁶ https://ec.europa.eu/regional_policy/assets/regional-competitiveness/index.html#/.

³⁰⁷ Europska komisija, [Radni dokument službi Komisije o regionalnim trendovima za rast i konvergenciju u Europskoj uniji](#), lipanj 2023.

Percentage compared to EU level = 100

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat – IMAGE, 08/2023

23 Slika. Proizvodnja rada po regijama razine NUTS2, 2021.
Izvor – zbirka OR-a na temelju Europske komisije³⁰⁸

³⁰⁸Ibid.

Premošćivanje jaza među regijama zahtijevat će još uspješnije jedinstveno tržište. Odbor regija (OR) naručio je studiju pod nazivom *Kohezijska politika i jedinstveno tržište: trošak nekohezije*,³⁰⁹ predviđen za objavu prije kraja ove godine, koji će rasvijetliti interakciju između kohezijske politike i jedinstvenog tržišta. Gospodarska, socijalna i teritorijalna kohezija koja se podupire sredstvima kohezijske politike ima pozitivne posljedice u svim državama članicama i regijama EU-a osim ulaganja, na primjer u pogledu trgovinskih odnosa i tehnoloških poboljšanja. Neto primatelji povećavaju svoju potražnju za proizvodima koji potječu od neto doprinosa iz proračuna EU-a koji obično ugošćuju vrlo konkurentne industrijske aktere usmjerene na izvoz, što je,³¹⁰ među ostalim, potvrđeno u nedavnim studijama.

Iako je jedinstveno tržište uglavnom priča o uspjehu, velik dio njegova potencijala još nije iskorišten. Neopravdane prepreke i dalje sprečavaju mnoge regije u iskorištavanju mogućnosti koje jedinstveno tržište nudi. Slobodan protok robe i usluga suočava se s birokracijom, a za mnoge naše poduzetnike i građane jedinstveno tržište više je fikcija nego stvarnost.

Kada se regije suočavaju s takvim problemima, reagiraju. Oni gledaju preko granice i surađuju s partnerskim regijama kako bi radili na rješenjima koja će koristiti svojem stanovništvu. Uloga regija apsolutno je ključna za prevladavanje prepreka jedinstvenom tržištu: sva relevantna istraživanja pokazuju da jedinstveno tržište možemo unaprijediti samo ako su uključene sve razine vlasti.³¹¹ Zbog toga bi EU imao koristi od učinkovitog prekograničnog mehanizma za potporu naporima regija u tom području.

Regije i gradovi poduzimaju korake kako bi poboljšali svoje uvjete i postali sudionici na jedinstvenom tržištu.³¹² Integracija robe i usluga u jedinstveno tržište postiže se trgovinom i prekograničnim osnivanjem poduzeća i poduzetnika. Regije i gradovi kontroliraju nekoliko poluga koje mogu pomoći u uklanjanju birokracije u tom kontekstu: mogu učiniti svoje postupke bržima i učinkovitijima te pružiti informacije koje je lako pronaći i prilagođene potrebama potrošača, radnika i poduzeća.

Za rješavanje većih pitanja u suvremenom okruženju (npr. uvjeti rada na daljinu, širokopojasne veze, pristup javnom zdravstvu i obrazovanju, logističke mreže i proizvodi ekološke i kulturne kvalitete) potrebno je prikupiti podnacionalne podatke. Te informacije pružaju regionalnim i teritorijalnim akterima nove prilike da djeluju i razlikuju se u globalizaciji, pri čemu vlade podupiru mogućnosti i daju prednost sinergijama u odnosu na podnacionalna suparništva. U tu je svrhu Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD) osmislila metodu za lociranje područja u njihovom globalnom kontekstu razlikovanjem četiri vrste međunarodnih „povezanosti”.³¹³

³⁰⁹ Topsisidou, M., Böhme, K., Aalbu, S., Dallhammer, E., Gorny, H., Gaugitsch, R., [Kohezijska politika i jedinstveno tržište: trošak nekohezije](#), studija koju je naručio Odbor regija, publikacija predviđena do kraja 2023.

³¹⁰ Christou, T., Crucciti, F., Garcia Rodriguez, A., Lazarou, N., Monfort, P. i Salotti, S., [The RHOMOLO ex ante procjena učinka kohezijske politike za razdoblje 2021. 2027.](#), svibanj 2023.

³¹¹ Služba Europskog parlamenta za istraživanja, [Mehanizam za uklanjanje pravnih i administrativnih prepreka u prekograničnom kontekstu](#), svibanj 2023.

³¹² Pelkmans, J., [Jedinstveno tržište usluga](#), studija koju je naručio odbor IMCO u Europskom parlamentu, veljača 2019.

³¹³ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Rethinking Regional Attractiveness in the New Global Environment \(Promišljanje regionalne privlačnosti u novom globalnom okruženju\)](#), 2023.

GREN[S/Z]LANDAGENDA

PLATFORMA ZA SURADNJU NRW-A I NIZOZEMSKIH REGIJA

Građani i poduzetnici koji razvijaju aktivnosti preko granice između Sjeverne Rajne i Vestfalije (Njemačka) imaju koristi od dugotrajne platforme za suradnju. Gren [s/z]landagenda³¹⁴ okuplja regije i općine s obje strane njemačko-nizozemske granice. To je već dovelo do vrlo konkretnih rezultata, kao što su granični informacijski uredi koji savjetuju građane o prekograničnom priznavanju stručnih kvalifikacija. Osim toga, rad Gren[s/z]landagenda također se usredotočuje na održavanje granica otvorenima u kriznim vremenima, što se pokazalo korisnim u novije vrijeme.

NORDIJSKA GRADNJA DRVA

UDRUŽUJU SE ŠVEDSKE I NORVEŠKE REGIJE

Odbor Svinesund tijelo³¹⁵ je za prekograničnu suradnju koje djeluje u ime nekoliko općina i regija s obje strane granice između Švedske i Norveške. Poduzetnici su pokazali veliki interes za razvoj prekograničnog sektora drvne gradnje. Odbor Svinesund pomaže u prevladavanju prepreka koje proizlaze iz razlika u pravilima i zahtjevima u Švedskoj i Norveškoj. U njemu se iznose prijedlozi za ujednačavanje pravila za planiranje i izgradnju, kao i ciljane informacijske alate za poduzetnike. Cilj im je usmjeriti se na poteškoće s kojima se poduzetnici suočavaju pri prelasku granice kako bi razvili svoje aktivnosti.

LOKALNI POLJOPRIVREDNICI NA JEDINSTVENOM TRŽIŠTU

KAKO IM HRVATSKE I MAĐARSKÉ REGIJE POMAŽU

Područje Pannon EGTS-a³¹⁶ (Europska grupacija za teritorijalnu suradnju) obuhvaća 60 općina na obje strane granice između Mađarske i Hrvatske. To je ruralno područje u kojem poljoprivreda ima važnu ulogu u regionalnom gospodarstvu i važan je izvor zapošljavanja. Poljoprivrednici s obje strane granice suočavaju se s preprekama kada žele prodati svoje proizvode s druge strane granice, kao što su fiskalne razlike, neusklađeni trgovinski postupci, administrativno opterećenje i jezična barijera. Nakon temeljite analize situacije Pannon EGTS osmislio je niz mjera za potporu poljoprivrednicima: ciljani paket dvojezičnih informacija i niz preporuka o politikama.

Jedinstveno tržište bit će ključni pokretač digitalne i zelene tranzicije te bi trebalo koristiti svim regijama i gradovima. Regije i gradovi suočavaju se s višestrukim izazovima koje pogoršavaju različite krize s kojima se suočavaju. Jedinstveno tržište pomoći će im da riješe problem strateških ovisnosti i povećaju svoje kapacitete.

Danas već možemo vidjeti kako to funkcionira u praksi. Kako bi se razvio sektor energije vjetra i solarne energije, roba i materijali koji se proizvode ili uvoze iz zemalja izvan EU-a u jednoj regiji lako se pronalaze u drugim regijama u kojima se upotrebljavaju.

Uz potporu regija i gradova naše jedinstveno tržište može postati istinski usmjereno na misije i pomoći u postizanju industrijske preobrazbe kojoj Europa teži. Što učinkovitije funkcioniramo, to

³¹⁴ https://mbei.nrw/sites/default/files/asset/document/grenzlandkonferenz_2022_grenzlandagenda_-_concept_grenslandagenda.pdf.

³¹⁵ <https://www.vgregion.se/en/regional-development/areas/external-relations/european-networks-and-organizations/svinesundskommitten/>.

³¹⁶ <https://www.pannonegtc.eu/>.

više možemo povećati protok ključnih dobara i usluga koji su s njima povezani. U tom procesu koji je u tijeku regije i gradovi mogu, primjerice, smanjiti složenost postupaka izdavanja dozvola za projekte energetske obnove i olakšati zapošljavanje kvalificiranih stručnjaka u sektoru zelene energije u regijama u kojima je potrebno njihovo stručno znanje.³¹⁷

Sve je veći izazov kombiniranja suštine jedinstvenog tržišta i njegovih četiriju sloboda s potrebom za postizanjem otvorene strateške autonomije, uključujući gospodarsku sigurnost. U nedavnom *Izvješću Europske komisije o strateškim predviđanjima za 2023.* posebno se³¹⁸ naglašava kako bi EU i njegove države članice trebali proširiti postojeći postupak provjere postojećih strateških ovisnosti kako bi se stvorili instrumenti za analizu budućih ovisnosti u ključnim sektorima (npr. zdravlje, hrana, digitalne tehnologije, energetika, svemir i voda).

EU bi također trebao bolje i strateški iskoristiti mjere trgovinske zaštite, kontrolu stranih subvencija i alate za nabavu. Širenje jedinstvenog tržišta bit će ključno za osiguravanje gospodarske budućnosti EU-a. Odgovarajuće strateško znanje i predviđeno upravljanje trebali bi dovesti do otpornosti regulatornog okvira za poticanje rasta u budućnosti, posebno za EU.

Potreban je novi naglasak na uklanjanju prepreka i provedbi postojećih normi u ekosustavima s najvećim potencijalom za promjene. To mora biti popraćeno strogim i odgovarajućim propisima o tržišnom natjecanju. Također će biti ključno poticati održive poslovne modele i osigurati dostatnu potporu za brz razvoj i primjenu tehnologije s nultom neto stopom emisija.

EU bi također trebao nastaviti osiguravati poštene uvjete za sve sudionike na tržištu uspostavom čvrstih veza između pristupa tržištu i visokih standarda zaštite okoliša. Naposljetku, potrebna je pomoć za brzu proizvodnju ključnih komponenti za energetske tranzicije, kao što su sirovine ili tehnološka oprema s nultom neto stopom emisija.³¹⁹

Na regijama je da utvrde kako se uklapaju u globalne vrijednosne lance kako se mijenjaju. Učinci megatrendova na globalne lance vrijednosti neujednačeni su i ovise o postojećim prednostima i slabostima lokalnih područja, uključujući njihove konvencionalne industrije i sredstva u pogledu prirodnog i kulturnog kapitala, prijevoza i IT infrastrukture. Unutar država članica razlike mogu biti velike i utjecati na to koliko se takva područja mogu uključiti u globalizaciju, uključujući privlačenje ulaganja, talenta i turizma te širenje izvoza.³²⁰

Europska industrija jedan je od najnaprednijih i najkonkurentnijih dijelova jedinstvenog tržišta. Kako bi ostao konkurentan, započeo je put prema postizanju nulte neto stope emisija do 2050., pridruživši se globalnoj utrci s nultom neto stopom emisija i pokušavajući osigurati stabilan, ali ekološki prihvatljiv protok kritičnih sirovina.

Kao odgovor na to Europska komisija predstavila je industrijski plan zelenog plana za nultu neto stopu emisija, nakon³²¹ čega je uslijedilo nekoliko zakonodavnih prijedloga. Za dvostruku tranziciju u

³¹⁷ Europska komisija, [30 godina jedinstvenog tržišta – analiza stanja i budućnost](#), 2022.

³¹⁸ Europska komisija, [Izvješće o strateškim predviđanjima za 2023.](#), 2023.

³¹⁹ *Ibid.*

³²⁰ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Rethinking Regional Attractiveness in the New Global Environment \(Promišljanje regionalne privlačnosti u novom globalnom okruženju\)](#), 2023.

³²¹ Europska komisija, [Komunikacija: A Green Deal Industrial Plan for the Net-zero Age \(Industrijski plan zelenog plana za nultu neto stopu\)](#) emisija, 2023.

europskom zelenom planu potrebna je reforma europske industrije jer je industrija odgovorna za oko 30 % emisija stakleničkih plinova. To, kao i nedavne krize (pandemija bolesti COVID-19 i posljedice rata protiv Ukrajine) pokazale su ključne slabosti u europskoj industriji.

Zabrinjavajuća je i vrlo zabrinjavajuća činjenica da su prijedlozi EU-a za tranziciju europske industrije izneseni bez provođenja temeljitih ex ante procjena teritorijalnog učinka. Stoga nije iznenađujuće da će učinci tih promjena na lokalnoj i regionalnoj razini te interakcija između različitih politika postati vidljivi tek u nadolazećim godinama. Te regije postat će predmet ispitivanja kako bi se utvrdilo hoće li i na koji način industrijska tranzicija biti uspješna.

Nedavne studije pokazuju da će šok cijena energije, zajedno s potrebom za ubrzanjem zelene tranzicije, gotovo sigurno dovesti do velikih migracija industrije unutar Europe. Neka mjesta u Europi gdje je energija jeftinija ili će biti jeftinija zbog iznimno povoljnih obnovljivih okolnosti (npr. Estremadura (Španjolska) ili Sicilija (Italija) za solarnu energiju i Sjeverno more za odobalne vjetroelektrane) mogu svjedočiti pojavi novih industrijskih centara za energetski intenzivne industrije. Proizvodni postupci za koje je potreban vodik mogu se nalaziti u europskim područjima u kojima su brzine snage blizu nule ili ispod nule u određeno doba dana.³²²

Također će biti važno pratiti učinkovitost lokaliziranih industrijskih politika u drugim dijelovima svijeta (kao što je Zakon SAD-a o smanjenju inflacije (IRA), koji će mobilizirati više od 360 milijardi USD do 2032.) i što Europska unija može naučiti iz nje s obzirom na buduću lokaliziranu industrijsku politiku EU-a.

Industrijskim planom za nultu neto stopu emisija iz zelenog plana uspostavlja se novi okvir za industrijske promjene kao odgovor na IRA-u SAD-a. U ožujku 2023. uslijedila su dva zakonodavna prijedloga od velike važnosti za europske regije i gradove: zakon o kritičnim sirovinama³²³ i Zakon o industriji neto nulte stope emisija.³²⁴ Cilj je oba prijedloga pojednostavniti postupke izdavanja dozvola za strateške projekte u relevantnim područjima te potaknuti recikliranje i dugovječnost čistih tehnoloških proizvoda. Cilj mu je i osigurati dostupnost kvalificirane radne snage uz istodobno održavanje kvalitetnih radnih mjesta te stvoriti upravljačka i nadzorna tijela na razini EU-a.

Međutim, tim prijedlozima nedostaje važan čimbenik: financiranje. Iako je Europska komisija najavila da će se osnovati fond za suverenitet, zamijenila ga je Platforma za strateške tehnologije za Europu (STEP), koja prikuplja sredstva iz nekoliko postojećih izvora, uključujući kohezijske fondove, i povećava ih s 10 milijardi EUR. OR je izrazio zabrinutost zbog prijedloga, posebno zbog moguće koncentracije financijskih sredstava u okviru programa koje je ojačao STEP u nekim regijama i državama članicama te zbog moguće koncentracije ciljanih kritičnih tehnologija u istim područjima.

Regije i gradovi u Europskoj uniji mogli bi imati velike koristi od procesa reindustrijalizacije uz zadržavanje europskih standarda zaštite okoliša i kvalitetnih radnih mjesta. Europa ima najviše ekološke standarde za rudarstvo i preradu sirovina. Godine 2022. u Kiruni (Švedska) pronađena su najveća europska nalazišta rijetkih zemalja uz fosfor koji se upotrebljava kao gnojivo u poljoprivredi. Obično bi trebalo 10 do 15 godina za početak isporuke tih sirovina na tržište, ali pojednostavnjeni sustav izdavanja dozvola i poticaja utvrđen u Zakonu o kritičnim sirovinama mogao bi znatno skratiti

³²² Bruegel, [Prilagodba energetske šoku: The Right policy for European Industry](#), Policy Brief 11/23, svibanj 2023.

³²³ Europska komisija, [Informativni članak o europskom aktu o kritičnim sirovinama](#), ožujak 2023.

³²⁴ Europska komisija, [Informativni članak o Zakonu EU-a o nultoj neto stopi emisija: pretvaranje EU-a u dom industrija čistih tehnologija](#), ožujak 2023.

to vrijeme i osigurati stalan dotok kritičnih sirovina u europsku industriju ako se projekt smatra strateškim.

Lokalne i regionalne vlasti imaju važnu ulogu u osiguravanju da društvo prihvaća strateške projekte, provedbi prostornog planiranja i usklađivanju obrazovanja i osposobljavanja sa zahtjevima čistih tehnologija.

Stoga bi OR trebao biti pozvan kao član upravljačkih i nadzornih tijela osnovanih navedenim aktima. Također je važno napomenuti da se mišljenjima OR-a o tim dvama aktima³²⁵ snažno podupire povećanje recikliranja materijala i ponovna uporaba sastavnih dijelova čistih tehnoloških proizvoda kao središnji čimbenik za smanjenje ovisnosti o nižoj potrošnji. Nedavna izvješća pokazala su da je regionalizacija procesa reindustrijalizacije od velike važnosti u tom pogledu. Proces će u različitoj mjeri utjecati na različite regije.

Studija iz 2023. u kojoj se analizira prelazak s industrija s visokim emisijama ugljika na industriju s nultom neto stopom emisija ugljika u Europi³²⁶ pokazuje mnogo razlika koje se ne temelje samo na relativnoj važnosti tih industrija za regionalna gospodarstva, već i na njihovim prilagodljivim kapacitetima.

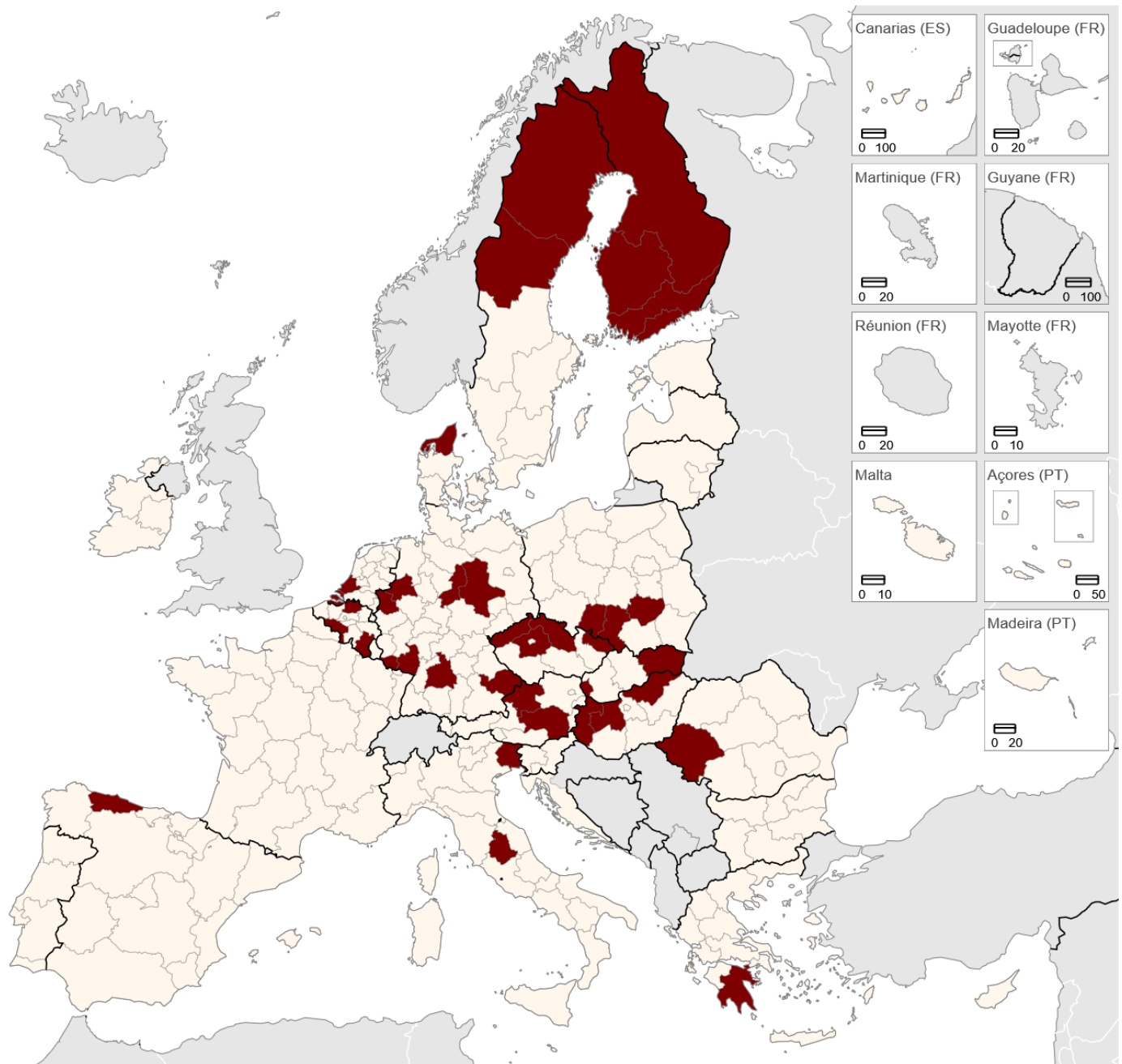
Promjena na industriju s nultom neto stopom emisija povećava ranjivost regija s većim socioekonomskim opterećenjem i prijete produblivanjem gospodarskih nejednakosti. OECD je predstavio izvješće u kojem se³²⁷ utvrđuje 41 najranjivija regija u Europi na temelju sedam najrelevantnijih indeksa. Te su ranjive regije slabije na nekoliko društveno-gospodarskih razloga od nacionalnog prosjeka. To posebno vrijedi za BDP po stanovniku i prosječne regionalne plaće, što upućuje na to da bi te regije mogle imati manje gospodarskih resursa za apsorpiranje šokova i iskorištavanje prilika. Osim toga, brzina preuzimanja u tim regijama posebno je niska, što otežava njihovu sposobnost da iskoriste mogućnosti digitalizacije i inovacije u kružnom gospodarstvu.

Većina utvrđenih ranjivih regija nalazi se u srednjoj i istočnoj Europi, uključujući Češku, Njemačku, Mađarsku i Poljsku. Druge regije koje su posebno osjetljive, primjerice u pogledu kemijske industrije i industrije rafiniranja nafte, nalaze se u zapadnoj Europi (Belgija, Njemačka, Nizozemska). Neke sjevernoeuropske regije osjetljive su na papir i celulozu; dok se jug Europe suočava s ranjivostima u proizvodnji vozila (Rumunjska), rafiniranju nafte (Grčka), nemetalnim mineralima (Italija) i proizvodnji osnovnih metala (Italija i Španjolska).

³²⁵ Vidjeti mišljenje Odbora regija, [Paket o kritičnim sirovinama](#), ECON-VII/031, 5. – 6. srpnja 2023., izvjestitelj: Isolde Ries (DE/PES), gradonačelnica okruga West Saarbrücken; i Odbor regija, [Zakon o industriji neto nulte stope](#), ECON-VII/032, 5. – 6. srpnja 2023., izvjestitelj: Mark Speich (DE/EPP), državni tajnik za savezne, europske i međunarodne poslove i medije savezne države Sjeverne Rajne-Vestfalije.

³²⁶ McDowall, W., Reinauer, T., Fragkos, P., Miedzinski, M. i Cronin, J., [Mapiranje regionalne ranjivosti u energetske tranziciji Europe: razvoj i primjena pokazatelja za procjenu smanjenja zaposlenosti u četirima industrijama s visokim emisijama ugljika](#), Climatic Change, siječanj 2023.

³²⁷ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Regionalna industrijska tranzicija prema klimatskoj neutralnosti](#), 2023.

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat – IMAGE, 08/2023

- Most vulnerable regions to industrial green transition
- Other regions

24 Slika. 41 najranjivija regija u industrijskoj zelenoj tranziciji

Izvor – zbirka OR-a na temelju OECD-a328

Napomena – Nisu dostupni podaci za najudaljenije regije/Za potrebe godišnjeg izvješća EU-a za 2023. karta ne prikazuje podatke za dvije regije razine NUTS 2 u Ujedinjenoj Kraljevini, no napominjemo da su navedene u izvješću OECD-a.

Lokalne i regionalne vlasti mogu olakšati razvoj prekograničnih projekata sličnih onima navedenima u nastavku međusobnim povezivanjem industrijskih lokacija diljem Europe.

VODIK U REGIJI GRANDE

INICIJATIVA ZA RAZVOJ EKOSUSTAVA ZELENOG VODIKA

Zeleni vodik smatra se budućim gorivom za industriju. To je potpuno bez ugljika i vrlo učinkovit, ali još uvijek zahtijeva puno energije za proizvodnju. Savezna država Saarland (Njemačka), regija Grand-Est u Francuskoj i Veliko Vojvodstvo Luksemburg udružuju snage u promicanju prekograničnog gospodarstva temeljenog na vodiku duž cijelog vrijednosnog lanca, iskorištavajući iznimno prikladne strukturne uvjete na tom području.

U tom se procesu raspravlja o novim tehnološkim procesima i novim poslovnim područjima i modelima koji će osigurati gospodarske promjene i rast te stvoriti radna mjesta.

PREMJEŠTANJE RUDARSKOG GRADA KIRUNE U ŠVEDSKOJ

GRAD I INDUSTRIJSKI DIV KREĆE CIJELI GRAD 3 KM OD

Najsjeverniji švedski grad Kiruna nalazi se iznad najvećeg rudnika željezne rude na svijetu. Rudnik je osnovan zajedno s gradom Kirunom krajem 1800-ih. Od tada, rudnik i grad žive u bliskoj simbiozi.

Godine 2004., mjerenja su pokazala da je grad počeo deformirati i potonuti, pa je zajedno s gradom Kirunom rudarska tvrtka započela s planom premještanja središta grada 3 km istočno. LKAB je uložio oko 1,4 milijarde eura u preseljenje grada. Bilo je potrebno više od 15 godina planiranja i savjetovanja – proces koji je vodio novi urbani dizajn.

F. Program za ruralna područja – nijedno mjesto ne smije biti zapostavljeno

Svaka četvrta osoba u Europi (više od 110 milijuna građana) živi na selu Europe, koja čini oko 75 % teritorija EU-a. Međutim, ruralno stanovništvo svake se godine smanjuje za oko milijun ljudi.³²⁹ Unatoč njihovoj važnosti, ruralna su područja suočena s mnoštvom izazova koji bi mogli ugroziti njihov razvoj, ali i ambicije EU-a da ostvari klimatsku neutralnost, socijalnu dobrobit i demokraciju. Zbog nedostatka dostupnih usluga ruralna područja gube privlačnost, a mnogi mladi odlaze. Kako to utječe na te regije? Koja bi se rješenja mogla poduzeti na lokalnoj razini kako bi se taj trend preokrenuo?

Ruralna i urbana područja imaju ključnu ulogu u prijelazu na zelenu i održivu Europu, ali će vjerojatno preuzeti različite uloge. Klimatske promjene, pandemija bolesti COVID-19 i posljedice rata protiv Ukrajine istaknuli su važnost proizvoda i usluga iz ruralnih područja za otpornost gradova i regija te EU-a u cjelini: održiva sigurnost opskrbe hranom ne može se postići bez produktivnih tla i funkcionalnih ruralnih zajednica povezanih s unutarnjim tržištem putem čistog prometa i digitalne infrastrukture. Sekvestracija ugljika ovisi o šumama i tresetištima kojima se dobro upravlja. Neovisnost o fosilnim izvorima energije zahtijeva više prostora za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora nego što gradovi mogu ponuditi.

Doprinos ruralnih područja ambicioznim i ključnim ciljevima EU-a ugrožen je iz dva glavna razloga: klimatske promjene i depopulacija. Klimatske promjene ugrožavaju proizvodni potencijal poljoprivrede i prirodnih resursa, od tla do vodne energije. Depopulacijom se smanjuje sposobnost lokalnih zajednica da zadrže te resurse, učine ih produktivnima i pronađu inovativna rješenja prilagođena lokalnim okolnostima.

Svake godine EU gubi površinu veću od površine grada Madrida za preuzimanje zemljišta. Poljoprivredna područja najvjerojatnije će se prenamijeniti u umjetne površine. Preuzimanjem zemljišta smanjuje se moć ruralnih područja da uspješno doprinesu zelenoj tranziciji, sigurnosti opskrbe hranom i sprečavanju katastrofa. Prema podacima Europske agencije za okoliš neto preuzimanje zemljišta u EU-u od 2000. do 2018. iznosilo je 11 845 km², što je jednako prosječnom godišnjem neto preuzimanju zemljišta od 658 km². Potrebni su znatni naponi kako bi se postigao cilj politike „bez neto preuzimanja zemljišta” za 2050.³³⁰

U lipnju 2023. 40 % teritorija EU-a bilo je izloženo upozorenju na sušu, što je ozbiljno utjecalo na regionalne žetve. Klimatskim promjenama i prenamjenom na umjetne površine smanjuje se količina zemljišta dostupnog za proizvodnju hrane i hrane za životinje. Osim toga, umjetna područja dovode do povećanih rizika od poplava i ne mogu skladištiti ni ugljik ni vodu.³³¹

Gubitak biološke raznolikosti i usluga ekosustava na razini EU-a zbog prenamjene zemljišta, fragmentacije i degradacije mogao bi dovesti do godišnjih gospodarskih troškova u iznosu do 50

³²⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_introduction#Area_and_population.

³³⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=SDG_15_-_Life_on_land#Life_on_land_in_the_EU:_overview_and_key_trends.

³³¹ Eurostat, „Održivi razvoj u Europskoj uniji – Praćenje napretka u ostvarivanju ciljeva održivog razvoja u kontekstu EU-a”, 2023.

milijardi EUR. Istodobno bi se ulaganjima u obnovu prirode moglo ostvariti između 8 i 38 EUR gospodarske vrijednosti za svaki euro potrošen na usluge ekosustava, sigurnost opskrbe hranom, otpornost na klimatske promjene i ublažavanje klimatskih promjena te zdravlje ljudi.³³²

Procjenjuje se da je **30 milijuna ljudi nestalo iz europskih ruralnih područja između 1993. i 2033. To je kombinirana veličina stanovništva Rumunjske, Bugarske i Litve.**³³³ Iako će se EU u narednim godinama vjerojatno nastaviti suočavati s depopulacijom na cijelom svojem državnom području, to se posebno odnosi na pretežno ruralne regije. Neke dinamične regije rastu zbog priljeva mlađih ljudi. Drugi zaostaju, a stanovništvo postupno sve manje i istodobno stari. Mnoge pretežno ruralne regije, često na krajnjem sjeveru, jugu i istoku EU-a, doživjele su egzodus ljudi koji se sele u gradove (ili dalje u druge države članice EU-a).

U razdoblju od 2015. do 2021. broj stanovnika ruralnih regija u prosjeku se smanjivao za 0,1 % svake godine. Broj osoba u dobi od 65 godina i više povećao se za 1,6 %, a broj osoba u dobi od 20 do 64 godine smanjio se za 0,6 %. Udio osoba u dobi od 65 godina i više povećao se za 5 % u ruralnim područjima, dvostruko više nego u urbanim područjima.³³⁴

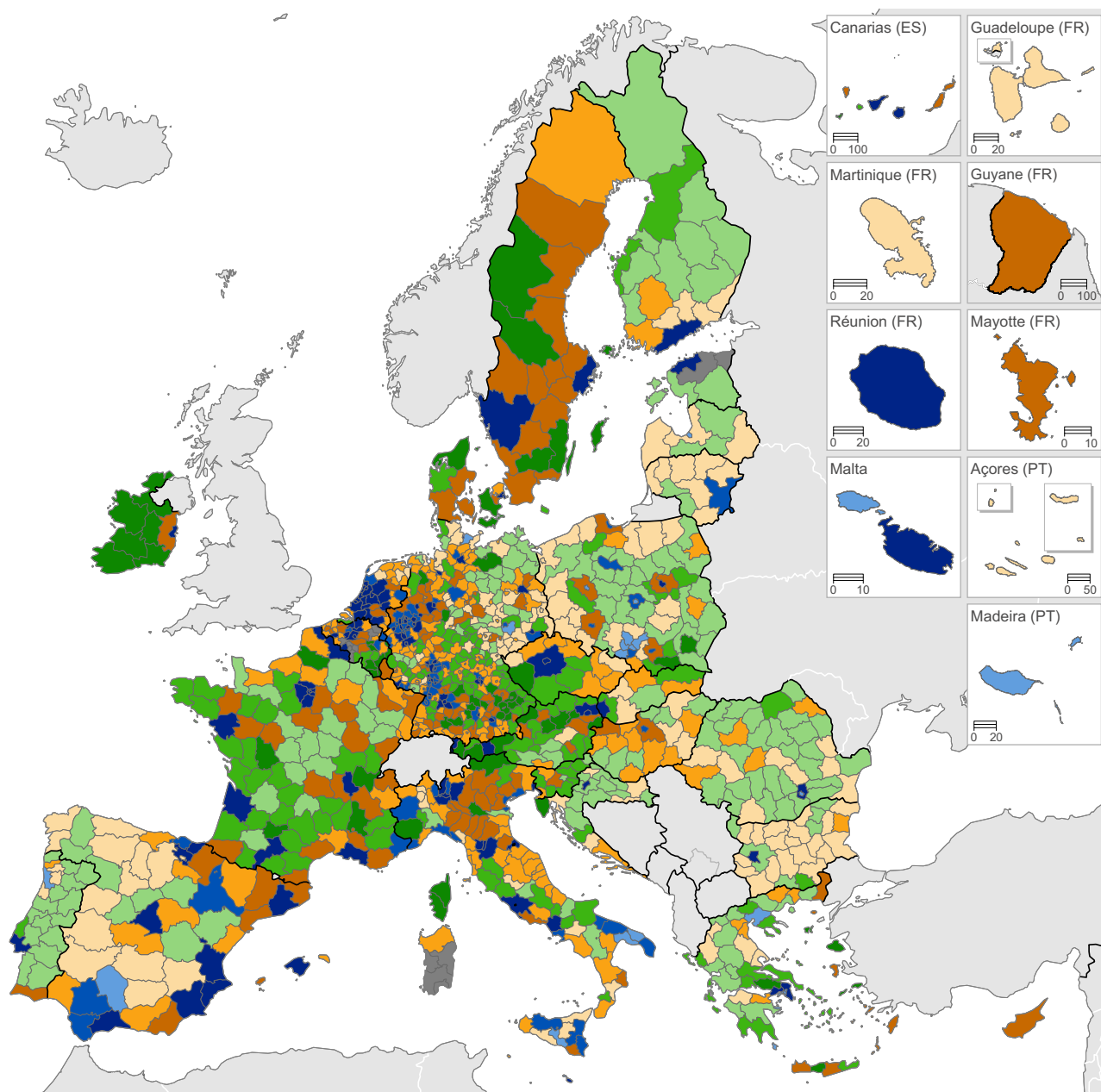
Eurostatove projekcije pokazuju da će do 2050. 83,5 % pretežno ruralnih regija izgubiti do ili čak više od 10,0 % stanovništva. Istodobno se predviđa da će stanovništvo pretežito urbanih regija u EU-u nastaviti rasti (iako će se stopa promjene usporiti i predviđa se da će pasti od 2047. nadalje).³³⁵

³³² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_3746.

³³³ Podaci preuzeti iz ESPON-a, [TerritoriALL](#), izdanje 3., lipanj 2021. Izvorni prolaz je sljedeći: „S obzirom na prošla i buduća demografska kretanja, očekuje se da će se udio stanovništva koje živi u ruralnim područjima koja se smanjuju smanjiti s 36,1 % 1993. na 29,2 % u 2033.”, str. 13.

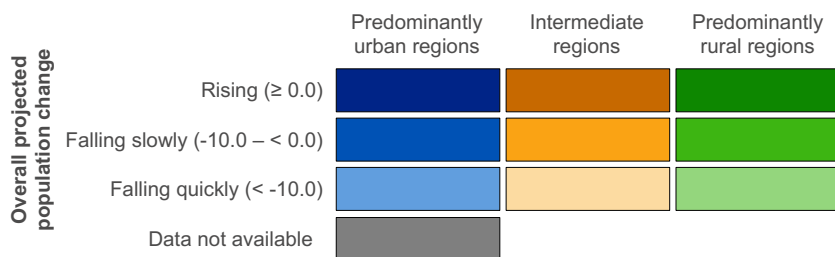
³³⁴ Núñez Ferrer, J., Kiss-Gálfalvi, T., Postica D., Marcinkowska, I. i Zubeł, K., [Trošak neruralnosti – priprema za bolju urbano-ruralnu ravnotežu u financiranju EU-a](#), studija koju je naručio Odbor regija, 2023.

³³⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Urban-rural_Europe_-_demographic_developments_in_rural_regions_and_areas#Population_projections.

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat — GISCO, 10/2023

Urban-rural typology

25 Slika. Ukupna predviđena promjena broja stanovnika prema urbano-ruralnoj tipologiji, od 1. siječnja 2021. do 1. siječnja 2050. (%)
Izvor – zbirka OR-a na temelju Eurostata336

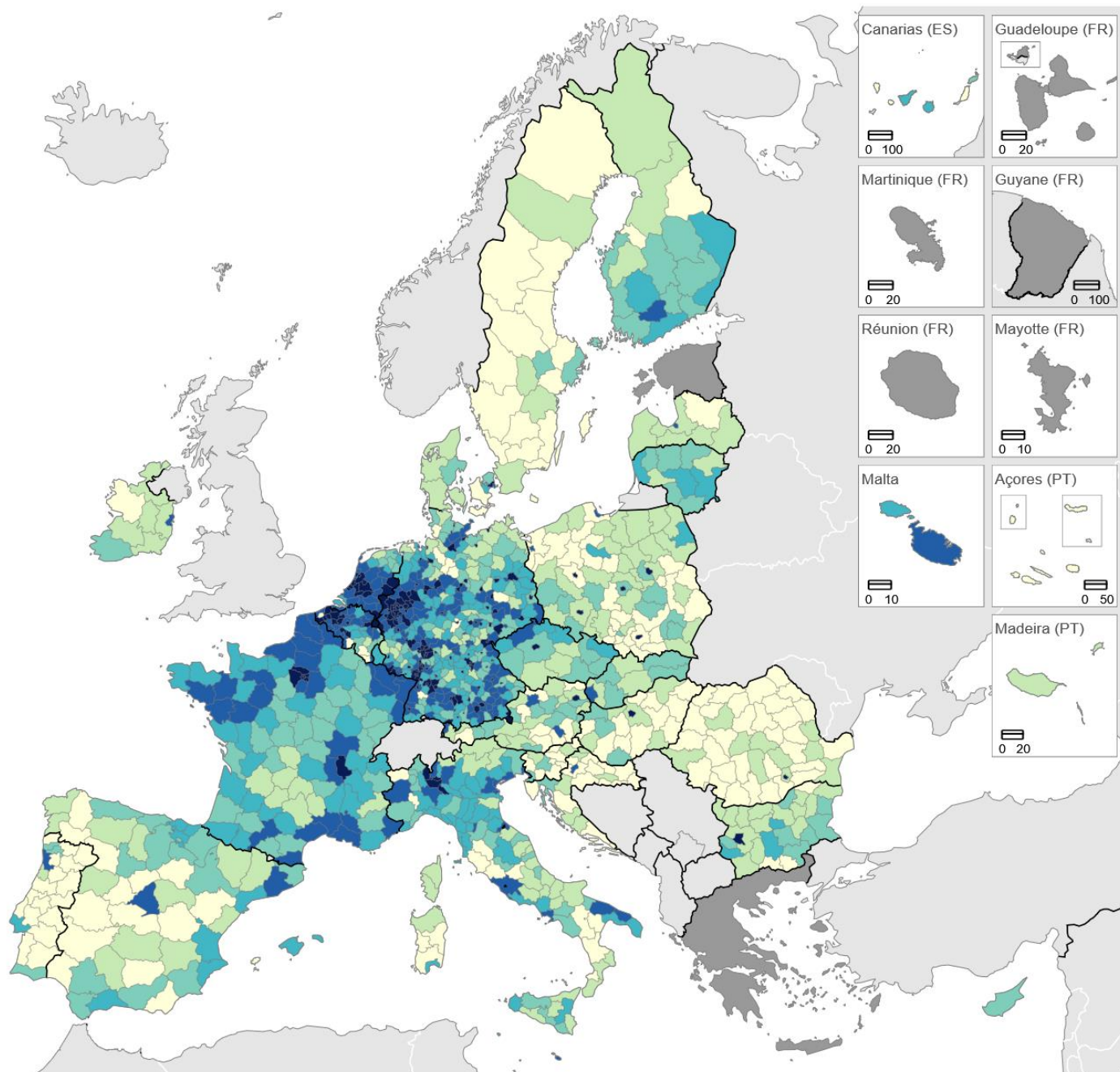
³³⁶ Oznake Eurostatovih internetskih skupova podataka: demo_r_pjangrp3 i proj_19rp3.

Depopulacija i starenje ruralnog stanovništva dovode do začaranog kruga manje ulaganja u javne usluge (npr. skrb o djeci, zdravstvena i dugotrajna skrb, obrazovanje i javni prijevoz) i gospodarske stagnacije ili pada. Ruralna područja u kojima te usluge više nisu dostupne ili ih je teško doprijeti postaju sve manje i manje privlačna, posebno za mlade i obitelji. Redoviti odljev mladih iz ruralnih područja, kao i starenje ruralnog stanovništva, naravno dovode do smanjenja radne snage. Smanjenje radne snage predstavlja znatnu prepreku privlačnosti regija za poduzeća. Taj bi trend mogao predstavljati rizik za buduću privlačnost ruralnih tržišta rada. Od 2015. do 2021. povećanje udjela osoba starijih od 65 godina u ruralnim područjima (5 %) bilo je dvostruko više nego u urbanim područjima.³³⁷

Pristup zdravstvenim ustanovama niži je u ruralnim područjima nego u urbanim regijama. Procjenjuje se da će 2020. u 129 regija razine NUTS 3 živjeti u roku od 15 minuta vožnje u bolnici, što je nešto više od 1 od 10 regija u EU-u. Većina tih područja bila je prijestolnica ili urbana područja s relativno visokom gustoćom naseljenosti. Na drugom kraju ljestvice, 89 regija imalo je manje od polovice stanovništva koje živi u roku od 15 minuta vožnje u bolnici. Većina tih područja bila je rijetko naseljena područja oko periferije EU-a, primjerice u južnim i istočnim državama članicama EU-a, posebno u unutrašnjosti Španjolske i Portugala te ruralnim regijama Hrvatske, Mađarske, Poljske, Rumunjske i Slovenije. U Švedskoj je također bilo nekoliko regija u kojima je manje od polovice stanovništva živjelo u roku od 15 minuta vožnje od bolnice.³³⁸

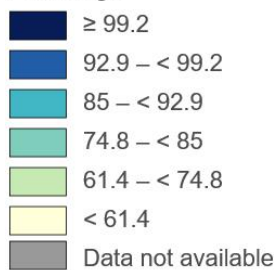
³³⁷ Núñez Ferrer, J., Kiss-Gálfalvi, T., Postica D., Marcinkowska, I. i Zubeł, K., [Trošak neruralnosti – priprema za bolju urbano-ruralnu ravnotežu u financiranju EU-a](#), studija koju je naručio Odbor regija, 2023.

³³⁸ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Health_statistics_at_regional_level.

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
 Cartography: Eurostat – IMAGE, 08/2023

Percentage

26 Slika. Stanovništvo koje živi u roku od 15 minuta vožnje u bolnici (2020.) po regijama razine NUTS 3
 Izvor – zbirka OR-a na temelju Eurostata339

³³⁹ Ibid.

Veći pristup obrazovnim uslugama u urbanim područjima jedan je od razloga za iseljavanje mladih iz ruralnih područja. Iako 37 % ljudi u gradovima ima tercijarnu razinu obrazovanja, u ruralnim područjima taj udio od 2021. iznosi 21 %.³⁴⁰ Škole u ruralnim područjima često se suočavaju s problemima koji su neuobičajeni u urbaniziranim središtima, kao što su poteškoće u zapošljavanju kvalificiranih nastavnika i nedostatak odgovarajuće infrastrukture. Visoki fiksni troškovi održavanja škola zbog manjih veličina ruralnog stanovništva ograničavaju izbor škola, obrazovnih programa, izvanškolskih aktivnosti i društvene potpore. Ograničene obrazovne mogućnosti mogu biti ključni pokretač mobilnosti ljudi iz ruralnih do razvijenijih i gusto naseljenih područja.

U državama članicama sudjelovanje u obrazovanju odraslih znatno se razlikuje, s mnogo višim stopama u urbanim područjima nego u ruralnim područjima. Stopa sudjelovanja odraslih u osposobljavanju u EU-u 2021. (mjerena četverotjednim pokazateljem) u prosjeku je iznosila 13,6 % u gradovima, 9,8 % u gradovima i 7,8 % u ruralnim područjima. To može biti povezano s obrazovnim postignućima jer je vjerojatnije da će osobe koje su kvalificiranije živjeti u urbanim područjima. Može odražavati i manju dostupnost mogućnosti za učenje u manje naseljenim područjima: manje ljudi u ruralnim područjima živi u roku od 45 minuta vožnje od najbližeg sveučilišta u usporedbi s drugim regijama.³⁴¹

Skupina regija u zamci razvoja talenata čini 16 % stanovništva EU-a. Ta je skupina regija ruralnija od ostatka EU-a, pri čemu 31 % stanovništva živi u ruralnim područjima, u usporedbi s prosjekom EU-a od 21 %. Sudjelovanje odraslih u obrazovanju znatno je niže u regijama suočenima sa zamkom razvoja talenata (s stopom od 5,6 % u usporedbi s prosjekom EU-a od 10 %).³⁴²

Nedovoljna dostupnost širokopojasnog interneta velike brzine pojačava učinke udaljenosti, izolacije i visokih troškova prijevoza. Osim toga, za pristup digitalnim uslugama potrebne su digitalne vještine. Međutim, razina digitalnih vještina najniža je među osobama koje žive u ruralnim područjima (48 % osoba imalo je osnovne digitalne vještine ili digitalne vještine iznad osnovne), dok usporedivi broj iznosi 55 % za gradove i predgrađa i 62 % za gradove. Osobe koje žive u ruralnim područjima stoga su jedna od prioritarnih skupina za mjere usavršavanja i prekvalifikacije u području digitalizacije u EU-u. Druge prioritarnе skupine jesu mladi s niskom razinom obrazovanja i mladi koji nisu zaposleni, ne obrazuju se i ne osposobljavaju; U dobi od 55 do 64 godine; osobe s nižim stupnjem obrazovanja; osobe koje su neaktivne i nezaposlene; i osobe zaposlene u niskokvalificiranim i polukvalificiranim zanimanjima.³⁴³

Uz prekvalifikaciju i usavršavanje, pristup javnim službama za zapošljavanje može poboljšati sudjelovanje na tržištu rada. Postoje velike urbano-ruralne razlike u geografskoj dostupnosti ureda javnih službi za zapošljavanje. Jedan od načina za poboljšanje usklađivanja vještina na regionalnoj razini moglo bi biti osigurati da centri javnih službi za zapošljavanje budu geografski dostupni većini ljudi. Iako je to obično slučaj u gradskim regijama, to je manje u nevelegradskim regijama, što vjerojatno odražava kombinaciju niže gustoće naseljenosti i manje cestovnih mreža u ruralnim područjima.

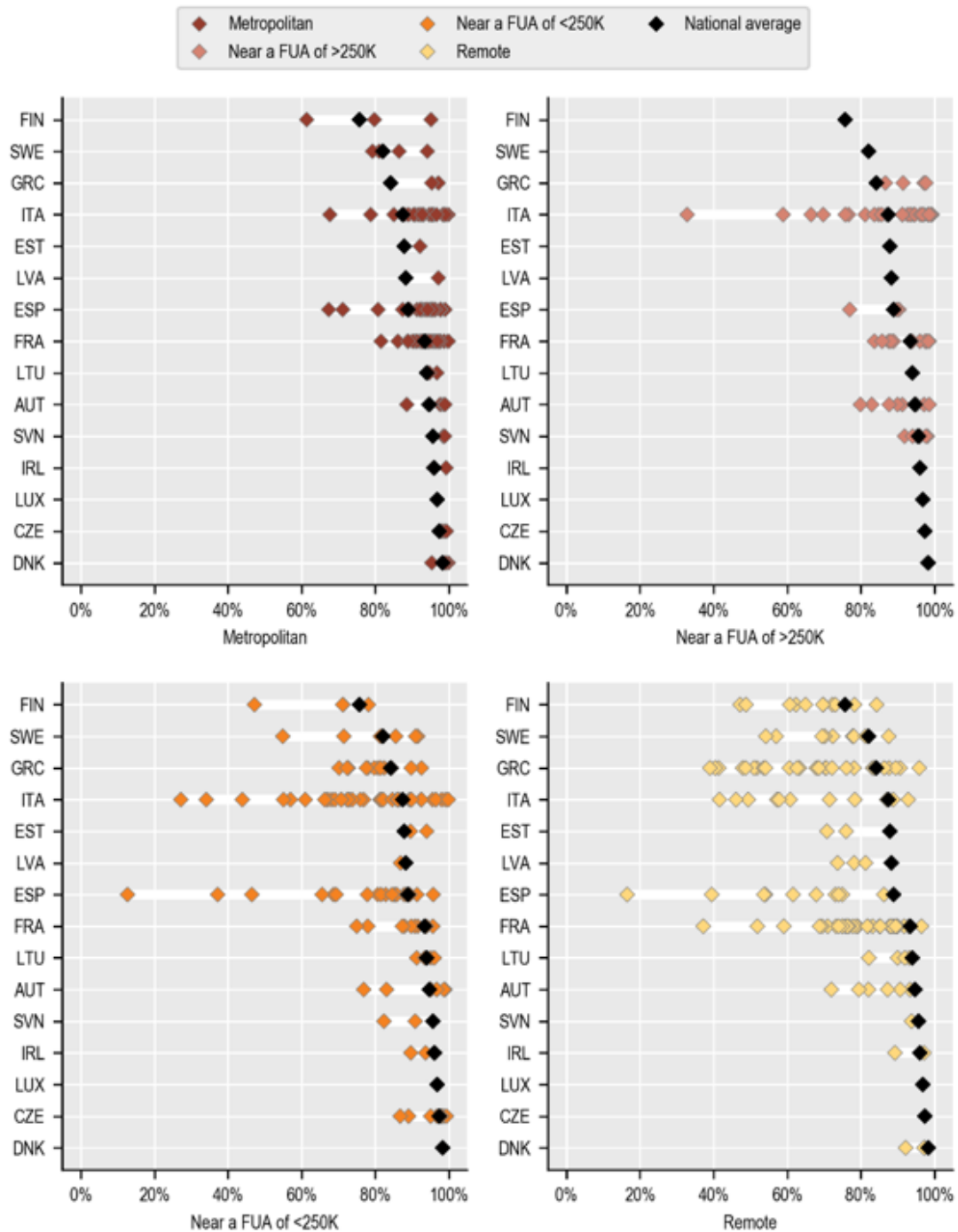
³⁴⁰ Núñez Ferrer, J., Kiss-Gálfalvi, T., Postica D., Marcinkowska, I. i Zübel, K., [Trošak neruralnosti – priprema za bolju urbano-ruralnu ravnotežu u financiranju EU-a](#), studija koju je naručio Odbor regija, 2023.

³⁴¹ Europska komisija, [Zajedničko izvješće o zapošljavanju za 2023.](#), kako ga je donijelo Vijeće Europske unije 13. ožujka 2023.

³⁴² Europska komisija, [Komunikacija o iskorištavanju talenata u europskim regijama](#), siječanj 2023.

³⁴³ Europska komisija, [Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi 2023.: Rješavanje problema nedostatka radne snage i nedostatka vještina u EU-u](#), 2023..

U metropolitanskim regijama velika većina (96 %) stanovništva živi u regijama s vrlo pristupačnim centrima javnih službi za zapošljavanje – u roku od 30 minuta vožnje (vrh lijevo). U nemetropolitanskim regijama udio ljudi unutar udaljenosti centra javnih službi za zapošljavanje općenito je niži. Te razlike mogu odražavati kombinaciju manjeg broja centara po stanovniku, manje gustoće naseljenosti i manje razvijene prometne infrastrukture. Točnije, samo 69 % ljudi u nemetropolitanskim regijama s pristupom malom funkcionalnom urbanom području i 46 % ljudi u udaljenim negradskim regijama živi u regijama s visokom dostupnošću.³⁴⁴

³⁴⁴ Ibid.

Veća je vjerojatnost da će žene u ruralnim područjima biti nezaposlene nego muškarci te je vjerojatnije da će žene u urbanim područjima raditi u neformalnom radnom odnosu. Ograničeni pristup javnim uslugama povezanima sa skrbi o djeci još više pogoršava njihovu situaciju. Na razini EU-a u 2021. stopa aktivnosti na tržištu rada iznosila je 78,5 %. Razlika između gradova i ruralnih područja iznosila je 1,3 %, što je općenito relativno skromno. Međutim, u ruralnim područjima žene su općenito gospodarski manje aktivne od muškaraca, što dovodi do veće rodne razlike u aktivnostima na tržištu rada u tim područjima u usporedbi s ostalima. Taj raspon iznosi od 13 do 20 postotnih bodova između žena i muškaraca.³⁴⁶

Ruralna područja nemaju koristi od novih zelenih radnih mjesta unatoč ogromnom potencijalu za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. Iako je zelena tranzicija globalni napor, njezin je učinak na tržište rada na lokalnoj razini. Ruralna područja imaju golem potencijal za ulaganja u energiju iz obnovljivih izvora, na primjer u solarnu energiju, energiju vjetra ili hidroenergiju. Međutim, radna mjesta stvorena u tim industrijama nisu nužno lokalna. Inženjeri, odvjetnici i konzultantske tvrtke rade na daljinu na tim projektima iz velikih gradova, a građevinski radnici su na licu mjesta samo kratko vrijeme i brzo se kreću dalje.

U međuvremenu, radna mjesta koja zagađuju okoliš još su više prostorno koncentrirana od zelenih radnih mjesta, s visokim udjelom u regijama s nižim bruto domaćim proizvodom po stanovniku. Zbog toga su izloženi većem gubitku radnih mjesta i nestanku važnih gospodarskih aktivnosti koje bi godinama mogle otežati njihove zajednice. Na primjer, rudarska regija Zapadna Makedonija u Grčkoj imala je najvišu nacionalnu stopu nezaposlenosti 2021. od gotovo 20 % i najniži nacionalni udio zelenih radnih mjesta od 7%.³⁴⁷

Ruralna i urbana područja na otocima suočavaju se s dodatnim troškovima koji otežavaju razvoj i konkurentnost tih područja, a posebno ih izlažu gubitku biološke raznolikosti i klimatskim promjenama. To se posebno odnosi na troškove povezane s prijevozom, energijom, gospodarenjem otpadom, javnim uslugama te robom i uslugama za nuždu. Imaju manju fleksibilnost kad je riječ o brznoj prilagodbi ambicioznom prelasku EU-a na klimatsku neutralnost i ulaganjima u alternativne izvore energije na otocima. Digitalna povezanost ključan je alat za prevladavanje fizičke izolacije otoka, osiguravanje da građani i poduzetnici mogu poslovati na tržištima EU-a na temelju otoka te za rješavanje demografskih izazova s kojima se suočavaju otoci.

Depopulacija i dugoročna stagnacija utječu na europsku demokraciju. Oni koji ostaju u ruralnim područjima osjećaju se zapostavljenima, što je osjećaj koji često rezultira manjom potporom EU-u u anketama i izborima.³⁴⁸ Eurobarometar iz proljeća 2023. pokazuje i da su ljudi u ruralnim područjima

³⁴⁵ *Ibid.*

³⁴⁶ Núñez Ferrer, G., Kiss-Gálfalvi, T., Postica, D., Marcinkowska, I. & Zubeł, K., [Trošak neruralnosti – priprema za bolju urbano-ruralnu ravnotežu u financiranju EU-a](#), studija koju je naručio Odbor regija, 2023.

³⁴⁷ <https://oecdcofgo.blog/2023/03/31/will-there-be-a-great-green-divide/> i Europska komisija, [The Possible Implications of the Green Transition for the EU Labour Market \(Moguće posljedice zelene tranzicije za tržište rada EU-a\)](#), 2022.

³⁴⁸ Europska komisija, [Geografija nezadovoljstva i zamka regionalnog razvoja](#), ožujak 2023. Europski odbor regija naručio je studiju u kojoj se analiziraju rezultati iz urbano-ruralne perspektive.

u određenoj mjeri manje aktivno uključeni u nacionalnu i europsku politiku nego u urbanim područjima.³⁴⁹

Složenost izazova u ruralnim područjima zahtijeva rješenja koja uključuju više razina vlasti, dionika i područja politika. Ta rješenja moraju podupirati teritorijalnu koheziju i stvoriti prilike za gospodarski rast i dobrobit u ruralnim zajednicama. Takve mjere uključuju privlačenje inovativnih poduzeća, osiguravanje pristupa kvalitetnim radnim mjestima, promicanje novih i boljih vještina, osiguravanje bolje infrastrukture i usluga te jačanje uloge održive poljoprivrede i diversificiranih gospodarskih djelatnosti.

Regije, gradovi i općine stoga su aktivno uključeni u razvoj i provedbu integriranih strategija za ruralni razvoj. Cilj je iskoristiti sve moguće fondove i politike EU-a za promicanje privlačnosti ruralnih područja i zaštitu ruralnog stanovništva i njihove kvalitete života osiguravanjem jednakog pristupa osnovnim uslugama i mogućnostima.

ZAKON ZA BORBU PROTIV DEPOPULACIJE

KASTILJA-LA MANCHA, ŠPANJOLSKA

U lipnju 2021. regija Kastilja-La Mancha odobrila je pionirski zakon za borbu protiv depopulacije ruralnih područja. Kao rezultat društvenog konsenzusa te kako bi se osigurao kontinuitet i dugoročan rad, glavni je cilj zakona rješavanje problema depopulacije, jamčenje jednakih mogućnosti i usluga za sve te postizanje teritorijalne i socijalne kohezije u regiji. Zakonom su predviđene gospodarske, socijalne i fiskalne mjere, izražene u sveobuhvatnim, višesektorskim i integriranim regionalnim zakonima i strategijama.³⁵⁰

ODRŽIVI RURALNI PROGRAM

SEGOVIA, ŠPANJOLSKA

Održivi ruralni program pokrajine Segovia strateški je dokument kojim se metodologija upotrijebljena za španjolski plan za gradove prilagođava ruralnom kontekstu regije. U njemu se utvrđuje akcijski plan koji je u skladu s Programom održivog razvoja do 2030. i njegovim ciljevima održivog razvoja, Europskim planom za gradove i španjolskim planom za gradove. Ciljevi ovog programa također su u skladu s ciljevima utvrđenima u Deklaraciji iz Corka 2.0, s naglaskom na promicanju ruralnih područja, poboljšanju upravljanja ruralnim područjima i ulaganju u održivost i vitalnost ruralnog okoliša.³⁵¹

POTICANJE ZELENOG PODUZETNIŠTVA

GREENWORAL PROJEKT

Ruralna područja također nastoje potaknuti sudjelovanje u zelenom poduzetništvu. Projekt Greenworall koji podupire EU pruža vještine zelenog poduzetništva odraslim ženama u ruralnim

³⁴⁹ Europski parlament, [Eurobarometar u proljeće 2023.](#), 2023.

³⁵⁰ https://ec.europa.eu/enrd/publications/regional-law-castilla-la-mancha-spain-combat-rural-depopulation_en.html.

³⁵¹ <https://cor.europa.eu/EN/engage/Pages/greendeal-stories.aspx#CorContainer>.

područjima Cipra, Španjolske, Irske i Litve. Cilj je postići ravnotežu između korištenja prirodnih resursa i profitabilnosti u ruralnim područjima. Cilj je projekta potaknuti uključivost i osnažiti poduzetnice koje su se tradicionalno suočile s preprekama pri pokretanju poduzeća i zelenoj tranziciji.³⁵²

KOMBINIRANJE FONDOVA EU-A ZA SOCIJALNE INOVACIJE

DOLNÍ STUDÉNKY, ČEŠKA

Općina Dolní Studénky kombinirala je nekoliko fondova EU-a u okviru projekta socijalnih inovacija primjenom pristupa „odozdo prema gore” lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice (CLLD). Projekt je pretvorio napušteni dvorac Třemešek u multifunkcionalno središte koje objedinjuje socijalno stanovanje, socijalno savjetovanje, ustanove za obrazovanje odraslih, društveni centar i kafić koji nudi lokalne delicije.

ENERGETSKA SELA

COCHEM-ZELL, NJEMAČKA

Regija Porajnje-Falačka podupire projekt Cochem-Zeller Energiedorf (energetsko selo). Projekt je savršen primjer promjena koje donosi poticaj civilnog društva. Razvija održive mreže za opskrbu grijanjem u nekoliko sela. Toplina se dobiva iz drva koje dolazi iz lokalnih šuma (drvo sječke iz ostatnog šumskog drva) i iz solarnih toplinskih sustava. Time se jača dodana vrijednost u regiji. U isto vrijeme stanovnicima se osigurava izravna veza s optičkim vlaknima.³⁵³

LOKALNA ENERGIJA IZ OBNOVLJIVIH IZVORA I E-MOBILNOST

SPRAKEBÜLL, NJEMAČKA

Sprakebüll, malo selo s 250 stanovnika na samom rubu Njemačke u vrlo ruralnoj, prvenstveno poljoprivrednoj regiji, osnovao je vjetroelektrane u zajednici, solarne farme s javnim sudjelovanjem, neprofitnu zakladu zajednice, vlastitu lokalnu mrežu grijanja u vlasništvu općine i najveću koncentraciju električnih automobila u Njemačkoj od 1998. godine. Zajednički električni automobil u selu, ili Dörpsmobil, omogućio je mnogim stanovnicima da se riješe svojih drugih automobila. Projekt organizira i zajednica, putem udruge osnovane u tu svrhu: e-Mobiles Dorf Sprakebüll e.V. Lokalni volonteri popravljaju, čiste i naplaćuju automobil. Sprakebüll sada ima i stanicu za brzo

³⁵² <https://greenworat.com/>.

³⁵³ <https://cor.europa.eu/EN/engage/Pages/greendeal-stories.aspx#CorContainer>.

*punjenje. Projekt pokazuje da su e-mobilnost i dijeljenje automobila atraktivna rješenja za ruralne usluge od općeg interesa.*³⁵⁴

ISPLATIVO LOKALNO ŠKOLOVANJE

MORNESE, ITALIJA

*Općina Mornese u regiji Pijemont osigurala je školovanje u tom ruralnom području poboljšanjem energetske učinkovitosti svoje školske zgrade. Zgrada je od vitalne važnosti za opstanak grada. Smanjenjem troškova za energiju nizom mjera smanjuje se ugljični otisak škole i poboljšavaju uvjeti učenja i rada učenika i osoblja. Mogućnost financiranja škole pomaže gradu u borbi protiv depopulacije.*³⁵⁵

VRHUNSKE DIGITALNE VJEŠTINE ZA POLJOPRIVREDU I ŠUMARSTVO

ANDALUZIJA, ŠPANJOLSKA

*Kako bi se razvile gospodarske mogućnosti u poljoprivredno-prehrambenoj industriji u Andaluziji, jednom od obećavajućih područja razvoja regionalne strategije pametne specijalizacije (S3), Sveučilište u Córdoba stvorilo je i pokrenulo magisterij iz digitalne transformacije sektora poljoprivrede i šumarstva. To je odgovor na utvrđena uska grla u poticanju inovacija i digitalizacije u poljoprivredno-prehrambenom vrijednosnom lancu, na temelju dokaza o nedostatku odgovarajućih profesionalnih poljoprivredno-tehnoloških profila. Ta je diploma obučila velik broj stručnjaka koji sada mogu olakšati, podupirati i promicati digitalnu transformaciju u ruralnim područjima te poticati upotrebu tehnologija kao što su senzori, internet stvari, velike količine podataka, računalstvo u oblaku, prehrambena industrija 4.0, umjetna inteligencija i precizna poljoprivreda. Nakon uspješne provedbe ovog stupnja, model je kopirao Sveučilište u Seville.*³⁵⁶

LJEKARNE ZA REVITALIZACIJU RURALNIH PODRUČJA

FRANCUSKA

*U Francuskoj je otvaranje novih ljekarni uređeno postupcima izdavanja odobrenja. Nove ljekarne mogu se otvoriti u zapostavljenim područjima (revitalizacija ruralnih područja i prioritetnih gradskih četvrti) ili na temelju demografskih kriterija (povećanje broja stanovnika). Cilj je te politike osigurati ravnopravan pristup ljekarnama na svim državnim područjima, a posebno u onima koji se suočavaju s društvenim i gospodarskim poteškoćama.*³⁵⁷

³⁵⁴ *Ibid.*

³⁵⁵ *Ibid.*

³⁵⁶ Europska komisija, [Komunikacija o iskorištavanju talenata u europskim regijama](#), siječanj 2023.

³⁵⁷ *Ibid.*

Odbor regija (OR) potiče sva javna tijela da se pobrinu za to da se novim zakonima i politikama uzme u obzir njihov učinak na ruralna područja i potencijal ruralnih područja da doprinesu postizanju ciljeva politike (ruralna provjera). OR je aktivno uključen u pakt za ruralna područja,³⁵⁸ koji svim razinama vlasti i civilnom društvu pruža platformu za razmjenu i stvaranje znanja i dobrih praksi te za podizanje svijesti o potrebama ruralnih područja i isticanje njihova potencijala.

Poboljšanje veza između urbanih i ruralnih područja može pomoći i u poboljšanju povezivosti i pristupa uslugama za građane ruralnih područja. Trebalo bi stvoriti više sinergija između razvojnih alata kao što su LEADER, CLLD, inicijativa za pametna sela, novoosnovana sela i lokalne akcijske skupine. **Ciljevi i pokazatelji potrebni su za usmjeravanje i praćenje provedbe dugoročne vizije Europske komisije za ruralna područja.**

³⁵⁸ https://ruralpact.rural-vision.europa.eu/rural-pact_en.

G. Vještine ljudi – nitko ne smije biti zapostavljen

Vještine ljudi imaju ključnu ulogu u osiguravanju visoke zaposlenosti i promicanju društvene dobrobiti, posebno u kontekstu zelene i digitalne tranzicije. Nedostatne i zastarjele vještine mogu negativno utjecati na sudjelovanje ljudi u društvu i na tržištu rada, čime se povećava rizik od nezaposlenosti, siromaštva i socijalne isključenosti za znatan dio europskog stanovništva. Zauzvrat može ometati uključiv i održiv rast, kao i konkurentnost i inovacijske sposobnosti. Kako različite razine vlasti mogu blisko surađivati kako bi stvorile potrebne mogućnosti za unapređenje obrazovanja i vještina te konačno mogle postati pokretači europske strategije održivog rasta?

Regionalne i lokalne uprave često se aktivno uključuju u procese razvoja vještina jer prepoznaju da su nedostatak vještina ili nedostatak vještina prepreka gospodarskom razvoju njihove regije i stvaranju poticajnog okruženja.³⁵⁹ Rješavanjem pitanja razvoja ljudskog kapitala na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini povećava se učinkovitost politika zapošljavanja koje dobro funkcioniraju, među ostalim osiguravanjem da se zahtjevi poslodavaca učinkovitije usklade sa zahtjevima potencijalnih zaposlenika.

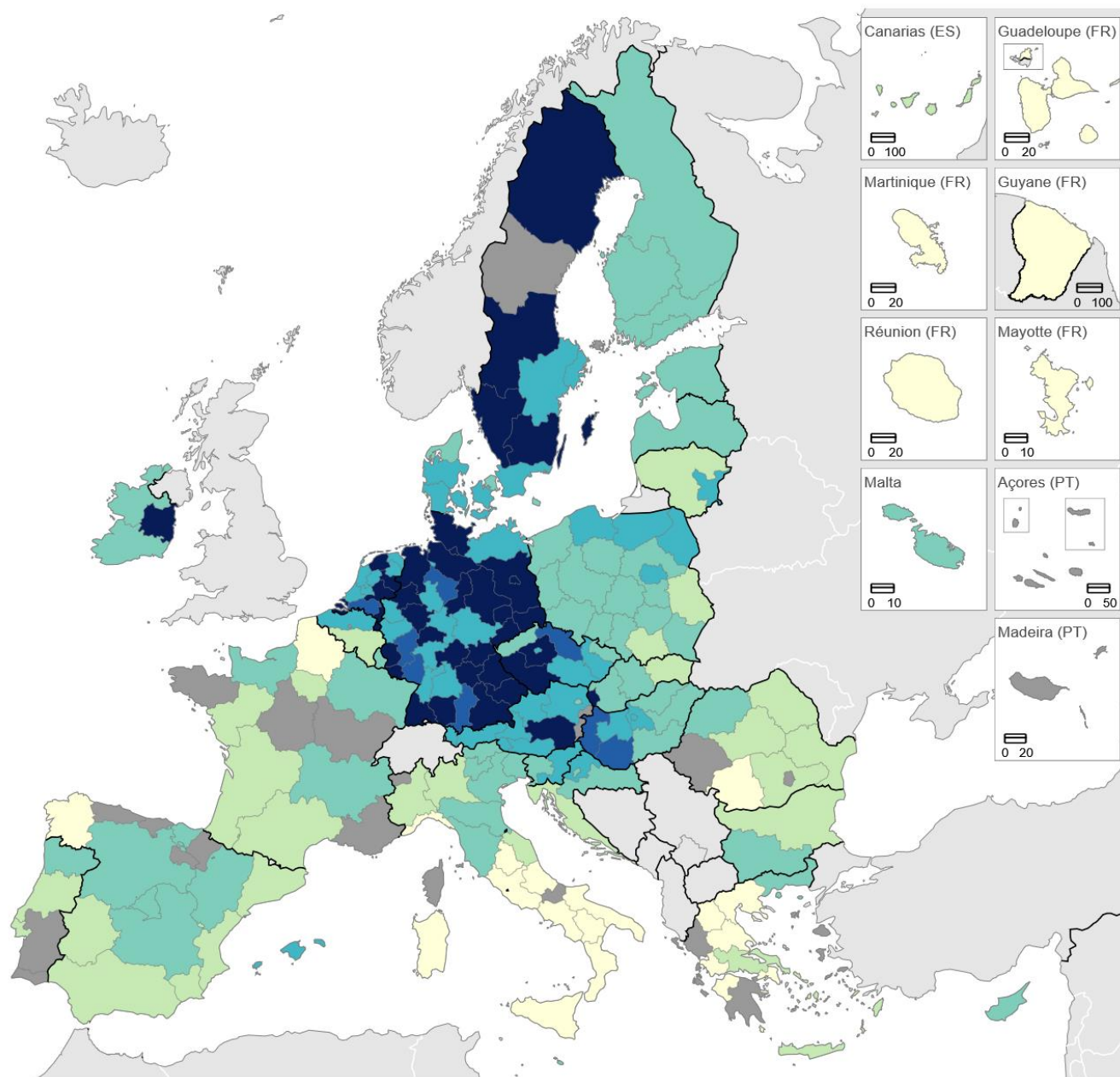
Novе tehnologije, obrazovanje, istraživanje i razvoj te potpora za procvat poduzetničkih ekosustava idealni su sastojci regionalne inovacijske strategije usmjerene na budućnost. Razvoj vještina stoga mora biti dio strategije, posebno u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju (SOO). Uostalom, inovacije se ne odnose samo na visoku tehnologiju, već i na dobro obučene stručnjake koji mogu razvijati i primjenjivati nove tehnologije na način usmjeren na rješenja. U kontekstu inovacija, naglasak je tradicionalno na visokom obrazovanju, međutim ulogu imaju i strukovno obrazovanje u srednjoškolskom obrazovanju i obrazovanju odraslih ili tečajevima osposobljavanja u tim sektorima.³⁶⁰

Postavljen je cilj da se do 2025. 82 % osoba u dobi od 20 do 34 godine s diplomom 1 – 3 godine ranije s višim srednjoškolskim ili poslijesrednjoškolskim strukovnim obrazovanjem.³⁶¹ Karta u nastavku pokazuje da je ciljna vrijednost postignuta već 2021. u svim regijama Njemačke, Nizozemske i Švedske te u svim regijama osim u Austriji (iznimka je Bečka regija) u kojoj su dostupni podaci te u svim regijama osim dviju u Češkoj i Danskoj. Stope zaposlenosti za tu podpopulaciju bile su posebno visoke u skupini regija u Njemačkoj i Švedskoj, kao i u regiji glavnog grada Slovačke (regija Bratislava), Središnjoj Češkoj u Češkoj te Overijsselu i Gelderlandu u Nizozemskoj.

³⁵⁹ Eurostat, [Education and training statistics at regional level \(Statistički podaci o obrazovanju i osposobljavanju na regionalnoj razini\)](#), svibanj 2022.

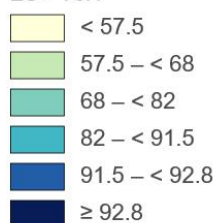
³⁶⁰ <https://www.ideaconsult.be/en/projects/a-skills-ecosystem-as-an-engine-for-regional-economic-development>.

³⁶¹ Eurostat, [Education and training statistics at regional level \(Statistički podaci o obrazovanju i osposobljavanju na regionalnoj razini\)](#), svibanj 2022.

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat – IMAGE, 08/2023

EU = 76.4

28 Slika. Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završile strukovne programe, 2021. po regijama razine NUTS 2 (% osoba s diplomom u dobi od 20 do 34 godine s višom sekundarnom ili poslijesrednjoškolskom razinom strukovnog obrazovanja koja nije tercijarna, a koje su napustile obrazovanje i osposobljavanje 1 – 3 godine ranije)

Izvor – zbirka OR-a na temelju Eurostata³⁶²

Napomena – Kako je obuhvaćeno ISCED razinama 3 i 4. Belgija, Bugarska i Francuska: ORAŠASTI PLODOVI 1. Uključuje ranije referentne godine za nekoliko drugih regija (previše nego u dokumentu)

³⁶² Eurostatova internetska oznaka podataka: edat_ifse_33.

Podnacionalne vlasti odgovorne su za ključni udio ukupnih rashoda za obrazovanje i vještine s prosjekom od oko 20 % svih javnih ulaganja u tom području.³⁶³ Na temelju *ključnih podataka o lokalnim i regionalnim vlastima u Europskoj uniji*,³⁶⁴ podnacionalna javna ulaganja u obrazovanje kreću se od 40 % u Estoniji i Slovačkoj do ispod 5 % u Cipru, Irskoj i Malti. U 12 od 27 država članica udio javnih ulaganja u obrazovanje veći je od 20 % svih javnih ulaganja u tom području politike.

Može se utvrditi i riješiti nekoliko izazova kako bi se osiguralo da se učinak politika u području vještina poboljša i bolje usmjeri. Ti izazovi uključuju poremećaje uzrokovane pandemijom bolesti COVID-19 i uvjete u regijama koje su često već u nepovoljnom položaju. Te regije trpe dvostruki udarac kada njihovi najtalentiraniji pojedinci odlaze u potragu za boljim mogućnostima drugdje, što dovodi do odljeva mozgova. Zbog toga te regije teško privuku kvalificiranu radnu snagu i potrebna gospodarska ulaganja kojima bi se mogli poboljšati njihovi uvjeti i poboljšati njihova konkurentnost i izgledi za razvoj, što ih čini manje privlačnima za vanjska ulaganja. Ako se ne zanemare, taj će proces rezultirati novim i sve većim teritorijalnim neravnotežama kako područja stare i zaostaju u pogledu veličine i sposobnosti radne snage. Demografska slika u Europi koja se mijenja ugrožit će opću otpornost i konkurentnost EU-a, kao i njegovu koheziju.³⁶⁵

Neka uglavnom ruralna i slabije razvijena područja EU-a suočavaju se s brzim padom radno sposobnog stanovništva. U kombinaciji s izazovima u privlačenju i/ili održavanju stanovništva, to može ograničiti sposobnost tih područja da uspostave održiva i konkurentna gospodarstva koja se temelje na znanju, što ih stavlja u veću opasnost od zaostajanja za naprednijim zemljama.³⁶⁶

Neusklađenost vještina znatno se razlikuje među europskim regijama. Gospodarske veze pokazuju da će smanjenje neusklađenosti vještina u podskupu regija imati pozitivan učinak i u drugim regijama. Regionalna raspodjela pokazatelja neusklađenosti između pojedinaca dostupnih za rad (nezaposlene osobe) i dostupnih radnih mjesta (cjepiva) u 2017., bazna godina za ovu analizu, prikazana je u grafikonu u nastavku.³⁶⁷ Makroekonomski pokazatelji neusklađenosti vještina mjere su relativne raspršenosti stopa zaposlenosti i nezaposlenosti među skupinama vještina.

Ako postoji velika razlika između stopa zaposlenosti i nezaposlenosti među skupinama vještina u određenoj regiji, pokazatelj ima visoku vrijednost, što upućuje na znatnu neusklađenost ponude i potražnje radne snage u toj regiji. Srednja vrijednost pokazatelja neusklađenosti vještina za regije EU-a NUTS 2 iznosila je 9,63, s najviše 21,93 (Východné Slovensko – Slovačka) i najmanje 1,99 (Åland – Finska). Neusklađenost vještina češća je u zemljama srednje i istočne Europe, a rjeđa u južnoj Europi.³⁶⁸

³⁶³ <https://www.sng-wofi.org/2022%20Highlights.pdf>.

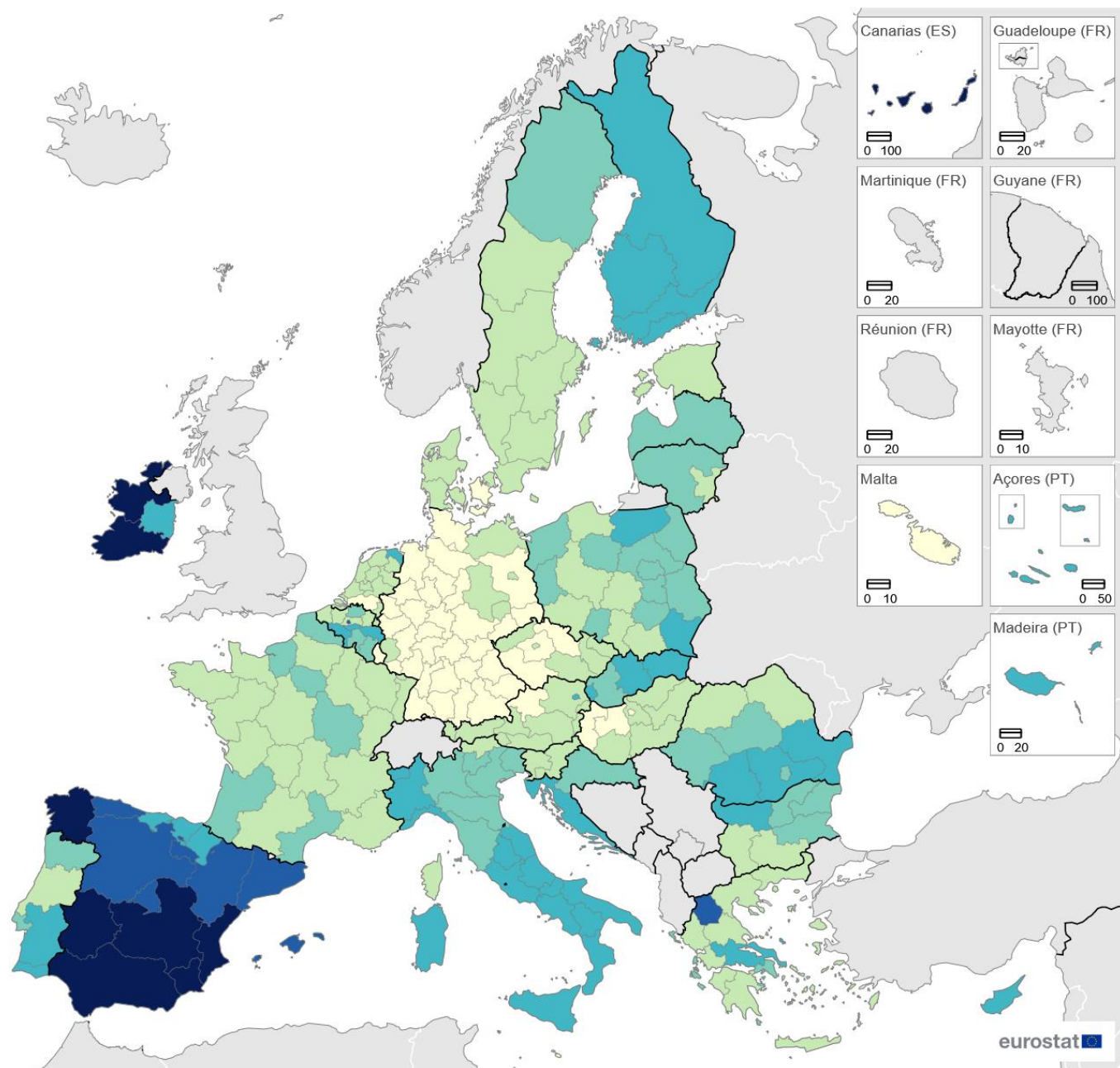
³⁶⁴ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Key Data on Local and Regional Governments in the European Union \(Ključni podaci o lokalnim i regionalnim vlastima u Europskoj uniji\)](#), 2018.

³⁶⁵ Europska komisija, [Komunikacija o iskorištavanju talenata u europskim regijama](#), siječanj 2023.

³⁶⁶ Europska komisija, [Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi: Rješavanje problema nedostatka radne snage i nedostatka vještina u EU-u](#), 2023.

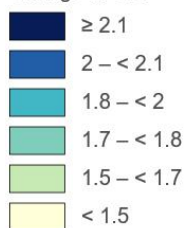
³⁶⁷ Podaci za 2017. upotrebljavaju se za dosljednost s modelom RHOMOLO koji se upotrebljava u analizi. Model RHOMOLO ne može pružiti izričitu procjenu posebne politike za smanjenje neusklađenosti vještina, stoga analiza pokazuje makroekonomske učinke bilo koje politike kojom se uspješno smanjuje neusklađenost vještina u nizu europskih regija. Procijenjeni gospodarski učinci mogu poslužiti kao referentna točka za analizu isplativosti takve politike.

³⁶⁸ Europska komisija, [Zapošljavanje i socijalna kretanja u Europi: Rješavanje problema nedostatka radne snage i nedostatka vještina u EU-u](#), 2023.

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
Cartography: Eurostat – IMAGE, 08/2023

Change in GDP

29 Slika. Dugoročni učinak od 1 postotnog boda u pogledu usklađivanja vještina na BDP (%), po regiji NUTS 2

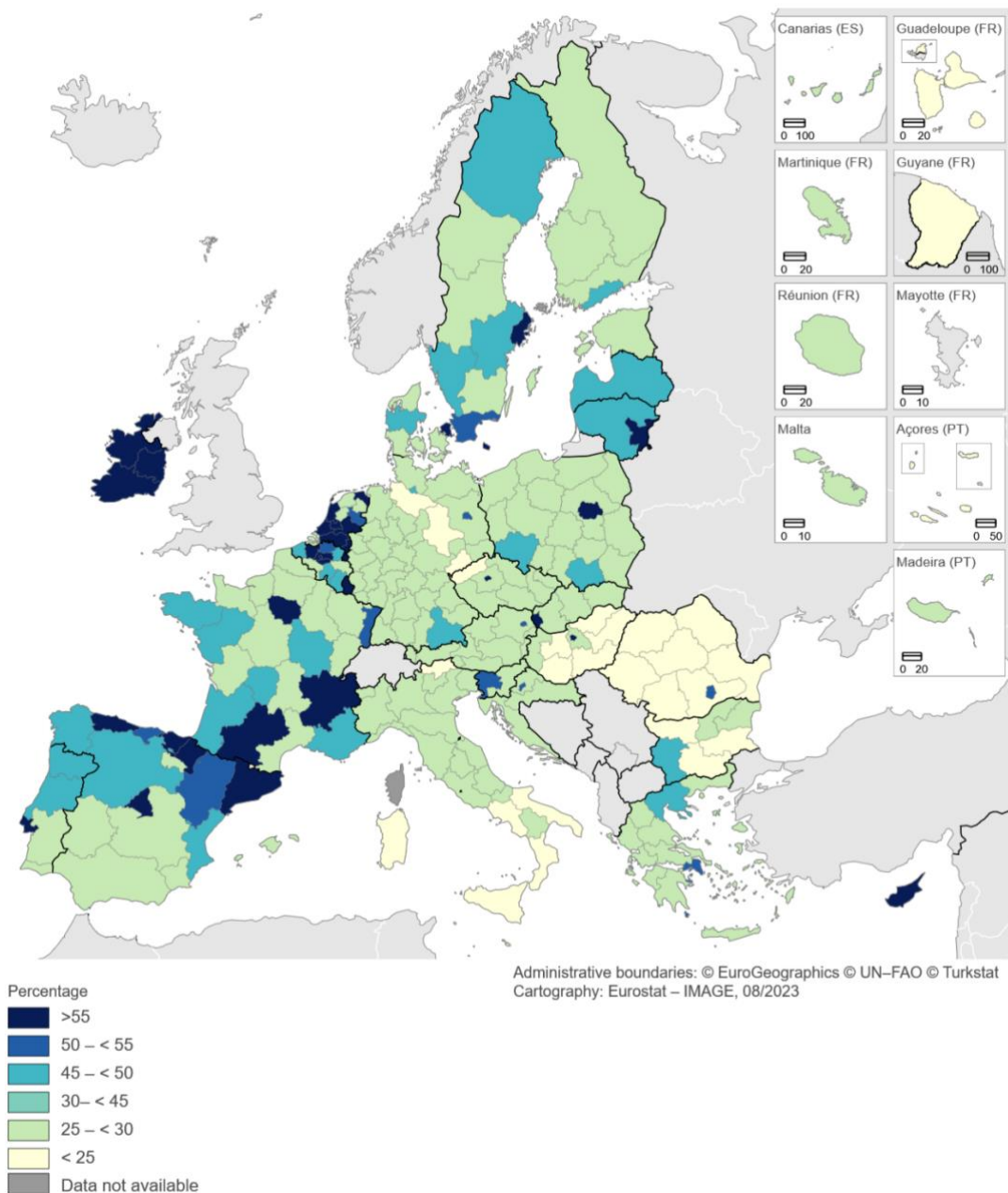
Izvor – zbirka OR-a na temelju Europske komisije³⁶⁹;

Napomena – Metodologija korištena za dobivanje tih rezultata s modelom RHOMOLO objašnjena je u Christou, T., Crucitti, F., Garcia Rodriguez, A., Katay, G., Lazarou, N. i Salotti, S., Poboľšanje usklađenosti regionalnih makroekonomskih vještina: A RHOMOLO analiza, Zajednički istraživački centar, (JRC133942), 2023.

Iako je smanjenje radno sposobnog stanovništva široko rasprostranjeno, pri čemu više od polovine stanovništva EU-a živi u regijama u kojima se smanjuje, taj se pad kombinira u nekim

³⁶⁹ Ibid.

regijama s daljnjim strukturnim izazovima. U usporedbi s prosjekom EU-a, neke regije imaju znatno manji udio obrazovanih osoba na tercijarnoj razini, a mlade odrasle osobe (u dobi od 20 do 24 godine) relativno je manje vjerojatno da će biti upisane u tercijarno obrazovanje.³⁷⁰ U nekim regijama (primjerice u regijama glavnih gradova Danske, Litve i Poljske) oko 70 % stanovništva doseglo je tercijarnu razinu obrazovanja. Za druge (na primjer Sud-Est u Rumunjskoj ili na Siciliji u Italiji) taj se broj smanjio na manje od 20 %.

30 Slika. Udio osoba s tercijarnim obrazovanjem po regijama NUTS 2 (% osoba u dobi od 25 do 34 godine)
Izvor – zbirka OR-a na temelju Eurostata³⁷¹

Nadalje, iako se udio osoba s poslijesrednjoškolskim obrazovanjem u dobnoj skupini od 25 do 64 godine povećava na razini EU-a zbog toga što su mlađe dobne skupine obrazovanije od starijih, taj se

³⁷⁰ Europska komisija, [Radni dokument službi Komisije o regionalnim trendovima za rast i konvergenciju u Europskoj uniji](#), lipanj 2023.

³⁷¹ Eurostatova oznaka skupa podataka: edat_ifse_04.

udio u tim područjima sporije povećao, a očekuje se da će se taj trend nastaviti. Kako je navedeno u Komunikaciji Europske komisije o iskorištavanju talenata u europskim regijama,³⁷² ta područja neće moći nadoknaditi smanjenje radne snage visokokvalificiranim osobama ako se njihov postotak visokokvalificiranih radnika smanji ili stagnira. Ako se ignorira, to će povećati talent i gospodarski jaz.

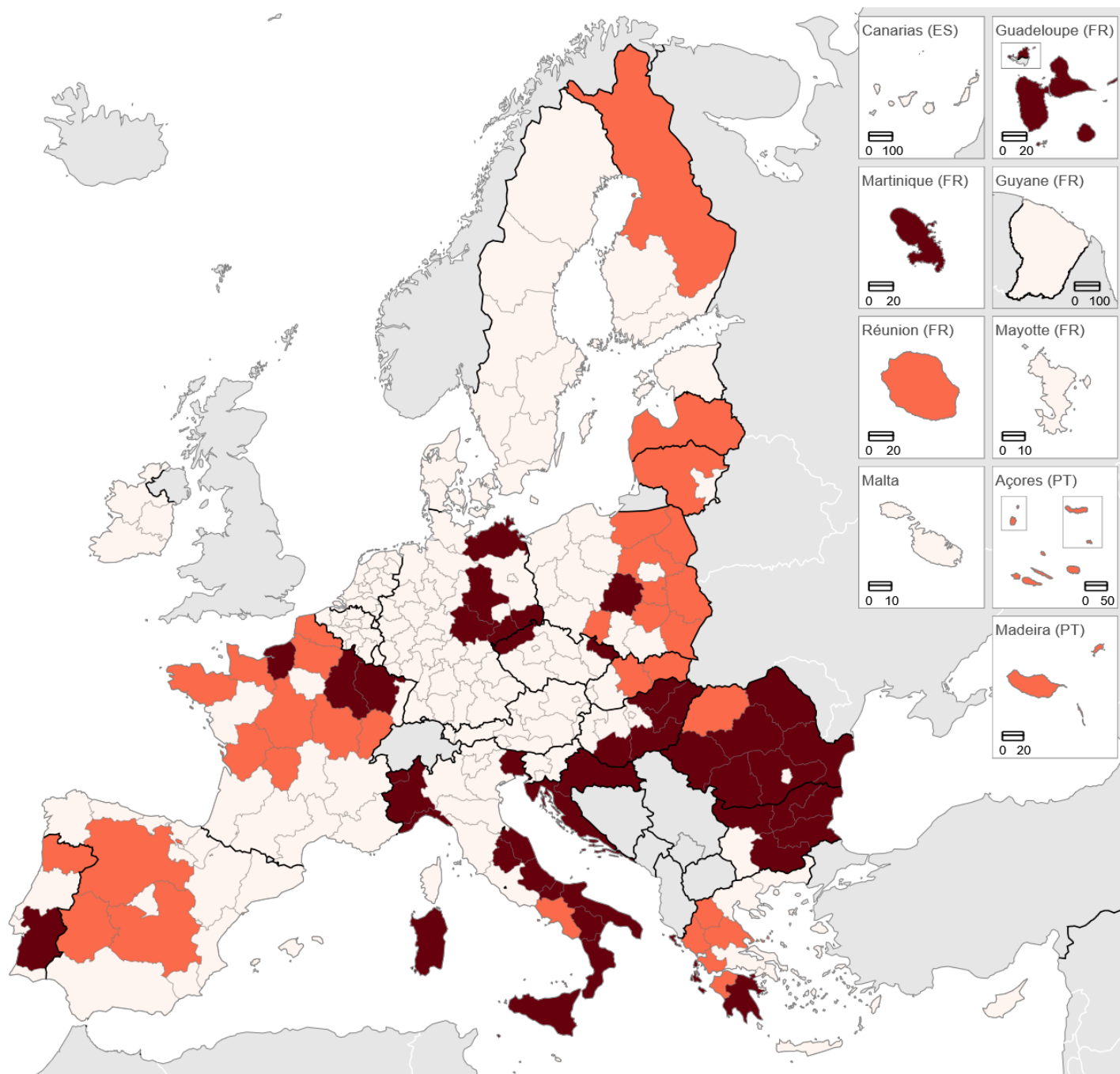
U Komunikaciji se također naglašava da stopa nezaposlenosti mladih (u dobi od 15 do 34 godine) u regijama koje se nalaze u razvojnoj zamci ili im prijeti opasnost od njih iznosi 14,6 %, što je znatno više od prosjeka EU-a od 11,1 %. Osim toga, iako odlazak mladih otvara nove mogućnosti za pojedince, to može dovesti i do povećanih napetosti na tržištu rada i pogoršanja nedostatka radnih mjesta u određenim industrijama.

Karta u nastavku prikazuje 46 regija (u tamnocrvenoj boji) koje se nalaze u razvojnoj zamci talenata. Te se regije suočavaju s ubrzanim padom radno sposobnog stanovništva te niskim i stagnirajućim brojem osoba s tercijskim obrazovanjem u razdoblju od 2015. do 2020. Ta skupina regija čini 16 % stanovništva EU-a. Većina tih regija slabije je razvijena, s prosječnim BDP-om po stanovniku od 64 % prosjeka EU-a. Ta je skupina regija ruralnija od ostatka EU-a, pri čemu 31 % stanovništva živi u ruralnim područjima, u usporedbi s prosjekom EU-a od 21 %.

Na karti je utvrđena i druga skupina od 36 regija (narančasto) za koje postoji rizik da će u budućnosti pasti u zamku razvoja talenata jer na njih snažno utječe odlazak stanovništva u dobi od 15 do 39 godina (smanjenje za više od -2 na tisuću godišnje, u usporedbi s prosječno 5,3 na tisuću u EU-u). Ta skupina čini 13 % stanovništva EU-a. Te dvije kategorije regija zajedno čine gotovo 30 % stanovništva EU-a.³⁷³

³⁷² Europska komisija, [Komunikacija o iskorištavanju talenata u europskim regijama](#), siječanj 2023.

³⁷³ *Ibid.*

Administrative boundaries: © EuroGeographics © UN-FAO © Turkstat
 Cartography: Eurostat – IMAGE, 08/2023

Category

- Shrinking working-age population and lagging level of tertiary education
- Net out-migration of people aged 15-39
- Other regions

31 Slika. Regije u zamci za razvoj talenata i regije u kojima postoji rizik od pada u razvojnu zamku talenata
 Izvor – zbirka OR-a na temelju Europske komisije³⁷⁴

³⁷⁴ Europska komisija, [Komunikacija o iskorištavanju talenata u europskim regijama](#), siječanj 2023., na temelju oznaka Eurostatovih skupova podataka demo_r_d2jan, demo_r_magec i lfst_r_lfsd2pop.

Kako bi se izbjegao rizik od rastućih zamki za razvoj talenata, nužno je povećati potražnju za talentima, posebno poticanjem dinamičnijih i raznolikijih gospodarskih prilika, i ponudu talenata. Za to je potreban niz ulaganja i reformi, uz potporu, među ostalim, nove generacije programa kohezijske politike te planova za oporavak i otpornost.

Regije i gradovi imaju ključnu ulogu u razvoju politika povezanih s vještinama. Mnoge lokalne i regionalne vlasti pokazale su najbolje prakse u području usavršavanja i prekvalifikacije tijekom pandemije bolesti COVID-19, koje bi mogle nadahnuti nacionalne i europske politike. Podupiranjem usavršavanja i prekvalifikacije te stjecanjem potrebnih vještina, lokalne i regionalne vlasti mogle bi poticati socijalne oporavake kojima se stvaraju nova radna mjesta, podići svijest javnosti o politikama EU-a, olakšati sudjelovanje građana u rješavanju društvenih izazova (kao što su digitalizacija i klimatske promjene) te potaknuti lokalni i regionalni razvoj.

Stoga je ključno promicati i povezati lokalnu perspektivu o vještinama. Radom na lokalnoj razini može se maksimalno povećati uključenost lokalnih partnera, kao što su mala i srednja poduzeća, uz bolje razumijevanje potreba lokalnog tržišta rada i istraživanje sinergija s drugim lokalnim i regionalnim strategijama. Nadalje, lokalna i regionalna perspektiva mogla bi pomoći u stvaranju kvalitativnih predviđanja i kvantitativnih predviđanja vještina, koja se mogu razviti u model ili metodu predviđanja vještina koja se može koristiti za buduće planiranje ili oblikovanje politika. Lokalne i regionalne vlasti mogu promicati kulturu cjeloživotnog učenja pružanjem dostupnih i cjenovno pristupačnih mogućnosti za razvoj vještina i usavršavanje.

Europska godina vještina prilika je za usklađivanje budućih mjera za promicanje obrazovanja i vještina s načelima europskog stupa socijalnih prava. To je i prilika za napredak u postizanju glavnog cilja povezanog s vještinama koje treba postići do kraja desetljeća, a to je da bi najmanje 60 % svih odraslih osoba svake godine trebalo sudjelovati u osposobljavanju, a stopu zaposlenosti od najmanje 78 % trebalo bi ostvariti do 2030.³⁷⁵

Novi pristup vještinama oslanjat će se na suradnju s poduzećima kako bi se riješio problem neusklađenosti vještina i uzele u obzir težnje ljudi, ali i ciljano privlačenje kvalificiranih radnika iz inozemstva.³⁷⁶ Time se pridonosi i cilju održivog razvoja br. 4, čiji je cilj osigurati uključivo i pravedno kvalitetno obrazovanje i promicati mogućnosti cjeloživotnog učenja za sve do 2030.

Osiguravanje da svi mogu uspješno doprinijeti prijelazu na održivost ključna je poruka iz nedavnog *Izvešća Europske komisije o strateškim predviđanjima 2023.*³⁷⁷

U izvješću se naglašava da su potrebni dosljedni naponi za širenje sudjelovanja na tržištu rada na svim demografskim kategorijama, posebno među ženama, osobama s invaliditetom, starijim osobama, mladima i drugim skupinama koje su nedovoljno zastupljene u zapošljavanju i obrazovanju i osposobljavanju. Osim toga, kako bi se smanjila nejednakost, potrebno je poticati rane i visokokvalitetne izdatke za obrazovanje. Digitalne, građanske, otporne i poduzetničke vještine, kao i vještine u području održivosti, trebale bi biti usmjerene na isti naglasak kao i na tehničke vještine.

³⁷⁵ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1607&langId=en>.

³⁷⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52022PC0526>.

³⁷⁷ Europska komisija, *Izvešće o strateškim predviđanjima za 2023.*, 2023.

U izvješću se nadalje naglašava važnost poticanja cjeloživotnog učenja većim brojem radnih mjesta i/ili strukovnim osposobljavanjem. Fleksibilnost učenja proširila bi se kreativnim metodama poučavanja. Osim toga, prilagodba radnih mjesta i radnih uvjeta novim vrstama radnih mjesta, generacijska očekivanja i zahtjevi radnika moraju ići ruku pod ruku s tim.

Nadalje, putem uspostavljenih struktura (kao što su paktovi za vještine ili akademije vještina) trebalo bi ojačati suradnju između vladinih, poslovnih i civilnog društva, a digitalne tehnologije primjenjivati kako bi se poboljšale, izmijenile i proširile mogućnosti učenja za sve u obrazovanju i osposobljavanju.

Kad je riječ o upravljanju demografskim promjenama, u *Izvješću o strateškim predviđanjima* 2023. naglašava se kako su EU-u potrebne pouzdane tehnologije za precizno predviđanje zahtjeva u pogledu radne snage i vještina u važnim industrijama te da je potrebno rješavati zamke za razvoj talenata na regionalnoj razini poticanjem potražnje i ponude talenata prilagođenim inicijativama, u suradnji s poduzećima i obrazovnim ustanovama.

Pravila o zaštiti okoliša moraju biti u skladu s vještinama i politikama tržišta rada. Do sada su politike tržišta rada i vještina uglavnom stvorene neovisno o politikama zaštite okoliša, koje potiču ponudu i potražnju zelenih talenata. To se mora promijeniti kako bi se spriječio manjak zelenih vještina koji može otežati postizanje klimatskih ciljeva i kako bi se zajamčilo da zaposlenici koji su teško pogođeni zelenom tranzicijom ne budu zapostavljeni. Odgovarajuće javne uprave na svim razinama moraju blisko surađivati kako bi uskladile ta područja politike.

Kako je navedeno u *dokumentu Stvaranje radnih mjesta i lokalni gospodarski razvoj 2023.: Premošćivanjem velikog zelenog jaza*³⁷⁹ jasno je da, **kako bi se zaposlenicima pomoglo u stjecanju vještina potrebnih u zelenom gospodarstvu, lokalne i regionalne vlasti moraju izraditi sveobuhvatan plan obrazovanja odraslih koji je u budućnosti i ažuriran.** To podrazumijeva temeljitu evaluaciju školskih kurikuluma kako bi se uzele u obzir promjene u zahtjevima u pogledu vještina uzrokovane zelenom tranzicijom.

Osim toga, u industrijama i područjima koja su najviše pogođena zelenom tranzicijom, i onima koji se suočavaju s potencijalnim raseljavanjem znatnog dijela svoje radne snage i onima koji su predvodnici prema njoj, možda će biti potrebni prilagođeni programi osposobljavanja. S obzirom na to da se znatan dio obrazovanja odraslih odvija na radnom mjestu, tvorci politika trebali bi poticati i pomagati poduzećima i organizacijama koje se prekvalificiraju i usavršavaju svoju radnu snagu.³⁸⁰

Kako je objašnjeno u *dokumentu „Promišljanje regionalne privlačnosti u novom globalnom okruženju”*,³⁸¹ kako bi se povećala radna snaga i učinkovito riješio problem nedostatka vještina i radne snage, potrebno je kombinirati dva važna pristupa: prvo, (ponovno) angažiranje i osposobljavanje osoba koje se nalaze na periferiji tržišta rada, kao što su žene, umirovljenici i drugi; i drugo, povećanje radne snage kroz imigraciju.

³⁷⁸ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_3623.

³⁷⁹ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, stvaranje [radnih mjesta i lokalni gospodarski razvoj 2023.: Premošćivanje velikog zelenog jaza](#), 2023.

³⁸⁰ *Ibid.*

³⁸¹ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Rethinking Regional Attractiveness in the New Global Environment \(Promišljanje regionalne privlačnosti u novom globalnom okruženju\)](#), 2023.

Usmjeravanje na privlačenje i zadržavanje talenata iz inozemstva ključno je zbog činjenice da se zahtjevi rastućeg tržišta rada ne mogu dugoročno ispuniti samo mobiliziranjem lokalne radne snage.³⁸²

Regale: REGIONALNI KAPACITETI ZA NAGINJANJE I OBRAZOVANJE ODRASLIH

JACANJE MREŽA ORGANIZACIJA ZA OBRAZOVANJE ODRASLIH I STVARANJE SINERGIJA S REGIONALNIM I LOKALNIM VLASTIMA

Cilj je projekta regale uspostaviti ili ojačati mreže organizacija za obrazovanje odraslih i stvoriti sinergije s regionalnim i lokalnim vlastima kako bi se povećao njihov učinak i održivost. To će se postići povećanjem kapaciteta partnera za odgovor na njihove izazove, izgradnju struktura suradnje i promicanje kulture obrazovanja odraslih u zajednicama, gradovima i regijama.

Općina Larisa, Grčka, dala je prednost promicanju cjeloživotnog učenja kao filozofiji života u lokalnoj zajednici. Glavni je cilj staviti građane u središte svoje zajednice pružajući im mogućnosti za poticanje vještina kritičkog razmišljanja, učenje i sudjelovanje u svakodnevnim aktivnostima. Općina potiče suradnju i dijalog među gradskim dionicima i organizira projekte kojima se podupiru ranjive društvene skupine, ali i motivira lokalno društvo da bude dio procesa cjeloživotnog učenja i osobnog razvoja.

DAMAS

MOBILNOST DIGITALNIH NAUČNIKA U AUTOMOBILSKOM SEKTORU

Projekt DAMAS (digitalna mobilnost naukovanja u automobilskom sektoru), koji provodi Odjel za obrazovanje u Kataloniji (Španjolska), Odjel za obrazovanje odraslih u općini Borås (Švedska), i drugi imaju za cilj testiranje virtualne mobilnosti u automobilskom sektoru. U kontekstu pandemije bolesti COVID-19 pokazalo se da je razvoj virtualne mobilnosti ključna potreba u sektoru strukovnog obrazovanja i osposobljavanja. Projekt DAMAS pronašao je inovativno rješenje za budućnost, uglavnom korištenjem digitalnih alata. Upravljanje ljudskim kapitalom u automobilskoj industriji trenutačno je pod velikim pritiskom za inovacije, posebno u pogledu e-mobilnosti, internacionalizacije i povezivanja s lokalnim ekosustavima. Damas je povezo ključne regionalne aktere kako bi potaknuo pružanje i stjecanje vještina u tom sektoru te potaknuo međunarodnu digitalnu mobilnost. U tom scenariju DAMAS je predstavljen kao „projekt koji se u velikoj mjeri temelji na raznolikosti regija koje sudjeluju u projektu i iskustvu svakog partnera”. Tijekom završne konferencije izneseni su rezultati projekta, kao što su najnovija anketa o digitalnoj mobilnosti, smjernice o kombiniranim ili potpuno virtualnim alatima i mobilnosti, mrežno raspoloženje i kurikulum.

³⁸² Ibid.

Poglavlje III. – Regije i gradovi koji oblikuju budućnost Europe

Za kratkoročni odgovor na razvoj kriza kao što su ruski rat protiv Ukrajine ili teške klimatske katastrofe, kao i za dugoročna nastojanja da se održivi razvoj provede u praksi, potrebne su snažne regije i gradovi te predanost njihovih građana. Sva rješenja o kojima se ranije raspravljalo u ovom izvješću dio su šire rasprave o budućnosti Europe, u kojoj su obnovljeni demokratski ugovor i proširena Europska unija dva središnja pitanja.

Kako različite krize mogu utjecati na demokraciju na svim razinama vlasti – od lokalnih i regionalnih do nacionalnih i europskih, ali i izvan granica EU-a – u kontekstu budućeg proširenja. Povjerenje i sudjelovanje neprocjenjivi su sastojci za stabilne demokracije, ali za napredak su potrebni na svim razinama. Kako se pripremiti za novo doba proširenja uvođenjem novih država članica u Europsku uniju?

I ovdje regije i gradovi mogu biti ključni akteri i iskoristiti svoju blizinu građanima na svojim teritorijima kako bi izgradili mostove između EU-a i njegovih građana, povećali povjerenje i poboljšali donošenje politika te istodobno poduprli gradove i regije u zemljama kandidatkinjama da se pripreme za pristupanje EU-u.

A. Europska demokracija

U Europskoj uniji 1,2 milijuna građana ima izborni mandat na lokalnoj ili regionalnoj razini. Oni su temelj europske demokracije. Njihovi sugrađani im najviše vjeruju. Međutim, iako to povjerenje može pomoći u prevladavanju europskih kriza i poduprijeti njezine tranzicije, te tranzicije također mogu ugroziti nezadovoljstvo. Kako ojačati tu temeljnu vezu povjerenja između Europe i njezinih građana? Kako još bolje i više uključiti naše građane u buduće europske projekte na svim razinama vlasti?

Povjerenje u institucije odražava potporu građana sustavu vlasti i njegovim institucionalnim aranžmanima. Kao što ističe Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD), povjerenje je višedimenzionalni koncept i „omogućuje kako ljudi percipiraju kvalitetu i njihovu povezanost s vladinim institucijama u demokratskim zemljama”.³⁸³

Povjerenje građana u demokraciju negativno je povezano sa sve većim socioekonomskim nejednakostima. To znači da što je više nejednakosti, to je manje povjerenje u političke institucije i njihove predstavnike.³⁸⁴ U tom kontekstu u *Izvešću Europske komisije o strateškim predviđanjima 2023.* „prijetnje demokraciji i postojeći socijalni ugovor”³⁸⁵ utvrđuju se kao jedan od ključnih izazova na putu EU-a prema socijalnoj i gospodarskoj održivosti. Prema izvješću, „postojeći društveni ugovor nije u potpunosti prikladan za novu socioekonomsku stvarnost”.

Povećanjem raznolikosti u demokratskim procesima, počevši od lokalne razine, povećava se njihova legitimnost i može se povećati povjerenje građana i njihov osjećaj demokratske odgovornosti. Postoji važan odnos između stanja demokracije i uključivosti demokracije, što se odnosi na njezinu otvorenost prema svim društvenim skupinama. To, na primjer, znači da rodna razlika u političkoj zastupljenosti podrazumijeva potrebu za poboljšanjem sudjelovanja žena u politici i javnom životu.³⁸⁶ Isto tako, potrebno je osigurati sudjelovanje mladih i ranjivih skupina koje su podložnije diskriminaciji ili šteti zbog različitih osobnih ili socioekonomskih uvjeta.

Istraživanja pokazuju da doživljavamo desetogodišnji globalni trend slabljenja demokratskih standarda.³⁸⁷ Početkom 2022. svi indeksi demokracije pokazali su da se svjetska demokratska recesija nastavlja, a hitni izazovi pogoršani su posljedicama pandemije bolesti COVID-19, ruskim ratom protiv Ukrajine, rastućim troškovima života, porastom populističkih pokreta i prijetnjama koje donose dezinformacije. U nedavnoj studiji istražuje se i sve veća polarizacija mišljenja, svjetonazora i političkih stajališta u europskim demokracijama, što – s obzirom na sve veću animozitetnost prema onima koji imaju različita stajališta – predstavlja ozbiljnu prijetnju demokratskoj stabilnosti.³⁸⁸

³⁸³ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Vlada, kratki prikaz 2023.](#), 2023.

³⁸⁴ Vezu između regionalne nejednakosti i povjerenja u institucije uvelike analiziraju Lipps, J. i Schraff, D., [Regionalne nejednakosti i institucionalno povjerenje u Europi](#), European Journal of Political Research, studeni 2021. Način na koji tzv. „regionalna razvojna zamka” utječe na potporu građana integraciji u EU i vrijednostima analizira se u Europskoj komisiji, [The Geography of Discontent and the regional Development trap \(Geografija nezadovoljstva i zamka regionalnog razvoja\)](#), ožujak 2023.

³⁸⁵ Europska komisija, [Izvešće o strateškim predviđanjima za 2023.](#), 2023.

³⁸⁶ Služba Europskog parlamenta za istraživanja, [Žene u politici u EU-u. Trenutačno stanje](#), ožujak 2023.; Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Ukratko o vladi 2023.](#), 2023., točnije vidjeti poglavlje 1. Osim toga, Europski institut za ravnopravnost spolova u svojoj [bazi podataka o rodnoj statistici](#) pruža zanimljive podatke o zastupljenosti žena u parlamentima i izvršnim tijelima na svim razinama, uključujući regionalne i lokalne razine.

³⁸⁷ Vidjeti, na primjer, Carnegie Europe, [Godišnji pregled potpore europskoj demokraciji za 2022.](#), siječanj 2023.

³⁸⁸ Mercator Forum Migration und Demokratie, [Polarisierung in Deutschland und Europa](#), 2023.

Nazadovanje demokracije i autoritarni utjecaj trenutačne su prijetnje diljem Europe i ponekad dovode do reaktivnog, a ne strateškog oblikovanja politika. To se odnosi i na vanjske odnose – vidimo na primjer oblikovanje rata u Ukrajini kao dio ideološke borbe između demokracije i autokracije diljem svijeta – i inicijative povezane s jačanjem demokracije u Europi. Prema mišljenju društva Carnegie Europe, potonje je predstavljalo dinamičnije područje razvoja politika EU-a u 2022.³⁸⁹

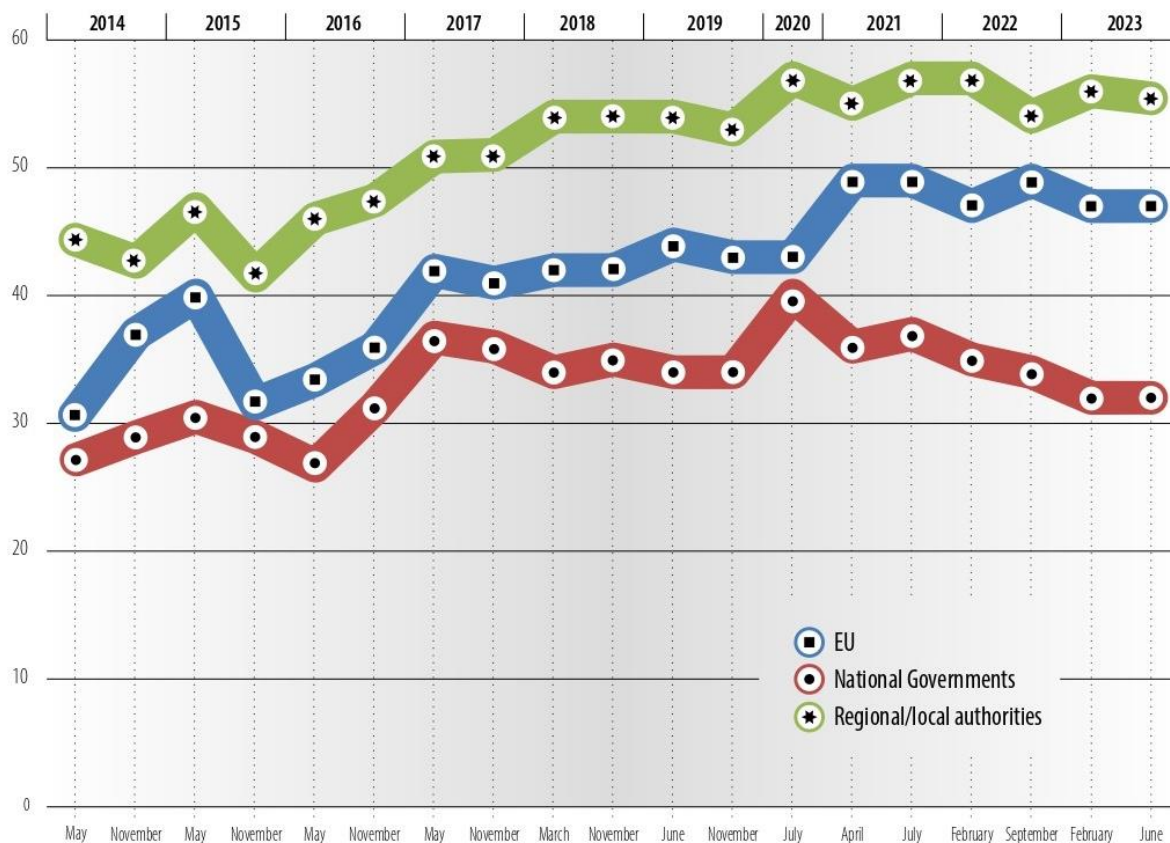
Višestruke krize s kojima se suočavamo ugrožavaju snagu našeg demokratskog tkiva. To predstavlja znatan rizik da bi moguća spora ili neodgovarajuća reakcija na te krize mogla narušiti povjerenje građana u javne institucije.

Prema standardnom izvješću Eurobarometra o proljeće 2023., povjerenje građana u EU iznosi 47 % (srpanj 2023.), što je dva postotna boda manje nego u ljeto 2022. I dalje je viša nego u razdoblju od jeseni 2009. do zime 2020. 2021., nakon financijske krize i pandemije bolesti COVID-19. Zanimljivo je napomenuti i da se udio ispitanika koji vjeruju da je njihov glas važan u EU-u (42 %) smanjio za tri postotna boda od ljeta 2022., što predstavlja prvo smanjenje tog indeksa od 2020. i najnižu razinu od ljeta 2021.³⁹⁰

Povjerenje u lokalne i regionalne vlasti raste, dok se povjerenje u nacionalne vlade i nacionalne parlamente nastavlja smanjivati, prema nedavnim istraživanjima.

³⁸⁹ Prethodno navedeni dokument iz Carnegiea odnosi se na inicijative o sudjelovanju građana, kao i na preinaku uredbe kojom se uređuju europske političke stranke i političke zaklade, Akt o slobodi medija, Akt o digitalnim uslugama, kodeks prakse protiv dezinformacija.

³⁹⁰ Europska komisija, [Standardno istraživanje Eurobarometra 99 – proljeće 2023.](#), srpanj 2023.

Slika. 32 – Povjerenje u različite razine vlasti
Izvor – zbirka OR-a na temelju Europske komisije³⁹¹

Pozitivan trend u pogledu povjerenja u lokalne i regionalne vlasti potvrdila je vlada OECD-a 2023. u sažetom izvješću: u većini zemalja postotak ispitanika koji imaju „visoko i umjereno veliko povjerenje u lokalnu upravu” veći je od postotka onih koji imaju istu razinu povjerenja u nacionalnu vladu. Međutim, obje su brojke u prosjeku ispod 50%.³⁹²

Regije i gradovi u najboljem su položaju za stvaranje povjerenja i osjećaja odgovornosti u pogledu demokracije. Razlog za to je mnogostruki: lokalni i regionalni predstavnici i uprave najbliža su poveznica s građanima – određuju način na koji ljudi doživljavaju političko djelovanje u svakodnevnom životu. Također imaju ključnu ulogu u promicanju vrijednosti i načela EU-a. Baza podataka Odbora regija (OR) o *promicanju vrijednosti EU-a obrazovanjem i kulturom* pruža više od 120 primjera projekata s najboljim praksama na lokalnoj i regionalnoj razini kojima se obrazovanjem jača aktivno europsko građanstvo. Takvim projektima lokalne i regionalne vlasti potiču pripadnost i odgovornost na temelju raznolikosti, održavajući lokalne, nacionalne i europske dimenzije demokracije zajedno.³⁹³

Lokalni i regionalni izabrani predstavnici ujedno su najizloženiji sve većem nezadovoljstvu i posljedicama sve većih nejednakosti i drugih prijetnji demokraciji jer su oni izravna veza između građana i javnih institucija. Proteklih godina zabilježene su sve veće stope nasilja – psihičke i fizičke prirode – nad gradonačelnicima, vijećnicima i državnim službenicima. Tragična pojava kojoj govor

³⁹¹ *Ibid.*

³⁹² Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, [Ukratko o vladi 2023., 2023.](#), točnije vidjeti poglavlje 2.

³⁹³ <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/european-education-culture.aspx>.

mržnje u digitaliziranom svijetu još više doprinosi, s ponekad teškim posljedicama za nositelje javnog mandata.

Stoga se čini da regionalni i lokalni predstavnici imaju najviše povjerenja, ali i najugroženije predstavnike demokracije. To nam opažanje ostavlja niz imperativa za djelovanje – aktivnosti kojima se jača lokalna demokracija i sudjelovanje, uz istodobno osiguravanje sigurnosti dužnosnika, te stabiliziraju demokracija i vladavina prava kao naše europske temeljne vrijednosti. S obzirom na veliku važnost i učinak politika EU-a „na terenu” u regijama i gradovima te na živote ljudi, tim se mjerama mora uzeti u obzir europska dimenzija. S druge strane, mjere za jačanje europske demokracije ne mogu biti korisne bez uključivanja lokalnih i regionalnih vlasti i ljudi koji žive u njihovim zajednicama.

U donošenju politika i donošenju odluka EU-a mora se čuti glas regija i gradova. To snažno potvrđuju rezultati OR-ove ankete *Lokalni i regionalni barometarkoju* je 394 proveo Ipsos European Public Affairs. Velika većina ispitanika (91 %) u potpunosti se slaže ili se slaže da bi regije i gradovi trebali imati veći utjecaj na donošenje politika EU-a i na raspravu o budućnosti Europske unije.

Na pitanje u kojim bi područjima regije i gradovi trebali imati veći utjecaj u donošenju politika EU-a, otprilike polovina ispitanika odabrala je „snažnije gospodarstvo, socijalnu pravdu i radna mjesta” (52 %), „obrazovanje, kulturu, mlade i sport” (51 %) i „klimatsku krizu i okoliš” (51 %), što su doista područja s najopipljivijim učinkom na svakodnevni život građana i vjerojatnije je da će izazvati najveće podjele i nejednakosti.

Lokalne i regionalne vlasti provode oko 70 % politika EU-a. Zbog toga moraju biti uključeni u donošenje odluka EU-a tijekom cijelog ciklusa politika. Osiguravanje učinkovitih politika koje se temelje na uključenosti vlade na svim razinama preduvjet je za održavanje viših razina zadovoljstva. Stoga su bolja regulativa i osiguravanje poštovanja načela supsidijarnosti ključni elementi za održavanje povjerenja. Boljom regulativom osigurava se participativniji i višerazinski oblik demokratskog upravljanja.

BOLJA REGULATIVA I AKTIVNA SUPSIDIJARNOST

ODBORA REGIJA STEERING GRUPA

Europski odbor regija aktivan je sudionik u programu EU-a za bolju regulativu i povećava svoj doprinos putem svoje Upravljačke skupine za bolju regulativu i aktivnu supsidijarnost (BRASS-G). Od 2022. skupina BRASS-G koordinira aktivnosti OR-ovih različitih alata za bolju regulativu, tj. praćenje supsidijarnosti i proporcionalnosti, rad Mreže regionalnih središta (RegHub), doprinos OR-a platformi Fit for Future, procjene teritorijalnog učinka, procjenu učinka na ruralna područja i – najnoviji dodatak – strateško predviđanje.³⁹⁵

Kako bi se podržala demokratska otpornost, OECD predlaže moguće smjerove djelovanja³⁹⁶ koji uključuju izgradnju demokratskih prednosti, među ostalim upotrebom naprednijih alata za sudjelovanje i zastupanje, jačanje ključnih kompetencija za rješavanje kriza i zaštitu od prijetnji demokratskim

³⁹⁴ <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/EURegionalBarometer-Survey-2023.aspx>.

³⁹⁵ Više informacija dostupno je na <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/Better-Regulation-and-Active-Subsidiarity.aspx>.

³⁹⁶ Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj, *Ukratko o vladi 2023.*, 2023., točnije vidjeti poglavlje 1.

vrijednostima, uključujući djelovanje protiv pogrešnih i dezinformacija.³⁹⁷ **Regije i gradovi, a OR kao njihov institucionalni predstavnik, u dobrom su položaju da pomognu u jačanju europske demokracije.**

Demokratske inovacije trebale bi se temeljiti na rezultatima Konferencije o budućnosti Europe (CoFoE).³⁹⁸ Postoje dva glavna razloga za to: Prvo, prijedlozi Konferencije o budućnosti Europe dobra su polazišna točka za rješavanje brojnih izazova i prijetnji koje utječu na europsku demokraciju. Drugo, one su rezultat smislenog dijaloga između građana i predstavnika institucija EU-a, ali i nacionalnih, regionalnih i lokalnih tvoraca politika. Također priznaju višerazinsku dimenziju europske demokracije i upravljanja, koncept „aktivne supsidijarnosti” i dugogodišnji zahtjev OR-a za trajni mehanizam dijaloga između građana i institucija.

VEĆA UKLJUČENOST REGIJA I GRADOVA

REZULTATI KONFERENCIJE O BUDUĆNOSTI EUROPE

Europski odbor regija (OR) te regije i gradovi koje predstavlja predvodnici su brojnih inicijativa u svim područjima politika kojima se ostvaruju ciljevi prijedloga Konferencije o budućnosti Europe, kao što je vidljivo u izvješću (grupirano u okviru devet tema Konferencije o budućnosti Europe). To pokazuje relevantnu teritorijalnu dimenziju većine prijedloga, čija se provedba mora temeljiti na lokalnoj i regionalnoj razini. To je još jedan element koji potvrđuje da su regionalne i lokalne vlasti stupovi upravljanja koji su najbliži građanima i djeluju kao posrednici između institucija EU-a i ljudi kojima služe.

U prijedlozima Konferencije o budućnosti Europe u velikoj se mjeri poziva na poboljšanje komunikacije i suradnje s građanima s ciljem jačanja demokratske legitimnosti postupaka upravljanja i donošenja odluka u EU-u. Neki od tih prijedloga pokazuju moguću vezu između funkcionalne europske demokracije i veće uključenosti gradova i regija te OR-a u postupak donošenja odluka EU-a.³⁹⁹

Povodom povratnih informacija Konferencije o budućnosti Europe s građanima koje je održano 2. prosinca 2022. u Bruxellesu, OR je objavio izvješće u kojem je iznio svoje strategije, inicijative i aktivnosti s ciljem daljnjeg postupanja u vezi s prijedlozima Konferencije o budućnosti Europe.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Vidjeti rad OR-a u borbi protiv dezinformacija: Zamparutti, T., Jones, M., Tugran, T., Vona, L., Navas, L., Sidlo, K.W., Kulesa, A., Chmiel, O., [Razvoj priručnika o dobrim praksama u suzbijanju dezinformacija na lokalnoj i regionalnoj razini](#), studija koju je naručio Odbor regija, 2022.

³⁹⁸ Konferencija o budućnosti Europe, [Izvješće o konačnom ishodu](#), svibanj 2022. Važno je napomenuti da je program rada Europske komisije za 2023. u velikoj mjeri usmjeren na daljnje postupanje u vezi s preporukama iz završnog izvješća Konferencije o budućnosti Europe. To je pokazalo kako je iskustvo Konferencije o budućnosti Europe pomoglo europskoj demokraciji da postane participativnija, čime se otvara put za uključivanje nove generacije panela građana i građanki u paket instrumenata Europske komisije za oblikovanje politika. Od prosinca 2022. do proljeća 2023. održana su tri [panela građana](#) i građanki: o rasipanju hrane, virtualnim svjetovima i mobilnosti u svrhu učenja.

³⁹⁹ Vidjeti, primjerice, Konferenciju o budućnosti Europe, [Izvješće o konačnom ishodu](#), svibanj 2022., prijedloge 38.4., 39.2. i 40. Vidjeti i poglavlje VI. Odbora regija, [Godišnje izvješće EU-a o stanju regija i gradova za 2022.](#), listopad 2022.

⁴⁰⁰ Odbor regija, [lokalne i regionalne vlasti uključene u praćenje Konferencije o budućnosti Europe](#), 2022.; i Odbor regija, [Rezolucija o ishodu i daljnjem postupanju nakon Konferencije o budućnosti Europe](#), 2022.

Prije konferencije o budućnosti Europe OR je već pokrenuo nekoliko inicijativa za jačanje sudjelovanja građana i mladih u europskom zakonodavnom postupku, uz istodobno stvaranje poveznice između građana i njihovih izabranih predstavnika na svim razinama, kao što su Europska mreža lokalnih i regionalnih vijećnika ili Program za mlade izabrane političare.

DOVOĐENJE EUROPE U LOKALNE ZAJEDNICE

EUROPSKA MREŽA LOKALNIH I REGIONALNIH VIJEĆNIKA

Inicijativa koju⁴⁰¹ je pokrenuo Europski odbor regija (OR) upućena je lokalnim ili regionalnim predstavnicima koji imaju politički mandat u jednoj od država članica EU-a. Od svojeg pokretanja 2021. mreža je već okupila više od 2600 izabranih predstavnika u regionalnim ili općinskim skupštinama u svim državama članicama EU-a. Njezin je cilj:

- *Približiti Europu lokalnim zajednicama radom 1,2 milijuna lokalnih i regionalnih predstavnika diljem EU-a;*
- *Djelovati kao platforma na kojoj se lokalni i regionalni vijećnici sastaju, raspravljaju i umrežavaju s drugim vijećnicima i članovima OR-a;*
- *Poticati lokalne i regionalne vijećnike da sudjeluju u različitim događanjima i komunikacijskim aktivnostima uoči sljedećih izbora za Europski parlament.*

Projekt se razvija u bliskoj suradnji s drugim institucijama EU-a, posebno s Europskom komisijom (mreža „Izgradnja Europe s lokalnim vijećnicima”),⁴⁰² Europskim parlamentom i partnerima na nacionalnoj razini i razini EU-a (uredi za vezu Europskog parlamenta, predstavništva Europske komisije, nacionalna udruženja lokalnih i regionalnih vlasti, regionalni uredi sa sjedištem u Bruxellesu, udruge EU-a).

Politika za mlade i sudjelovanje mladih uvijek su bili visoko na dnevnom redu OR-a. Primjer toga su i Povelja o mladima i demokraciji usvojena u studenome 2022., čiji su nacrti izravno uključivali mlade i organizacije mladih, a podržali su je OR i Europski forum mladih.

MLADI IZABRANI POLITIČARI

MOGUĆNOSTI UMREŽAVANJA, RAZMJENE I UTJECAJA NA ZAKONODAVSTVO EU-A

Kako bi podržao mlade nositelje javnih ovlasti, Odbor regija (OR) oživio je Program za mlade izabrane političare (YEP). Osnovan je 2019. na osmom sastanku OR-a na vrhu regija i⁴⁰³ gradova. YEP-ovi su mreža predstavnika koji nisu stariji od 40 godina i imaju mandat na regionalnoj ili lokalnoj razini u EU-u ili u zemljama kandidatkinjama za pristupanje EU-u.⁴⁰⁴ Dosad je u tom programu sudjelovalo više od 500 mladih predstavnika radi razmjene najboljih praksi, suradnje s članovima OR-a i aktivnog sudjelovanja u temeljnom radu OR-a putem savjetovanja i sastanaka.

⁴⁰¹ Više informacija dostupno je na <https://cor.europa.eu/en/engage/Pages/Network-of-Regional-and-Local-EU-Councillors.aspx>.

⁴⁰² https://building-europe-with-local-councillors.europa.eu/index_en.

⁴⁰³ <https://cor.europa.eu/en/summit2019>.

⁴⁰⁴ <https://cor.europa.eu/en/engage/pages/yeps.aspx>.

Uključivanjem mladih izabranih političara OR u praksu poziva na sudjelovanje mladih. Kao što je najavljeno u Rezoluciji o ishodu i daljnjem postupanju nakon Konferencije o budućnosti Europe, program⁴⁰⁵ za mlade izabrane političare izravno je podupirao rad OR-a tijekom konferencije o budućnosti Europe i u praćenju tog nastojanja. Mladi izabrani političari izravno su sudjelovali u izradi Europske povelje o mladima i demokraciji te su sudjelovali na brojnim događanjima, konferencijama i informativnim sastancima.

S obzirom na povjerenje građana u njih i njihovu ulogu u provedbi politika EU-a, regije i gradovi imaju ključnu ulogu u pogledu sljedećih europskih izbora koji će se održati u lipnju. S obzirom na to da građani na lokalnoj i regionalnoj razini često osjećaju učinak politika i programa EU-a, ključno je da regije i gradovi budu sastavni dio oblikovanja i provedbe tih politika.

Sljedeći europski izbori bit će i trenutak za regije i gradove da izraze svoju viziju prije sljedećeg parlamentarnog saziva. Samo ako se lokalni i regionalni predstavnici smatraju dionicima u tom procesu, oni mogu imati ključnu ulogu u objašnjavanju i obrani obrazloženja tih politika.

U tom pogledu, rezultati Eurobarometra Europskog parlamenta iz proljeća 2023.⁴⁰⁶ pokazuju da se postotak građana zainteresiranih za europske izbore povećava: velika većina ispitanika (56 % u usporedbi s 50 % 2018.) izjavila je da su zainteresirani za sljedeće europske izbore (uključujući 15 % ispitanika koji kažu da su „vrlo zainteresirani”), dok 43 % ispitanika smatra da nisu zainteresirani (48 % u 2018.). Osim toga, dvije trećine građana (67 %) izjavilo je da će vjerojatno glasovati, u usporedbi s 58 % u 2018. Taj će se zamah morati iskoristiti za jačanje demokratskog legitimiteta EU-a.

Nakon izbora, s obzirom na to da je uspostavljeno novo vodstvo institucija EU-a, bit će potrebno dodatno čuti glas regija i gradova te razmotriti njihovu viziju. To vrijedi i za više pitanja povezanih s dugoročnim institucijskim reformama. OR podržava poziv Europskog parlamenta na održavanje konvencije i reformu ugovora, kao što je preporučeno i u konačnim prijedlozima Konferencije o budućnosti Europe. U skladu s tim, OR je utvrdio izmjene Ugovora potrebne za provedbu prijedloga relevantnih za instituciju te lokalne i regionalne vlasti. Podržava održavanje konvencije.⁴⁰⁷ Jasno je da se u svim izgledima za reformu EU-a moraju uzeti u obzir moguća buduća proširenja.⁴⁰⁸

⁴⁰⁵ Odbor regija, [Rezolucija o ishodu i daljnjem postupanju nakon Konferencije o budućnosti Europe](#), 2022.

⁴⁰⁶ [Eurobarometar Europskog parlamenta u proljeće 2023.](#), 2023.

⁴⁰⁷ Odbor regija, [Rezolucija o ishodima i daljnjem postupanju nakon Konferencije o budućnosti Europe](#), 2022.

⁴⁰⁸ „Trebamo geopolitičku Europsku uniju, proširenu i reformiranu Europsku uniju i, naposljetku, Europsku uniju otvorenu za budućnost”, rekao je njemački kancelar Olaf Scholz u obraćanju Europskom parlamentu 9. svibnja 2023. Vidjeti Službu Europskog parlamenta za istraživanja, [Ovo je rasprava o Europi u Europskom parlamentu: Govor njemačkog kancelara Olafa Scholza](#), 9. svibnja 2023.

B. Buduće proširenje i partnerstva u susjedstvu

Od sveobuhvatne ruske vojne agresije na Ukrajinu politika proširenja EU-aponovno je u središtu pozornosti. Osiguravanje stabilnosti i održivog blagostanja u susjedstvu EU-a na istočnim i južnim granicama nikada nije bilo toliko važno. Godina 2022. bila je važna jer su Ukrajina, Republika Moldova i Bosna i Hercegovina sada zemlje kandidatkinje za pristupanje EU-u, započeli su pristupni pregovori s Albanijom i Sjevernom Makedonijom, dok je gruzijska perspektiva EU-a priznata, a Kosovo* podnijelo zahtjev za članstvo u EU-u. Kako EU može uključiti i pripremiti lokalne zajednice u zemljama proširenja? Koju ulogu ima suradnja s partnerskim općinama i regijama u EU-u?

U konačnim prijedlozima Konferencije o budućnosti Europe tijela i institucije EU-a pozvane su da djeluju kao ambasadori našeg demokratskog modela i vrijednosti u trećim zemljama, među kojima su zemlje kandidatkinje i potencijalne kandidatkinje, koje žele postati dio naše europske obitelji.⁴⁰⁹

Rad Odbora regija (OR) na proširenju EU-a⁴¹⁰ obuhvaća dvostruke prioritete olakšavanja političkog dijaloga i izgradnje kapaciteta naših lokalnih i regionalnih partnera. To uključuje najnovije informacije o napretku partnerskih zemalja i razmjenu najboljih praksi u nizu područja, kao što su funkcionalna i fiskalna decentralizacija, lokalna demokracija i vladavina prava (s naglaskom na dijalog s oporbom, civilnim društvom, medijima i građanima; transparentnost u radu lokalnih i regionalnih izravno izabраниh tijela i izvršnih tijela te javne nabave); lokalni gospodarski razvoj, uključujući poticanje mladih inovatora i poduzetnika; prostorno planiranje i razvoj lokalne infrastrukture; lokalni prijevoz; vrednovanje prirodne i kulturne baštine u vezi s turizmom; gospodarenje otpadom i otpadnim vodama.

OR ima posebnu ulogu u podupiranju lokalnih i regionalnih vlasti u zemljama proširenja u pripremi za provedbu pravne stečevine EU-a, obvezama članstva u EU-u i jačanju njihovih kapaciteta. OR je uspostavio niz povećanih mjera za izgradnju kapaciteta, posebno proširenje programa za mlade izabrane političare na sve zemlje kandidatkinje, uključivanje laboratorija za kapacitete u Dane proširenja EU-a i daljnju suradnju s tehničkom pomoći i razmjenom informacija⁴¹¹ (TAIEX).

Kao odgovor na zahtjev OR-a, Europska komisija otvorila je mogućnost da lokalne i regionalne vlasti na zapadnom Balkanu sudjeluju u njegovu programu TAIEX te aktivira svoju potporu regijama i gradovima u Ukrajini, Moldovi i Gruziji.

TAIEX je instrument Europske komisije kojim se pruža kratkoročna istorazinska tehnička pomoć među javnim stručnjacima u državama članicama EU-a i u upravama partnerskih zemalja uglavnom u susjedstvu EU-a. OR doprinosi promicanju TAIEX-a putem zajedničkih savjetodavnih odbora i radnih skupina, a prvi koraci prema konkretnom uključivanju zajedničkih savjetodavnih odbora, radnih skupina i njihovih članova u okviru tog programa već su poduzeti, posebno u vezi sa Sjevernom Makedonijom, Crnom Gorom i Albanijom.

* Ovim se nazivom ne dovode u pitanje stajališta o statusu te je on u skladu s PPUN-om 1244/1999 i mišljenjem Međunarodnog suda o proglašenju neovisnosti Kosova.

⁴⁰⁹ Vidjeti prijedloge br. 22, br. 25.1. i 38.1. izvješća Odbora regija, „[Lokalne i regionalne vlasti uključene u praćenje Konferencije o budućnosti Europe](#)”, 2022.

⁴¹⁰ Mišljenje Odbora regija, [Paket za proširenje za 2022.](#), CIVEX-VII/021, 5. – 6. srpnja 2023., izvjestiteljica Anna Magyar (HU/ECR), članica Skupštine grofa Csongrád-Csanád.

⁴¹¹ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/funding-and-technical-assistance/taiex_en.

Nadalje, svi programi prekogranične suradnje sa susjednim zemljama (posebno putem programa Interreg IPA prekogranične suradnje) bili su ključni za izgradnju povjerenja i razvoj stručnog znanja u susjednim lokalnim i regionalnim vlastima dok se pripremaju za pridruživanje EU-u.

Regije i gradovi u tim zemljama imaju ključnu ulogu u uključivanju svojih građana u demokratski proces, učvršćivanju europskih vrijednosti i poticanju ideje o pripadnosti Europi.

OR ispunjava svoju važnu institucionalnu ulogu – olakšavanje kontakata među podnacionalnim razinama u EU-u i u (potencijalnim) zemljama kandidatkinjama – putem svojih zajedničkih savjetodavnih odbora s Crnom Gorom, Sjevernom Makedonijom i Srbijom te radnih skupina za suradnju sa zemljama s kojima ZSO još nije osnovan: Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Turskiye i Ukrajina.

OR surađuje s mnogim partnerima u zemljama proširenja, pri čemu nacionalna udruženja lokalnih vlasti imaju posebno mjesto među njima. To joj je omogućilo da utvrdi neke posebno uspješne odgovore na potrebu uključivanja lokalne i regionalne razine u proces proširenja. U mnogim je slučajevima rad naših zajedničkih savjetodavnih odbora i radnih skupina – putem njihovih službenih sastanaka i umrežavanja među članovima – doveo do pokretanja uspješnih projekata prekogranične suradnje u kojima su sudjelovale lokalne i regionalne vlasti iz država članica EU-a i njihovi kolege u (potencijalnim) zemljama kandidatkinjama.

Zajednički savjetodavni odbori i radne skupine također nude okvir za suradnju koji može pružiti potporu u posebnim situacijama, kao što je bio slučaj s razornim potresima koji su se dogodili u Turskiyeu i Siriji u veljači 2023. Konkretno, kanali otvoreni putem radne skupine Turskiye i Euromediterranske skupštine lokalnih i regionalnih vlasti⁴¹² (ARLEM) omogućili su članovima OR-a da ponude političku potporu i razmijene iskustva i/ili očekivanja u istorazinskoj suradnji s turskim partnerima.

U okviru ARLEM-a, zajedničke političke skupštine koja okuplja lokalne i regionalne predstavnike EU-a i njegovih mediteranskih partnerskih zemalja, istražuje se civilna zaštita i način na koji gradovi i regije mogu surađivati i dobiti potporu u tom nastojanju. Svojom nagradom – Mladi lokalni poduzetnici na Sredozemlju⁴¹³ – ARLEM, sa svojim partnerima, konkretno potiče lokalni gospodarski razvoj kroz poduzetništvo i ističe pozitivan učinak koji potporni ekosustav na lokalnoj i regionalnoj razini može imati.

Konferencija lokalnih i regionalnih vlasti za Istočno partnerstvo⁴¹⁴ (CORLEAP) jedinstveni je forum za multilateralnu suradnju u okviru Istočnog partnerstva lokalnih i regionalnih vlasti iz država članica EU-a i partnerskih zemalja iz istočnog susjedstva.

CORLEAP nastoji i nastaviti će to činiti u bliskoj budućnosti, a to su nastavak pružanja oblika multilateralne suradnje na lokalnoj i regionalnoj razini u okviru Istočnog partnerstva i pomaganje novim zemljama kandidatkinjama za članstvo u EU-u na njihovu putu prema EU-u. Vodeći se zaključcima ministarskog sastanka Istočnog partnerstva u prosincu 2022. i mišljenjem OR-a „*Budućnost Istočnog partnerstva iz lokalne i regionalne perspektive*”, usvojenim na plenarnom

⁴¹² <https://cor.europa.eu/en/our-work/International-cooperation/Pages/ARLEM.aspx>.

⁴¹³ <https://cor.europa.eu/en/engage/Pages/ARLEM-award.aspx>.

⁴¹⁴ <https://cor.europa.eu/en/our-work/International-cooperation/Pages/CORLEAP.aspx>.

zasjedanju OR-a u ožujku 2023., CORLEAP sada nastoji staviti veći naglasak na prilagođenu projektnu suradnju kojom će se u potpunosti uzeti u obzir različite okolnosti, težnje i potrebe zemalja Istočnog susjedstva koje sudjeluju i njihovih lokalnih i regionalnih vlasti.

STAN: POMOĆ I OBUKA OD POPLAVA I ODRONA TLA

PREKOGRANIČNA SURADNJA OPĆINA U ITALIJI, ALBANIJ I CRNOJ GORI

Vrlo relevantan u trenutnoj situaciji, obilježenoj prirodnim katastrofama uzrokovanim klimatskim promjenama, projekt FLAT415 uključivao je općine Danilovgrad, Crna Gora, Brindisi, Italija i Nikšić, Crna Gora, kao i nacionalne gorske službe spašavanja Albanije i Crne Gore kao partneri. U vrijednosti od 0,96 milijuna EUR, uz 85 % finansijskih sredstava EU-a, projekt je poboljšao prekogranične strukture za odgovor na poplave i klizišta, ojačao kapacitet službi za spašavanje i stvorio integrirane planove i alate za poboljšanje zaštite i upravljanja rizicima u područjima izloženima poplavama i klizištima. Uspostavljen je regionalni centar za osposobljavanje resursa i zajednička internetska platforma za razmjenu relevantnih informacija.

Projekt (2018. – 2020.) bio je izravna posljedica suradnje članova ZSO-a OR – Crna Gora, tadašnjih gradonačelnika Brindisija, Maura d'Attisa i Danilograda Brana Đuranovića. Nadalje, kao jedan od najuspješnijih međuregionalnih projekata Italije, Albanije i Crne Gore, nedavno su dodijeljena dodatna sredstva za nastavak aktivnosti započetih projektom.

UKLJUČIVA IGRA

PREKOGRANIČNA SURADNJA HRVATSKE I BOSNE I HERCEGOVINE

U sklopu INTERREG-IPA programa,⁴¹⁶ koji uključuje i Crnu Goru, projekt Inclusive Play⁴¹⁷ (ožujak 2021.-siječanj 2023.) imao je kao partnere Grad Zadar, Hrvatska (vodeći partner) i Grad Mostar, Bosna i Hercegovina. Projekt vrijedan 0,95 milijuna eura, s 85 % sredstava EU-a, promiče socijalnu uključenost djece i mladih s teškoćama u razvoju i stvaranje uključivih zajednica. Osim ostalih aktivnosti, kao što su edukacija roditelja djece s posebnim potrebama i organizacija panel diskusije i studijskih posjeta, glavni dio projekta bila je izgradnja dva senzorna parka – po jedan u svakom od dva grada koji sudjeluju u projektu. Takvi osjetilni parkovi (posebno dizajnirana igrališta) doprinose rehabilitaciji, rekreaciji i uključivanju djece i mladih s teškoćama u razvoju.

⁴¹⁵ <https://flat.italy-albania-montenegro.eu/>.

⁴¹⁶ <https://interreg.eu/programme/interreg-ipa-cbc-croatia-bosnia-and-herzegovina-montenegro/>.

⁴¹⁷ <https://www.mostar.ba/projekt-inclusive-play/>.

Prilozi

A. Popis kratica

FAMI	Fond za azil, migracije i integraciju	
ARLEM	Euro-mediteranska skupština lokalnih i regionalnih vlasti	
NJEGA	Djelovanje kohezijske politike za izbjeglice u Europi	
Konferencija o budućnosti Europe		Konferencija o budućnosti Europe
COR	Odbor regija	
CORLEAP	Konferencija lokalnih i regionalnih vlasti za Istočno partnerstvo	
EAP	Istočno partnerstvo	
EGTS	Europska grupacija za teritorijalnu suradnju	
ENISA	Agencija Europske unije za kibersigurnost	
EPOHA	Europska platforma za borbu protiv beskućništva	
EPRS	Europski stup socijalnih prava	
EFRR	Europski fond za regionalni razvoj	
ESF+	Europski socijalni fond plus	
EUACI	Inicijativa Europske unije za borbu protiv korupcije	
BRZA NJEGA	Fleksibilna pomoć za područja	
BDP	Bruto domaći proizvod	
GGA	Globalni cilj prilagodbe	
IRA	Zakon o smanjenju inflacije	
ZSO	Zajednički savjetodavni odbor	
MFF	Višegodišnji financijski okvir	
NEET	Ne obrazuju se, ne rade i ne osposobljavaju	
NACIONALNI PLAN ZA OPORAVAK I OTPORNOST za oporavak i otpornost		Nacionalni planovi
ORASI	Nomenklatura prostornih jedinica za statistiku	
OECD	Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj	
PES	Javna služba za zapošljavanje	
REACT-EU	Pomoć za oporavak za koheziju i europska područja	
REGHUB	Mreža regionalnih središta	
MEHANIZAM ZA OPORAVAK I OTPORNOST otpornost		Fond za oporavak i

CILJ ODRŽIVOG RAZVOJA	Cilj održivog razvoja
KORAK	Platforma za strateške tehnologije za Europu
TAIEX	Tehnička pomoć i razmjena informacija
TPD	Direktiva o privremenoj zaštiti
VETERINAR	Strukovno obrazovanje i osposobljavanje
VLR	Dobrovoljna lokalna revizija
RADNA SKUPINA	Radna skupina
DA	Mladi izabrani političari

B. Tablica slika

1 Slika. Regije NUTS2 s više od 20000 aktivnih registracija za privremenu zaštitu (ukrajinski državljani).....	17
2 Slika. Regije EU-a s najvećim brojem Ukrajinaca koji su aktivno registrirani za privremenu zaštitu	18
3 Slika. Proizvodnja električne energije po izvoru, Europa 1990. – 2020.	27
4 Slika. Broj smrtnih slučajeva povezanih s toplinom na milijun stanovnika godišnje (2015. – 2022.)	32
Slika. 5 – Očekivana godišnja šteta na kritičnoj infrastrukturi u europskim regijama zbog klimatskih promjena do kraja stoljeća (u milijunima EUR).....	33
6 Slika. Projicirani razvoj europske regionalne turističke potražnje za svim scenarijima globalnog zatopljenja, u usporedbi sa sadašnjim (2019.) u postocima.....	34
Slika. 7 – Zbirni klimatski rizik – scenarij vrlo visokih emisija s apsolutnom izloženosti (2070. – 2100.) RCP 8.5.....	35
8 Slika. Nemogućnost si priuštiti obrok s mesom, piletinom ili ribom najmanje svaki drugi dan u Belgiji (po regijama razine NUTS 1) i Poljskoj (po regijama razine NUTS2)	42
9 Slika. Kombinirani pokazatelj suše, koji se temelji na kombinaciji pokazatelja oborina, vlage u tlu i vegetacijskih uvjeta, za sredinu lipnja 2023.	43
10 Slika. Stope zaposlenosti po regijama NUTS 2 (od 2020.), 2022.	48
Slika. 11 Promjena broja stanovnika u razdoblju 2021. – 2050. po regijama razine NUTS 2.....	53
12 Slika. Regije i gradovi EU-a koji 2023. provode ciljeve održivog razvoja.....	57
13 Slika. Zemljopisno mapiranje inicijativa lokalnih i regionalnih vlasti po temama	61
14 Slika. Broj nesreća godišnje i učinak po odabranim sektorima.....	65

<table border="1"> <caption>Broj nesreća godišnje po uzroku (2020-2022)</caption> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>System failures</th> <th>Malicious actions</th> <th>Human errors</th> <th>Natural phenomena</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>50</td> <td>33</td> <td>17</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>48</td> <td>38</td> <td>12</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>50</td> <td>25</td> <td>13</td> <td>1</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	System failures	Malicious actions	Human errors	Natural phenomena	2020	50	33	17	2	2021	48	38	12	2	2022	50	25	13	1	<table border="1"> <caption>Učinak nesreća po godini (2020-2022)</caption> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>No</th> <th>Minor</th> <th>Large</th> <th>Very large</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2020</td> <td>5</td> <td>55</td> <td>5</td> <td>5</td> </tr> <tr> <td>2021</td> <td>3</td> <td>3</td> <td>3</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>2022</td> <td>300</td> <td>55</td> <td>15</td> <td>15</td> </tr> </tbody> </table>	Godina	No	Minor	Large	Very large	2020	5	55	5	5	2021	3	3	3	3	2022	300	55	15	15
Godina	System failures	Malicious actions	Human errors	Natural phenomena																																					
2020	50	33	17	2																																					
2021	48	38	12	2																																					
2022	50	25	13	1																																					
Godina	No	Minor	Large	Very large																																					
2020	5	55	5	5																																					
2021	3	3	3	3																																					
2022	300	55	15	15																																					

15 Slika. Rođeni uzroci nesreća i ozbiljnost učinka godišnje	66
16 Slika. Pristup sredstvima EU-a u cilju jačanja digitalne otpornosti	67
17 Slika. Programirana financijska sredstva EU-a po cilju politike u milijardama eura za razdoblja 2021. – 2027. i 2014. – 2020.	71
18 Slika. Najnaglašenija kohezijska načela, ciljevi i mehanizmi po politici.....	76
19 Slika. Koja bi bila najvažnija reforma koju treba uključiti u budućnost kohezijske politike?	77
Slika. 20 – bespovratna sredstva u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost i dodijeljena sredstva u okviru kohezijske politike.....	80
21 Slika. Jeste li upoznati ili ste bili uključeni u sva financijska sredstva EU-a iz instrumenta NextGenerationEU koja je vaš grad ili regija primila u posljednje dvije godine?	81

Slika. 22 – Povećanje blagostanja po glavi stanovnika od učinka jedinstvenog tržišta na poticanje trgovine po regijama NUTS2 (oznaka iz 2016.).....	86
23 Slika. Proizvodnja rada po regijama razine NUTS2, 2021.....	88
24 Slika. 41 najranjivija regija u industrijskoj zelenoj tranziciji	94
25 Slika. Ukupna predviđena promjena broja stanovnika prema urbano-ruralnoj tipologiji, od 1. siječnja 2021. do 1. siječnja 2050. (%)	98
26 Slika. Stanovništvo koje živi u roku od 15 minuta vožnje u bolnici (2020.) po regijama razine NUTS 3	100
27 Slika. Pristup centrima javnih službi za zapošljavanje	103
28 Slika. Stopa zaposlenosti osoba koje su nedavno završile strukovne programe, 2021. po regijama razine NUTS 2 (% osoba s diplomom u dobi od 20 do 34 godine s višom sekundarnom ili poslijesrednjoškolskom razinom strukovnog obrazovanja koja nije tercijarna, a koje su napustile obrazovanje i osposobljavanje 1 – 3 godine ranije).....	109
29 Slika. Dugoročni učinak od 1 postotnog boda u pogledu usklađivanja vještina na BDP (%), po regiji NUTS 2.....	111
30 Slika. Udio osoba s tercijarnim obrazovanjem po regijama NUTS 2 (% osoba u dobi od 25 do 34 godine)	112
31 Slika. Regije u zamci za razvoj talenata i regije u kojima postoji rizik od pada u razvojnu zamku talenata.....	114
Slika. 32 – Povjerenje u različite razine vlasti.....	121

**Europski
odbor regija**

**Ured za publikacije
Europske unije**

Internetsko izdanje
QG-05-23-278-HR-N
ISBN 978-92-895-2886-3
DOI 10.2863/71522

Tiskano izdanje
QG-05-23-278-HR-C
ISBN 978-92-895-2898-6
DOI 10.2863/59625

Europski odbor regija osnovan je 1994. godine i politička je skupština EU-a u čijem je sastavu 329 regionalnih i lokalnih predstavnika i predstavnica, primjerice predsjednika/ica regija ili gradonačelnika/ica, iz svih 27 država članica, te predstavlja više od 446 milijuna Europljana i Europljanki.

Izradio Europski odbor regija

Bruxelles, listopad 2023.

Rue Belliard/Belliardstraat 101 | 1040 Bruxelles/Brussel | BELGIQUE/BELGIË
Tel. +32 22822211 | e-mail: visuals@cor.europa.eu | www.cor.europa.eu
 @EU_CoR | /european.committee.of.the.regions
 /european-committee-of-the-regions | @EU_regions_cities

© Europska unija, 2023.

Osim ako je navedeno drukčije, ponovna uporaba ovog dokumenta dopuštena je u skladu s dozvolom Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>). To znači da se dokument može ponovno upotrijebiti pod uvjetom da se navede autor i označe sve promjene.

Moguće je da je za uporabu ili reprodukciju elemenata koji nisu u vlasništvu Europske unije potrebno zatražiti dopuštenje izravno od nositelja autorskih prava. U skladu s tim, ako određeni sadržaj uključuje djela trećih strana, dužni ste zatražiti dodatno dopuštenje. Ako dobijete dopuštenje, njime se poništava i zamjenjuje gore navedeno opće dopuštenje i jasno se navode sva ograničenja koja se primjenjuju na uporabu predmetnog sadržaja.